天尔塔格

（维 文）

1987、1-4

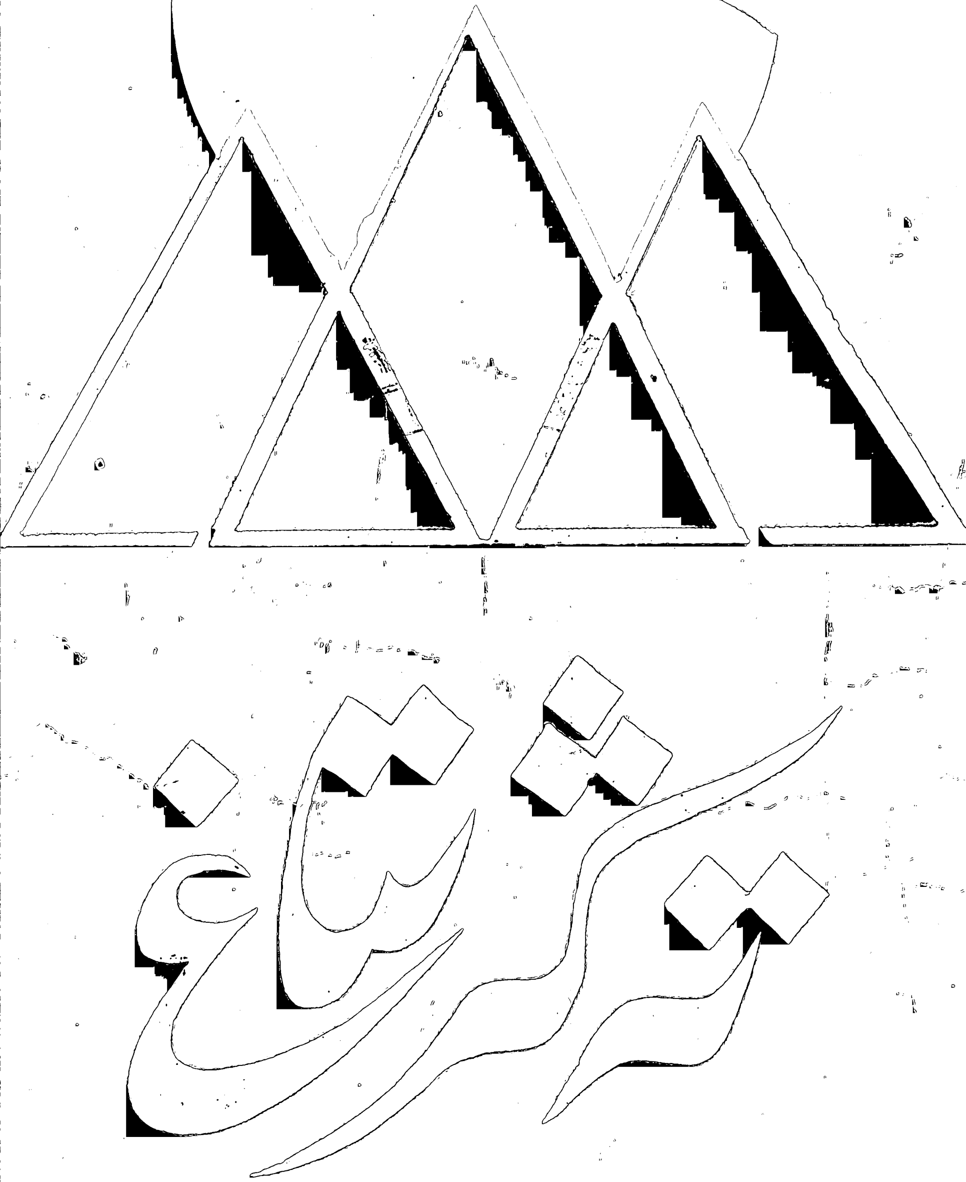

1 — 1987

خۇشنەخت ئەسەرلىرى

نىيازكېرىم يازغان

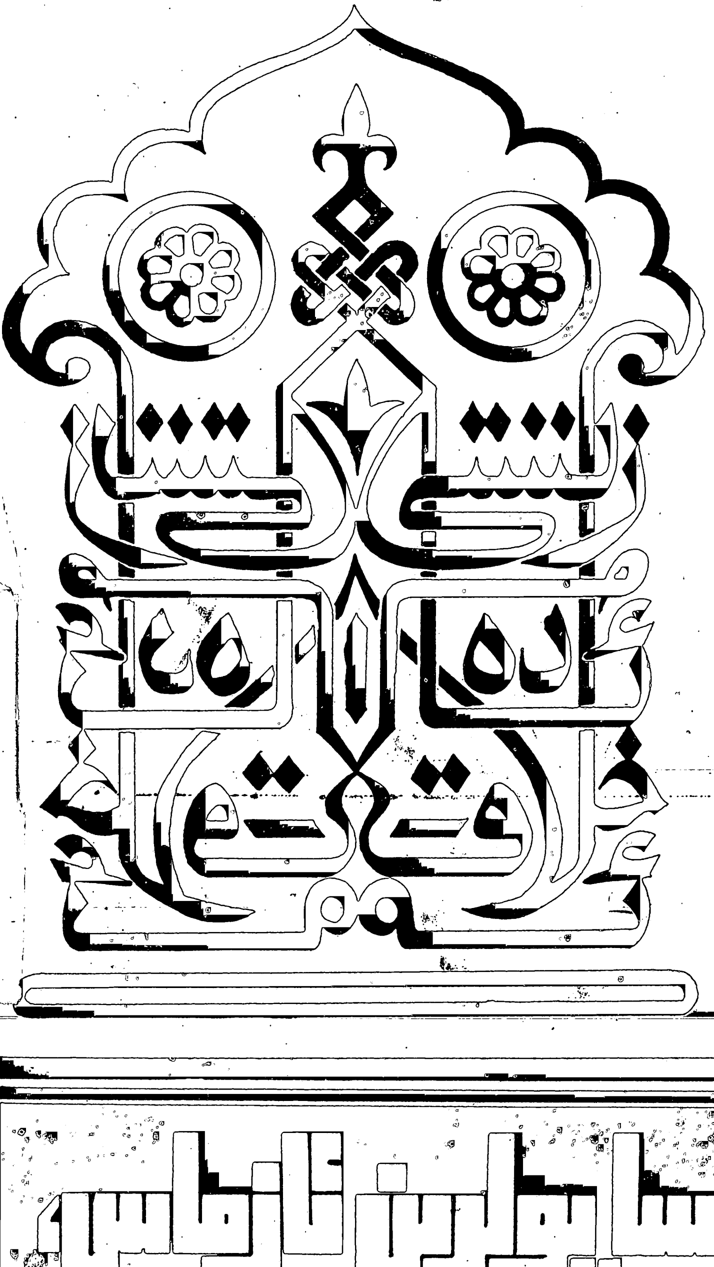

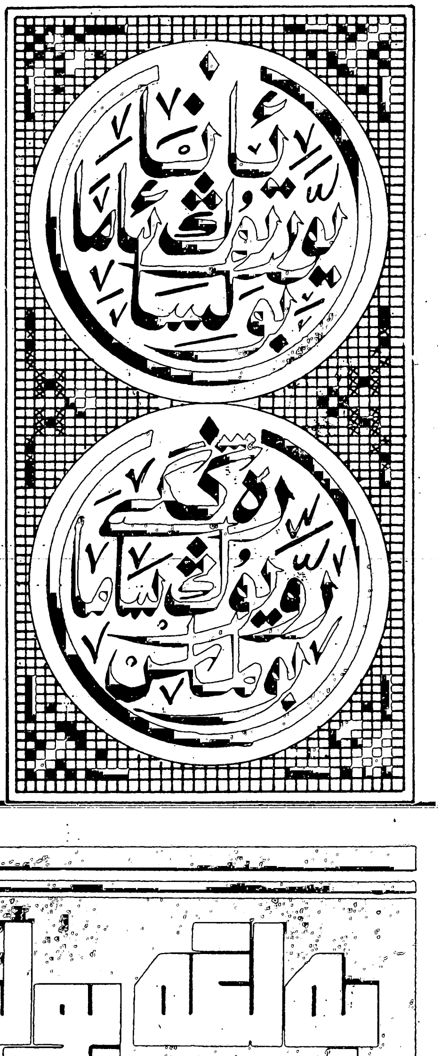

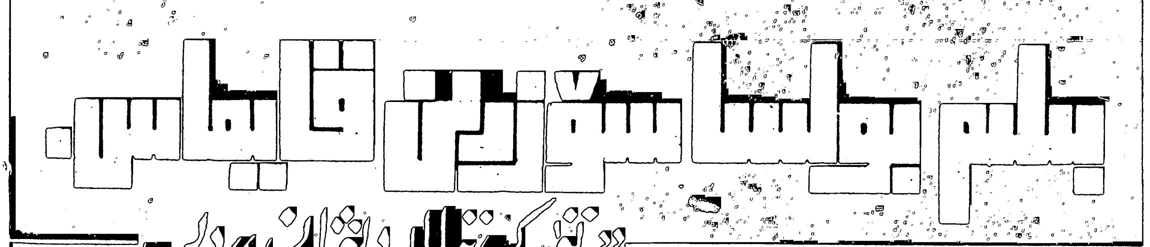

تەڭرىتاغ

پەسىللىك ئەدەبىي ژۇرنال

1

1987

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەدەبىيات-
سەنئەت گۈلزارىدا ئېچىلغان غۇنچە
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ نەشر
قىلىنغانلىقىنى تەبرىكلەيمەن!

سەيپىدىن ئەزىزى.

1986-يىل 9-ئاينىڭ [illegible] [illegible]كۈنى

شەھىرىمىزنىڭ ئۇيغۇر تىلىدىكى «تەڭرىتاغ» ئەدەبىي ژۇرنىلىنىڭ دۇنياغا كۆز ئاچقانلىقىنى ئەڭ قىزغىن تەبرىكلەيمەن. «تەڭرىتاغ» ئەدەبىي ژۇرنىلى ھەممىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشتە، مىللىي ئەدەبىياتنى راۋاجلاندۇرۇشتا سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىدا ئاكتىپ رول ئوينىشى كېرەك.

«تەڭرىتاغ» ئەدەبىي ژۇرنىلىنىڭ پارتىيىنىڭ بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس-بەستە سايراش» فاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇپ، شەھىرىمىزنى ئىقتىسادىي گۈللەنگەن، پەن-تېخنىكىسى راۋاجلانغان، مۇھىتى گۈزەل، تۇرمۇشقا قولايلىق مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە سوتسىيالىستىك زامانىۋى شەھەر قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئىسمايىل مەخسۇت

1986-يىل 16-نويابىر

«تەڭرىتاغ»نىڭ نەشر قىلىنغانلىقىنى تەبرىكلەيمەن. «تەڭرىتاغ»دىن شىنجاڭ ئالاھىدىلىكىگە باي، پۈتۈن مەملىكىتىمىزگە، دۇنياغا يۈزلەنگەن تېخىمۇ كۆپ، تېخىمۇ ياخشى، جۇشقۇن، نادىر ئەسەرلەرنى كۈتىمەن.

ۋاڭ مېڭ

1986-يىل 20-ئاپرېل

ئەدەبىي ژۇرنال «تەڭرىتاغ» نىڭ
دۇنياغا كەلگەنلىكىنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن
«تەڭرىتاغ» نىڭ ساداسى تەڭرىتاغ
نىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدا جاراڭلىسۇن.

خۇمۇر داۋامەت

1986.4.25.

قېرىنداشلىق تەبرىكى

سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت يارىتىشنىڭ قاينام تاشقىنلىق يېڭى باھارىدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ ئورگان ژۇرنىلى — «تەڭرىتاغ» بارلىققا كەلدى. بۇنىڭ بىلەن يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى گۈلزارلىقىدا يېڭى بىر غۇنچە پورەكلەپ ئېچىلدى. بۇ غۇنچە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت يارىتىش ۋە ئۇيغۇر

نايدۇ. بىز بۇ قېرىنداش ژۇرنالىنىڭ رەسمىي نەشىر قىلىنغانلىقىنى قىزغىن تەبرىكلەيمىز.

بىز بۇ ژۇرنالنىڭ ئۆز سەھىپىلىرىدە خەلققە كۈچلۈك ئىستېتىك زوق ۋە ئىلھام بېغىشلايدىغان ئەسەرلەرنى كۆپلەپ بېسىپ، يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى تېخىمۇ يۈكسەك پەللىگە كۆتۈرۈش، ئۇنى مەملىكەتكە ۋە دۇنياغا يۈزلەندۈرۈش يولىدا زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىگە تىلەكداشمىز.

بۇ ساندا

تەڭرىتاغ

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى تەرىپىدىن چىقىرىلىدى

جەسىتى ئۆيىگە كىرەلىگەن ئۆگەي بالا (ئوچېرك) ...... مەتىمىن ھەزرەت (1)
مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارچۇقىدا قېتىپ قالغان سۈرەت (پوۋېست) ...... مۇھەممەد باغراش (19)
بوران (ھېكايە) ...... زوردۇن سابىر (43)
تاشچى ئۇستامنىڭ ھېكايىسى (ھېكايە) ...... پەرھاد جىلان (51)
جاۋاب (ھېكايە) ...... قادىر ئارسلان (62)
دادىللىق ۋە يېڭىلىق (ئوبزور) ...... ئەنۋەر ئابدۇرېھىم (70)
شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ (ئوبزور) ...... سىدىقھاجى روزى (78)
ئانىلىق قەسىدىسى (نەسىر) ...... ئەخمەد ئىمىن (83)
سەۋدالىق تەئەججۇپنامىسى — مارجاننامە (لىرىك نەسىر) ...... ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەدئىمىن (88)
خەزىنىچى (ناخشا - مۇزىكىلىق دراما) ...... قۇربان ئىمىن (96)
ئابدۇلئەزىز مەخسۇم (ئەزىزى) غەزەللىرىدىن ...... (104)
شېئىرلار ...... ئوسمانجان ساۋۇت (108)

تەڭرىتاغ سادالىرى

كۆككە يېقىلغان شېئىرلار ...... ئىلغارجان سادىق (111)
شېئىر، ئەي سەن ئىزدىتقۇ ...... ئەخمەتجان ئوسمان (111)
تىڭىرقىغان شېئىرلار ...... ئەركىن ئىبراھىم (112)
شېھىت بولغان چۈش ...... باتۇر روزى (113)
«سۆيۈرگىنىڭ ئۈچىدا قۇياش» ...... غالىب راخمان (113)
كۆمۈلگەن يۇلتۇز ...... پەرھاد ئىلياس (114)
بىر قاچا سۇيۇقئاش (قىسقا ھېكايە) ...... تۇرسۇن تىلىۋالدى (115)
ئايرىلىش (قىسقا ھېكايە) ...... پەرھاد ياسىن (118)
ئىككى ھېكايە (قىسقا ھېكايە) ...... مۇھەممەدتۇرسۇن ئىبلى (18)
دادا، مېنى سۆيۈپ قوي (نەسىر) ...... ئىلھامجان ئابلىز (41)

چەتئەل ئەدەبىياتى

ئالدامچى (ھېكايە) ئىرسەي لانداۋا [ھىندىستان] ...... رىزۋان ھەمزە تەرجىمىسى (121)
شىڭ شىنيىنى زىيارەت قىلىش خاتىرىسى ...... غوپۇر قادىر تەرجىمىسى (123)

× × × ×

كۆل بويىدا (ناخشا) ...... سۆزى مۇھەممەد روزى يارقىننىڭ، مۇزىكىسى ئابلىز رېھىمنىڭ (127)

مەسئۇل مۇھەررىر: **ئابلىكىم باقى** مۇھەررىرلەر: **سەنەۋەر، ئەركىن نۇر**
مەسئۇل كوررېكتور **ۋەلى زەيدىن** رەسسام ۋە خەتتات: **بايىز سەيدۇللا**

ژۇرنىلىمىزغا مۇشتەرى بولۇش پۇرسىتىنى قولدىن بېرىپ قويماڭ!

جەسەدى ئۇنىڭغا كىرەلمىگەن ئۆگەي بالا

(ئۇچېرك) مەمتىمىن ھەزرەت

1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى يەنى قۇربان ھېيتنىڭ بىرىنچى كۈنى تاڭ سەھەردە، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ شىنخۇا جەنۇبىي يولى كوچىسىدىكى ھايۋاناتلار باغچىسى ئالدىدىن بىر ئۆلۈك تېپىلدى. ئۆلگۈچىنىڭ ئىسمى پەرھاد ئىدى. پەرھاد بىرەر قاتىل تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن ئەمەس ياكى قاتناش ھادىسىسىگە ئۇچراپ ئۆلگەنمۇ ئەمەس. ئۇ ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى دەرەخلىق ئارىسىغا ئورنىتىلغان ھېچكىمگە تەئەللۇق بولمىغان سېمونت تاختاينىڭ ئۈستىدە ئون بەش كېچە - كۈندۈز قىزىتمىسى ئۆرلەپ يېتىپ ئاخىرى سېمونت تاختاي ئۈستىدە جان

دەپ ھېس قىلدى. ئۇ، ھەممە مېھرىبان ئانىلارغا ئوخشاش بۆشۈك يېنىدا كېچە - كېچىلەپ كىرپىك قاقماي چىقتى. بالىنىڭ ئوغۇل بولۇشى دادىسىنىڭ خۇشاللىقى ئۈستىگە خۇشاللىق ئېلىپ كەلگەنىدى. بالا دوختۇرخانىدا تۇغۇلۇپ دوختۇرلار ئۇنىڭغا «بالىڭىز ئوغۇل» دەپ خەۋەر يەتكۈزگەندە دادا خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالغانىدى. ئۇ يۈگۈرۈپ كوچىغا چىقتى، باققالنىڭ ئالدىغا بېرىپ: «ئايالىم ئوغۇل تۇغدى، ئۈزۈمنىڭ، نەشپۈتنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىدىن جىگىلاڭ!» دېدى. ماگىزىنغا كىرىپ پىركازچىكقا: «ئايالىم ئوغۇل تۇغدى، ناۋاتنىڭ، كونسېرۋانىڭ ئەڭ

ئانا ئوغۇلغا ھەر خىل ئىسىملارنى تېپىشتى، دادا بولسا بالىغا «پەرھاد» دېگەن ئىسىمنى قويۇش قارارىدا چىڭ تۇردى. ئۇ ئۆز بالىسىنىڭ «پەرھاد - شېرىن» داستانىدىكى پەرھادتەك تاغلارنى تالقان قىلىپ، دۇنيانى زىلزىلىگە كەلتۈرىدىغان قەيسەر، باتۇر بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ئەر - خوتۇن مەسلىھەت قىلىپ ناھايىتى زور ئۈمىد بىلەن بالىنىڭ ئىسمىنى پەرھاد قويۇشتى، بالا پاقلان بولغاندا دادا ئانىنى ئەنسىرىتىپ ئۇنى ئاسمانغا ئېتىپ ئوينايتتى ۋە بوغدا تېغىنى كۆرسىتىپ: «قارا پەرھاد، چوڭ بولغاندا ئاشۇ تاغلاردىن سۇ باشلاپ ئەتراپتىكى قاقاسلىقلارنى كۆكەرت، سېنىڭ پەرھاد ئىكەنلىكىڭنى ھەممە ئادەم بىلسۇن» دەيتتى. بۇۋاق بولسا خۇددى دادىسىنىڭ گېپىنى چۈشەنگەندەك ئۇنىڭ قۇچىقىدا يۇلقۇنۇپ تاغ تەرەپكە تەلپۈنەتتى. ئەپسۇس، ئۇزاق ئۆتمەي تەقدىر بۇ ئائىلىگە كۆڭۈلسىزلىك ئېلىپ كەلدى. ئانا تۇل، بالا يېتىم قالدى. ئانا بولسا باشقا ئەرگە تەگدى.

ئانا - ئانا غايەت ئۇلۇغ ئارزۇلار بىلەن باققان ئەتىۋار بالىنىڭ بەختسىز ھاياتى باشلاندى. ئۆگەي دادا بالىسىنى يامان كۆرەتتى. ئۇنى پەقەت باشقا دادىدىن بولغان بالا بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئۆلگۈدەك يامان كۆرەتتى، ئانا بولسا بۇ جان - جىگەر بالىسىنى ئۆگەي دادىسىنىڭ يامان كۆزىدىن جېنىنىڭ بېرىچە قوغدايتتى. ئەمما ئۇ ئەردىن ئايرىلىپ كېلىشنىمۇ خالىمايتتى. ئارىدىن بىر نەچچە يىل ئۆتتى. ئانا ئارقا - ئارقىدىن ئۈچ قىز تۇغدى. دادا ئۆز قىزلىرىنى جېنىدىن ئەزىز كۆرەتتى. پەرھاد بولسا يەكلىنىپ قېلىۋەردى. ھېيت - ئايەم كۈنلىرى ئۈچ قىزنىڭ كىيىمى يېڭىلانسا، پەرھاد كونا كىيىم بىلەن قېلىۋەردى. ئاتا - ئانا ئۈچ قىزنى ئەركىلىتىپ ئويناتسا، پەرھاد بىر بۇلۇڭدا بويىنىنى قىسىپ ئۇلارغا تەلمۈرۈپ ئولتۇراتتى. دادا ھەر قېتىم تالادىن كىرگەندە ئۈچ قىز كەنپىت شۈمىسە، پەرھاد بارمىقىنى شۈمىدى. ئانىمۇ بارلىق مېھرىنى ئۈچ قىزىغا بەردى. ئۇ كۆڭلىدە ئوغلىنى قىزلىرى بىلەن ئوخشاش كۆرسىمۇ، ئەمەلىي مۇئامىلىدە ئېتىبارسىز قارىدى. ئۈچ قىزنىڭ ھەممىسىنىڭ بۆشۈكىنى پەرھاد كۈنلەپ - كۈنلەپ تەۋرەتتى. سىڭىللىرىنى يۆدۈپ يۈرۈپ باقتى، قىزلارنىڭ قايسى بىرى سىرتتا يىقىلىپ چۈشۈپ بىرەر يېرى زەخىملەنسە ياكى باشقا باللاردىن تاياق يېسە، ئۇنىڭ جاۋابكارى پەرھاد بولۇپ تىللىنىدى ۋە ئۇرۇلدى. پەرھادنىڭ ئالتەياش ۋاقتىلىرى ئىدى. بىر قېتىم ئۇ مەھەللىسىدە كىچىك سىڭلىسىنى ئويناتقىلى ئوينىتىپ كۆتۈرۈپ كېلىۋېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. ئۇنىڭ سىڭلىسى قاتتىق يىغلاپ كەتتى. بۇ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلىغان دادا ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقتى - دە، پەرھادنىڭ سىڭلىسىنى يىقىتىۋەتكەنلىكىنى بىلىپ قىزىنى قۇچىقىغا ئالدى - دە، پەرھادنى يوغان بەتىنكىلىك پۇتى بىلەن بىرنى تەپتى. كىچىك پەرھاد يەردىن ئۆزۈلۈپ ئۇچۇپ بېرىپ ئۈچ - تۆت مېتىر نېرىغا چۈشتى، ئۆگەي دادا غەزەپ ئاچچىقىدا بالىغا قاراپمۇ قويماي قىزىنى كۆتۈرۈپ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. پەرھادنىڭ ئاغزىدىن بۇلۇقلاپ قان ياندى. قولۇم - قوشنىلار بالىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىشتى. ھەممەيلەن بالىنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرەپ ساراسىمىغا چۈشتى. ئەمما، بالىنىڭ ئانىسى ئېرىدىن قورقۇپ بالىسىنىڭ يېنىغا چىقىشقا پېتىنالمىدى. ھوشسىز پەرھادنى قوشنىلار ئۆز ئۆيىگە ئەكىرىپ كەتتى، بالا ھوشىغا كەلدى. قاراڭغۇچۈشكەندە

قوشنىلار پەرھادقا: «ئەمدى ئۆيۈڭگە كىرىپ كەت - بالام! نېمىلا بولمىسۇن ئۆز ئۆيۈڭ!» دەپ نەسىھەت قىلىپ، ئۆيىگە چىقىرىۋەتتى. بالا زېڭىلداپ ئاغرىۋاتقان بېشىنى سىلاپ ماغدۇرسىز پۇتلىرىنى تەستە يۆتكەپ ئۆز ئۆيى ئالدىغا كەلدى. ئۇ ئىشىكنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئىشىكنى چېكىشكە جۈرئەت قىلالماي ئىشىك ئالدىدا ئولتۇردى. ئۇ ئىشىكنىڭ ئالدىدا ئىككى سائەتتەك ئولتۇردى. ئىشىك ئېچىلمىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىگە قارىدى. دېرىزىدىن بولسا چىراق يورۇقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بالا ئىشىكنى چەكتى، ئۆي ئىچىدىن سادا چىقمىدى. بالا ئىشىكنى يەنە چەكتى... يەنە چەكتى... ئىشىك ئېچىلمىدى. ئۇ يەنە ئىشىك ئالدىدا ئولتۇردى. ئۇ ئاستا - ئاستا مۈگدەشكە باشلىدى. پەرھاد تىزىنى قۇچاقلاپ بېشىنى تىزى ئۈستىدە قويۇپ ئۇخلاپ قالدى. كۈز كۈنلىرىنىڭ كەچكى سوغۇقىدىن مۈزلاپ كەتكەن پەرھاد تىترەپ ئويغىنىپ كەتتى - دە، ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىگە قاراپ چىراقنىڭ ئاللىقاچان ئۆچكەنلىكىنى، ئۆي ئىچىنىڭ قاراڭغۇلۇققا چۆمگەنلىكىنى كۆردى. ئالتە ياشلىق بۇ بالا ئىشىككە تەلمۈرۈپ بىر ھازا تۇرغاندىن كېيىن تۈن قاراڭغۇلۇقىدا ئۆز ئۆيى ئالدىدىن ئايرىلدى. ئۇ قاراڭغۇدا تۇنجى قېتىم تەنھا ھەم ناتونۇش كوچىلاردا مېڭىشقا مەجبۇرى بولدى. بالا قاراڭغۇ كوچىدا قورقۇپ سوغۇق تەرگە چۆمدى، يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى. ئۇ قورقۇنچتىن كوچىدا يۈگۈرۈشكە باشلىدى.

ئۇ يۈگۈرۈپ كوچىنىڭ چېتىگە چىققاندا يىـ

نۇش ئۇيغۇر بالىسىنى كۆردى - دە، شۇ كېچىسى بالىنى قوندۇرۇۋالدى. كېچىچە بالىنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ چىقتى. بۇ بوۋاي بالىغا ئۇدا ئۈچ كۈن قارىدى. دورا ئىچكۈزدى، ئوكۇل سالدۇردى، ئۈچ كۈندىن كېيىن ئۆز ئۆيىگە پەيدا بولغان پەرھاد كەچقۇرۇنلۇقتا ئەيىبلىنىپ يەنە تاياق بىلەن مېھمان قىلىندى. ئانىسى ئۆز ئوغلىنى ئەيىبكار سانىدى. پەرھاد شۇندىن بېرى ئاتا - ئانىسىدىن تاياق يېگەندە پات - پات ئۆيدىن يوقاپ كېتىدىغان بولۇپ قالدى.

× ×

ئاپتونوم رايونلۇق رەڭلىك مېتاللار ئىدارىسىنىڭ قۇرۇلۇش شىركىتىدە ئىشچى بولۇپ ئىشلەۋاتقان پەرھاد، ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئائىلىسىنىڭ جاي سېلىش ئىشلىرىغا ناھايىتى كۆپ كۈچ چىقاردى. ئۇ دوستلىرىنىمۇ ياردەمگە چاقىردى. دوستلىرى بىلەن كېچە - كۈندۈز ئىشلىدى. ئۇ گەرچە قاتتىق چارچىسىمۇ كۆڭلى يەنە خۇشال تۇراتتى. چۈنكى، ئۇ ئائىلىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم بولغان ئۆي سېلىش ئىشىغا كۈچ چىقىرىۋاتاتتى. ئۇ مۇشۇ ئىشى ئارقىلىق ئانىسىنىڭ ۋە ئۆگەي دادىسىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئاتا - ئانىسىنىڭ ئاغزىدىن «بۇ يېڭى ئۆيىمىزنىڭ قۇرۇلۇشىدا ئوغلىمىز پەرھادنىڭ ئەجرى بار» دەيدىغان بىر ئېغىز ئىللىق گەپنىڭ چىقىشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ئۆيمۇ پۈتتى، بىر كۈنى پەرھاد ئىش بىلەن فۇكاڭغا كېتىپ ئەتىسى قايتىپ كەلسە، ئاتا -

ئۈچۈن باغاق بېرىلمىگەنىدى، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئوغلىنىڭ كۆڭلىنى قىلچىمۇ ئېتىبارغا ئېلىپ قويمىغانلىقى پەرھادقا تولىمۇ ئېغىر كەلدى. بىراق، ئۇ ئانىسىغا ياكى دادىسىغا بۇ ھەقتە بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى. ئاچچىق ھەسرەتكە پايلىماي ئۆز ھۇجرىسىدا تەنھا ھاراق ئىچتى. يوشۇرۇن ياش تۆكتى. پەرھاد كوچىلاردا دوستلىرى بىلەن ئۇچراشقاندا، ئۇلارنىڭ «ئۆي چېيىنى قاچان بېرىسەن؟!» دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلاپ تۇردى. پەرھادنىڭ يۈرگەن قىزى × × مۇ ئۇنىڭغا دوستلار ئۈچۈن ئۆي چېيى قىلىپ بېرىش تەكلىپىنى بەردى. پەرھاد ھەر ئايلىق مائاشىنى ئۆيىگە تولۇقى بىلەن تاپشۇرمىسا بولمايتتى. ئۇ ئۆزى ئاز - تولىدىن ئىقتىساد قىلىپ پۇل يىغدى. پەرھادنىڭ سۆيگەن قىزىمۇ پۇل چىقاردى. دوستلىرى يەنە قاراپ تۇرمىدى. ئۇلار كوللېكتىپ تەييارلىق قىلدى. پەرھاد دوستلىرىغا ئۆي چېيى قىلىپ بېرىشنى ئاتا - ئانىسىغا ئېيتقاندا ئۇلار ھېچنېمە دېمىدى، ئىپادە بىلدۈرمىدى.

پەرھادنىڭ دوستلىرى چاقىرىلغان كېچىلىكى ئۆزلىرىنىڭ قىز دوستلىرىنى ئېلىپ بىر - بىرلەپ كېلىشتى، مېھمانلارنى كۈتۈشكە تەييارلىنىۋاتقان پەرھاد تۇيۇقسىز ئۆز ھۇجرىسىغا قامالدى. پەرھادنىڭ دادىسى دەرۋازا ئالدىغا چىقىپ پەرھادنىڭ مېھمانلىرىنى بىر - بىرلەپ توساپ قورۇغا كىرگۈزمىدى. ئۇ:

— پەرھاد مېھمان چاقىرغۇدەك بېيىپ كەتكىنى يوق، بۇ گۇناھى ئۈچۈن پەرھادنى ئۇراي دېسەم، مېنىڭ «ئۆگەي دادا» دەيدىغان يامان ئېتىم بار، شۇڭا سىلەر دوستۇڭلارنى ئايىماقچى بولساڭلار، ئارقاڭلارغا بۇرۇلۇپ ئۆز ئۆيۈڭلەرگە كېتىڭلار، — دېدى. پەرھادقا كەلگەن بۇ ئادەمنى ئاز - تولا چۈشىنىدىغان باللار ئۈن - تىنسىز قايتىپ كېتىشتى. قىزلارمۇ ئۆز يىگىتلىرىگە ئەگىشىپ كېتىشتى. پەرھادنىڭ يۈرگەن قىزىمۇ ھاقارەتكە ئۇچراپ قايتىشقا مەجبۇر بولدى. پەرھاد شۇ كېچىسى كىرپىك قاقماي چىقتى. ئۇ ئەقلىگە كەلگەنىدىن بۇيان ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزىگە سالغان زۇلۇمى، ھاقارەتلىرىنى ئىختىيارسىز بىرمۇ - بىر ئەسكە ئالدى. ئۇ باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى تۈگەتتى. ئۇ، مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى - ئۇستازلارنىڭ مېھرىبانلىقىغا ئېرىشتى - يۇ، ئۆيىدە بىرەر قېتىممۇ ئىللىق مۇئامىلىگە ئېرىشەلمىدى. مەكتەپتە ئۇنىڭغا بېرىلىدىغان تەربىيە چىرايلىق گەپ، ئىللىق سۆز بولسا، ئۆيىدە تەربىيە تاياق ۋە تىل بولدى. تېخى ئىككى يىل ئالدىدا دادىسى يوقىلاڭ ئىش ئۈچۈن تېرىكىپ ئۇنى قاتتىق ئۇردى. تاياق زەربىسىدىن ئۇنىڭ ئىككى قوۋۇرغىسى ۋە ئوقۇرەك سۆڭىكى سۇندى. ئۇ ئىككى ئاي دوختۇرخانىدا يېتىپ ساقىيىپ چىقتى. (دادىسىنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدە قالدۇرغان جاراھەت ئىزلىرى بۇ قېتىم ئۇنىڭ بىلەن بىللە گۆرگە كىرىپ كەتتى.) مانا ئەمدى جانىجان دوستلىرى ۋە سۆيگىنى ئالدىدا لەت بولدى. دادىسى نېمە ئۈچۈن ئۇنى شۇنچىۋالا ئۆچ كۆرىدۇ؟ ئۇنىڭ ئۆگەي بالا بولۇپ قالغانلىقى كەچۈرگۈسىز گۇناھمۇ؟ ھايۋاناتلارمۇ باللىرىنى ھىمايە قىلىدۇ: توخۇ چۆجىلىرىنى، ئىت كۈچۈكلىرىنى باشقىلارنىڭ ھۇجۇمىدىن ھىمايە قىلىدۇ. ئەمما پەرھادنىڭ ئانىسى ئۇنى ئۆگەي دادىسىنىڭ زەربىسىدىن قوغدىمايتتى، بەلكى دادىسى تەرەپتە تۇرۇپ ئۇنى ئەيىبلەيتتى.

پەرھاد «بۇ نېمە ئۈچۈن؟ نېمىشقا شۇنداق

بولىدۇ؟» دېگەنلەرنى ئويلىدى. بىراق بۇ سوئاللارغا ئۇنىڭ كاللىسىدا جاۋاب تېپىلمىدى. پەرھادنىڭ كۆز ئالدىدا دادىسىنىڭ ئۇنى غالجىرلىق بىلەن ئۇرغان، تەپكەن، تىللىغان، هاقارەتلىگەن قىياپىتى بىر-بىر ئايان بولۇشقا باشلىدى. ئۇ، بەدىنىدىكى تاياق ئىزىنى سىلىدى، ئۇنىڭ قەلبىدە بۇ ئۆگەي دادىسىغا بولغان نەپرەت سەلدەك يامىرىدى. ئۇ «دۇنيادا ياكى مەن، ياكى ئۆگەي دادا ئاتالغۇچى مەلئۇن ياشىشى كېرەك» دەپ ئويلىدى - دە، ئىختىيارسىز قولىغا پىچاق ئالدى. ئۇ، تۈن قاراڭغۇسىدا ئۆز هۇجرىسىدىن هويلىغا چىقتى. ئۇ ئالدى بىلەن ئۆگەي دادىسىنى، ئاندىن ئۆزىنى هالاك قىلىش نىيىتىگە كەلدى. دەل شۇچاغدا تۇيۇقسىز سۆيگەن قىزىنى ئېسىگە ئالدى. قىزنىڭ تەبەسسۇم يېغىپ تۇرغان ئوماق چىرايى، ئوتلۇق كۆزلىرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان بولدى-دە، پىچاق تۇتقان قولى ئىختىيارسىز بوشىشىپ كەتتى. ئۇ ئۆز هۇجرىسىغا قايتىپ كىردى. پەرھاد يوتقان-كۆرپىسىنى ئالدى - دە، ئۆيىدىن چىقىپ قورۇلۇش ئورنىغا قاراپ كەتتى.

ئەتىسى ئۇ سۆيگەن قىزىنى ئىزدەپ باردى. قىز پەرھادنىڭ دادىسىنىڭ ئاخشامقى يولسىزلىقىدىن قاتتىق رەنجىگەنىدى. ئۇ، ئائىلىسىدە باللىق ئىززىتى بولمىغان بۇ يىگىت بىلەن ئەمدى ئالاقىنى ئۈزگەنلىكىنى ئېيتىپ

ئۇچراشقاندا: «پەرھاد ئۆي چىپىنى قاچان قىلىمىز؟» دەپ تەنىلىك چاقچاق قىلىپ قوياتتى. پەرھاد بۇنداق گەپنى ئاڭلىغاندا بولسا قۇلىقىغىچە قىزىرىپ كېتەتتى.

پەرھادنىڭ ئۆيىدىن ئايرىلىپ ياتاقتا يېتىشى ئاتا - ئانىسى ئۈچۈن بىر چوڭ دەستەك بولدى. ئۇلار پەرھادنى ۋاپاسىزلىقتا ئەيىبلەشتى. پەرھاد ئۆگەي دادىسىنىڭ «پەرھادنى ئەمدى ئۆيگە سولىمايمەن، ئەمدى كېلىدىكەن پۇت - قولىنى چېقىۋېتىمەن» دېگەن گەپلەرنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلىدى. ئائىلىسىدىن، سۆيگەن قىزىدىن ئايرىلغان پەرھاد كۈندە دېگۈدەك هاراققا بېرىلىشكە باشلىدى ...

بىر كۈنى كەچ پەرھاد ياتاقداشىنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن قىمار ئوينىدى. ئاخىرى ئىككىيلەن مۇشتلىشىپ قالدى. پەرھادنىڭ ياتاقدىشى چوڭ ۋە گەۋدىلىك بولغانلىقتىن پەرھادنى ئاستىغا بېسىۋېلىپ گېلىنى بوغدى. پەرھادنىڭ قولىغا بىر تۆمۈر چىقتى - دە، تۆمۈر بىلەن بېسىۋالغان ياتاقدىشىنى بىرنى سالدى. قىرلىق تۆمۈر ئۇنىڭ مۇرىسىنى تىلىۋەتتى، قان ئاقتى ... ... پەرھادنىڭ ياتاقدىشى «پەرھاد ماڭاپىچاق سالدى» دەپ دەۋا قىلدى. پەرھاد ئىقرار بولمىدى. دەۋاگەرنىڭ ئىسپاتى ئاساس قىلىنىپ پەرھاد بىرئاي يىغىۋې- ... كېيىن، ئەمگەك بىلەن ئۆز-

ئەترىتىگە بېرىپ ئىشلىدى. ئەمما ئۇنىڭ سالامەتلىكى ئاجىزلىشىپ كېسەلچان بولۇپ قالغانلىقتىن، ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن ياخشى چىقالمىدى. ئۇ تۈرمىدىن كېلىپ، يۈرگەن قىزىنىڭ ئەرگە تېگىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ قاتتىق ئازابلاندى. ئۇ دەردىنى ھاراقتىن ئالدى. ھەر كۈنى كەچ ھاراق ئىچتى، مەس بولدى. ئاندىن تۈرمىلەردىمۇ ساقلاپ كەلگەن قىزنىڭ رەسىمىنى قولىغا ئېلىپ، رەسىمگە قاراپ كىچىك بالىدەك ھۆكىرەپ يىغلىدى. قانچە كېچىلەرنى ئۇ ئاشۇنداق تاڭ ئاتقۇزدى ...

پاز كېچىلىرى قۇرۇلۇش ئورنىدا ياتقان پەرھاد قىش باشلىنىشى بىلەن پاناھسىز قالدى، ئۇ لەپىلدەپ قار يېغىۋاتقان كېچىلەردە ئۆز ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ ئىشىكنى چەكتى، ئىشىك ئېچىلدى - يۇ، يەنە ئۇنىڭ يۈزىگە قاتتىق يېپىلدى، ئۇ ئۆز ئۆيىگە كىرەلمىدى.

ئۇ، بىر ئاشپەز دوستىنىڭ ياردىمى بىلەن قىشنىڭ ئۇزاق ۋە قەھرىتان كېچىلىرىنى دۆڭ كۆۋرۈك ئاشخانىسىنىڭ ئوچىقىدا ئۆتكۈزدى. ئۆپكىسىگە سوغۇق تەگكەن پەرھاد ئايلاپ ئىشقا بارالمىدى. شۇنداق قىلىپ، قۇرۇلۇش ئەترىتىمۇ پەرھادنى ئىشتىن بوشاتتى. ئۇ، ئائىلىسىدىن ئايرىلدى. خىزمەت ئورنىدىن ئايرىلدى. ياخشى كۆرگەن قىزىدىن ئايرىلدى. قۇرۇلۇش شىركىتى ئۇنىڭ نوپۇسىنى ئەۋەتىپ بەردى. پەرھاد نوپۇسىنى پەيچۇسوغا ئاپاردى. پەيچۇسو ئۇنىڭغا كۆتەك نوپۇسىنى ئەپكېلىشىنى بۇيرۇدى. ئۇ ئۆيىگە باردى. ئاتا - ئانىسى ئۇنىڭ بۇ ئائىلىنىڭ بالىسى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلمىدى. كۆتەك نوپۇسىنى بەرمىدى. پەرھادنىڭ ئولتۇرۇشلۇق ئۆيى ياكى ئادرېسى بولمىغانلىقتىن، پەيچۇسو ئۇنىڭ نوپۇسىنى ئولتۇرغۇزۇشقا ئامالسىز قالدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ نوپۇسسىز قالدى. مۇبادا قۇياش نۇرى، نەپەس ئالىدىغان ھاۋا، ئىچىدىغان سۇ ئائىلىلەرگە تەقسىم قىلىنىپ بېرىلگەن بولسا ئىدى، پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسى: «بۇلار پەرھادقا تەئەللۇق ئەمەس» دەپ، شۇنىڭدىنمۇ ئۇنى مەھرۇم قىلغان بولار ئىدى. ئەمما سېخى تەبىئەت ئۇنداق ئورۇنلاشتۇرمىغان ئىكەن، پەرھاد يەنىلا ھايات ياشىدى. پەرھاد ئۆمرىدە نۇرغۇن خورلۇقلارغا ئۇچرىشىغا قارىماي، ناھايىتى نومۇسچان يىگىت ئىدى. ئۇ ھېچقانداق يامان يولدا ماڭمىدى. ئۇ ئىشتىن بوشىتىلغان ۋاقىتتىن باشلاپ، ئۈرۈمچى ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ ئالدىدىكى بازاردا كاۋاپچى دوستلىرىغا ياردەملىشىپ، كۈن بويى زىققا كاۋاپ ئۆتكۈزۈشۈپ بەردى. كېچىسى كاۋاپچىلارنىڭ، باققاللارنىڭ، ئاشپەز-ناۋايلارنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىنى ساقلاپ بەردى. ئۆز ئىشىغا يارىشا باشقىلار بەرگەن ھەق بىلەن كۈن ئۆتكۈزدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كۈندۈزلۈك مەشغۇلاتىنى ۋە كېچىسىنى ئۆز ئۆيىدىن يۈز مېتىردەك يىراقلىقتىكى يەردە ئۆتكۈزۈپ كەلدى. ئۆزىنىڭ ئانىسى، دادىسى ۋە سىڭىللىرى بەزى - بەزىدە مۇشۇ كوچىدىن ئۆتەتتى. بۇ چاغلاردا، ئۇ ئۇلارنى يىراقتىن بولسىمۇ كۆرۈۋالغىنىغا خۇشال بولاتتى. سىڭىللىرى بولسا بەزى - بەزىدە ئاتا - ئانىسىدىن يوشۇرۇن ئۇنىڭ يېنىغا كېلەتتى، ئەھۋاللىشاتتى.

پەرھادنىڭ ھايۋاناتلار باغچىسى ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلىغان ئۆگەي دادا شۇ كۈندىن باشلاپ ئىشكاپىقا يوغان ئەتىۋىركىدىن بىرنى سېلىپ ساقلاپ يۈردى. ئۇ ئايالىغا ۋە قىزلىرىغا: «ئەگەر پەرھاد ئۆيگە

كىرگۈدەك بولسا، مېنى ئۆلتۈرمەك ئۈچۈن قا-
تىللىق قورالى كۆتۈرۈپ باستۇرۇپ كىردى،
دەپ تۇتۇپ ساقچى ئورۇنلىرىغا ئاپىرىپ بې-
رىمەن» دېگەن گەپلەرنى كۆپ قېتىم قىلىپ
يۈردى. پەرھاد دادىسىنىڭ بۇ يامان نىيىتى-
دىن خەۋەر تاپتى. ئۇ دادىسىنىڭ ئۆزىگە
بۇنداق زىيانكەشلىكنى قىلىشتىن باش تارتى-
مايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ ئۆز ۋاق-
تىدا «قاتىل» ھېسابلىنىپ تۈرمىگە سولانغان،
بەلكىم دادىسى يەنە ئۇنىڭغا قارا چاپلىسا،
ساقچى ئورۇنلىرى ئىشىنىپ قېلىشى مۇمكىن
ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۆز ئۆيىگە تەرەپكە قەدەم
باسالمىدى. ئەمما، ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزى-
نى كەچۈرۈشىنى، «ئوغلۇم» دەپ ئۆيىنىڭ بىر
ئەزاسى ھېسابلىشىنى، ئائىلىنىڭ بالىسى سۈ-
پىتىدە ئاتا - ئانىسى بىلەن بىر داستىخاندا
ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلات-
تى. پەرھاد ئۈچۈن بىر تالاي ئادەملەر خالىس
ئەلچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى بىلەن
سۆزلەشتى. بىراق ئاتا - ئانا پەرھاد ئىسىملىك
ئوغلىنىڭ بارلىقىنى ئېتىراپ قىلمىدى. شۇنى-
داقتىمۇ، پەرھاد ھەر كۈنى كەچ ھايۋاناتلار باغ-
چىسى ئالدىدا ئۆز ئۆيىنىڭ چىراق يورۇتۇپ
تۇرغان دېرىزىسىگە ئۇزاقتىن - ئۇزاق قاراپ
ئولتۇراتتى. ئۆي چىرىقىنىڭ قايسى كۈنى، سا-
ئەت قانچىدە ئۆچكەنلىكى ئۇنىڭ ئېسىدە
ئېنىق ئىدى. ئۇ ئاتا - ئانىسى بىلەن يارى-
شىۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى - يۇ، بۇ ئارزۇغا
ئېرىشەلمىدى. بىر كۈنى ئۇنىڭ دادىسى باغچا
ئالدىدا پەيدا بولدى - دە، ھاراق ئىچىۋې-
ۋاتقان بىرنەچچە تونۇشى يېنىغا كېلىپ ئول-
تۇردى. كاۋاپچىلارنىڭ بىرىگە بىرنەچچە زىق
پىشۇرۇۋاتاتتى. دادىسىنى كۆرگەن پەرھادنىڭ
يۈرىكى دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. ئۇ، مۇشۇ
مەيداندا كۆپچىلىكنىڭ ياردىمىدە دادى-
سى بىلەن ئەپلىشىۋېلىشنى ئويلىدى - دە،
چاقماق تېزلىكىدە يىگىرمە زىق كاۋاپنى پى-
شۇرۇپ دادىسىنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ قويدى.
«ئېلىڭ دادا! ئۆزەم پىشۇرغان كاۋاپ، يەپ
بېقىڭ!» دېدى. دادىسىنىڭ ياۋۇزلۇق نۇرى
يېغىپ تۇرغان كۆزى پەرھادقا تىكىلدى. ئۇ:
«مەن سېنىڭ داداڭمۇ؟ مەن سېنىڭ كاۋىپىڭ-
نى يەيمەنمۇ؟» دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ،
نان بىلەن قويۇلغان كاۋاپلارنى بىر تەپتى،
كاۋاپلار ھەريان چېچىلىپ تۇپىغا مىلى-
نىپ كەتتى. دادا بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى.
پەرھاد بولسا ئورنىدا قاققان قوزۇقتەك تۇ-
رۇپلا قالدى. باشقىلار پەرھادقا تەسەللى
بېرىشتى. شۇ كۈنى پەرھاد بۇ توغرىدا ھېچ-
كىمگە ھېچنىمە دېمىدى ياكى يىغلىمىدى.
ئۇ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ زىققا كا-
ۋاپ ئۆتكۈزدى، كاۋاپ پىشۇردى. كەچ كىر-
دى، ئادەملەر تاراپ كېتىشتى. ھەر كۈندىكى-
دەك پەرھاد باغچا ئالدىدا يالغۇز قالدى. ئۇ
ماگىزىنىدىن بىر بوتۇلكا ھاراق ئالدى. ھاراق-
نى ئىچتى، مەس بولدى. ئۇ يىغلاشقا باشلى-
دى، بارغانسېرى كىچىك بالىدەك ھۆكىرەپ
يىغلاۋەردى. ئۇ يىغلاپ - يىغلاپ سېمونت
تاختاي ئۈستىدە يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. شۇ
كېچىسى قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى. سوپۇن
زاۋۇتىنىڭ ماگىزىنچىسى لىۇ شۆلۈي ئۇنى
ئويغىتىپ، ماگىزىنىنىڭ ئالدىدىكى لەمپە ئاس-
تىغا ئەپكېلىپ ياتقۇزۇپ قويدى.

پەرھاد يازدا باغچا ئالدىدىكى تىجارەت-

پارقازان ئۆيىدە ئۆتكۈزدى. كۈندۈزلىرى كىشىلەرنىڭ ئىشلىرىنى قىلىپ بېرىپ جان باقتى. گەرچە ئاتا - ئانىسى ئۇنى ئوغرى، لۈكچەك دەپ قارىلاپ كەلگەن بولسىمۇ، باغچا ئالدىدا ياز بويى تىجارەت قىلىدىغان تىجارەتچىلەر ۋە مۇشۇ ئەتراپتىكى ئائىلىلىكلەر پەرھادنىڭ باغچا ئالدىدا ئۆتكەن يېقىنقى ئۈچ - تۆت يىللىق ھاياتىدا ئۇنىڭ بىرەر ئادەمنى ئۇرغانلىقىنى ياكى بىرەر ئائىلىگە قوپال چاقچاق قىلغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ھەممەيلەن ئۇنى ئەخلاقلىق بالا دەپ تەرىپلەشكەچكە، كېچىلىرى نەرسە - كېرەكلىرىنى پەرھادقا تاپشۇرۇپ خاتىرجەم ئۆيلىرىگە كېتىشەتتى.

1985 - يىلى يازنىڭ بىر كۈنى كەچتە، باغچا ئالدىدا يالغۇز قالغان پەرھاد يېرىم كېچىگە يېقىن بىر دەرەخقە ئېلىپ قويۇلغان بىر چاپاننى كۆردى - دە، بېرىپ چاپاننى قولىغا ئالدى. ئۇ چاپاننىڭ يانچۇقلىرىنى ئاختۇرۇپ كۆردى. تۆش يانچۇقتىن بىر باغلام پۇل چىقتى. بۇ تۆت يۈز يۈەن پۇل ئىدى. پەرھاد يەنە بىر يانچۇقتىن بىر كىنىشكا تاپتى. ئۇ يول بويىدىكى چىراق يورۇقىغا بېرىپ كىنىشكىگە چاپلانغان رەسىمنى كۆردى - دە، بۇ، ھەركۈنى مۇشۇيەردە راكپىزا ساتىدىغان تۇڭگان بوۋاي يۈي دېجاڭنىڭ تىجارەت كىنىشكىسى ئىكەنلىكىنى بىلدى. پەرھاد كېچىدە ئىزدەپ يۈرۈپ، يۈي دېجاڭنىڭ ئۆيىنى تاپتى. پۇلنى، چاپاننى ئىگىسىگە تاپشۇرۇپ بەردى. پەرھادنىڭ بۇ ياخشىلىقىدىن تەسىرلەنگەن يۈي دېجاڭ پەرھادنى مەھكەم قۇچاقلاپ تەشەككۈر بىلدۈردى. ئۇ كۆزىگە ياش ئالدى. شۇنىڭدىن بېرى يۈي بوۋاي پەرھادنىڭ بۇ ياخشى ئىشىنى ئۇچرىغانلا ئادەمگە ھېكايە قىلىپ يۈردى. پەرھاد ئېغىر كېسەل ئازابىدا ياتقاندا، ئۇنىڭغا كۈندە بىر قاچا راكپىزا بېرىشنى ئۇنتۇمىدى. ھەتتا پەرھاد ئۆلۈپ كەتكەندە پەرھادنىڭ جىنازىسىنى كۆتەرگۈچىلەرنىڭ، پەرھاد ئۈچۈن ياش تۆككۈچىلەرنىڭ بىرى يۈي بوۋاي بولدى.

ئۆي - ماكانسىز قالغان پەرھاد تالادا يېتىپ-قوپقانلىقتىن، گەرچە ئۇنىڭ كىيىمى ئانچە پاكىز بولمىسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ قەلبى ئالتۇندەك ساپ ئىدى. بۇلتۇر يازنىڭ بىر ئاخشىمى باغچا ئالدىدا ئولتۇرۇشلۇق ئېزىز پەرھادنىڭ دەرەخلىق ئارىسىدا يالغۇز ھالدا بېشىنى چاڭگاللاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى - دە، ئۇنىڭ يېنىغا باردى. ئۇلار ئادەتتىمۇ خېلى يېقىن ئۆتەتتى. ئېزىز پەرھادنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى بايقىدى. ئۇ «پەرھاد نېمە بولدۇڭ؟» دەپ سورىدى. پەرھاد بىرئاز ھاراق ئىچىۋالغانىدى. ئۇ كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى، ئاندىن: «دەرت ئاكا، دەرت، — دېدى ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، — باياتتىن بىر دوستۇم كەلگەنىكەن. ئۇ، مەن بۇرۇن يۈرگەن قىزنى ئېرى قاتتىق ئۇرۇپ ئاغزى - بۇرنىنى قان قىلىۋەتكەنلىكىنى ئېيتتى. لۈكچەك ئەر ئۇنى دائىم ئۇرىدىكەن. مەن ئۇنىڭ تاياق يېگەنلىكىنى ھەر قېتىم ئاڭلىسام يۈرىكىمگە پىچاق سانچىلغاندەك بىلىنىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن مەن توي قىلغان بولسام، ئۇنى بېرىنى چەككەن ئادەمنى ئامان قويارمىدىم» دېدى كۆز يېشىنى سۈرتۈپ.

ئېزىز ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىماق بولۇپ:

— ئۇ قىز سېنى ياخشى كۆرگەن بولسا ئۆز ۋاقتىدا سەن بىلەن توي قىلمامتى؟ خەقنىڭ خوتۇنى ھەققىدە باش قاتۇرۇپ ئاۋارە بولما ئۇكا! — دېدى.

— ياق، — دېدى پەرھاد، — ئۇ مەن بىلەن توي قىلاتتى. ھەممە ئىشنى بۇزغان رەھىمسىز

ئاتا – ئانام. ئەگەر مەن ئۇنىڭ بىلەن توي
قىلغان بولسام، مۇشۇ كۈنلەرگىچە قالماس
ئىدىم.

— ھەممىسى يىراقتا قالغان ئىشلار، بۇ –
لارنى ئېسىڭدىن چىقىرىۋەت، — دېدى ئېزىز
ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ.

— ئۇنتۇلمايمەن ئاكا، مەنمۇ تۈگەشكەن
ئادەم. شۇڭلاشقىمۇ ئۇنتۇلمايمەن، — دېدى پەر –
ھاد. ئۇ يەرگە قارىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى.
ئېزىز بۇ سەرگەرداننىڭ كوچا بالىسىنىڭ ئالىيجا –
ناب قەلب ئىگىسى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ
قالدى. شۇنىڭدىن بېرى ئۇ پەرھاد بىلەن پات –
پات پاراڭلىشىپ تۇرىدىغان ۋە بەزىدە ئۆيىن –
گە تاماققا تەكلىپ قىلىدىغان بولدى. پەر –
ھاد كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغاندا، بۇ ئائىلە
ئۇنىڭدىن ئالاھىدە خەۋەر ئالدى. بولۇپمۇ
بۇ ئائىلىنىڭ ئانىسى زىۋىدەم ئانا گەرچە
سەككىز بالىسى بولسىمۇ پەرھادنى توققۇزىن –
چى بالا قاتارىدا كېچە – كۈندۈزلەپ باقتى...

پەرھاد ھاياتىدا ئۆزىگە نۇرغۇن بەختسىز –
لىكلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئۆگەي دادىسىغا، ئۆ –
گەي دادىسىنىڭ سالغان ئاپەتلىرىنى توسۇپ
قالالمىغان ئانىسىغا يەنىلا يامان نىيەت ئويلى –
مايتتى. ئاتا – ئانىسى ئۇنى «ئوغلۇم» دەپ

نىڭ ئوغلى مۇشتلىشىپ قالغانىكەن. ھەر ئىك –
كىلى تەرەپنىڭ ئاياللىرى يۈگۈرۈپ چىقىپ
ئۆز ئارا تىللاشقىلى تۇرۇپتۇ. ئۇرۇشقان ئەر –
لىرىنى بولسا كىشىلەر ئاجرىتىۋەتكەن بولۇپ،
ھەر ئىككىيلەنگە ئۇرۇشماسلىق توغرىسىدا نە –
سىھەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. ئەھۋالدىن قارىغان –
دا پەرھادنىڭ دادىسى تاياق يېگەنىكەن.
بىر پەستىن كېيىن پەرھاد باغچا تەرەپتىن
يۈگۈرۈپ كەلدى – دە، دادىسىنى ئۇرغۇچى
يىگىتنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىپ: «نېمىشقا دادامنى
ئۇردۇڭ؟» دەپ ئۇنىڭغا مۇشت ئېتىشقا ھازىر –
لاندى. ھېلىقى يىگىت: «بىز سەن بىلەن ئاغى –
نە، ياقامنى قويىۋەت پەرھاد» دېدى. پەرھاد:
«نېمىشقا ئاغىنىدارچىلىقنىڭ يۈزىنى قىلماي دا –
دامنى ئۇردۇڭ؟» دېدى ئۇنىڭ ياقىسىنى سى –
كىپ. ئۇ يىگىت: «ئۇ سېنىڭ داداڭمۇ؟ سې –
نىڭ قىساسىڭنى ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن بولسى –
مۇ ئۇنى تازا ئۇرىمەن» دېدى. پەرھاد: «ھەي!...
ئۇ دېگەن مېنىڭ دادام، بىلەمسەن؟!» دەپ
ئۇنىڭ يۈزىگە بىرنى تۈكۈردى. ئۇ يىگىت:
«مۇشۇ مۇناپىقنى دادام دېگەن ئاغزىڭغا» دەپ،
پەرھادنىڭ ئاغزىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنى ئۇردى.
پەرھاد بىر نەچچە قەدەم داجىپ بېرىپ ئول –
تۇرۇپ قالدى. ئۇ يىگىت بۇرۇلۇپلا كېتىپ

نىڭغا بىرەر پىيالە چاي بولسىمۇ چىقارمىدى. پەرھاد بېشىنى ساڭگىلىتىپ يول بويىدا يېرىم سائەتتەك ئولتۇردى. مەنمۇ ئۆز ئۆيۈمنىڭ بالكونىدا پەرھادنى كۆزىتىپ تۇردۇم. پەرھاد ئاخىرى ئورنىدىن تۇردى-دە، بېشىنى سېلىپ يەنە باغچا تەرەپكە كېتىپ قالدى. ئۇ گويا ئۆزىنى بىرسى چاقىرىۋاتقاندەك پات-پات بۇرۇلۇپ ئارقىسىغا قارايتتى. توغرىسىنى ئېيتقاندا، ئۆز ئۆيىنىڭ دېرىزىسىگە قارايتتى. ئەمما ئۇنى ھېچكىم چاقىرمىدى. ئۇ ئاستا-ئاستا باغچا تەرەپكە كەتتى. ئۇنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى قىياپىتى ھېلىمۇ جانلىق كىنو كۆرۈنۈشلىرىدەك كۆز ئالدىمدا گەۋدىلىنىپ تۇرىدۇ.

پەرھاد دادىسى بىلەن يارىشىۋالالمىدى، شۇڭا ئۆيىگىمۇ كىرەلمىدى. دادىسى بولسا پەرھادنى «قاتىل» لىق بىلەن ئىسپاتلىماقچى بولغان ئەتىۋرگىنى بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئوبدان ساقلاپ كەلدى. پەرھاد بولسا قىلتاققا دەسسىمىدى. بىر كۈنى كەچ پەرھادنىڭ كىچىك سىڭلىسى ئۇنى ئىزدەپ كەلدى. سىڭلىسى پەرھادقا: «ئاكا! دادام ساقلاپ يۈرگەن ئەتىۋرگىنىڭ قايسى ئىشكاپتا ئىكەنلىكىنى بىلىمەن. كېچىسى دادام ئۇخلاپ قالغاندا ئاچقۇچىنى ئېلىپ ئىشكاپتىن ئېلىپ چىقىپ سىزگە بېرەي. سىز قورقماي ئۆيگە كىرىۋېرىڭ!» دېدى. پەرھاد: «رەھمەت سىڭلىم، بىراق مېنى دەپ سىلەر يامان كۈنگە قالماڭلار. تارتىدىغان ئازابىنى مەنلا تارتاي» دەپ سىڭلىسىگە تەسەللى بەردى. سىڭلىسى بولسا ئاكىسىغا ئېسىلىپ ئۇزاق يىغلىدى. ئۇ بىچارە قىزمۇ ئامالسىز ئىدى. ئۇ ئاتا-ئانىسى ئالدىدا ئاكىسى توغرىسىدا گەپ قىلسىلا قاتتىق دەشنامغا ئۇچرايتتى. يامغۇر ياغقان كېچىلىرى ئۇ ئاكىسىدىن ئەنسىرەپ ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزاتتى. شارقىراپ يېغىۋاتقان يامغۇردا ئاكىسىنىڭ سوپۇن زاۋۇتىدىكى لىۋ شۆلۆينىڭ ماگىزىنى ئالدىدىكى لەمپە ئاستىدا دۈگدىيىپ تىترەپ ئولتۇرغان قىياپىتى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى. شۇنداق كۈنلىرى تاڭ سەھەردە ئۇ ھېچكىمگە كۆرۈنمەي باغچا ئالدىغا باراتتى-دە، ئاكىسىنىڭ بار-يوقلۇقىنى، ئۇنىڭ ساق ياكى كېسەللىكىنى كۆرۈپ كېلەتتى ۋە ئۆيىدىن ئوغرىلىقچە تاماق ئېلىپ چىقىپ بېرەتتى.

پەرھاد بۇ يىلقى قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىلىرىنى بەزىدە پار قازان ئۆيىدە ئۆتكۈزسە، بەزىدە ئاشخانىلارنىڭ ئوچاقلىرىدا ئۆتكۈزدى. نەچچە يىلدىن بېرى ئىسسىق ئۆيدە يېتىپ باقمىغان بۇ بالىنىڭ سالامەتلىكى ناچارلىشىشقا باشلىدى. قىشتا ئۇنىڭ ئۆپكىسىگە قاتتىق سوغۇق تەككەنىدى. قار-مۇزلار ئېرىپ، يەر-زېمىن كۆكىرىشكە باشلىشى بىلەن تەڭ، ھايۋاناتلار باغچىسى ئالدىدا تىجارەتچىلەر پەيدا بولۇشقا باشلىدى. مېزىلىك كاۋاپلارنىڭ پۇرىقى بىلەن بىللە كاۋاپچىلارنىڭ خېرىدارلارنى چىللىغان ئاۋازى ياڭراشقا باشلىدى. پەرھاد يەنە بۇ بازاردا پەيدا بولدى. بىراق ئۇ ئىلگىرىكى يىللاردىكىدەك تېمەن، ساغلام ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ نەپەس ئېلىشلىرىدىن ئۆپكىسىنىڭ غىژىلداۋاتقانلىقىنى ئاڭلاش مۇمكىن ئىدى. ئۇ كېسەل بولغانلىقتىن، شەخسى تازىلىقىمۇ دېگۈدەك رىئايە قىلىپ كېتەلمىدى. شۇڭا كاۋاپچىلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى ياردەمچىلىككە ئالالمىدى. ياردەمچىلىككە ئالسىمۇ ئۇنىڭدا ئىشلىگۈچىلىك مادار يوق ئىدى. ئۇ كېچىسى تىجارەتچىلەرنىڭ نەرسە-كېرەكلىرىگە قاراپ بەردى. تىجارەتچىلەر ئۇنىڭ ئىشىغا ھەق

بەردى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ قۇرۇق نان يېيىشمۇ ئاچ قالمىدى. بىراق كىيىم - كېچەككە پۇلى بولمىغاچقا، 6 - ئايغىچە قىشلىق كىيىمى بىلەن يۇردى. ئۇنىڭ كىچىك سىڭلىسى 6 - ئاينىڭ بىر كۈنى كېچىدە ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى - دە، ئاتا - ئانىسىدىن يوشۇرۇن ھالدا ئۇنىڭغا تىكتۈرگەن چاپان، كۆڭلەك، شىملارنى بەردى ۋە ئاكىسىنىڭ قولىغا يوشۇرۇن ھالدا بەش كوي پۇل تۇتقۇزۇپ قويۇپ كەتتى. ئۇ، بۇ پۇلنى ئاكىسىنىڭ مۇنچىغا بېرىپ يۇيۇنۇشىغا، چاچ - ساقاللىرىنى ئالدۇرۇشىغا بەرگەنىدى. پەرھاد مۇنچىغا بېرىپ يۇرمىدى. ئۇ، كېچىدە ئۆستەڭگە چۈشۈپ يۇيۇندى. كونا جەندە كىيىملەرنى تاشلاپ، يېڭى كىيىملەرنى كىيدى.

پەرھادنىڭ سالامەتلىكى كۈندىن - كۈنگە ياманلاشقىلى باشلىغانىدى. ئۇ ھەر كېچە سېمونت تاختاي ئۈستىدە ياتقانلىقتىن پۇت - قوللىرى ئىششىپ كەتتى. ئۇ بارا - بارا ماڭالمايدىغان بولۇپ قالدى. بۇ مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق زىۋىدەم ئانا پەرھادقا ناھايىتى ئىچ ئاغرىتاتتى. سەككىز بالىنى بېقىپ چوڭ قىلغان بۇ ئانا پەرھادتەك ئاتا - ئانىسىز، ئۆي - ماكانسىز قالغان يېتىم بالىنىڭ خارلىنىپ قېلىشىغا چىدىمايتتى. ئۇ، ئۆز ئۆيىدىن يوتقان - كۆرپە، كىگىز ۋە تەكىيلىنى ئېلىپ چىقىپ سېمونت تاختاي ئۈستىگە ئوبدان ئورۇن راسلاپ پەرھادنى شۇ يەردە ياتقۇزدى. زىۋىدەم ئانا ئۇنى ئۆز ئۆيىگە ئەكىرىپ باقماقچى ئىدى. بىراق، ئۇنىڭ ئۆيى تار، جان سانى كۆپ بولغانلىقتىن ئىلاجى قىلالمىدى. پەرھادمۇ ئۇلارنى ئاۋارە قىلىپ قويۇشتىن قورقۇپ ئۆيىگە كىرىشنى رەت قىلدى. شۇنداقتىمۇ زىۋىدەم ئانا ھەركۈنى تاماق ئېتىپ پەرھادقا ئۆزى ئېلىپ چىقىپ بەردى. راكىپىزا ساتقۇچى يۈي دېجاڭ ئۇنىڭغا ھەر كۈنى بىر تەخسە راكىپىزا بەردى. خەنزۇ پىركازچىك لىيۇ شۆلۈيمۇ ئۇنىڭغا چاي قاينىتىپ بېرىپ تۇردى ۋە ھاراق بەردى. ئۇنىڭ بىلەن باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە بىللە ئوقۇغان خەنزۇ ساۋاقداشلىرىمۇ ئۇنى يوقلاپ كېلىشتى. ئەمما پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇنى يوقلىمىدى. ئۇلار ئۆز ئوغلىدىن نومۇس قىلىپ، 7 - يول تەرەپ بىلەن پەقەت ماڭمايدىغان بولدى. ئەمما جامائەتچىلىك، ھەر مىللەت تىجارەتچىلىرى پەرھادنى ئاچ قويمىدى.

بۇ يىل 7 - ئاي كۈنلىرى ئۈرۈمچى تارىخىدىكى ئەڭ ئىسسىق بولغان چاغلارنىڭ بىرى بولدى. كۈندۈز كۈنلىرى كوچىلار خۇمداندەك قىزىپ كەتتى. پەرھاد سېمونت تاختاي ئۈستىدە قىزىپ كېتىپ ياتالمىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدا گاڭزىلداپ يۈرگەن چىۋىنلەرمۇ ئۇنى تىنچ ياتقۇزمىدى. زىۋىدەم ئانا ئۆز بىناسىنىڭ كارىدورىنىڭ لەمپىسى ئاستىنى تازىلاپ، سۇ سېپىپ سالقىن قىلدى - دە، بالىلىرىغا ئېيتىپ كارىۋات قويدۇرۇپ، پەرھادنى ئەكىرىپ شۇ يەردە ياتقۇزۇپ قويدى. تىجارەتچىلەر زىۋىدەم ئانىنىڭ بۇ ساخاۋەتلىك ئىشىغا ئاپىرىن ئېيتىشتى. ئەمما پەرھاد پەلەمپەي ئاستىدىكى سالقىن يەردە ئاران يېرىم كۈنلا ياتالىدى. بۇ بىنادا ئولتۇرىدىغان ئادەملەر كەچتە ئىشتىن چۈشۈپ كېلىشتى. بىنانىڭ ئىشىكىدىن كىرىپلا ھەممەيلەننىڭ كۆزى كېسەل ئازابىدا ھاسىراپ ياتقان پەرھادقا چۈشتى. بەزىلەر ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىشتى. بەزىلەر ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كېتىشتى. يەنە بەزىلەر پەرھادقا نەپرەت بىلەن قاراش-

تى ۋە: «بۇ يۇقۇملۇق كېسەلنى بىنانىڭ ئىچىگە كىم ئېلىپ كىردى، بىنا ئىچىدە كېسەل تاراپ كەتسە بىز قانداق قىلىمىز؟» دەپ چۇقان سېلىشتى. ھالسىز ياتقان پەرھاد ئۈچۈن بۇ گەپلەر ئۆلۈمدىن ئارتۇق بىلىندى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر بىر غايىبىي كۈچ پەيدا بولغاندەك بولدى ـ دە، ئورنىدىن دەس تۇرۇپ بىنانىڭ سىرتىغا چىقتى. ئون قەدەمدەك مېڭىپ تۇيۇقسىز ھوشىدىن كېتىپ قالدى ـ دە، قاتتىق يولغا ئوڭدىسىغا يىقىلىپ چۈشتى. كىشىلەر ھوشسىز پەرھادنى يەنە كوچا بويىدىكى سېمونت تاختاي ئۈستىگە ئاپىرىپ ياتقۇزۇشتى. شۇنىڭدىن بېرى ئۇنىڭ ئىشتىھاسى تېخىمۇ تۇتۇلدى. 8 ـ ئاينىڭ كىرىشى بىلەن ھەتتا تاھارەتكىمۇ ئۆزى بارالمايدىغان بىرلۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئوتتەك قىزىتمىسى كېچە ـ كۈندۈزلەپ پەسلىمىدى. زىۋىدەم ئانا ئۇنىڭغا قايناق سۇغا شېكەر سېلىپ ئۇسسۇزلۇق قىلىپ بېرىپ تۇردى. پەرھاد كۈن بويى شېكەر سۈيىدىن باشقا ھېچنېمە يېمەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئەھۋالى كۈندىن ـ كۈنگە يامانلىشىۋاتاتتى. زىۋىدەم ئانا ئاخشاملىرى چىقىپ ئۇنىڭ كۆڭلەك ـ چاپىنىنى سالدۇرۇپ، كېچىدە يۇيۇپ قۇرۇتۇپ، تاڭ سۈزۈلۈش ئالدىدا كىيىملەرنى ئېلىپ چىقىپ ئۇنى كىيىندۈرۈپ قويدى. زىۋىدەم ئانا ئۇنىڭ شىمىنى يۇيۇپ بېرىشنى سورىغان بولسىمۇ ئۇ ئۇنىمىدى. چۈنكى ئۇنىڭدا ئىچ تامبال يوق ئىدى.

بىر كۈنى كەچ زىۋىدەم ئانا پەرھاد ئۈچۈن شويلا قىلىپ ئېلىپ چىقتى. پۈتۈن شەھەر ئۇيقۇغا چۆمگەنىدى. ئەمما كوچا بويىدىكى بۇ دەرەخلىقتىن پەرھادنىڭ سۇس ئىڭرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. زىۋىدەم ئانا كېلىپ ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى ۋە ئاشنى پەرھادقا ئىچكۈزدى. پەرھاد ئاشتىن بىرنەچچە قوشۇقلا ئىچتى. ئۇنىڭ كۆڭلى بولسا ھېچنېمىنى تارتمايتتى. زىۋىدەم ئانا ئۇنىڭ پېشانىسىنى تۇتتى. ئۇنىڭ قىزىتمىسىنىڭ تەپتىدىن قول كۆيەتتى. زىۋىدەم ئانا قول ياغلىقىنى يول بويىدىكى ئېرىقنىڭ سوغاق سۈيىگە چىلاپ پەرھادنىڭ چېكىسىگە يېيىپ قويدى. ئەتراپ جىمجىت ئىدى، پەقەت پەرھادنىڭ غىڭشىلداپ نەپەس ئېلىشىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. زىۋىدەم ئانا پەرھادقا قاراپ ئولتۇراتتى. شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ سەككىز بالىسىنىڭ چوڭ بولۇش جەريانى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. بالا دېسە جان بېرىدىغان بۇ مېھرىبان ئانا ئۈچۈن بالا مېھرىدىنمۇ ئارتۇقراق ھېچنەرسە يوق ئىدى. ئۇ، پەرھادنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ مۇشۇ يەردىن يۈز مېتىر يىراقلىقتىكى بىنادا ئولتۇرىدىغانلىقىنى بىلەتتى. پەرھادنىڭ باغچا ئالدىدىكى ئۈچ ـ تۆت يىللىق ھاياتىنىڭ گۇۋاھچىسى بولغۇچى بۇ ئانا پەرھادنىڭ ئانىسىدا سوقۇپ تۇرغان يۈرەكنىڭ بارلىقىغا، ئىنسانلىق ھېس ـ تۇيغۇنىڭ بارلىقىغا ئىشەنمەيتتى. پەرھادنىڭ پاجىئەلىك تەقدىرىنى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلغان ئانىنىڭ كۆز ياشلىرى تۆكۈلدى. ئۇ پەرھادنىڭ بېشىنى سىلىدى: «بالام پەرھاد، ئەجەپ قىينىلىۋاتىسەن بالام» دېدى ئانا بۇقۇلداپ يىغلاپ. پەرھادنىڭ كۆزلىرىدىنمۇ تاراملاپ ياش تۆكۈلدى، ئۇ بارغانسېرى ئېسەدەپ يىغلاشقا باشلىدى. «يىغلىما بالام، يىغلىما!» دەيتتى ئانا، ئەمما ئۆزىنىڭ كۆز ياشلىرى توختىماي تۆكۈلۈۋاتاتتى. ئۇ بىر قولىدا پەرھادنىڭ كۆز يېشىنى سۈرتسە، بىر قولىدا ئۆزىنىڭ

كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. پەرھاد يىغلاۋاتاتتى، ئۇ يىغلايتتى. ئۇ شۇنچە يىللاردىن بېرى ئانىسىنىڭ «بالام!» دەپ چاقىرىشىغا ئېرىشەلمىگەنلىكىگە يىغلايتتى. ئۇ ئانىسىنىڭ باشقا ئانىلارنىڭكىگە ئوخشاش ئىللىق چىرايىنى كۆرەلمىگەنلىكىگە يىغلايتتى. ئۇ ھېچنىمىگە كىرەككە كەلمەي تورپىدىن بەتتەر بولۇپ ياتقان مانا مۇشۇنداق كۈنلەردە يات بىر ئانىنىڭ كېلىپ بېشىنى سىلاپ «بالام!» دەپ چاقىرغانلىقىغا يىغلايتتى. ئۇنىڭغا تەشەككۈر ياشلىرىنى تۆكۈپ يىغلاتتى.

زىبۇدەم ئانا پەرھادنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. ئاندىن: «ئەتە مەن ئاتا - ئاناڭ بىلەن كۆرۈشەي، ئەھۋالىڭنى ئېيتاي. ئەگەر ئۇلار ئىنسابىغا كەلسە، ساڭا ئىگىدارچىلىق قىلار، دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ داۋالىتار» دېدى.

— ئاۋارە بولماڭ ئانا، — دېدى پەرھاد سۇس ۋە بوغۇق ئاۋازدا، — تېنىم ساق، قولۇمدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان چاغدا ماڭا ئىگىدارچىلىق قىلمىغان ئادەملەر ئەمدى ئىگىدارچىلىق قىلارمۇ؟ بىراق، ئانام بۇ كوچىدىن زادى ئۆتمەيۋاتىدۇ. ئانامنى كۆرمىگىنىمگە ئىككى يىل بوپتۇ. ئۆمرۈمنىڭ ئاخىرىدا ئانامنى بىر قېتىم كۆرۈۋالسام مەيلى ئىدى، — پەرھاد جىمىپ قالدى. بەلكىم ئۇ

ھاد ھاسىراپ نەپەس ئالاتتى، زىبۇدەم ئانا قول ياغلىقىنى ھۆل قىلىپ بىر نەچچە قېتىم پەرھادنىڭ چېكىسىگە قويدى. دەل بۇ ۋاقىتتا بولسا پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسى ئىسسىق ئۆي، يۇمشاق يوتقاندا يېتىپ شېرىن ئۇيقۇسىنى ئۇخلاۋاتاتتى. چۈنكى ئۇلار پەرھاد دېگەن بالىسىنىڭ بارلىقىنى، شۇنداق بىر بالىنىڭ بولغانلىقىنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كېتىشكەنىدى.

پەرھاد ئاستا - ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى. شەرق ئاسمىنى ئاقىرىشقا باشلىغاندا زىبۇدەم ئانا پەرھادنىڭ يېنىدىن ئايرىلدى - دە، ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

ئەتىسى زىبۇدەم ئانا، تىجارەتچى بوۋاي يۈي دېجاڭ، پىركازچىك ليۇ شۆلۆي قاتارلىق ئۈچ مەللەتتىن تەركىب تاپقان مۇشۇ ئەترايتىكى ئاھالە ۋە تىجارەتچىلەر ۋەكىللىرى پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كىردى. ئۆيدە پەرھادنىڭ ئانىسى بار ئىدى. ۋەكىللەر پەرھادنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلىشىۋاتقانلىقىنى، ئۇنى ئۆيىگە قايتۇرۇپ كىرىپ داۋالىتىشنىڭ لازىملىقىنى ئېيتىپ، پەرھادنىڭ ئانىسىغا خىزمەت ئىشلەشتى. پەرھادنىڭ ئانىسى بولسا بىرىنچىدىن، پەرھادنىڭ خىزمىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ مائاشىنى بەرسە؛ ئىككىنچىدىن، پەرھادقا ئۆي بەرسە

ئېرى بىلەن مەسلىھەتلەشمەكچى بولۇپ ۋەكىللەرنى ئۇزىتىپ قويدى. شۇ كۈنى ئۇلار پەرھادنى ئۆيگە ئەكىرمەيدىغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر ئەۋەتتى. بۇ گەپلەرنى پەرھاد ئاڭلىدى. ئۇ يىغلىمىدى ياكى رەنجىمىدى. پۇت - قوللىرى كۆپۈپ ئىششىپ ئوتتەك قىزىپ ياتقان پەرھاد يەنىلا سىمونت تاختاي ئۈستىدە ئۈن - تىنسىز ياتتى. زۇۋىدەم ئانا كۆزىگە ياش ئېلىپ: «كۆڭلۈڭنى بۇزما بالام! ساڭا ئاتا - ئاناڭ ئىگە بولمىسا مەن ئىگە بولىمەن. ئالدى بىلەن سېنى داۋالىتايلى، ئاندىن كېيىن سېنىڭ نوپۇسىڭنى تېپىپ ئۆز نوپۇسۇمغا ئالغۇزىمەن، سەككىز بالام توققۇز بولىدۇ. سېنى ئۆزەم ئۆيلەيمەن» دېدى پەرھادقا تەسەللى بېرىپ.

پەرھاد دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن كۆپكۆك ئاسمانغا قاراپ ئۈن - تىنسىز ياتاتتى. ئەمما ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش دومىلاپ چۈشتى...

زۇۋىدەم ئانا قاتارلىقلار مەسلىھەت قىلىشىپ، پەرھادنىڭ ئىدارىسى بىلەن ئالاقىلىشىپ كۆرمەكچى بولۇشتى. خەنزۇ پىركازچىنىڭ لىيۇ شۆلۈي رەڭلىك مېتاللار ئىدارىسىنىڭ قۇرۇلۇش شىركىتىگە تېلېفون بەردى. شىركەتنىڭ قوغداش بۆلۈمىدىن تۆت ئادەم كەلدى - دە، پەرھادنى كۆرۈپ: «بىز بۇ ئادەمنى تونۇمايمىز» دەپ كېتىپ قېلىشتى. ئۇلار پەرھاد بۇرۇن ئىشلىگەن 2 - قۇرۇلۇش رايونىنىڭ 3 - ئەترىتىگە تېلېفون بەردى. تېلېفوننى ئەترەت شۇجىسى ئېلىپ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن: «پەرھادنى بىز ئاللىبۇرۇنلا ئىشتىن بوشىتىۋەتكەن، ئۇنىڭغا ئىگىدارچىلىق قىلالمايمىز» دەپ جاۋاب بەردى. ھېيت كۈنى يېقىنلاشماقتا ئىدى. پەرھاد بىرەر ھەپتىدىن بېرى شېكەر سۈيىدىن باش-

قا ھېچقانداق نەرسە يېمەيتتى. يېسىمۇ قەي قىلىپ ياندۇراتتى. ئۇنىڭ تەپەس ئېلىشىمۇ بارغانسېرى قىيىنلاشماقتا ئىدى. زۇۋىدەم ئانا كۈندە ئۇنىڭغا بېرىپ تۇرغان دورىسىمۇ كۆپ تەسىر قىلالمىدى. زۇۋىدەم ئانىنىڭ تەشۋىشى كۈچىيىۋاتاتتى. ئۇ ھېيتنىڭ ھارپا كۈنى بولۇشقا قارىماي ئۈمىدسىز ھالدا ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى دەرەخلىقتە چىۋىنغا يەم بولۇپ، توپا - چاڭغا مىلىنىپ ياتقان پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرھادنىڭ كۆز چاناقلىرىدا چاپاق ئۆرلەپ قالغانىدى. كېسەل ئادەم ئۆلۈمگە يېقىنلاشقاندا كۆزى چاپاقداپ قالىدىغانلىقىنى كۆپ كۆرگەن زۇۋىدەم ئانا پەرھادنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۇتالماي يىغلاپ كەتتى. ئۇ باغچا ئالدىدىكى تىجارەتچىلەر بىلەن مەسلىھەت قىلىشىپ، كۆپچىلىك ئۆزلىرى پۇل يىغىش قىلىپ پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپارماقچى بولۇشتى. كاۋاپچىلار، باققاللار، سامسىپەزلەر... ئىختىيار قىلغۇچىلار ئاز - تولىدىن پۇل تاشلىدى. بىر پەستە يىگىرمە نەچچە كوي پۇل يىغىلدى. قالغان پۇلنى زۇۋىدەم ئانا ئۆزى چىقىرىپ پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپارماقچى بولدى. دەل شۇ سائەتتە زۇۋىدەم ئانىنىڭ تۇرپاندىكى يېقىن تۇغقىنىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر كەلدى. ئۇ، پەرھادنىڭ ئىشىنى بالىلىرى ۋە جامائەتچىلىككە تاپشۇرۇپ، ئۆلۈم پەتىسى ئۈچۈن تۇرپانغا كېتىپ قالدى. ئۇ، پەرھاد بىلەن يىغلاپ خوشلاشقانىدى.

جامائەتچىلىك پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىشقا ئالدىراشتى. بىراق، پەرھاد دوختۇرخانىغا بېرىشنى رەت قىلدى. ئۇ: «مەن بەرىبىر ئۆلۈپ كېتىمەن. مېنى تىنچ ياتقىلى

قويۇڭلار، مېنى قوزغىماڭلار» دەپ كۆپچىلىككە يالۋۇرۇپ تۇرۇۋالدى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزىدىن نومۇس قىلىپ يۈرىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق سۆرىلىپ يۈرۈشى ئاتا - ئانىسى ئۈچۈن تۈگىمەس بىر كۆڭۈل غەشلىكى ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ تىنچلىقى ئۈچۈن، ئاتا - ئانىسىنىڭ جامائەت ئالدىدىكى خۇدۇكچىلىكىنى يوق قىلىش ئۈچۈن بولسىمۇ ئۆلۈشنى خالايتتى. ئۇ دوختۇرخانىغا بېرىشنى قەتئىي رەت قىلدى. شۇ كۈنى كېچىسى سىڭلىسى ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى ۋە ئاكىسىنى قۇچاقلاپ يىغلىدى. پەرھاد سىڭلىسىغا تەسەللى بەردى ۋە ئاتا - ئانىسىنىڭ سالامەتلىك ئەھۋالىنى سورىدى. ئۇ: «ئانامنى يىراقتىن بولسىمۇ بىر قېتىم كۆرۈۋېلىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم يوق ئىدى» دېدى. ھەقىقەتەن ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى ھېس قىلغانىدى، ئانىسىنى شۇنچە كۆرگۈسى كېلىۋاتاتتى. ئۇ ئانىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۆزىنىڭ پەرزەنتلىك بۇرچىنى ئادا قىلالمىغانلىقى توغرىسىدا كەچۈرۈم سوراشنى ئارمان قىلاتتى. ئۇنىڭ سىڭلىسى كۆز يېشى قىلىپ، تۈن قاراڭغۇلۇقىدا پەرھاد ياتقان بۇ يول بويىدىن كېتىپ قالدى. پەرھاد كېچىچە ئانىسىنى خىيال قىلىپ چىقتى. ئۇ، كىچىك ۋاقىتلىرىدا ئانىسىنىڭ ئەركىلەتكەنلىرىنى، مەڭزىگە سۆيگەنلىرىنى، قۇچىقىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ ماڭغانلىقلىرىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا، ئانىنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى ئانىلىق مېھرىگە تولغان ئىللىق چىرايى، مېھرىبان كۆزلىرى ئەكس ئەتتى. ئۇ، خىيالىدا ئۆزىنىڭ 4 - 5 ياشلىق ۋاقتىغا قايت-

تى. ئانا ئۇنى ئەركىلىتىپ سۆيدى. ئۇ، ئانىسىنىڭ بوينىغا ئېسىلدى... پەرھاد شۇ خىياللارنى قىلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ بۇ يىل كىرگەندىن بېرى كۈلكە كۆرمىگەن چىرايىدا سۇس تەبەسسۇم پەيدا بولدى. بىر پەستىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم ئۆچتى. ئۇنىڭ خىيالى بۆلۈنگەنىدى. ئۇ ھەسرەت بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىندى. ئۇ ئۆمرىدە ئانىسىنى خۇشال قىلغۇدەك تۈزۈكرەك بىرەر ئىش قىلىپ بېرەلمىگەنلىكىنى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلدى. ياندا ئۆز تاۋۇزلىرىنى ساقلاپ ياتقان تاۋۇزچى پەرھادنىڭ «ئانا! ئانا!» دەپ سۇس ئىڭرىشىنى ئاڭلاپ، ئالدىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇ: «پەرھاد، مەن ئاناڭنى چاقىرتىپ كېلەيمۇ؟» دەپ سورىدى. پەرھاد بېشىنى چايقىدى. ئۇ كۆڭلىدە بۈگۈن كېچە ئانىسى چوقۇم ئۇنى يوقلاپ كېلىپ قالىدىغاندەك سېزەتتى. ئۇ، «شىپىر» قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاش بىلەنلا بېشىنى ئاۋاز چىققان تەرەپكە بۇراپ قاراردى. بىراق، ئانىسى كەلمىدى. ئۇ كېچىنى تەقەززالىق بىلەن ئۆتكۈزدى. ئانىسى بولسا كەلمىدى. تاڭ سۈزۈلدى، پەرھادنىڭ ئۈمىدى ئۈزۈلدى. ئۇ ئاستا - ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى.

1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 15 - كۈنى قۇربان ھېيتنىڭ ھارپا كۈنى ئىدى. ھەممە ئادەم، ھەممە ئائىلە ھېيت تەييارلىقى بىلەن ئالدىراش ئىدى. بۇ كۈنى پەرھادنىڭ بىر نەچچە دوستلىرى ئۇنى يوقلاپ كەلدى. پەرھاد ئۇلارنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ: «مەندىن رازى بولۇڭلار» دەپ ئۇلار بىلەن ۋىدالاشتى. ئۇنىڭ دوستلىرى ھېيت ھارپىسىدا پەر-

رەك، دەپ ئويلاشتى. ئۇ، شۇ كۈنى راكېتكا سېتىۋاتقان خۇيزۇ بوۋاي يۈيدىجاڭغا ئىشارەت قىلدى. يۈيدىجاڭ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرھاد جامائەت يىغىش قىلىپ بەرگەن يىگىرمە نەچچە يۈەن پۇلنى يانچۇقىدىن ئېلىپ: «مەن بۇ يىل سىزگە 32 يۈەنگە قەرزدار بولدۇم. ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن. ئاز بولسىمۇ بۇ پۇلنى ئېلىڭ، پۇلنىڭ قېپقالغان قىسمىغا رازى بولارسىزمۇ؟» دېدى - دە، قولىدىكى پۇلنى يۈي بوۋايغا تۇتقۇزدى. يۈي بوۋاي كۆزىگە ياش ئېلىپ: «مەن كوچىدا ئۇنتۇپ كېتىپ قالغان 400 يۈەن پۇلنى تېپىپ ماڭا ئاپىرىپ بەرگەن ياخشىلىقىڭىزنى ئۇنتۇمايمەن. پۇلىڭىز ئۆزىڭىزدە تۇرسۇن. 32 يۈەن پۇل ئۈچۈن مەن رازى» دېدى ۋە پەرھاد بەرگەن پۇلنى يەنە ئۇنىڭ تۆش يانچۇقىغا سېلىپ قويدى. پەرھاد ماگىزىنچى ليۇشۈلۈيگە ئىشارەت قىلدى. ليۇشۈلۈي پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرھات: «مەن سىزدىن هاراق ئىچتىم، يېيىدىغان نەرسە ئالدىم. مەندە 20 يۈەندىن ئارتۇق پۇلىڭىز بار. مانا بۇ پۇلنى ئېلىڭ!» دەپ، يۈي بوۋاي ئالغىلى ئۇنىمىغان پۇلنى لاۋليۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. ليۇ پىركازچىك: «مەن سىز ئىچكەن هاراقلارنى، يېگەن نەرسىلەرنى سىزگە ھەقسىز بەردىم. مېنىڭ سىزدە پۇلۇم يوق» دەپ پەرھادتىن پۇلنى ئالمىدى. پەرھاد شۇ كۈنى كۆپ ئادەملەر بىلەن ۋىدالاشتى...

كەچ كىردى، هارپا ئاخشىمى ئۆي - ئۆيلەر خۇشاللىق كەيپىياتىغا چۆمگەنىدى. بىر قىسىم كىنو - تىياتىرخانىلاردا ھېيتنى تەبرىكلەپ ئويۇن قويۇلۇۋاتقان بولسا، بىر قىسىم ياشلار سورۇنىدا جۇشقۇن مۇزىكا ساداسى ئىچىدە تانسا قىزىتىۋاتاتتى. بىر قىسىم مۇناسىۋەتلىك ئورگانلاردا بولسا زىياپەت بولۇۋاتاتتى، رومكا ئۇرۇشتۇرۇلۇۋاتاتتى. بىر مۇنچە ئائىلىلەر مەخسۇس قۇربان ھېيتقا ئاتاپ تېلېۋىزوردا بېرىلگەن ناخشا - مۇزىكىلاردىن لەززەت ئېلىۋاتاتتى. ھەممە ئائىلىلەر يىراق - يېقىندىكى بالا - چاقىلىرى، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بىلەن جەم بولۇشقانىدى. ھەتتا خېلى بىر قىسىم ئائىلىلەرنىڭ چەت ئەلدىكى تۇغقانلىرى قۇربان ھېيتقا ئۈلگۈرۈپ كېلىشكەنىدى. ھەممە ئائىلىلەردە خۇشاللىق تەنتەنە قىلماقتا ئىدى. جۈملىدىن پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسىمۇ ھېيت پەيزىگە چۆمگەنىدى. ئانا بولسا ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىدىكىلەرنىڭ يېڭى كىيىملىرىگە دەزمال سېلىۋاتاتتى. ئۈستەل ئۈستىدە بولسا ئەتە ھېيت ئۈچۈن تەييارلىغان ساڭزا، ھەر خىل پىرەنىك، نازۇ - نېمەتلەر تۇشۇپ كەتكەنىدى. ئەتە قۇربانلىق ئۈچۈن سويىدىغان قوي بالكوندا باغلاقلىق ئىدى. چىرايلىق بېزەلگەن بۇ ئۆي غەمدىن يىراق ئىدى. مۇشۇ سائەتتە ئۆزلىرىدىن يۈز مېتىردەك نېرىدا توپىغا مىلىنىپ، جان تالىشىۋاتقان بىر ئىنساننىڭ يەنى شۇ ھالغا كېلىپ قېلىشىغا ئۆزلىرى سەۋەبچى بولغان بىردىنبىر ئوغلىنىڭ بارلىقى ئۇلارنىڭ ئېسىدە يوق ئىدى.

پەرھاد سېمونت تاختاي ئۈستىدە گاھ ھوشىدىن كېتىپ، گاھ ھوشىغا كېلىپ ياتاتتى. ئۇ ئاغرىق ئازابىدا بىر تولغاندى - دە، سېمونت تاختاي ئۈستىدىن يەرگە چۈشۈپ كەتتى، ئۇ يەنە ھوشىدىن كەتتى، خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. ئۇ نېمىدىندۇر قاتتىق قورقۇۋاتاتتى. ئۇ پەقەت «ئانا! ئانا!...» دەپ سۇس ئىڭرايتتى. ئۇ سېمونت تاختاي ئۈستىگە چىقىپ يېتىش ئۈچۈن مىدىرلاپ باقتى، ئەمما ئورنىدىن تۇرالمىدى. ئۇ «ئانا! ئانا!...» دەپ ئىڭرايتتى.

/ 1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى

تاڭ سۈزۈلۈش بىلەن ھېيت نامىزى ئۈچۈن

ئىككى ھېكايە

مۇھەممەد تۇرسۇن ئېلى

كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە

ئۇنىڭ «تازىلىق ئىشچىسىغا مەدھىيە» دېگەن ھېلىقى شېئىرىنىڭ ئاپتورى ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم.

تانسا جەريانىدا ئۇ مېنى ھەشەمەتلىك ۋە دەبدەبىلىك سۆزلىرى بىلەن ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ كەتتى.

— مەن گېزىتخانىدا ئىشلەيمەن، بىرىپ تۇرۇڭ، — دېدى ئۇ ئايرىلىش ئالدىدا.

— مەن «غالىبىيەت» خەلق دوختۇرخانىسىدا ئىشلەيمەن، سىزمۇ بېرىپ تۇرارسىز، — مەنمۇ ئۆز ئادرېسىمنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بەردىم.

ئۇ، يانچۇقىدىن دەرھاللا قەغەز - قەلەم چىقىرىپ ئادرېسىمنى يېزىۋالدى.

— خەير ئەمسە، دوختۇر خانىم. كۆرۈشكىچە ئامان بولۇڭ! — ئۇ شوخلۇق بىلەن قولۇمنى چىڭ سىقتى.

— ياق، سىز ئاداشتىڭىز. مەن دوختۇر ئەمەس، دوختۇرخانىنىڭ تازىلىق ئىشچىسىمەن، — مەن ئالدىراپ چۈشەندۈردۈم.

— ھە، نېمە؟! — ئۇ ھەيرانلىق ئىلكىدە ماڭا تىكىلدى. بۇ ۋاقىتتا ئۇنىڭ چىرايىدا بايىقى خۇش تەبەسسۇمدىن قىلچىمۇ ئەسەر قالمىغان بولۇپ، قولىدىكى ئادرېس يېزىلغان قەغەز لەيلىگىنىچە ئۇچۇپ يەرگە چۈشۈۋاتاتتى.

قوغۇنگۈلى

بۈگۈن چۈشتىن كېيىن، ساۋۇتوپنىڭ ئىدارە باشلىقى بولغانلىقى ئېلان قىلىنغانىدى. بۇنى ئاڭلىغان بۆلۈم باشلىقى ئابلا كەچتىلا ئۇنىڭ ئۆيىگە بىر تەشتەك قوغۇنگۈلى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى:

— ساجۇيجاڭ، مەن بۇنى سىزگە ئاتاپ ئۆستۈرگەنىدىم. ئاڭلىسام سىلى قوغۇنگۈلىنى قەۋەت ياخشى كۆرىدىكەنلا.

— شۇنداق، — دېدى ساۋۇتوپ ئۇنىڭغا تاماكا سۇنۇۋېتىپ، — مەن قوغۇنگۈلى ھەققىدە بىر پارچە نەسىرمۇ يېزىپ باققان تېخى!

— ئۇنى ناھايىتى ياخشى يېزىپتىكەنلا، — دېدى ئۇ يانچۇقىدىن بىر پارچە گېزىتنى چىقىرىپ، — مەن بۇنى يېنىمدىن ھەمىشە ئايرىماي يۈرۈپ، بوش ۋاقىت تاپسىلا ئوقۇپ سۇدەك يادقا ئېلىۋالغانىدىم...

— قارىغاندا سىزنىڭ ئەدەبىياتتىن خېلى خەۋىرىڭىز بار ئوخشىمامدۇ؟

— شۇنداق، شۇنداق. مېنىڭ تېخى ئىدارىمىزدىكى قايسى باشلىقنىڭ قايسى خىلدىكى گۈلنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىدىنمۇ خېلى ئوبدانلا خەۋىرىم بار. مەسىلەن تېچى قادىركام پانۇس گۈلىنى ياخشى كۆرىدۇ، ئەنشۇجى ئەتىرگۈلنى، باجۇيجاڭ قوغۇنگۈلىنى ياخشى كۆرەتتى، مانا سىلىمۇ قوغۇنگۈلىنى ياخشى كۆرىدىكەنلا...

ئەتىسى ئەتىگەندە شېرىن خىياللىرىنىڭ لەززىتىدىن مەس بولغان ئابلا، ئىدارە دەرۋازىسىدىن كىرىپ كەلدى ۋە دەرۋازىنىڭ ئۇدۇلىغا جايلاشقان يۇمۇلاق گۈللۈك ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قالدى. ئۇنىڭ ئاخشام ساۋۇتوپقا تەقدىم قىلغان قوغۇنگۈلى گۈللۈكتىن ئورۇن ئالغانىدى...

13 - باب

قەبرىدىن كېلىۋاتقان ئاۋاز ئىنتايىن زەئىپ، سۆزىنىڭ ئاھاڭى، تەلەپپۇزى تولىمۇ غەلىتە، چۈشىنىكسىز ۋە يات ئىدى.

قەبرە ئىچىدىكىلەر ھازىرقى زامان ئادەملىرى چۈشەنمەيدىغان بىر خىل تىل ۋە ئاھاڭدا سۆزلىشىۋاتاتتى. مەن ئۇلارنىڭ تىلىنى گاھ ئەرەب تىلىغا، گاھ تۈرك تىلىغا، گاھ قەدىمىي ئۇيغۇر تىلىغا، گاھ پارس تىلىغا، گاھ خاقانىيە تىلىغا، گاھ چىغاتاي تىلىغا ئوخشىتىپ باقتىم. بۇ تىللار بىر تۈرۈپ ئاشۇ تىللارغا يېقىنلاشقاندەك قىلاتتى، لېكىن يەنە ئوخشىماي قالاتتى. مېنى مۇشۇ تىللارنىڭ تېگىگە يېتىپ بېقىش ئىشتىياقى ئالدىرىتىۋەتتى. مەن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن ئۇلارنىڭ سۆزىنى چۈشىنىشكە تىرىشتىم. بۇ تىللار مەن بىلىدىغان

لېكسىكىلىق مەنىسىنى ئاساس قىلىپ، ئۇنى ئۆزەم چۈشىنىدىغان بىر گىرامماتىكىلىق شەكىلگە كىرگۈزدۇم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ سۆھبىتىنىڭ مەزمۇنىنى مۇنۇ تەرىزدە چۈشىنىشكە مۇۋەپپەق بولدۇم:

— مېنىڭ نامۇ - شەرىپىمنى سورايدىغان بولساڭ، — دەۋاتاتتى بىرسى خۇددى لاتا يىرتىقاندا چىقىدىغان ئاۋازغا ئوخشاش «جارت-جۇرت» ئاۋازدا ئالدىرىماي، — سەئىدى جالالىدىن باغدادى (سەئىدى جالالىدىن باغدادى — ئىراقلىق بولۇپ، قاراخانىلار سۇلالىسىگە كىرگۈزۈلگەن سوپى) دېگەن زات ئولىمشەمەن، ئىراقلىق جۇنەيدىل باغدادى (جۇنەيدىل باغدادى — ئىراقلىق. سوپىزمچىلىق ئېقىمىنىڭ سەردارلىرىدىن بىرى) نىڭ ساداقەتمەن مۇرىدمۇخلىسى ئولىمشەمەن. ئالاھەزەل 900 يىل مۇقەددەم مۇشۇ يات ئەلنىڭ تۇپرىقىغا دەپنە قىلىنغانمەن. بۈگۈن بۇ قەدىمىي قەب-

لىكى، تەرەققىياتى، ھاكى-
ۋە مۇستەھكەملىنىشى ئۇ-
ئاپەت ئېلىپ كېلىدۇ» دەپ
زلىرىمگە تۆكۈردى، ساقال-
دى ... ئۇلارنىڭ قارىشىچە،
يانى، بىر قولدا بۇ دۇنيانى
ش ۋە «ئىككى قول، ئىك-
ياغا قارىتىۋېلىش ساپ ئى-
ن ... ۋەھاكازا!!
ۇ بازار تاپالماي قوغلىنىپ
مۇشۇ مازاردا خۇددى ھەي-

قايىلمەن ... لېكىن كۆڭلەرنىڭ بىرىدە، ئۇلار-
نىڭ خۇددى مەن قالغان كۈنگە قالىدىغانلى-
قىنى ھازىر كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. بۇ خەلق
ئاسان ئالدىغىلى بولىدىغان گول خەلق، لېكىن
ئالدانغىنىنى بىلىپ قالىدىغان بولسا، قىلچە
رەھىم - شەپقەت قىلمايدىغان تەلۋە خەلق
ئەمەسمۇ؟! قىھ ... قىھ ... قىھ...

سەئدى جالالىددىن باغدادى ھالسىزغىنە «قىھ - قىھ» لاپ كۈلدى.

— مېنىڭ نامۇ - ئەمالىم، — دېدى يە-
نە بىرسى خۇددى ئىنتايىن كونىراپ كەتكەن

دەۋرداش بولۇپ، ئۇمۇ قاراخانىلار سۇلالىسىگە سوپىزم چۈشەنچىسىنى تارقىتىشقا كەلگەن. ئاتۇشتا ۋاپات بولغان. شائىر ئابدۇرېھىم نىزارىنىڭ كۆرسىتىشىچە، ئاتۇش ناھىيىسىنىڭ قايىراق يېزىسىدا ئۇنىڭ مازىرى بار.) مەنمۇ ئىراقلىق بولۇپ، سەن بىلەن دەۋرداش قىسمەتداشدۇرمەن. بۈگۈن بۇ قەدىمىي قەبرىستان ئاسمىنىنى تىترىتىپ لەرزىگە كەلتۈرۈۋاتقان مۇناجاتىنىڭ تونۇش ساداسى مېنىڭ چىرىپ قىغ بولغان، نە قىغكى ئۇۋۇلۇپ توپا بولغان جىسمىغا جان بەردى. ئەينى چاغدا مېنىڭ بۇ تۇپراققا كەلمىشىم، مەقسەت، مۇددىئايىم ۋە بۇ يولدا تارتقان كۈلپەت - رىيازەتلىرىم سېنىڭكى بىلەن قوشكېزەك ... ئوتتۇرا ئەسىر ئىسلام مەملىكەتلىرىدە «ئەھل قال» ۋە «ئەھل ھال» دېيىلگەن ئىككى گۇرۇھ شەكىللىنىپ، ئۆزئارا كەسكىن كۆرەشلەرنى باشتىن كەچۈردى. مەن ئىراندا «ئەھل ھال» تەرەپدارى ئىدىم. شۇ ۋەجىدىن تارتمىغان ئازابىم قالمىدى. ئاخىرى، يەنى 922 - يىلى ئىران دارىل قازا بىزنىڭ پېشىۋا — سەردارىمىز ھۈسەيىن ئىبنى مەنسۇر ھەللاجىنى (ئىراندىكى سوپىزمنىڭ ئەكسىيەتچى سەردارى) دارغا ئاسقاندىن كېيىن، بىزنىڭ توپىمىز پىتىراپ «قاچ - قاچ» بولۇپ كەتتى. مەن ئۇ قانلىق باستۇرۇشتىن قېچىپ، مىڭبىر بالادا بۇ ئەلگە كېلىۋالدىم. دەسلەپكى بىر مەزگىل تىنچ يۈردۈم. كېيىن بۇ ئەلنىڭ ئادەملىرىنىڭ كۆڭلىگە قاراپ بىر قۇترىغۇم كەلدى - دە، ئەتراپىمغا بىر توپ ئادەم توپلاپ «ئەھل ھال» بايرىقىنى كۆتۈرۈپ چىقتىم - دە، ئەل ئىچىدە تەرىقەتچىلىك تىككىنىنى چاچتىم. بىر قىسىم ئادەملەر دەسلەپتە ماڭا ئەگىشىپ، ئىش - ئوۋقەت، بالىۋاقىلىرىنى تاشلاپ مەن تەرەپ بولۇپ، بۇ يەردىكى «ئەھل قال» تەرەپدارلىرى بىلەن بولغان قانلىق توقۇنۇشلارغا قاتناشتى. بىزنىڭ سەۋەبىمىز بىلەن ئەل ئىچىدە قان تۆكۈلدى. دۆلەت، ئائىلە، جەمئىيەت ۋەيرانلىققا يۈزلەندى. بۇنىڭدىن غەزەپكە كەلگەن «ئەھل قال» ۋە ئۇنى قوللايدىغان ھەممە - بىزنىڭ ئىسلام ئەھكاملىرىغا قارشى يول تۇتقان مىللەت ۋە دۆلەتنى يوقىلىش يولىغا باشلايدىغان تەرىقەتچىلىك سوپىلىق رەڭۋازلىقىمىزنىڭ تېگىنى بىلىپ قالغان ئاۋام خەلق قوزغىلىپ كېتىپ مېنى ۋە مېنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىمنى كۆلدەك توزىتىۋەتتى.

مەن ئەلەمدىن ئۆرتىنىپ نادامەت ئىچىدە جان بەردىم. ئەينى چاغلاردا ئۇلارنىڭ قارىشىچە «ئادەمنىڭ ئۆلۈشى، شەيئىلەرنىڭ يېڭىلىنىشى مۇقەررەر ھادىسە. ئادەم ئۈچۈن ئېيتقاندا مال - بايلىق، دۇنيا - دەپنە، راھەت - پاراغەت، بەخت - سائادەتلەر مەڭگۈلۈك بولالمايدۇ. «ئاقىۋەت» بىر قانۇن، ئۇ ئاللانىڭ ئىلكىدە. ھالال ئەمگەك بەندىنى ئاللاغا يېقىنلاشتۇرىدۇ، ئادەم شەخسىي مەنپەئەت، ئاچكۆزلۈك، دۇنياغا ھېرىسلىق، پايدا - مەنپەئەتنىڭ كويىغا كىرىش ۋە يارلىق ھاۋايى - ھەۋەس، بۇزۇقلۇقلارغا بېرىلىش ... قاتارلىقلاردىن ئۆزىنى قاتتىق چەكلەپ، ھالال ئەمگەك قىلىپ پاك ياشاش، بىلىم - ھۈنەرگە ئىشتىياق باغلاش، ئۆلۈمنى ھەر دائىم ياد ئېتىپ، مۇسۇلمانچىلىقنىڭ پەرىز - قەرزلىرىنى ئادا قىلىش ... »لا ھەقىقىي مۇسۇلمانچىلىق ئىكەن. بۇ خىل ئەخلاق ئۆلچىمى بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ قىزغىن ھىمايىسىگە ئېرىشىپ، بىز سۈرۈپ - توقاي قىلىنغان ئىدۇق. يىتىم قېلىپ زاۋاللىققا يۈز-

لەنگەنـدۇق. لېكىن مەن ئۆلۈپ 900 يىلدىن
كېيىن بۇ ئەلدە ھەقىقىي مۇسۇلمانچىلىقنىڭ
ئەخلاق ئۆلچىمى بۇزۇلغانلىقىنى، بىر قىسىم كى-
شىلەرنىڭ سوپى - ئىشانلارنىڭ تەساۋۇپچىلىق
بوس - تۇمانىدا زەھەرلىنىپ كېتىۋاتقانلىقى،
ئىلىم ئىگىلەپ، ھۈنەر - تېخنىكا ئۆگىنىپ،
ئاللا ئۆزلىرىگە ئاتا قىلغان چەكسىز ئەقىل -
پاراسەتنى باشقا مىللەتلەردەك جارى قىلدۇ-
رۇپ، ئۆز مىللىتىنى باشقا مىللەتلەرنىڭ
ئالدىغا ئۆتكۈزۈپ، ئاللانىڭ رەھمىتىگە ئېرى-
شىشنى نىيەت قىلماي، تارىختا شۆھرەتلىك
شانۇ - شاۋكەت ياراتقان مىللەتنىڭ ئەمدى-
لىكتە جەمئىيەت، تۇرمۇشنىڭ ھەممە ساھەسىدە
سۆرۈلۈپ قېلىپ، ھەممە سەپتىن چېكىنىپ چى-
قىپ، ئۆزى ياشاۋاتقان دەۋرنىڭ ئۇلۇغ ئىش-
لىرى ھەممە ئۇنىڭ تەلەپلىرىدىن بارغانسېرى
يىراقلىشىپ، ئاللا بەخش قىلغان ياشاشنىڭ
خاسىيىتىنى قەدىرلىمەيۋاتقانلىقىغا ھەم ھەي-
رانمەن، ھەم ئېچىنىمەن. مەن ئەينى ۋاقىتتا
تەرغىپ قىلغان تەرەققەتچىلىكنىڭ، بۇ دۇنيا-
نىڭ ئىشلىرىدىن قول ئۈزۈپ، تەركىي دۇنيا-
چىلىق يولىغا مېڭىشىنىڭ تولىمۇ گۇناھلىق
ئىكەنلىكىنى بىلمىگىنىمگە ھەيرانمەن ... مەن
تەرغىپ قىلغان ئاشۇ نەرسىلەر ئۆزىگە چېپى-
لىپ قالغان ھەر قانداق ئادەمنى، شۇ يولغا
ماڭغان ھەرقانداق مىللەتنى زەئىپلەشتۈرىدى-
غان چىركىن بوس ئەمەسمۇ؟

جەمئىيەت ۋە خەلقتىن ئايرىلىپ، تەنھا
نوقۇل ئىبادەت بىلەن تەڭرىگە يەتكىلى بول-
مايدىغانلىقتىن ئىبارەت ئوتتۇرا ئەسىر خەلق-
مۇ چۈشىنىپ يەتكەن ئىسلام چۈشەنچىلىرىنى
مۇشۇ ئادەملەرنىڭ 21 — ئەسىرگە قەدەم
قويۇۋاتقان شۇ كۈنلەردىمۇ چۈشىنىپ يېتەلمەي-
ۋاتقانلىقى تولىمۇ بىچارىلىك ئەمەسمۇ؟

سەلچۇقلار، غەزنەۋىلەر، خارەزىم شاھ ...
لارنىڭ ھالاكەتكە يۈزلىنىشى ھەممە ئوتتۇرا
ئاسىيادا 180 يىل ھۆكۈم سۈرگەن تۆمۈرلەر-
نىڭ يوقىلىشى، ئۇلارنىڭ ئېلىمىزدىن چىققان
ئۇلۇغبېگدەك ئىلىم - مەرىپەت ھامىيلىرىنىڭ
سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلۈشى، شەيخ ئەخ-
مەدتەك تەساۋۋۇپچى سوپىلارنىڭ قاتىلىق
قولى بىلەن بولغانلىقىنى، 170 يىل ھۆكۈم
سۈرگەن سەئىدىيە يەركەن خانلىقىنىڭ خوجا
ئەخمەد كاسانىنىڭ ئەۋلادى بولغان تەساۋۋۇپچى
خوجا ئاپپاق تەرىپىدىن ئاغدۇرۇپ تاشلىنىپ
جۇڭغار ئاقسۆڭەكلىرىگە تۇتۇپ بېرىلگەنلىكى-
دەك قانلىق تارىخنى بۇلار بىلمەمدىكىن؟
مەن گۆر ئىچىدە يېتىپ بۇ قانلىق تارىخنى
كۆردۈمغۇ؟

شەيخ ھەببى ئەجەم دېگىنى ھاسىراپ
قالدى بولغاي، بىر دەم ھاسىراپ - ھۆمى-
دەپ دېمىنى ئالغاندەك بولدى، بىر ئاز سۈ-
كۈتتىن كېيىن سۆزىنى داۋام قىلدى:

— سەن بايا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ھې-
لىقى ئۈچ كۆلەڭگە ئەسلىدە مۇسۇلمان تونىغا
ئورۇنلىۋالغان مۇرتەدلەر بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى
بولغان ھېلىقى باخشى ساماۋى دىنلاردىن
شامان دىنىنىڭ 21 — ئەسىر ھارپىسىدا
سۆرۈلۈپ يۈرگەن ئەرۋاھى، ئاۋۇ
ئۆزىنى «ھېزىم موللا» دەپ ئاتىۋالغىنى
ئىسلام دىنىنى نىقاپ، ساقىلى بىلەن سەللى-
سىنى دەسمايە قىلىپ، ئاۋام خەلقنى ئالداپ
يۈرگەن دىنسىزدۇر. ھېلىقى ئىمام دېيىلگىنى
بولسا، گەرچە مۇسۇلمان بولسىمۇ، نەپسىنىڭ
ئارقىسىغا كىرىپ، ئېتىقادىدىن ۋاز كەچكەن،
ئەسلىدىلا ئىمانى تولىمۇ سۇس بولغاچ، ئۆزى-
نىڭ مۇسۇلمانچىلىقىنى قويىنىڭ بىرەر ئارقا
سانىغا ھېچ ئەككىلەنمەي ئايرىۋاشلاۋېرىدىغان

دىن سودىگەرى!

ئەينى ۋاقىتتا بۇنداق دىن ئاسىيلىرى ۋە دەۋر خەشەكلىرىنى بىز جىنىمىزدا ئەدىناسى ئايىغاچىلىق، ئابدالچىلىققا سىلىشتىنمۇ ئۆيى-لاتتۇققۇ؟

بۇ ئەلدىكى مۆمىنلەر ئىلىم - سائادەت-تە ساۋاتسىز بولۇپلا قالماي، ھەقىقىي ئىسلام ئەھكاملىرىدىمۇ ساۋاتسىز بولغاچقا، ئاشۇنداق دىن دۈشمەنلىرىنىڭ، دەۋر كۆشەندىلىرىنىڭ قاپقىنىغا دەسسەپ، ئۆزىنى خورلاپ يۈرۈشكى-نىنىمۇ بىلمەي يۈرگىنى كۈلكە ئەمەس-مۇ بىلسەڭ؟!

شەيخ ھەبىبى ئەجەم ئېغىر بىر تىنىدى -دە، سۆزىنى توختاتتى. قەبرىنىڭ ئىچى بىر-دىنلا جىمىپ كەتتى. ئۇلار يەنە ئەسىر ئۇيقۇسىغا غەرق بولغانىدى.

14 - باب

مەن ئورنۇمدىن تۇردۇم، ئەتراپتا بىر شاۋقۇن ئاڭلانماقتا ئىدى. مەن شۇ تەرەپكە قاراپ يولۇمنى داۋام قىلدىم. مەن ھېلىقى قەبرىلەردىن ئانچە ئۇزىماپلا ئالدى تەرىپىمدىن كېلىۋاتقان مۇناجات ئاھاڭىنى ئاڭلىدىم - دە، قەدىمىمنى ئاستىلىتىپ، مۇناجات ئاۋازى كېلى-ۋاتقان تەرەپكە ئېھتىيات بىلەن يېقىنلاشتىم. ئۇ يەردە قاپاق مەشئەللەر لاۋۇلداپ - يېلىن-جاپ تۇرۇپتۇ. مەن بىر قېرى جىگدىنىڭ دال-ىلى. كەڭرى مەيداننىڭ چۆرىسىگە ۋە چەپراس بولۇپ ئولتۇرغان جامائەت سورۇنىغا يۆلەنگەن قاپاق مەشئەللەر يېقىلغانىدى. ئەتراپتىكى قەب-رىلەر ھەمدە ھېلىقى ئۈچ ئادەم ئولتۇرغان قەب-رىنىڭ چۆرىسىگە مىڭلاپ نوكچىلار قادالغانىدى. مەشئەل ۋە نوكچىدىن كۆتۈرۈلگەن يالقۇن ۋە ئىس دەستىدىن قەبرىستانلىقنىڭ ھاۋاسى دۇت-لىنىپ، كۆكۈش ئىس تۇمانى كونا گۈمبەز - قەبرىلەرنىڭ ئۈستىدە لەيلەپ يۈرەتتى. جىگ-دىلىكنى ئارىلاپ كېتىۋاتقان ئىزغىرىن شامال تاڭ ئالدىدىكى زۇلمەت قاراڭغۇلۇقى ئىچىدە لاۋۇلداپ - يېلىنجاپ تۇرغان مەشئەل ۋە نوك-چا يالقۇنلىرىنى گاھ ئۆلغايتىپ، گاھ ھەر تە-رەپكە لەپىشتىپ ئۇراتتى. بۇ سورۇندىكى ئاق كىيىملىك ئادەملەر، ئىڭاڭلاپ، لوغۇلداپ تۇر-غان يالقۇن شولىسىدا گاھ ئۇزىراپ، گاھ قىس-قىراپ، ھەر خىل غەيرى شەكىلگە كىرىپ قا-لاتتى. كىچىك دۆڭلۈكتىكى قەبرە سۇپىسىدا يۈ-كۈنۈپ ئولتۇرغان ئۈچ ئادەمنىڭ بىرى مۇنا-جاتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئالقانلىرىنى ئېچىپ دۇ-ئاغا قول كۆتەردى ۋە ئۈنلۈك ئاۋازدا خىتاپ قىلدى:

— مۇسۇلمانلار، بىزنىڭ ئۇلۇغلىرىمىز، مۇقەددەس باشچى - سەردارلىرىمىز ئەبۇ ھاشىم (كوپىلىق)، ئەبۇ يېزىد تەيخۇر ئەل بەستەمى (ئىرانلىق)، ھۆسەينى ئىبنى مەنسۇر ھەللاجى، شەيخ ئەھمەد، ھەزرىتى ئاپئاق خوجىنىڭ رو-

ن ساۋۇت - دۇبۇلغىلار، پۇ-
نى قورااللاندۇرۇشقا يەتكۈدەك
نەيزە - قىلىچ، ئوقيا - قال-
شىپ ياتاتتى.

ادەمنىڭ ئېتەكلىرى پۇل -
ىر قانچە مەرتىۋە توشۇپ
خانىقا ئالدىدا نالە - پەر-
رغان، قېرى - ئاجىز، يې-
پۇچۇق تېيىن بېرىشكە قىي-
هېلىقى ئادەمگە ئۆزىنىڭ

بۇ ئۇچ ئىچىدە بۇ بەك كېرەكلىك ئېرۇر.

مەن مۇناجاتقا سېلىنغان بۇ تېكىستنى نەدىدۇر بىر يەردە ئاڭلىغاندەك قىلىۋىدىم. مەن تىت - تىت بولۇپ ئارقامغا بەش مېترچە شوخشۇپ بېرىپ، هېلىقى قېرى جىگدىنىڭ غولىغا «قارس» قىلىپ بېرىنى ئۇستۇم. شۇ هامان دىلىم ئېچىلىپ خاتىرەم روشەنلەشتى.

بۇ ئەسلىدە «قۇتادغۇ بىلىگ» دە بايان قىلىنغان شەيخ، دەرۋىش،

مەستىن

سپ دۇ-

چۇقان-

سالدى.

ان يۇ-

ئۈچۈنلا ئۆزىنىڭ ئەسلى مىللەت تىلى كاتېگورىيەسىدىن ھالقىپ، ئىسلام ئەھكاملىرىنىڭ شەرئىيسى (دىنىي تىل) سۈپىتىدە تەسىر قىلاتتى.

15 - باب

بىر چاغدا ھېلىقى باخشى ئورنىدىن ئۇشتۇمتۇت سەكرەپ تۇرۇپ، قەبرىنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى قويۇق جىگدىلىككە قاراپ قولىنى پۇلاڭلىتىپ بىر ئىشارەت قىلىۋىدى، ئۇچىسىغا قارا چاپان كىيىپ، يۈزلىرىنى قارا لاتا بىلەن نىقاپلىۋالغان بىر توپ ئادەم جىگدىلىك ئارىسىدىن چۇقان - سۈرەن بىلەن ئېتىلىپ چىقىپ كەلدى - دە، قەبرىنىڭ ئالدىدا ھېزىم موللىغا سېغىنىپ ئولتۇرغان ئاق كىيىملىك ئادەملەرگە غەزەپ بىلەن تاشلاندى. شۇنىڭ بىلەن دەھشەتلىك ئۇر - يىقىتىش باشلىنىپ كەتتى. جەھلى قاتقان ئادەملەر خۇددى غەزەپكە كەلگەن ھايۋاندەك بىر - بىرىنىڭ يۈزلىرىگە چاڭ سېلىپ، ئېغىز - بۇرۇنلىرىنى تارمىلاپ، كانايلىرىدىن بوغۇشۇپ، توغرا كەلگەن يەرلىرىنى چىشلىشىپ ئۈزۈپ ئېلىشاتتى. يىقىلغانلىرىنى قەھرى بىلەن تېپىپ - چەيلەيتتى. ئاياللارنىڭ، بالىلارنىڭ، قېرى - چۆرىلەرنىڭ ئاللا - توۋا، داد - پەريادى، قارا سىيادەك قارا تۈننىڭ ئاسمىنىنى تىترىتەتتى. قەبرە سۈپىسىدا ھېزىم موللا بىلەن بەگگى باخشى بىر - بىرى بىلەن گالاچىلىشىپ مۇشتلاشماقتا ئىدى. ئۇلار ئارىلاپ - ئارىلاپ ھەر قايسىسى ئۆز ئادەملىرىگە تەسىرلىك سۆزلەر بىلەن ۋارقىراپ مەدەت بېرەتتى. كىشىلەر ھە دېمەيلا ئاياغ - ئاستىلىرىدا چېچىلىپ ياتقان گۆرزە - توقماق، نەيزە - قېلىچلار بىلەن قوراللىنىشقا باشلىدى. دەھشەتلىك ئۇر - تەپ

بىردەمنىڭ ئىچىدە مۇدھىش قىرغىنچىلىققا ئايلىنىپ كەتتى، ئەمدى بۇ قەدىمىي قەبرىستان ھاۋاسىدىن يېڭى تۆكۈلگەن قان ھىدى كېلىشكە باشلىدى. ئەسەبىلىرى بۇزۇلغان ئادەملەر بىر - بىرىنى ۋەھشىيلەرچە بوغۇپ، چېپىپ ئۆلتۈرمەكتە، ئادەملەرنىڭ ياۋايىلارچە قىيا - چىيا، چۇقان - سۈرەنلىرى، قېلىچ، گۆرزە - توقماقنىڭ بىر - بىرىگە زەربە بىلەن ئۇرۇلۇشى ئاياغ ئاستىدا جان تالىشىپ چەيلىنىپ ياتقان ئادەملەرنىڭ دەھشەتلىك خىرقىراشلىرى، لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان مەشئەل يورۇقىدا «يالت - يۇلت» قىلىپ يالتىراۋاتقان قېلىچ - گۆرزىلەرنىڭ بىر - بىرىگە زەرب بىلەن ئۇرۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان ئۇچقۇنلار... قوشۇلۇپ، ئىنتايىن قورقۇنچلۇق مەنزىرە بارلىققا كەلدى. ۋەھشىيانە قىرغىنچىلىق ھېچ توختايدىغاندەك ئەمەس. كۆزلىرىگە قان تولۇپ ۋەھشىيلەشكەن قانخور ئادەملەر شۇ تاپتا بىر - بىرىدىن قانلىق ئۆچ ئېلىش قىزغىنلىقىدا ئۆز ۋۇجۇدىدىكى ئىنسانلىقىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بەلگىلىرىنىمۇ يوقاتماقتا ئىدى. گاھ قارا چاپانلىقلار ئۈستۈن كەلسە، گاھ ئاق چاپانلىقلار غالىپ كېلەتتى، گاھ ھەر ئىككىلا تەرەپ ئوخشاشلا ھالسىراپ كەتكىنى ئۈچۈن، بىر - بىرىگە كۈچى يەتمەي تىركىشىپ جىم تارتىپ قالاتتى. بۇنداق چاغدا ھېزىم موللا ئاق چاپانلىقلارغا، مەس باخشى قارا چاپانلىقلارغا قاراپ بەس - بەس بىلەن ۋارقىراپ - جارقىراپ مەدەت بېرىپ، ئۇلارنى «ئاللا يولىدىكى جەڭ» نىڭ ئاخىرقى شەۋكىتىگە دەۋەت قىلاتتى. تىرىكلەرگە زەپەر، ئۆلگەنلەرگە بېھىش ۋەدە قىلىپ قەسەم ئىچىشەتتى. بىر - بىرى بىلەن تىركىشىپ قېلىپ سەل پەسكويغا چۈشكەن ئادەملەر ئۆز يولباشچىلىرىنىڭ تەسىرلىك خى-

تابلىرىدىن ئىلھاملىنىپ تېخىمۇ غالجىرلىشاتتى - دە، بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە يېڭىباشتىن تاشلىناتتى. ھېلىمدىن - ھېلىغا شارقىراپ تۆكۈلۈۋاتقان قاننىڭ ھىدىمۇ ئۇلارنىڭ تۇيغۇلىرىنى بارغانسېرى ئىنسانسىزلاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ پەيلىنى تېخىمۇ دەھشەتلىكرەك شۇملۇققا دەۋەت قىلاتتى...

قاپاق مەشئەللەرنىڭ يالقۇنى بارغانسېرى ئۆلگىنىپ، قانلىق جەڭ سائەتسېرى ئەۋجىگە چىقماقتا. جەڭ مەيدانى بارغانسېرى تېخىمۇ دەھشەتلىكرەك كۆرۈنۈشكە كىردى. جەڭ مەيدانىدا تىرىكلەرنىڭ سانى شىددەت بىلەن ئازىيىپ كەتتى. لېكىن قىلىچ بىلەن باشلىرى ئۈزۈپ تاشلانغان ئادەملەرنىڭ باشسىز گەۋدىلىرى بىر - بىرى بىلەن جەڭگە چۈشۈپ كەتكەنىدى. بېشى تېنىدىن جۇدا بولغان بۇ گەۋدىلەرنىڭ جاھىللىقى، قەيسەرلىكى، جەڭگىۋارلىقى تىرىك ئادەمدىن نەچچە ھەسسە ئۈستۈن ئىدى. چۈنكى ئۇلارنى كونترول قىلىدىغان باش ۋە ئەقىل بولمىغاچقا، ئۇلاردا ئېشىپ قالىدىغىنى ياۋۇزلۇق، قارامىلىق، ئىسمى - جىسمىغا لايىق ھايۋانىلىق ئىدى. شۇڭا ئۇلارنىڭ كۈرىشى تېخىمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى. ئۇلار قوللىرىدىكى نەيزە - قىلىچ، خەنجەرلەر بىلەن ئۆزىنىڭ قارشىسىدىكى باشسىز گەۋدە رەقىبلىرىنىڭ قول - پۇت، كۆكرەك - قورساقلىرىغا ھېچ ئاياۋسىز تىغ ئۇراتتى. قارنى چۇۋۇلۇپ كەتكەنلەرنىڭ ئۈچەيلىرى يەردە سۆرىلىپ، دەم ئۆز ئىگىسىنىڭ ئايىغىغا،

ئۇزۇنلۇقتىكى ئۈچەيىنى يىغىشتۇرۇپ، ئۇدۇلدىكى رەقىبىنىڭ بويىنىغا سالما قىلىپ تاشلىدى ۋە ئۇنى سۆرەپ يىقىتتى، ئاندىن رەقىبىنىڭ بويىنىغا سېلىنغان ئۆزىنىڭ ئۈچەيى بىلەن رەقىبىنى بوغۇپ ئۆلتۈردى.

جەڭ مەيدانىنىڭ يەنە بىر چېتىدە نەچچە يۈز گەۋدىسىز باشلار كېسىلىپ، دومىلاپ چۈشكەن يەردىن قاڭقىپ كۆكلەپ چىقىپ ئۆز ئارا ئۇسۇشماقتا ئىدى. بۇ گەۋدىسىز كېسىك باشلار شۇنچىلىك قاتتىق ئۇسۇشاتتىكى، ئۇلار ئۆز ئارا خۇددى چۆيۈن توپتەك زەرىپ بىلەن ئۇرۇلاتتى - دە، شۇ ھامان ئېگىزدىن تاشلانغان تاۋۇزدەك پارە - پارە بولۇشاتتى. ئاندىن يېڭىدىن كېسىلىپ چۈشكەن باشلار جەڭگە چۈشەتتى. بۇ باشلارنىڭ چۆرىسىدە چېپىپ ئۈزۈپ تاشلانغان قوللار ئۇدۇل كەلگەن يەردىكى قىلىچ - خەنجەرلەر بىلەن يېڭىباشتىن قوراللىنىپ، ئۆز ئارا جەڭ قىلىشىۋاتقان باشسىز ۋە قولسىز ئادەملەرنىڭ ئۈستىدە — ھاۋادا ئۇچۇپ يۈرۈپ، شىددەت بىلەن قىلىچلاشماقتا ئىدى، تۆكۈلۈۋاتقان قانلار يېيىلىپ بىر ئېقىن بولۇپ، ياردىن پەسكە شارقىراپ ئاقاتتى. ئۆلۈۋاتقانلار ھەددى - ھېسابسىز ئىدى. قىيا - چىيا، «ۋايجان، ۋاي — داد» لار ئالەمنى قۇچاتتى، مەن ئىنسانىيەت دۇنياسىدىكى بۇ خىل ئىنسانىيەتسىزلىككە ھېچ تاقەت قىلىپ تۇرالماي، پۈتۈن غەزىپىمنى كۆزۈمگە يىغىپ، مېنىڭ ھېلىقى جىنايەتكار پېرسوناژلىرىمغا نەپرەت بىلەن تىكىلدىم. ھېلىقى ئىمام قورقۇپ كەتكىنىدىن

ئۆتۈنۈپ بەرسەڭ جەڭ-
..
-اڭ ئاخىرىغىچە ئىلىشى-

ى ئادەملەرنىڭ بۇلارنىڭ
رىغۇدەك چولىسىمۇ يوق.
خوتۇنبازنىڭ بىر قىز
تەك تالاشتۇرۇپ جانلى-
لىقىنى يادىغىمۇ كەلتۈر-
تاپتا ھەق يولىدا، دىن
كۆرەشچىلەر ھېسابلاپ،
تۆكۈش ئۈچۈن جان -
اقتا ئىدى.
اژلىرىمنى ياراتقان ھې-
قولىدىن بۇنداق دەھ-

دەپ كەلدىم؟ مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەن يول مېنىڭ ماڭىدىغان يولۇم ئەمەس، باشقىلارمۇ ئەمدى ماڭماس ئىلاھىم! چۈنكى كۆردۈمكى، بۇ ئۆلۈم يولى، گۇمرانلىق يولى، ھالاكەت، يوقىلىش يولى ئىكەن...

بىز ياشاشنى، ھەرتلەرچە ئالغا قاراپ ياشاشنى، ئالغا ئىنتىلىپ ياشاشنى خالايمىز! گۈللەشنى، گۈللىنىشنى، دەۋر ئاھاڭىدا كۈلكە ياڭرىتىپ ياشاشنى خالايمىز!...

مەن يوشۇرۇنۇپ ياتقان جايىمدىن ئاستا سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، جىگدىلىكنىڭ ئارىسى بەلەن سەنتۈرۈلۈپ - سەنتۈرۈلۈپ قەلئەنىڭ سىرتىغا قاراپ ماڭدىم.

16 - باب

قانچىلىك ماڭغىنىمنى بىلمەيمەن، تاڭ

داشقا زىممەمدىن
ـىن كە تكۆزۈپ
ـىسە يوق ئىدى.

شكە بىر نەر-
كۆز يۈگۈرتـ
يېگۈدەك نىمە

ھېلىقى ئەد-
ـى يېمەسگەنلىـ
ـراپ - تېنەپ
ـى پارچە ئەد-

ازراق «پەلەمـ
ـەپ بولمامدۇ؟
ـى قىرغىـقىدا

ھەممە يانچۇقلىرىمنى
ھە؟ ھەر ھالدا يوقتىن
راق بولسىمۇ ئارام تا
سىز بىر مۇزدكا ئاگلى
راپىمغا ئالاگلاپ قارىد
كۆرۈنمەيدۇ. دىققەت
زدكا يىراقتىن ئەمەس
دىنلا — تولىمۇ يېقى
مەن ئۆزەمنىڭ ئالد
ۋە ئېھتىيات بىلەن
نەرسە كۆرۈنمەيدۇ.
بۇ مۇزدكا بارغان
تېخىمۇ ئېنىق، تېخىم
باشلىدى. مەن چەكس
يەر - بۇ يېر-رىم

زلىرىم مېنى ئالداۋاتامدۇ؟ ياكى مەن چۈش كۆرۈۋاتىمەنمىكىن؟ مەن ئۆزەمنىڭ ئۇيقۇدا ياكى ئويغاق ئىكەنلىكىمنى بىلىپ بېقىش ئىستىكىدە، بۇرنۇمنىڭ ئۇچىنى چىمداپ باقماقچى بولۇپ قولۇمنى بۇرنۇمغا ئاپاردىم. بارماقلىرىم بۇرنۇمنىڭ ئۇچىغا تېگەر - تەگمەستىن خۇددى ئۇشتۇمتۇت بېسىلىپ كەتكەن قورچاقتەك، بۇرنۇم «ۋىچىر» قىلىپ بىر غەلىتە چىرقىراق ئاۋاز چىقىرىۋەتتى. قورقىنىمدىن ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم. شۇنىڭ بىلەن تەڭلا قۇلىقىمدىن كېلىۋاتقان ھېلىقى مۇزىكا بارغانسېرى كۈچىيىشكە باشلىدى. قورقۇنچتىن يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى، باش - كۆزلىرىمدىن پۈرقىراپ تەر چىقىپ كەتتى — دېمەك، مەن ئويغاق ئىدىم. ھېچ ئۇخلاپ قالغىنىم يوق! قورقۇنچتىن يۈزۈمنىڭ مۇسكۇللىرى تارتىشىپ لىپىلداپ كەتتى. قورققاندىمۇ قانداق دەڭ، كىچىك چېغىمدا «خەتنەگىنى» دەپ دادام رەھمەتلىك مېنىڭ پۇت - قوللىرىمنى مەھكەم تۇتۇپ، تېقىمىمغا قىسىپ - زوڭزىيىپ ئولتۇرغىنىدا، خەتنىچى ئۇستام تىغى يالىلداپ تۇرغان ئۆتكۈر ئۇستۇرىنى تۇتقىنىچە مېنىڭ چاتىرىقىمغا يېقىنلاشقان مىنۇتتا قورقۇپ كەتكەندەكلا قورقۇپ كېتىۋاتىمەن. ئۆمرۈمدە شۇ چاغدا قورققاندەك قورقمىغان ئىدىم ۋە ئۇ قېتىمقى قورقۇنچنى ئەبەدىي ئۇنتۇيالمايمەن.

مەن قۇلىقىمدىن كېلىۋاتقان مۇزىكىنىڭ ئەللىيى بىلەن ئاستا - ئاستا تىنچلىنىشقا باشلىدىم - دە، قۇلىقىمدىن كېلىۋاتقان بۇ ئاجايىپ مۇزىكىغا پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن قۇلاق سالدىم.

بۇ مۇزىكىدا كۆپ ۋە خىلمۇ - خىل سازلار بىر-بىرى بىلەن ئىنتايىن ئۇستىلىق بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن ھەمدە ئىنتايىن يۈكسەك ماھارەت بىلەن ئورۇنلانغانىدى. بۇنى ئەڭ قەدىمىي بولۇشقا قارىماي ئىنتايىن مۇكەممەللەشكەن ئوركېستىر دېيىشكە بولاتتى — مۇزىكىدا بارلىققا كەلتۈرۈلگەن مۇزىكىلىق تىل شۇنچە ئېنىق ۋە راۋان، مۇزىكىنىڭ مېلودىيىسى شۇنچىلىك يارقىن، كومپوزىتسىيىسى شۇنچە مۇكەممەل، ئىپىزودلارنىڭ باغلىنىشى كۈچلۈك گارمونىكلىق ۋە مەنتىقىلىققا ئىگە، تۇراق - تاكتلار ۋە پائۇزىلارنىڭ مۇناسىۋىتى شۇنچە ھىم - جىپسىلاشقان كۈچلۈك ۋە ئورۇنلۇق ماسلاشقان، رىتىمى شۇنچە ئىزچىل، ئۇدارى شۇنچە سالماق، دەل ۋە تەسىرچان ئىدىكى، مەن بىردەملىكتە ئۆزەمنى تامامەن ئۇنتۇپ، ئاشۇ مۇڭلۇق، ئىزگۇ كۈينىڭ جازىبەسى بىلەن قوشۇلۇپ يۇغۇرۇلۇپ كەتكەندەك بولدۇم.

مۇزىكىدا ئايرىم - ئايرىم ۋەقەلەردىن رىۋايەت قىلىۋاتقان ئورىگىنال بۆلەك ۋە ئېپىزودلار بىر - بىرىگە ئەڭ ئىپتىدائىي رەڭ ۋە كۈي پۇرىقى بىلەن ئورگانىك بىرىكىپ - باغلىنىپ كەتكەنىدى، بۇ بىرىكىشتىن بىر خىللا مۇزىكىلىق پىكىر ئىزھار قىلىنىپ، مۇزىكىنى تىڭشىغۇچى ھەر قانداق ئادەمدە تېگىگە يېتىپ بولمايدىغان ئاھ - زار، نادامەت، ئۈمىد ئۈزۈش، بىپەرۋالىق، تەنھالىق ... تەك پىسخىك ھالەتلەرنى پەيدا قىلاتتى. قۇلىقىمدا ياڭراۋاتقان ئاشۇ سىرلىق مۇزىكىنىڭ تەسىرلىك ئېقىمى بىلەن مېنىڭ كۆرۈش سېزىقىمدا ئاجايىپ بىر مەنزىرە — ئىنتايىن زور قەبرىستان، قەبرىس-

تاننىڭ ئوتتۇرىسىنى كېسىپ ئۆتكەن پورپاڭ توپا پۇرقۇراپ تۇرغان ئەگرى - بۈگرى كونا هارۋا يولى ئايان بولدى. هارۋا يولىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرۇپ يالىڭاچلىنىپ قالغان قوراي، شۇۋاق، چىغ تۈپلىرى ئاندا - ساندا كۆزگە تاشلىناتتى. ئاشۇ يولدا كونىرىغىنىدىن چاقلىرى شالاقلاپ قېلىپ، شادىسىنىڭ يېرىمىدىن تولاراقى چۈشۈپ قالغان بىر «يارىيار» هارۋىسى غىچىرلاپ - زارلاپ كەلمەكتە، هارۋا چاقلىرى كۈچسىز شامالدا ئىغاڭلاپ ئايلىنىپ تۇرغان چاقپىلەكتەك هەم يوغان، هەم كېلەڭسىز بولۇشىغا قارىماي، ئۇنىڭ شوتىسىنىڭ ئارىلىقى شۇنچە تار ئىدىكى، ئۇنىڭغا پەقەت بىرلا ئادەم سىغاتتى، بۇ هارۋىنىڭ قىياپىتىدىن هارۋا دەپ ئاتالغان بۇ ئىشلەپچىقىرىش قورالىنىڭ دۇنياغا ھەممىدىن بۇرۇن كېلىشىۋالغان نۇسخىسى ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. هارۋىغا قوشۇلغان ئېشەك شۇنچىلىك ئورۇق، ئەيگا، كۆرۈمسىز ۋە قېرى ئىدىكى، ئۇ ئېشەكنىڭ تۈكلىرى خۇددى كوچىغا تاشلىۋېتىلگەن يۇقۇملانغان نىمجان ئارسلاننىڭ تۈكىدەك خۇنۇك ۋە پەتىۋر يېتىپ كەتكەنىدى. بىچارە ئېشەك هەر بىر قەدىمىنى ئىنتايىن تەسلىكتە يۆتكەيتتى ۋە زورۇققىنىدىن ئۇنىڭ ئىنىچكە، ماغدۇرسىز پاچاقلىرى دىر - دىر تىترەيتتى. هارۋىدا كۆرەك جۇۋىغا ئورىلىپ، بېشىغا قورۇلۇپ پۆشكالدەك بولۇپ قالغان كونا تۇماقنى چۆكۈرۈپ كىيىۋالغان بىر ئاجىز ۋىجىك بوۋاي مۈكچىيىپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ توپا ئۆرلەپ تۇرغان سولغۇن چىرايى-

يەكلىرى قىزدىرىپ كەتكەن خۇنۇك ۋە نۇرسىز كۆزلىرىنى مەهكەم يۇمغىنىچە، هارۋىنىڭ ئاچىسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، تولىمۇ غەمكىن، بوغۇق، خىرە ۋە ئاجىز ئاۋازى بىلەن ئىنتايىن قەدىمىي بىر كۈينى كۈيلەپ كەلمەكتە ئىدى.

بوۋاينىڭ تىترەك، خىرە ئاۋازدا ئېيتىپ كېلىۋاتقان ناخشىسىنىڭ قوشىقىنى چۈشىنىپ بولمايتتى، لېكىن مەن ئۇنىڭ ناخشىسىنىڭ ئاهاڭىدىن بۇ ناخشىنىڭ مېنىڭ قۇلىقىمدىن ياڭراۋاتقان مۇزىكا بىلەن كۈي شەكلىدىن تارتىپ ئۇدارى، پۇرىقى، ئىپادىلەپ بېرىلىۋاتقان پىكرى، ئىزهار قىلىنىۋاتقان مۇڭغىچە ئوپمۇ - ئوخشاش ئىكەنلىكىنى هېس قىلدىم.

ئۇ بوۋاي ئاشۇ كۈينى كۈيلەپ تولىمۇ يىراق، تولىمۇ يىراق يەردىن كېلىۋاتقانىدى. ئەمدى ئۇنىڭ شۇ كۈينى يەنە قاچانغىچە كۈيلەپ، نەلەرگىچە بارالايدىغانلىقىنى هېچكىم ئېيتىپ بېرەلمەس ئىدى..

17 - باب

مېنىڭ قۇلىقىمدا ئىڭراۋاتقاندەك ئاڭلىنىۋاتقان غەمكىن مۇزىكا ۋە كۆز ئالدىمدا ئەكس ئېتىۋاتقان ئايانچلىق مەنزىرە مېنىڭ كۆڭلۈمنى غەش قىلىپ، بارا - بارا مېنى زېرىكتۈرۈشكە باشلىدى. بۇلار مېنىڭ ئەسلىدىلا ئۆزەم ئارزۇ قىلىپ تەلپۈنۈۋاتقان نامەلۇم بىر نەرسىنى ئىزدەش، قوغلىشىش زۆرۈرىيىتىدىن چارچاپ هالسىراۋاتقان قەلبىمنى ۋە ۋۇجۇدۇم-

ملىرىم خىرە ۋە گاللا-
ھوشلىنىپ بېرىۋاتاتتى.
يۇمۇلۇپ، ئاجايىپ بىر
مېنى مەس قىلماقتا
چىڭ تۇتۇپ تۇرۇشقا
ئاستىمدىكى كۆپكۆك
قىڭغىيىپ، مۇزدەك
ك يومشاق ۋە قېلىن
دايلاپ ياتتىم. ئەتتايىن
مېنى ئۆزىنىڭ ئىسسىق،
قۇچىقىغا ئاستاغىنە بۆ-
مدا ئۇشتۇمتۇت يەر-
ەلتۈرگۈدەك غايەت
چۆچۈپ ئويغىنىپ كەت-
يېرىم ئويغاق سېزىم
ئېچىپ، تاڭ ئاسما-
سەيسالدىم. تاڭ ئاس

ئىش ۋە تۇرمۇش سۇرئىتىنى ھازىرقىدىن بىر يۈز ھەسسە تېزلىتەلەيتتى. شۇڭا كۆپ بىر قىسىم ئاھالىلەر بۇ قورۇلۇشنىڭ تېزرەك پۈتۈشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتمەكتە ۋە قولىدىن كېلىدىغان ئىمكانىيەتلەر بىلەن بۇ قورۇلۇشقا ياردەم كۆرسەتمەكتە ئىدى. بايا ياڭرىغان كۈچلۈك سادا ئەنە شۇ مېترو ئىش ئورنىدىن كېلىۋاتقان پارتلاش ئاۋازى ئىدى. بۇ قۇدرەتلىك سادا مېنىڭ قۇلىقىمدىن كېلىۋاتقان مۇزىكا ئاۋازىنى ئاجىزلىتىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ تۇيغۇلىرىم سەگەكلىشىپ، مېنىڭدە ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ كېتىش ئىستىكى پەيدا بولدى. دېمىسەمۇ بۇنداق بىمەھەل كەلگەن قاتتىق ئۇيقۇ ئىنتايىن خەۋپلىك بولۇپ، ئاشۇنداق ئۇيقۇغا ئەسىر بولغان ھەر قانداق كىشى خۇددى قاتتىق سوغۇقتا مۇزلاپ قالغان ئادەم بىر شىرىن ئۇيقۇنىڭ ئىلكىدە قېتىپ

مەن ئۇشتۇمتۇت كىمدۇر بىرىنىڭ: «ھەرىكەت — جىمى كېسەللىك ئىللەتتىدىن، پاسسىقلىق، پىشكەللىك ۋە بارلىق مۇشكۇلاتتىن قۇتۇلۇشنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى، ئۇنىڭ بىر شەرت - پەرھىزى شۇكى، قۇياشقا، يورۇقلۇققا قاراپ نۇرغا يۈزلىنىپ ھەرىكەت قىلىش كېرەك... ئۇنىڭ ئۇنۇمى ئالاھىدە بولىدۇ...» دېگەنلىرىنى ئەسلەپ قالدىم.

توغرا، ھەرىكەت قىلاي! ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ ھەرىكەت بىلەن مۇسكۇللىرىمنى قىزىتىپ قېنىمنى قاينىتاي. قۇياش نۇرى بىلەن كۆزلىرىمنى نۇرلاندۇراي، يېڭىچە ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ، ھەر بىر ھۈجەيرە - كىلىتكىلىرىمنى ھاياتىي كۈچكە ئىگە قىلىپ، ۋۇجۇدۇمنى چىرمىۋالغان بۇ جادۇ - ھىكمەتتىن تېنىم ۋە قەلبىمنى خالاس ئېتەي!...

مەن ئورنۇمدىن ئوخچۇپ تۇرۇپ كەتتىم ۋە چوڭ يولغا چۈشۈپ قۇياش كۆتۈرۈلۈۋاتقان تەرەپكە قاراپ بوراندەك چېپىپ كەتتىم. مەن يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يول ئۈستىدە مەن ماڭغان نىشانغا قاراپ كەتكەن نۇرغۇن يالاڭ ئاياغ ئىزلارنى كۆردۈم. بۇ ئىزلارنىڭ كۆپىنچىسى سالماق ۋە چوڭقۇر بېسىلغان بولۇپ، ياش يىگىتلەرنىڭ ئىزىدەك قىلاتتى. ئۇ ئىزلارنىڭ ئارىسىدا مەن تولىمۇ كىچىك بىر بالىنىڭ ئاياغ ئىزىنىمۇ كۆرۈپ قالدىم. بۇ كىچىككىنە ئاياغ ئىزىمۇ چوڭلارنىڭ ئىزىغا يانداشىپ بېسىلغانىدى.

توپا يولغا گويا ئاق قەغەزگە مۆھۈر باسقاندەك ئىشەنچ بىلەن بېسىلغان بۇ ئاياغ ئىزلىرى بەك يىراققا — ئوپۇق تەرەپكە قاراپ كەتكەنىدى. مەن ئاشۇ ئىزلارنى ئىزلەپ تېخىمۇ ئىلدام يۈگۈرۈشكە باشلىدىم. مۇبادا مەنمۇ شۇ كىشىلەرگە يېتىۋالسام ئىدى - ھەا!...

18 - باب

ئاخىرى مېنىڭ ئاياغلىرىم مۇزدەك سۇغا چىلاشتى. پەقەت شۇ چاغدىلا يۈگۈرۈشتىن توختاپ كۆزۈمنى ئاچتىم - دە، ھاڭ - تاڭ بولۇپ ئاغزىمنى ئېچىپ قالدىم. مېنىڭ كۆز ئالدىمدا گۈرۈلدەپ نەرە تارتىپ، خۇددى كۆك بەرقۇتتەك لۆمەلدەپ - كۆپۈپ ياتقان پايانسىز دېڭىز يېيىلىپ ياتاتتى.

مەن ياۋروپا - ئاسىيا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ ئىچكى قىسمىغا جايلاشقان ئۆلكەمنىڭ قۇچىقىدىكى بىر كىچىك شەھەردىن تىنچ ئوكيانغا تۇتاشقان دېڭىز ساھىلىغا يېتىپ كەلگەنىدىم، جەنۇبىنىڭ موسسۇن شامالىرى ۋە تىنچ ئوكيان، ھىندى ئوكيانىنىڭ نەم ھاۋاسىنى ئېگىز تاغلار توساپ ئالغانلىقتىن، شىمالىي مۇز ئوكيان ۋە غەربىي ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ بىر قىسىم سوغۇق ھاۋا ئېقىمىلا غەربىي قىسمىدىكى تارساي ئارقىلىق ئاران كىرەلەيدىغان، كېچە - كۈندۈزنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى 10 C، يامغۇرنىڭ يىللىق مىقدارى ئاران 150 م ل، قۇياشنىڭ يىللىق ئېنېرگىيىسى بولسا 140 مىڭ كۋادرات سانتىمېتىر كالورىيە، يېرىنىڭ كۆپ قىسمىنى تاغ ۋە قۇملۇق دەشتلەر ئىگىلەپ ياتقان بىر ئۆلكىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن مەندەك قۇرغاق ئىقلىم ئادىمى ئۈچۈن كۆز ئالدىمدىكى پايانسىز بىر كەڭلىكتە يېيىلىپ - چايقىلىپ تۇرغان غايەت زور ۋە چەكسىز كۆپكۆك سۇ دۇنياسى گويا كىشىنى بىرخىل ئاجايىپ - غارايىپ، سىرلىق خىيالىي زېمىنغا باشلايدىغان رىۋايەتنىڭ ئۆزى ئىدى. شۇ تاپتا مەن ئۆزەمنى ئۆزىنىڭ نەزىرىدە بىردىنبىر ۋە ئەڭ چوڭ دۇنيا دەپ ھېسابلايدىغان كىچىككىـ

نە ئاغزى تار قۇدۇقتىن بىر بانا - سەۋەب بىلەن قۇدۇقنىڭ سىرتىدىكى ھەقىقىي دۇنياغا چىقىپ قالغان پاقا ياكى كىچىككىنە توختام كۆلچەكلەردە ياشاۋېتىپ، بىر كەلكۈن تۈپەيلى گۈلدۈرلەپ تۇرۇلۇپ ئېقىۋاتقان ئەزىم دەرياغا چىقىپ قالغان بېلىقچاندەك چەكسىز ھاك - تاڭلىق ئىلكىدە ھەمدە ئاجىز، لېكىن بەھۇزۇر سېزەتتىم، مېنىڭ قەلبىمنى قىزىقىش تەئەججۈپ، چۆچۈش، خۇشاللىق چۇلغىۋالغانىدى. مېنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتىم بارغانسېرى كۈچىيىپ، كۆرۈش - ئىلا پەرق قىلىش دائىرەم ئىسترولۇق شەكىلدە بارغانسېرى كېڭىيىپ بارماقتا، تۇيغۇ - سېزىملىرىم ئۆتكۈرلىشىپ تەسەۋۋۇر ۋە تەپەككۇر ئىقتىدارىم ئىلگىرى ھېچقاچان كۆرۈلۈپ باقمىغان دەرىجىدە جانلانماقتا ئىدى. ئۆزەمنى قۇشتەك يەڭگىل ۋە ئەركىن سېزەتتىم. لېكىن قەلبىمنىڭ چوڭقۇرىدا ھە دېمەيلا پەيدا بولۇۋاتقان بىر خىل يوچۇن تۇيغۇ يۈرىكىمنى سىقىپ كۆڭلۈمنى غەش قىلاتتى. بۇ ئىنسان ئۈچۈن ھەممە ئازابتىن ئېغىر بولغان ئايرىلىش بىلەن ئۇچرىشىش، يوقىتىش بىلەن تېپىۋېلىش ئارىلىقىدىكى يەككە - يىگانىلىق، تەنھالىق ئازابى ئىدى.

ئۆلۈم ئەسلىدە قورقۇنچلۇق ئىش ئەمەس، چۈنكى ئۆلگەندىن كېيىن نېمە بولۇشنى بەندە بىلىپ بولالمايدۇ. لېكىن ئادەم-

تۇيۇقسىز ئاڭلانغان قاتتىق كۆلكە ساداسىدىن چۆچۈپ كەتتىم - دە، ئەتراپقا ھەم خۇشاللىق، ھەم چۆچۈش ئىچىدە كۆز يۈگۈرتتۈم. مەن تۇرغان يەردىن يۈز - يۈز ئەللىك مېتىر نېرىسىدا دېڭىز سۈيىنگە باغرىنى چىلاپ چوقچىيىپ ياتقان غايەت زور قىيا تاشنىڭ ئۈستىدە تۆت ئادەم، ياق، توغرىراقى ئۈچ يېرىم ئادەم ئاپتاپقا قاقلىنىپ ئولتۇرۇپتۇ، بايىقى كۆلكە ساداسى شۇ تەرەپتىن كەلگەنىدى. دېمەك، مەن بۇ يەردە يالغۇز ئەمەس ئىكەنمەن. شۇ خىيال بىلەن تەڭ ۋۇجۇدۇمغا بىر شېرىن ئىللىقلىق غۇژژىدە تارىغاندەك بولدى، مەن خۇشاللىقىمدىن شۇلار تەرەپكە قاراپ ئۇچقاندەك يۈگۈردۈم.

ئۇلار مېنى قىزغىن، لېكىن ئانچە تۇزۇت قىلمايلا كۈتۈۋالدى. ئوزايىدىن قارىغاندا ئۇلار مېنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىمنى ئالدىقاچان بىلگەندەك قىلاتتى. مەن ئۇلارغا مىللىتىمىزنىڭ تىلى ۋە ئادىتى بويىچە سالام بەردىم. ئۇلارمۇ ئۆز مىللەتداش كىشىلەردىن ئىكەن. ئۇلار ماڭا خۇددى تىللا چاچقۇسىدەك تاۋلىنىپ جاراڭلاپ تۇرىدىغان، تاڭ شەبنىمىدەك ساپ، بۇلبۇلنىڭ سايرىشىدەك يېقىملىق ۋە گۈزەل ئانا تىلدا سالام بىلەن جاۋاب قىلدى. مەن ئاشۇ تىلدىن چاڭقاش ئىچىدە ھەۋزى كەۋسەرگە يېتىشكەندەك سۆيۈنۈپ كەتتىم. مەن يان-

تتى... ئۇلارنىڭ سەل نې-
بالا قىرغاق تەرەپـكە
قىيا تاشتىن پۇتىنى پەسكە
ىرەپ - داۋالغۇپ ياتقان
خىيالغا چۈشۈپ ئولتۇرۇۋ-

تى. ئۇ يەردە چوڭ پىرىستان بولسا كېرەك.
دەل شۇ چاغدا دېڭىز تەرەپكە قاراپ ئولتۇر-
غان بالا بىردىنلا خۇشال ۋارقىرىۋەتتى.
— كەلدى! كېلىۋاتىدۇ! ئەنە...
ھېلىقى ئۈچ يىگىت ئورنىدىن سەكرەپ

تۇراتتى. لوتكىنىڭ ئۈستىدە بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي لوتكا سال بىلەن تەڭ، سال لوتكا بىلەن تەڭ تېزلىكتە ئۈزۈپ كەلمەكتە ئىدى.

بىز تەرەپتە سال غايەت زور دەرەخ غوللىرىدىن باغلىنىدۇ. لېكىن بۇ كېلىۋاتقىنى سەككىز - ئون تال بامبۇكتىن باغلانغان سال ئىكەن. ھەش - پەش دېگۈچە شوپۇرسىز لوتكا بىلەن سال قىرغاققا ياندىشتى. سالنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرغىنى بىر قىز ئىدى. ئۇ قىزنىڭ قاپقارا ئۇزۇن چاچلىرى، ئۇنىڭ يېرىم يالىڭاچ يەلكىسىگە تال - تال بولۇپ چېچىلىپ - يېيىلىپ تۇراتتى. تۈپتۈز، ئۇزۇن پۇتلىرىنىڭ مۇسكۇللىرى تازا تولغان بولۇپ، يەڭسىز، نېپىز كۆڭلىكى ئاشۇ گۈزەل پاچاقلارغا يۆگىلىپ دولقۇنلاپ تۇراتتى. قىزنىڭ نۇرلىنىپ تۇرغان چوڭ - چوڭ شەھلا كۆزلىرى، چوڭ ئويما ياقا كۆڭلەكنىڭ ياقىسىنىڭ قىرغىقىدىن غىل - پال كۆرۈنۈپ، كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان ئاپئاق تولغان كۆكسى، قىزنىڭ غۇنچىدەك نېپىز لەۋلىرىدە ئوينىپ تۇرغان نازۇك تەبەسسۇم، قىزنىڭ خۇددى مەرمەر تاشنى يونۇپ ياساپ قويغاندەك كېلىشكەن زىبا قامىتى گويا ئادەمنىڭ پاراستى، بۈيۈك گۈزەللىكى، پاكلىقى ھەققىدە يېزىلغان ئىنتايىن نەپىس شېئىردەك ئادەمنىڭ قەلبىنى مەۋجلەندۈرۈپ، تومۇر - تومۇرلاردا بىر ئىللىق ئېقىم پەيدا قىلىپ، كىشىنى قاقاقلاپ كۈلۈشكە، ياڭراق ئاۋازدا مۇھەببەت، ھايات، گۈزەللىك، كۈرەش ھەققىدە جاراڭلىتىپ زوق بىلەن ناخشا توۋلاشقا، ئېگىز، ئەڭ يۈكسەك چوققىلارغا قاراپ پەرۋاز قىلىشقا ئۈندىگەندەك قىلاتتى...

ئۇ قىز سالنى توختاتتى. ئۇنىڭ قولىدا سەرەڭگە قېپىچىلىك كېلىدىغان بىر ئاپپارات تۇراتتى. ئۇ قىز شوپۇرسىز لوتكىنى ماتور، پالاق بولمىسىمۇ ماتورلۇق كاتېر بىلەن تەڭ ئۈزىدىغان سالنى ئاشۇ كىچىككىنە ئاپپارات ئارقىلىق باشقۇرىدىكەن.

— ئېلېكترونلۇق مېڭە! — دېدىم مەن پىچىرلاپ، ئۇ قىزنىڭ قولىدىكى ئاپپارات شۇنداق دەپ ئاتىلاتتى. مەن بۇ قىز ۋە ئۇنىڭ قولىدىكى ئاشۇ ئاپپاراتنى ئۆز يۇرتۇمدىكى چاغدا بىر ماگىزىندىكى تېلېۋىزوردا كۆرگەنىدىم. تېلېۋىزور نومۇرىدا تونۇشتۇرۇشىچە، بۇ قىز مۇشۇ دېڭىز ساھىلىدا ياشايدىغان بىر بېلىقچىنىڭ قىزى بولۇپ، ساۋاتسىز بېلىقچى بۇ قىزنى ئۈچ يېشىدىلا مەكتەپكە بېرىپتۇ. چۈنكى ئۇ بېلىقچى ئۆزىنىڭ ساۋاتسىز قالغىنىغا تولىمۇ ئۆكۈنىدىكەن. بىلىمى يوق كىشىگە بۇ جاھاننىڭ قىزىقى، راھىتى، خاسىيىتى ئەمدى نېسىپ بولمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن بېلىقچى، قىزى مەكتەپ يېشىغا توشقىچە ئالدىراپ كېتىپ، ئۇنى تولىمۇ كىچىك چېغىدىلا ئوقۇشقا بەرگەنىكەن. دېڭىز ياقىسىدىكى بىر خىلۋەت كەپىدە تۇغۇلغان بۇ يالغۇز قىز ھازىر خەلقئارادا مەشھۇر ئېلېكترون مېڭە مۇتەخەسسىسى بولۇپ چىقىپتۇ. ئۇ شۇنچىلىك مەشھۇر ئالىم بولۇپ كەتكىنىگە قارىماي، ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن مۇشۇ دېڭىز ساھىلىدىن ئايرىلماي، بۇ يەردە جەنۇبىي قۇتۇبقا تۇتاشتۇرۇش ئۈچۈن قېزىلىۋاتقان يەر ئاستى تونېل قۇرۇلۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىۋېتىپتۇ. جەنۇبىي قۇتۇبتىن قېزىۋېلىنغان بايلىقلارنى ئۆز ئېلىگە توشۇش ئۈچۈن، سۇ يولى بەك ئۇزۇن ۋە خەتەرلىك بولغاچقا، دېڭىز ئاستىدىن تونېل قېزىپ، جەنۇبىي قۇتۇبقا يۇقىرى سۈرئەتلىك ئاپتو-

موبىل ۋە پويىز يولى ياساش تەسەۋۋۇرىنى مۇشۇ قىز بىرىنچى بولۇپ ئوتتۇرىغا قويغاننىكەن. بۇ پىلان ئالىملار تەرىپىدىن قىزغىن ئالقىشقا ئېرىشىپتۇ. ھۆكۈمەت بۇ قىزنى دەررۇ مۇشۇ ئىشقا باشچى قىلىپ، بۇ بۈيۈك ئىنشائاتنىڭ رەھبىرىي ھوقۇقىنى ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلەن تاپشۇرۇپتۇ...

ھېلىقى ئۈچ ئۇيغۇر يىگىت ئۇ قىزغا ئېھتىرام بىلدۈرۈپ قولىنى كۆكسىگە ئالدى. ئۇ قىزمۇ بۇ يىگىتلەرگە چىن كۆڭلىدىن ئۇرغۇپ چىققان لەتاپەتلىك، نازۇك كۈلكىسى بىلەن جاۋاب بەردى. ئۇ قىز مېنى كۆرۈپ ئانچىمۇ ئەجەپلىنىپ كەتمىدى، قىز ماڭىمۇ دوستانە ۋە ئاقكۆڭۈللەرچە كۈلكىسى ئارقىلىق سالام يوللىدى. مەنمۇ دەرھال قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ جاۋاب سالام قىلدىم. يىگىتلەر سالغا سەكرەپ چىقىۋالدى. ھېلىقى كىچىك بالا ھېچ ھېيىقماستىن شالاقشىتىپ سۇ كېچىپ بېرىپ لوتكىنىڭ تۇمشۇقىغا چىقىۋالدى. ئۇ شۇ تاپتا خۇددى تال ئۇچىغا قونۇۋالغان سۆڭگۈك بالىسىدەك ئۇماق ۋە سۆيۈملۈك كۆرۈنەتتى. يىگىتلەر ۋە بالا قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ مەن بىلەن خوشلاشتى. شۇ چاغدا مەن ئۇ بالىنى تونۇپ قالدىم. بۇ بالا بايىقى مەخسۇس تاقايدىغان جابدۇق ياسايدىغان ئاقسۇلۇق تۆمۈرچى ئۇستامنىڭ يىگىرمە ئالتىنچى ئوغلى ئىدى. مەن يول بويى كۆرگەن كىچىك بالىنىڭ ئاياغ ئىزى دەل مۇشۇ بالىنىڭ باسقان ئىزى ئىكەن...

ئۇ بالا مېنىڭ ئۇنى تونۇپ قالغىنىم ئۈچۈن خۇشاللانغان بولسا كېرەك، ماڭا قاراپ كىچىككىنە قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ كۆز قىسىپ قويدى. مەنمۇ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ كۆزۈمنى قىسىپ قويدۇم. بايىقى قىز قولىدىكى ئاپپاراتنىڭ يېشىل تۈگمىسىنى بېسىپ قويۇۋەدى، شوپۇرسىز لوتكا يادىن ئاجراپ چىققان ئوقتەك قىرغاقتىن ئايرىلىپ ئۆيۈق تەرەپكە قاراپ ۋىژىلداپ ئۇچۇپ، شىددەت بىلەن دولقۇن يېرىپ ئۈزۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قىز ۋە يىگىتلەر چۈشكەن بانبۇك سالمۇ قوزغالدى. سال بارا - بارا تېزلىكىنى ئاشۇرۇپ غارقىراپ ئۈزۈپ كەتتى.

مەن قولۇمنى سايىۋەن قىلىپ لوتكىغا قارىدىم. بالىنىڭ قىپيالىڭاچ تېنى قۇياش نۇرىدا خۇددى كۈمۈش پارچىسىدەك يالتىراپ كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. لوتكىنىڭ سۈرئىتى بارغانسېرى تېزلىشىپ، ئۆيۈقتىن ھالقىپ كۆزدىن غايىب بولدى. سال ئۈستىدە ئالدى تەرەپكە — ئۆيۈقنىڭ نېرىسىغا تەلپۈنۈپ ئولتۇرۇشقان ھېلىقى ئۈچ يىگىت مەن تەرەپكە ئاخىرقى قېتىم قول ئىشارىتى قىلدى. ھايت - ھۇيت دېگۈچە سالمۇ كۆزدىن غايىب بولدى. دېڭىز ساھىلى چوڭقۇر جىمجىتلىققا پاتتى.

20 - باب

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكىنىنى بىلمىدىم، بىردىنلا كەچ كىرىشكە باشلىدى. دېڭىز ئۈستىگە تۆكۈلۈپ تۇرغان قۇياشنىڭ پارلاق نۇرى بارغانسېرى سۇسلاپ، تىپتىنچ دېڭىز ساھىلى گىرىمسەن غۇۋالىق ئىچىدە ئېرىپ كېتىۋاتقاندەك قاراڭغۇلۇق قوينىغا سىڭىشكە باشلىدى. ئەسلىدە قۇياش ئولتۇرغانسېرى قاراڭغۇلۇق ئالدى بىلەن شەرق تەرەپتىن غەربكە قاراپ يېيىلىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ھازىر نېمىشقىدۇر قاراڭغۇلۇق غەرب تەرەپتىن شەرققە قاراپ يېيىلىۋاتاتتى. مەن دەررۇ سائىتىمگە قارىدىم — ئۆزۈمچى ۋاقىتى بىلەن كۈندۈز سائەت ئون ئىككى. بۇ يەرنىڭ ۋاق-

تى بىلەن كۈندۈز سائەت ئىككى يېرىم. مې-
نىڭ سائىتىم هازىر دۇنيادا سائەتچىلىك سا-
ھەسىدە ئىشلىتىلىۋاتقان ئەڭ يېڭى، ئەڭ نا-
زۇك تېخنىكىنىڭ مەھسۇلى ئىدى. ئۇنىڭ
توغرىلىق دەرىجىسى ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ،
قاراڭغۇدا چىراقتەك يورۇيدۇ.

ئەمدى بۇ نېمىسى؟ دەل چۈش ۋاقتىدا
قاراڭغۇ چۈشكەننى كىم ئاڭلاپ باققان؟ ئۇ-
نىڭ ئۈستىگە قاراڭغۇلۇق تەبىئەت قانۇنى
بويىچە شەرقتىن غەربكە قاراپ يېيىلماي،
دەل بۇنىڭ تەتۈرىسىچە غەربتىن شەرققە
قاراپ يېيىلغىنى نېمىسى؟ مەن ھېچنەرسىنى
چۈشىنەلمەي بېشىمنى كۆتۈرۈپ قۇياشقا قارى-
دىم ۋە هاڭ - تاڭ بولۇپ تىنالماي قالدىم —
باياتىن ئاسمان گۈمبىزىنىڭ قاق ئوتتۇرىسى-
دا تۇرغان قۇياش ئەمدىلىكتە شەرققە قاراپ
ئىنتايىن تېزلىكتە ئولتۇرۇپ بارماقتا ئىدى.
قۇياشنىڭ ئولتۇرۇش سۈرئىتى شۇنچىلىك تېز
ئىدىكى، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلىكنىڭ
ئارىلىقىدا قۇياش ئۇپۇق سىزىقىغا قونۇپ، ئۇ-
نىڭ ئاخىرقى شولىسى ئۆچتى - دە، يەر -
زېمىن بىردىنلا قاراڭغۇلۇق قوينىغا چۆكتى.
دەھشەت ھەم ۋەھىمىدىن يۈرىكىم توختاپ قال-
غاندەك بولدى. مەن ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدىم.
سائىتىمنىڭ چىرىقىمۇ نېمىشقىدۇر يورۇماس
بولۇپ قالغانىدى. پەقەت دېڭىز دولقۇنىنىڭ
رىتىملىق شارقىرىشىدىن، يەر شارىنىڭ يەنە
مەۋجۇتلۇقىنى، ئۇنى ھېس قىلىپ ئولتۇرغان
ئۆزەمنىڭ تېخى ھايات ئىكەنلىكىمنى بىلىپ

سىقلىق، چىرىكلىك ئەمدىكى يېڭى دۇنيادا
يەنە ساقلىنىپ تۇرالمايدىكەن. چۈنكى، قە-
يەردە شۇنداق بىلىمسىزلىك، روھىي جاھالەت،
قەلبى بۇزۇلۇش بولسا قايتا كۆتۈرۈلگەن يې-
ڭى قۇياش ئاشۇ يەردە زېمىنغا چۈشۈپ، ئەنە
شۇ ئىللەتلەرنى ۋە ئىللەتلەرنىڭ جاھىل قوغدى-
غۇچى كۈچلىرىنى ئۆزىنىڭ ئوتلۇق ھارارىتى بىلەن
كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىپ تاشلايدىكەن، شۇنىڭ
بىلەن ئۇ يەردە يېڭىچە بىر دۇنيا ۋە يېڭىچە
ئادەملەر — بىلىم، دوستلۇق، مېھنەت، ئىز-
لىنىش، تەرەققىيات، مېھرىبانلىق، مۇھەببەت،
ئەقىل - پاراسەت، شەرمى - ھايا، ئەخلاق-
پەزىلەت، پاك ۋە ھەقىقىي دىنىي ئېتىقاد
ئەۋج ئېلىپ، ھاياتنىڭ ئۆزى بىر پۈتۈن،
نۇقسانسىز گۈزەللىككە ئايلىنىدىكەن...

مېنىڭ قەلبىمنى قوچۇپ، يۈرەك قېنىم-
نى جۇشقۇنلىتىۋاتقان يېڭى دۇنياغا تەلپۈنۈش
تۇيغۇسى بايا ۋۇجۇدۇمنى ئىگىلىگەن قورقۇنچ
ۋەھىمىسىنى بېسىپ چۈشتى.

ئادەتتە شۇنداق بولىدۇ — يېڭى نەر-
سىگە بولغان قىزىقىش تۇيغۇسى، كونا نەرسى-
نىڭ كۆندۈرۈش كۈچىدىن، ئاڭغا ھۆكۈمران
بولۇۋالغان قامال ئىسكەنجىسىدىن، ۋەھىمە -
تەھدىتتىن ھامان غالىب كېلىدۇ... چۈنكى قى-
زىقىش، ئىنتىلىش بولسا ئەتىكى مۆجىزە ۋە
كارامەتكە ھامىلداردۇر.

21 - باب

ئۇشتۇمتۇت ئۇپۇق تەرەپتە سۇبھى قىزىللىقىنىڭ
يېيىلىپ كۆتۈرۈلۈپ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم.

هىجران، سېغىنىش، تەلپۈنۈش يىللىرىنى
بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئەمدى خۇشاللىق ئىچىـ
دە ۋىسالىغا يېتىپ بىر - بىرىنى قۇچاقلاش
ئۈچۈن يۈگۈرۈپ كېتىپ بارغان ئىككى ئاشىق -
مەشۇقتەك يېقىنلىشىپلا قالدى. مانا قۇياش
بىلەن زېمىن بىر - بىرىنى باغاشلاشقا ئاز

دادا، مېنى سۆيۈپ قـويـ...

(نەسىر)

ئىلھامجان ئابلىز

دادا، شۇتاپتا قەلبىمنىڭ قانچىلىك ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى بىلەمسەن؟

دادا، بىچارە ئانام سېنىڭ ئاياۋسىز زەربىلىرىڭدىن يۈرىكى لەختە - لەختە قان بولۇپ، ئەجەل سىرتمىقى بىلەن باغلانغاندا، ھۆكرەپ قۇچىقىڭغا تاشلانغانلىقىم ئېسىڭدىمۇ؟

مەن شۇندىن بۇيان ئىككىنچى بىر ئانىنىڭ، ياق، ئۇنىڭلا ئەمەس، سېنىڭمۇ ئالدىڭدا خورلاندىم.

دادا، ئۆز جۆرىسىدىن ئايرىلغان دادىلار يېڭى جۆرە تاپقاندا، نېمە ئۈچۈن ئۆز بالىسىنى يامان كۆرىدىغان بولۇپ قالىدۇ؟ ئانىلارمۇ ئوخشاشلا ئانا تۇرۇپ جۆرىسىنىڭ پۇشتىغا — يېڭى بالىسىغا نېمە ئۈچۈن ئانىلىق مېھرىنى يەتكۈزمەيدۇ؟...

كېچە. كۆككە كۆز مۇنچاقتەك ئېسىلىۋالغان يۇلتۇزلار جىمىرلىشىپ، مىسكىن كۆڭلۈمگە ئارام بەرمەكتە.

ئەنە، ئۇلار ۋىلىق - ۋىلىق كۈلگىنىچە ئايغا يېپىشىپ، ئۇنىڭغا باللارچە ئەركىلەۋاتىدۇ...

بىر چاغلاردا مومام ماڭا چۆچەك ئېيتىپ بەرگىنىدە، ئاي يۇلتۇزلارنىڭ ئانىسى، دېگەنىدى. راستىنلا شۇنداق بولغىنىدا ئۇلار نېمىدېگەن بەختلىك - ھە؟!

شېرىن خىياللارنىڭ ئەللەيلىشى بىلەن ئاستا - ئاستا مۈگدەشكە باشلىدىم...

خىلمۇ - خىل مېۋىلەر بىلەن تولغان باغچا. ئانام بىلەن ئىككىڭلار كۈلۈشكىنىڭلارچە قولۇمدىن يېتىلەپ كېلىۋاتىسىلەر. بىردە ئانام مەڭزىمگە سۆيسە، بىردە سەن پېشانەمگە سۆيىسەن. يول بويى كۈلكە، يۈرىكىم شادلىقتىن تېپىرلاۋاتىدۇ. بىز تال باراڭلىق ئاستىغا كېلىپ ئولتۇردۇق. ئەمدى سەن مېنى ئۆز يېنىڭغا تارتىپ، قۇچىقىڭغا ئېلىپ پەپىلەشكە باشلىدىڭ. مەن بوينۇڭغا مەھكەم گىرە سېلىپ، ئاتىلىق مېھرىڭنىڭ ئەللەيلىشىدە تاتلىق كۈلۈۋاتىمەن...

قاتتىق تۈۋلاشلىرىڭدىن چۆچۈپ ئويغاندىم. تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغان. ئالدىمدا بايىقىغا زادى، زادىلا ئوخشىمايدىغان سوغ بىر چىراي قەھرى بىلەن ھۆكىرىمەكتە:

— ھۇ، ئىتنىڭ بالىسى! شۇ چاققىچە...

بۇ ئاچچىق تىللار سەبى قەلبىمنى ھەرىدەك چاقتى. ئازاب ئىچىدە تولغاندىم. كۆڭلۈمگە تەسەللى بولسۇن ئۈچۈن، ئۆيىنىڭ ئارقىسىدىكى پىنھان كۆل بويىغا چىقىپ قانغۇچە يىغلىدىم. كۆز چاناقلىرىم قۇرىدى. ئاشۇ چاغ كۆزۈم بىر ئىتقا چۈشۈپ قالدى. ئۇ ئەتراپىغا بالىلىرىنى ئولاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئىنچىكە ۋە يۇمران تۈكلىرىنى ئانىلىق مېھرى بىلەن تويماي يالىماقتا ئىدى...

كۆزەللىكىنى كۆرۈش بەختىگە، ئۇ بەخت ئاتا قىلغان خۇشاللىقنىڭ پەيزىنى سۈرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشكەنىدىم. مېنىڭ شۇ مىنۇتتا تېپىۋالغىنىم، ئېرىشكىنىم ئايرىلغىنىمدىن، يوقاتقىنىمدىن، ۋاز كەچكىنىمدىن ھەسسىلەپ قىممەت ۋە ئەزىز ئىدى. ئۇنى مەن ئۇخلاپ ئەمەس، كۈتۈپ ئەمەس، ئىزلەپ، ئاختۇرۇپ تېپىۋالدىم. بۇنىسى تېخىمۇ قىممەتلىك ۋە ھوزۇرلۇق ئىدى!...

1985 - يىل دېكابىر 1986 - يىل يانۋار ئۈرۈمچىدە يېزىلدى.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى 2 - قېتىملىق قۇرۇلتىيىنىڭ قارارى

(1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ماقۇللانغان)

رەئىس: شى گاڭجېڭ

مۇئاۋىن رەئىس: شەن ئېربېڭ، لى باۋشېڭ، ئابلىكىم باقى

باش كاتىپ: ئابلىكىم باقى

مۇئاۋىن باش كاتىپ: فەن خاۋىن

دائىمىي ھەيئەتلەر: ئابلىكىم باقى، ئەركىن سوپى، ھەسەن تىلىۋالدى، ھەسەن ئىسمايىل، باۋۇدۇن نىياز، پەتتار، شەمشىبانۇ (ئايال، قازاق) قاتارلىق 21 كىشى.

ھەيئەتلەر: ئابلىكىم باقى، ئەركىن سوپى، ھەسەن تىلىۋالدى، ھەسەن ئىسمايىل، باۋۇدۇن نىياز، پەتتار، شەمشىبانۇ (ئايال، قازاق)، مۇھەممەد روزى يارقىن، جېلىل ئابدۇراخمان، تۇرسۇن روزى، ئابلىز مۇھەممەد قاتارلىق 39 كىشى.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى 2 - قېتىملىق قۇرۇلتىيى دائىمىي ھەيئەت رىياسەتچىلىك قارارى

1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈندىكى بىرىنچى سانلىق ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، 1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزالىقىغا قوبۇل قىلىنغانلار:

ئابدۇرەھىم قاسىم، ئالىم مەخمۇت، ئەركىن سوپى، ئەركىن نۇر، ئەخمەت ئىمىن، ھەبىبۇللا مۇھەممەد، ئىلغارجان سادىق، مۇھەممەد روزى يارقىن، تۇرسۇن تىلىۋالدى.

ئاھ، قىسمەت ئىلاھى! مەن مۇنداق شور پېشانە ئىنسان بالىسى بولۇپ يارالغۇچە بىر كۆچۈك بولۇپ تۇرەلسەمچۇ؟!

دادا، كىشىلەر، يېتىم بالا تۇغۇلۇشى بىلەنلا ئۇنىڭ يۈزىگە پەرىشتە يۇندا چېچىۋېتىدۇ، دېيىشىدىكەن. سېنىڭ مەڭزىمگە بىرەر نىمۇ سۆيۈپ قويماسلىقىڭ، ئاشۇ يۇندىدىن يىرگەنگىنىڭمۇ؟ ئۇنداقتا، مەن بايا كۆرگەن ئىت، تېخى يېڭىلا كۈچۈكلىگەن بىخىق قان يۇقى بالىلىرىدىنمۇ يىرگەنمەيدىكەنغۇ؟!

دادا، سەن يەنىلا مېنىڭ دادام. ئىشەنمەسەڭ قارا، مەن بۇ تۇلكىلارنى سېتىپ ئالغان دەپ تەرلىرىمنىڭ مۇقاۋىسىغا ئۆز ئىسمىنىلا ئەمەس، سېنىڭ ئىسمىڭنىمۇ چىرايلىق قىلىپ يازىمەن. ساۋاقداشلىرىم ئۆز دادىلىرى ھەققىدە سۆز ئاچسا، مېنىڭمۇ دادام بار، دەپ پەخىرلىنىمەن.

بىراق، دادا، سەن ئۆز يۈرەك پارەڭنىڭ ئاتا مېھرىدىن مەڭگۈ مەھرۇم قېلىشىنى خالامسەن؟

دادا، جېنىم دادا! مەن شۇ مىنۇتتا سېنىڭ مېنى باغرىڭغا مەھكەم بېسىپ، ئاتىلىق مېھرىڭ بىلەن يېنىش - يېنىشلاپ سۆيۈپ قويۇشىڭغا نەقەدەر تەشنا ئىدىم - ھە؟!

ئاھ، دادا! مېنى سۆيۈپ قوي...

— دەرەخلەر ئوق تەگكەن جەگچىدەك يىقىلىدۇ، كۆۋرۈكلەرنىڭ ئاستى چۇۋۋا - چاتقال بىلەن تىنىدۇ، ياپراقلار قورۇلۇپ، غۇنچە ۋە دانلار تۆكۈلىدۇ، ئۆيلەرنىڭ ئۈستى ئېچىلىپ، دېرىزىلىرى تىنىمسىز سىلكىنىدۇ، ئادەملەر ئۆيلىرىگە، مال - ۋاران قوتان - ئېغىللىرىغا گۇناھسىز قامىلىدۇ. تەبىئەت بۇ خىل غارايىپ ئۇپراتقۇچ زەربىسى بىلەن مەغرۇر، بىزچۇ؟ بىز ھەممىگە كۆنۈك، مەغلۇبىيەت، زىيان - زەخمەت بىزنى قورقىتالمايدۇ، كۆچۈرۈۋېتەلمەيدۇ، شۇڭلاشقا بىز بۇ يەرنىڭ خوجايىنى، بۇ يەرنىڭ دەرەخلىرىمۇ، بوۋايلىرىنىڭ ساقاللىرىمۇ، خورازلىرىنىڭ قۇيرۇقلىرىمۇ قىڭغىر دېگەن سۆز بىكار چىقمىغان. بۇ سۆز بىزنىڭ بۇ يەردە ھەر يىلى 130 - 140 قېتىم بوران بىلەن ئېلىشىدىغانلىقىمىزنىڭ ئىسپاتى. سىلەرچۇ؟ بىر يىلدا كۆپ بولسا ئۈچ قېتىم ياكى تۆت - بەش قېتىم بوراندىن زەخمەت چېكىسىلەر، لېكىن سىلەرنى قاقشاتقان ئۇ بورانلار 8 - 9 بال، يۇقىرى سەرە - سەرە (قۇيۇن) توغرىسىدا بىلىم بولغىنى بىلەن ھېكايە، تەسىرات، بولغاندىمۇ بىۋاستە تەسىرات يوق. سىز گېئولوگىيە ئالىمى، سىزگە بوران، يەر تەۋرەش، تېمپېراتۇرا توغرىسىدا گەپ سېتىش كۈلكىلىك، سىز بۇ توغرىدىكى بىلىملەرنىڭ پىرى. لېكىن مال دوختۇرلىرى مال سويۇشنى قاسساپلارچىلىك بىلمەسلىكى، ئوزۇق - تۈلۈك تەتقىقاتچىلىرى يېمەكلىكلەرنى ئۆي ئايالىرىچىلىك چۈشەنمەسلىكى مۇمكىن. شۇڭا سىزنىڭ بوراننى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرەي دېگىنىڭىز توغرىمۇ توغرا، سىزنىڭ بىخەتەرلىكىڭىزگە بىرىنچىدىن مەن، ئىككىنچىدىن بىزنىڭ قابىلىيەتلىك، ئەمگەك نەمۇنىچىسى شوپۇرىمىز مەسئۇل، ۋىلايەت رەھبەرلىرى سىزنى بىز ئىككىمىزگە تاپشۇرغان، يوليورۇق سىزدىن، رول تۇتۇش ئۇستامدىن بولىدۇ. بىز ھەر ئىككىلىمىز تالاي - تالاي سىناقلاردىن ئۆتكەن، ھەر قانداق قىيىنچىلىقنى ئاسانلاشتۇرۇشنىڭ يولىنى خۇددى ئۆز

قتى ـ بوران ئېغىزىغا قاراپ يولغا چىقايلى!
ـىدا — غەلىبە ئۈچۈن!
تىـشـ — سالامەتلىك ئۈچۈن!
ـاۋاق، — ئۆلمەسلىك ئۈچۈن!
هـاـ سىرتتا بوران گۈركىرىمەكتە، ئۆي ئىچى
تكەن، دىمىق، ئاچچىق ئىس، چاك بىلەن تولغان،
تۇرـ بىزنىڭ ئابلەت قول ۋە قاشلىرىنى ئويىنىتىپ
زنىڭ ئۇزاق سۆزلىدى. يۇقىرىدىن كەلگەن ئاق

ش
اپ
اب
هـ
مر
ؤ
ی
ن
ى
ن
رد
ن
ات
ـ
ئو
ب
اس
ـا
ة
س
چـ
وز
ی
د
ـد
تو
ـ
م
و
ـوّ
ـا
ج
ام
ه ة
ـ

دىرلاردىن كەم ئەمەسمەن، بەلكى ئۈستۈنمەن. مەن بىرلا ئىشتا، يەنى مەنسەپ ئۈچۈن تىرىشىش جەھەتتىلا باشقىلاردىن تۆۋەن ئوخشايمەن. كىشىلەرنىڭ ئەيىپى ھېسابلىنىدىغان بۇ خىل «قابىلىيەت»نىڭ ھەممە قابىلىيەتتىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى نېمىشقا بۇرۇنراق بىلمىدىم - ھە؟ بۇ قابىلىيەت يېتىلگەن ئادەملەر مۇنۇ بىزنىڭ ئابلەت مۇدىردەك بولىدۇ. بۇنداق ئادەم ئاددىي ئانكېتىنى ئۆزى تولدۇرالماستىن باشقىلارغا يېزىلىنسىمۇ، نە كاتىپلىق، نە تەرجىمانلىق، نە بوغالتىرلىق، نە مۇئەللىملىكنى قاملاشتۇرالمىسىمۇ بەرىبىر ئۆسۈۋېرىدىكەن. بىزنىڭ ئابلەت مانا ئۆستىغۇ؟ ئۇ باشقىلارغا نۇتۇق تەييارلاشتا قانچە قېتىم كۈلكىگە قالدى، قانچە قېتىم تىل ئاڭلىدى؟ ئۇ ماشىنا باشقۇرۇش بىلەن ئەتىيازلىق كۆچەت تىكىش ئەمگىكىگە كادىرلارنى سەپەرۋەر قىلىشتىلا قابىلىيەتلىك. چۈنكى ئۇ باشقىلار بىلەن جېدەل قىلىشتىن ھەرگىز قورقمايدۇ. زىياپەت ئۇيۇشتۇرۇش، باشقىلارنىڭ خىزمەت ۋە «ئىدىيە» سىدىن چاتاق تېپىشتا ئۇ ئەلۋەتتە قابىلىيەتلىك. مۇشۇ جەھەتتە قابىلىيەتلىك بولغىنى ئۈچۈن بەلكى ھازىر ناھىيىمىزدە ئۇنىڭغا يارايدىغان بىرمۇ كادىر بولمىسا كېرەك. ئۇ ھەممىلا ئادەمنىڭ ئىشىنى كۆزىتىدۇ، خۇلاسىلايدۇ، يارىتمايدۇ، ئۇ قول تىقمايدىغان ۋە شۇ سەۋەبتىن كاشىلىغا ئۇچرىمايدىغان بىرمۇ ئىش يوق...

مەن ئابلەت بىلەن يىگىرمە يىلدىن بېرى بىللە ئىشلەپ كېلىۋاتىمەن. مەن ئۇنىڭ نۇتۇقلىرىدىن ئاللىقاچان بىزار بولغانمەن. ئۇنىڭ ھەر قانداق چىرايلىق گېپىمۇ ماڭا قەغەش بالىنىڭ يىغىسىدەك ئاڭلىنىدۇ.

لېكىن، ئۇ ھازىر ئىشخانا مۇدىرى، ھەر قانداق ناچار ئادەمنىڭمۇ ئادەملىك غورۇرى بولىدۇ. بۈگۈن 12 بال بوران چىقىدىغان بوران ئىچىگە قاراپ كېتىۋاتىمىز. قېنى، بىزنىڭ ئابلەت رولىنى قانداق باشقۇراركىن.

ئىش قىلىپ سالامەت بولايلى، يۇقىرىدىن كەلگەن مۇنۇ ھۆرمەتلىك ئالىم ئالدىدا ئابلەتنىڭ يۈزى تۆكۈلمىسۇن، چۈنكى ئۇ نېمىلا بولمىسۇن بىزنىڭ مۇدىرىمىز - دە!

مانا پىكاپ ئىچى توپىغا توشتى، مانا بىز زۇۋاندىن قالدۇق. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يولدا، شۇرقۇراپ ئېقىۋاتقان قۇم ئېقىمى، شېغىل - تاشلىق يولنى غىل - پال كۆرسىتىپ قويىدۇ - دە، كەلكۈن سۈيىدەك داۋالغۇيدۇ. دەھشەتلىك گۈركىرەشتىن قۇلاقلىرىمىز پۈتكەن، ماشىنا چىرىقىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ، يەنە كۆرۈنمەي قالىدىغان تاشيوللا بىزگە نىجادلىق، خۇشاللىق كەلتۈرگۈسى. بوراندا سىلكىنىپ كېتىپ بارغان ماشىنىمىزنىڭ ئاۋازىمۇ بىزنىڭكىدەك ئۆچكەن. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يولدا، تاقىر، ھاكلىغاندەك ئاقىرىپ كەتكەن يول ئۈستىدە ساغۇچ، كۈلرەڭ توپىلار تىنىمسىز ئاقىدۇ. بۇ ئېقىن تومۇز كەلكۈنلىرىدەك سۈرلۈك، ھەيۋەتلىك، دولقۇنلۇق. مەن بوراننى نۇرغۇن كۆرگەنمەن. لېكىن ئۇنىڭ مۇنداق ئادەمنى بۇرۇختۇم قىلىدىغان تىلسىم قايناملىرى بارلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن. مانا قاراڭغۇلۇق خۇددى بىرسى تۇيۇقسىز كۆزىمىزنى ئېتىۋالغاندەك بولدى. بىر نەچچە سېكۇنتلۇق تۈن قاراڭغۇلۇقىدا ئاغىنەم تالىپ سەگەپ قالدى. ئۇنىڭ توپاقنىڭ ھۆركىرىشىدەك يېقىمسىز، غەزەپلىك، قوپال ئاۋازى بىزگە ھاياتىمىزنىڭ خەتەرگە يولۇققانلىقىنى تېخىمۇ چۈشەندۈردى:

— ھەي ھارامتاماق ئىت شوپۇر، ساڭا گازنى ئۈچۈرمە دەپ نەچچە رەت ئېيتتىم؟ مانا ئەمدى ئالدىغىمۇ، كەينىڭگىمۇ ماڭالمايمىز، ئۆلمەكتىن باشقا ئامال يوق!

شوپۇر كەينىگە بۇرۇلۇپ خۇددى تالىپنى تىرىك يۇتۇۋالغاندەك ئالىيىپ ۋارقىرىدى:

— سەن نېمە بىلەتتىڭ سامان قورساق!

— قېنى ئوت ئالدۇرۇپ باققە، بىر كۆرۈپ باقاي؟

شوپۇرنىڭ ئۇرۇنۇشلىرى بىكار بولدى. ئېمىلا قىلمىسۇن ماتور قايتا ئوت ئالمىدى.

بەشىمىزدىن ھېچقايسىمىز بوران تىلىنى تالىپچىلىك بىلمەيدىكەنمىز. شوپۇرمۇ، مەنمۇ 10 بالدىن يۇقىرى بوران ئىچىدە قالغاندا ماشىنىنى بىر ئۇچۇرۇپ - بىر ياندۇرۇپ ماڭغۇزغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمىز.

بىزنىڭ نەمۇنىچى شوپۇرنىڭ بۇ قانۇنىيەتنى بىلمەسلىكى يامان ئەلەم قىلدى:

— ئوت ئالدۇرىسەن، ماشىنىدىن چۈشۈپ قاپقىقىنى قايىردۇەت، ماي يولىدا چاتاق بولسا جۆندە دەيمەن! — بىزنىڭ ئابلەت شوپۇرنى نوقۇغىلى تۇردى. شوپۇر تامدەك تاتىرىپ پۇتى بىلەن تەپكۈچنى مىدىرلىتىپ ماشىنىسىنى غىڭشىلداتماقتا. ئابلەت مۇشتۇملىرىنى تۈگۈپ سەرگازدەك كۆكىرىپ ۋارقىرىماقتا:

— چۈش، قاپقىقىنى ئاچ، تېز ياسا، تېز ماڭ! — دەيدۇ ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا قارا تۈتەك بىلەن سىرىق تۈتەك ئالمىشىپ سىرىق قۇم - شېغىل تاشلار ئېقىۋاتقان يولغا ئالاقزادىلىك بىلەن تەلمۈرۈپ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، — بىرەر ھادىسە بولسا كاللاڭ بىلەن جاۋاب قىلىسەن!

— چۈشمەيمەن! — دېدى شوپۇرمۇ ۋارقىراپ، — ئالتە بالامنى كىم باقىدۇ؟ مېنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىپ ئۆزەڭ ئامان قالماقچىمۇ؟ سېنىڭ نەرىڭ پارتىيە ئەزاسى؟

— ماشىنا بوران تۆۋىنىگە سۆرۈلۈۋاتىدۇ، يەنە ئازراقلا سۆرۈلسە نېمە بولىدۇ بىلەمسەن؟ قوتقۇز، ئامال تاپ!

— سەن تاپ، سەن قوتقۇز!

— سەن قوتقۇزىسەن!

لاشتى. ھەر خىل كېيىنگەن ئىسدۇق، بىر خىل ساغۇچ توپا بىزنى چۈمكەپ بىر خىل توپا رەڭ قىلىپ قويدى. چىرايلىرىمىزمۇ كۆز، قولاق، ئېغىز، بۇرۇنلارغا توپا كىرىپ كەتكەنى ئۈچۈن بىر خىل رەڭگە كىرىپ، لايدىن ياسالغان ئادەمگە ئوخشاپ قالدۇق. بىزنىڭ كىچىككىنە ماشىنىمىز ھەر قېتىم سىلكىنگەندە بىر غېرىچتەك سىلجىپ بوران تۆۋىنىدىكى گوداڭغا قاراپ كېتىۋاتىدۇ. بىز ھازىر قەيەردە، قاچان دۆم كۆمۈرۈلىمىز؟ بۇنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئەمما دۆم كۆمۈرۈلىمىز، قۇتۇلۇشقا ھازىرچە ئامال يوق. ماشىنىدىن چىقسا بوران بىزنى يوپۇرماقتەك ئۇچۇرۇپ ماڭىدۇ ۋە قۇم دولقۇنلىرى ئارىسىدا بۇرۇختۇم قىلىپ ئۆلتۈرىدۇ. مانا بۇ ئاسان ئۆلۈمگە ھەممىمىزلا قايىل، لېكىن بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز!...

ماشىنا سىلجىماقتا، بوران — قاپقارا تونۇردىن چىقىۋاتقان ھۆل سامان ئىسىدەك ئاچچىق ئېقىن بىزگە ئۆزلۈكسىز ھۇجۇم قىلىپ، بىزنى ئەجەل گودىكىغا ئىتتىرمەكتە. بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز، قۇتۇلۇشنىمۇ بىلمەيمىز. مەن ھەمراھلىرىمغا قارىدىم. ئوتتۇرىدا ئولتۇرغان ئالىم ئېپسىل كىيىملىرى بىلەن ئىككىلىك قېلىنلىقتىكى توپىغا چۆمكىلىپ كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ، قوللىرىنى تىزىغا قويۇپ قېتىپ قالغاندەك جىمجىت ئولتۇرماقتا. ئۇ بەلكى ئۆلۈمنى ئەمەس، كەلگۈسىدە 12 بال بوران توغرىسىدا يازىدىغان ماقالىسىنىڭ مەزمۇنىنى ياكى مۇنۇ ئىنسانلارغا ئاپەت كەلتۈرىدىغان تەبىئەت ھادىسىسىنىڭ يولىنى توسۇشنىڭ ئۇسۇلى توغرىسىدا باش قاتۇرۇ-

ىنى ئېچىپ، ما-
چۈشتى. ماشىنى-
ڭ - توزاڭ بى-
ڭ كەينى چاقىغا
ۋارقىرىدى:
قولۇڭنى! —

بىلەن بىزنىڭ تالىپ يارامىلىق رەھبەرلەردىن
بولۇپ قالاتتى ئەمەسمۇ، ئىست، ئىست!...
مانا بىزنىڭ تالىپ ئاغىل - تاغىل ۋارقى-
راپ ماشىنا ئىتتىرمەكتە. ئۇنىڭ بۇرنى قانى-
غان، لەۋلىرى يېرىلغان، پۈتۈن بەدىنى توپا -
تەر ئارىلاشمىسىدىن لايغا ئايلىنىپ، خۇددى

تالىپ ھالسىزلىنىپ سۇنايلىنىپ ياتتى. لېكىن قوللىرى يەنىلا ماشىنىنى ئىتتىرمەكتە ئىدى. مەن پۈتۈن غەيرىتىم بىلەن چاقلارغا يامىشىپ يۈرۈپ ئۆمىلەپ ماشىنا ئىشىكىگە كەلدىم:

— ئابلەت، سەنمۇ چۈشكىن!

— نېمە؟ مەن ماۋۇنىڭغا يول كۆرسىتىۋاتىمەن!

— نېمە دېگۈلۈك؟ ئەمدى كىم ياردەمگە چۈشىدۇ؟ مېھمانمۇ؟

— مەن چۈشەي! — دېدى مېھمان مېنىڭ سوئالىمنى ئاڭلىغاندەك ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ. مەن ئەمدى ئابلەت چۈشىدۇ، نېمىلا بولمىسۇن ئۇ يۇقىرىدىن كەلگەن مېھماننىڭ بىخەتەرلىكىگە مەسئۇل بولغاندىكىن مېھماننىڭ توپىدا يەر بېغىرلاپ مېڭىشىغا يول قويمايدۇ، دەپ ئويلىدىم. لېكىن ئابلەت خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك شوپۇرنىڭ بېشىدا دىۋەيلەپ، قوللىرىنى شىلتىپ، «ئوڭغا، سولغا!» دەپ يوليورۇق بېرىپ ئولتۇرماقتا.

ئاخىرى مېھمان يەرگە چۈشتى. مېھماننى كۆرۈپ ماڭا جان كىردى، تالىپقا غايىبىدىن كۈچ پەيدا بولدى. ئىككى يېنىمدا ئىككى قاۋۇل يىگىت يەر بېغىرلاپ ماشىنا ئىتتىرمەكتە. ماشىنا ئەمدى خېلىلا ئىتتىك ئىلگىرىلىدى. مېھمان تولىمۇ تېمەن، قاۋۇل ۋە جاپادىن قورقمايدىغان يىگىت ئىكەن، ئۇ كۈچەپ ماشىنا ئىتتىرىپ كېتىۋېتىپ شۇنداق دېدى:

— بۇ قانچىلىك جاپا دەيسىلەر، بىردەملىك ئىش. ئون يىل خاك تېگىدە ھارۋا سۆرىگەنمەن!

چۈشىنىشلىك، بىز ماشىنىنى ئىتتىرىپ كېتىۋاتقانلار ئوخشاش ئادەملەركەنمىز: توپىغا مىلىنىپ شۇ ياشقا كەلگەنلەر بولغانلىقىمىز؛

ئۈچۈن ئابلەتتەكلەرنى قۇتقۇزۇش بىزنىڭ باش تارتقىلى بولمايدىغان بۇرچىمىز ئىكەن!

بىردىنلا يورۇقلۇققا چىقتۇق، قارا تۇمان يوقالدى. بىز بىر - بىرىمىزنى كۆردۇق. لېكىن بوران يەنىلا ئادەم ئۇچۇراتتى. بىز قول تۇتۇشۇپ، بىر - بىرىمىزنى يۆلىشىپ ئورنىمىزدىن تۇرۇشتۇق، ئەمدى ماشىنا سىلجىمىدى. ھازىرقى بوران بىزگە راھەت بىلىنمەكتە. دەرەخلەر يىراقتىن كۆرۈندى، ئەتراپ سۈزۈك، بوران ھەممىلا نېمىنى تازىلىۋەتكەن. بىردەمدىلا ماشىنىنىڭ ئىچى - تېشى، بىزنىڭ ئۈستى - بېشىمىزنىمۇ چاڭ - توزاڭدىن تازىلاپ بىزنى راھەتلەندۈرۈپ قويدى.

ھېلىقى ئون نەچچە مېتىر كېلىدىغان بوران ئېغىزى بىزدىن ئۈچ - تۆت مېتىر نېرىدا بۇرۇختۇم، قاپقارا كۆرۈنمەكتە ئىدى.

— قۇتۇلدۇق! — دېدى ئابلەت بىرىنچى بولۇپ سۆزلەپ، — مېھماننى بالايى - قازادىن ساقلاپ قالدىم!

— ئابلەت جۇرىن سىز بولمىسىڭىز يامان كۈنگە قالاتتۇق جۇمۇ! — دېدى تالىپ كۈلۈپ قويۇپ.

ئۇ ئەلۋەتتە تەنە قىلماقتا.

— مېھماننى ئۆمىلەتكىنى ئۈچۈن جۇرىنى ماختامسىنا؟

شوپۇر غەزەپ بىلەن ئابلەتكە ئالايدى.

— نېمە؟ ئۆزەڭچە رولنى مەن تۇتتۇم دەمسىنا؟ يوليورۇق كىمدىن بولدى؟ ساڭا ئوڭ - سولنى كىم كۆرسەتتى؟ — ئابلەت ئۆز تۆھپىسىنى داۋاي قىلىپ ھەممىگە بىر قۇر قاراپ چىقتى. لېكىن ئۇنىڭ سوئالىغا ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. خۇددى ماشىنىنى ئىلگىرىلەتكۈچىلەرنى تىلغا ئالىدىغان ئادەم

مېنىڭ بۇلتۇرقى ئىجادىيەت ئەھۋالىم

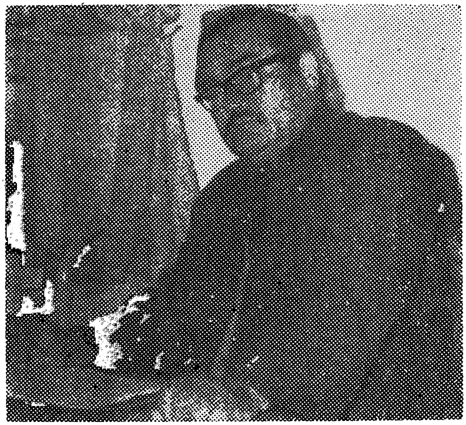

مەن دېھقانلارنى يېزىشقا ئامراق. مېنىڭ بىر قەدەر ياخشى يېزىلغان ئەسەرلىرىم ئومۇمەن يېزىغا بېغىشلانغان. شۇڭا مەن تۇرمۇش ئۆگىنىش ئۈچۈن ئومۇمەن يېزىلارغا بارىمەن. بۇلتۇر ئەتىيازدىن باشلاپ كەچكۈزگىچە تۇرپان، توقسۇن، پىچان، مەكىت، قەشقەر قاتارلىق جايلاردا بولدۇم. 5 – 6 ئاي ۋاقىت ئىچىدە ئۆزگىرىۋاتقان دېھقان تۇرمۇشى، دېھقان ئېڭى، دېھقان ئەخلاقى، ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا ئۆزگىرىۋاتقان دېھقان خاراكتېرىگە دائىر خام ماتېرىياللارنى خېلى كۆپ توپلىدىم. يېزىلاردىكى ئۆزگىرىشلەر مېنى نۇرغۇن يېڭى پىكىر، يېڭىچە قاراش ۋە گۈزەل ماتېرىيال بىلەن تەمىنلىدى. مەن ھېكايە، پوۋېست يېزىش بىلەن قانائەتلەنمىدىم. دېھقان ھاياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى چوڭقۇر، كەڭ ۋە يېڭىچە قىلىپ ئەكس ئەتتۈرۈش ئۈچۈن ھەجمى چوڭراق ئەسەر يېزىشنى كۆزلەپ، مەكىت – دولان ھاياتىنى تېما قىلىپ رومان يېزىشقا كىرىشتىم. ھازىر بۇ روماننىڭ كۆپ قىسمى يېزىلىپ بولدى. رومان دولانلىق بىر چوڭ ئائىلىنىڭ بىر نەچچە كۈنلۈك ئىشىنى مەركەز قىلغان. ئىسمى تېخى بېكىتىلمىگەن بۇ رومان قويۇق دولان تۇرمۇش پۇرىقى بىلەن ئەدەبىيات خەزىنىمىزگە كىرگۈسى، مانا بۇ مېنىڭ بۇلتۇر قىلغان ئەڭ زور ئەمگىكىم.

قانچە ئەخمەق بولسىمۇ يولداش ياخشى، قانچە ئەگرى بولسىمۇ يول ياخشى.
توزاقتىن قورققان قۇش قىرىق يىل ئاچا ياغاچقا قونمايدۇ.
تۆگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۈرمامدىن قورقمايدۇ.
قاغا غازنى دورىسا پۇتى سۇنىدۇ.

تاشچى ئۇستامنىڭ ھېكايىسى

(ھېكايە)

پەرھات جىلان

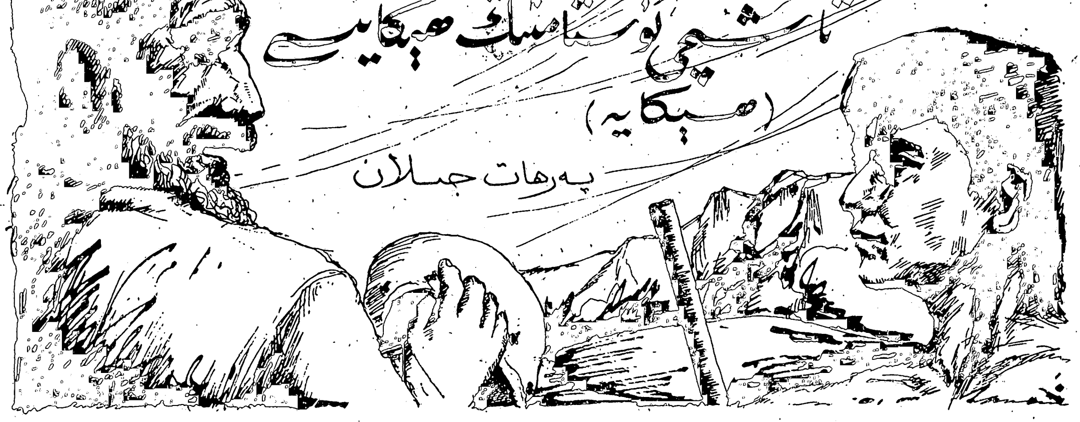

مەن بۇ ھېكايىنى 1972 - يىلى ئاڭلىغانىدىم. ئۇ چاغدا مەن ناسىر ئۇستام بىلەن شېرىكلىشىپ تاشچىلىق قىلاتتىم.

ھېلىمۇ ھازىرقىدەك ئېسىمدە، تومۇز كۈنلىرىنىڭ بىرى ئىدى. بۇنداق كۈنلەردە ئۇلانباي تاشچىلىق مەيدانى بەئەينى تونۇرغا ئوخشايدۇ. قىزىپ كەتكەن ئۇيۇلتاشنىڭ چوغدەك ھارارىتى ئادەمنىڭ تېنىنى كۆيدۈرۈپ، نەپەسنى بوغىدۇ. قاقاس تاغ باغرىدا ئاپتاپتىن پانا بولغۇدەك ئالقانچىلىكمۇ سايىۋەن تېپىلمايدۇ.

ئاپتاپ ۋە شامالدا كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەن يېرىم يالىڭاچ بەدىنىمدىن تەر شۇرقىراپ قۇيۇلۇپ تۇرىدۇ. شۇنداقتىمۇ، قولۇمدى-

شۇنداق دەيتتى. مەن بازغاننى يەرگە قويۇپ، تېلىپ كەتكەن بىلىكىنى تەستە تۈزلەپ، ئېغىرلاشقان قەدەملىرىم بىلەن ئىڭىداپ كېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا ئولتۇردۇم.

— بەك يە، بەك تۇر، دېگەن گەپ بار، — دېدى ناسىر ئۇستام، بوغچىسىدىن سۇدان ۋە زاغرا نانلارنى چىقىرىۋېتىپ.

مېنىڭ ئۇنىڭغا ئىختىيارسىز تۈردە زوقۇم كېلەتتى. ئۇنىڭ بەستى ئوتتۇرا بوي بولۇپ، قۇيۇپ قويغاندەك تولۇق ۋە چىڭ ئىدى. گەرچە قويۇق ئۆسكەن بومبا ساقىلى ئاقىرىشقا باشلىغان بولسىمۇ، ساغلاملىقىدىن قىزىرىپ تۇرىدىغان مەڭزىلىرىدە كۆزگە چېلىققۇدەك قورۇق يوق ئىدى؛ نۇرلۇق قوي كۆزلىرىدە

قىياپەتتە بىر ئەسناغىچە شۈك بولۇپ قالدى، ئاندىن ھەر دائىمقىدەك ئالدىرىماي سۆزلىدى:

— بىزلەر ياش چاغلىرىمىزدا تازىمۇ قارام لۈكچەكلەردىن ئىدۇق. مەن - مەن دېگەن نوچىلار بىلەن مۇشتلىشىپ تۇرىدىغان، مۇشتلاشقاندىمۇ ھېچقاندىقىغا بوش كەلمەيدىغان... لېكىن ئۇنىڭدىن ئىمە پايدا چىقتى؟

ئۇ يەنە بىر ئاز خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، دوپپىسىنى بېشىغا كىيىۋېلىپ يانپاشلىندى.

— لۈكچەكلىكتىن پايدا يوق... — دېدى ئۇ ۋە يەنە بىر ئاز جىم بولغاندىن كېيىن قوشۇپ قويدى:

— ئادەم بولسا بىزنىڭ ئۇرايىماخۇندەك بولسا بولىدۇ.

ئۇ «ئىبراھىم» دېگەن ئىسمىنى «ئۇرايىم» دەپ تەلەپپۇز قىلاتتى.

— ئۇرايىماخۇن دېگەنلىرى كىم ئۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن.

ناسىر ئۇستام چوڭقۇر بىر تىنىۋالدى - دە، قايتىدىن چەزانى قۇرۇپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر باشقىچە ھاياجانلىنىش سېزىلدى.

— بىزنىڭ تۇرپاندا ئۇرايىماخۇن دېگەن بىر يىگىت بار ئىدى، — دېدى ئۇ، — يىگىت بولغاندىمۇ ئاجايىپ يىگىت ئىدى جۇمۇ!

بۇ كەم سۆز، ئېغىر - بېسىق قېرى تاشچىنىڭ شۇنچە زوق بىلەن بېرىلىپ سۆزلىشىنى مەن تېخى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتاتتىم. ئۇ، سۆزلىگەنسېرى جانلىنىپ تۆۋەندىكى ھېكايىنى سۆزلەپ بەردى:

— بىز ئۇنىڭ بىلەن كىچىكىمىزدە يالقۇنتاغ بويىدىكى بىر مەھەللىدە بىللە ئوسكەنىدۇق. ئۇمۇ ماڭا ئوخشاش بىر ئاددىي دېھقاننىڭ بالىسى ئىدى. ئۇرايىماخۇننىڭ ئاتىسى رەھمەتلىك گايىت ئاكام ئۆزى دېھقان بولسىمۇ، كىتاب كۆرىدىغان موللا ئادەم ئىدى. شۇڭا، ئۇ ئوغلىنى تېخىمۇ چوڭراق موللا بولسۇن دەپ ئۈرۈمچىدىكى تۇغقانلىرىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويدى. شۇ كەتكەنچە ئۇرايىماخۇن ئۇزۇن يىللارغىچە تۇرپانغا كەلمىدى. كېيىن ئۇقساق، ئۇ ئۈرۈمچىدىكى كاتتا مەكتەپلەردە ئوقۇپ ئەپەندى بولۇپ، قايسىدۇر بىر ئىدارىدە خىزمەتكە ئورۇنلىشىپتۇ.

1947 - يىلى ياز كىرىشى بىلەن ئۇ يالقۇنتاغقا قايتىپ كەلدى. بىز ھەممىمىز بۇ كاستۇم كىيىپ، چاچ قويىۋالغان سالاپەتلىك ئەپەندىنى كۆرۈپ، بىز بىلەن بىللە يايداق ئاتقا مىنىپ، پادا بېقىپ يۈرگەن ھېلىقى يالىڭاياق ئۇرايىمنى تونۇيالمايلا قالدۇق. ئۇنىڭدىن ئەيمىنىپ، زىيادە گەپ قىلىشقىمۇ پېتىنالمايتتۇق. ئەمما ئۇ باشقا ئەپەندىلەردەك ئۇنداق ھاكاۋۇر ئەمەس ئىدى. ئۇ بىزلەر بىلەن ئوچۇق - يورۇق سالاملىشىپ، ئۆيلىرىمىزگە بېرىپ، بۆلەكچىلا قىزىق پاراڭلارنى سېلىپ بېرەتتى. بىزمۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۆزلىشىپ، بۇرۇنقىدەكلا ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇشۇپ كەتتۇق.

بۇ چاغدا تۇرپاننىڭ ھەممىلا يېرىدە تازا مالىمانچىلىق بولۇۋاتاتتى. بىر توپ قوراللىق كىشىلەر سىڭگىم تاغلىرىغا چىقىۋېلىپ، يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپتۇ، ئۇلار ئۇيەر - بۇيەردە گومىنداڭچىلارغا تېگىش قىلىشىۋېتىپتۇ دېگەن گەپلەر چىقتى. يالقۇنتاغ ۋە سىڭگىم ئەتراپىدىكى جايلارغا ھەربىيلەر تولۇپ كەتتى. ساقچىلار ھە دېسىلا «سىڭگىم ئېغىزىدىكى ئوغرىلار بىلەن ئالاقىسى بار» دەپ، ئادەم تۇتقىلى

تۇردى. يۇقىرالار يىراق - يېقىنغا بارالمايدىغان، ئەتىسى - ئاخشىمى تالا - تۈزگە چىقالمايدىغان بولۇپ كەتتى.

بۇ ئىشلارغا قاراپ ئىچىم قايناپ، ئۆزەمنى ئاران تۇتۇپ يۈرەتتىم. بىر كۈنى گۇگۇم چۈشكەن مەھەلدە ئۇرايىماخۇن ئىككىمىز ئىشىك ئالدىدا تاماكا چېكىشىپ ئولتۇراتتۇق. ئۇشتۇمتۇت ئېرىقنى كوچىدىن مىلتىق ئاسقان بىر ئەسكەر چىقىپ كېلىپ ئالدىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭغا قاراپ يۈرىكىم سېلىپ كەتتى. ئولتۇرغان يېرىمدىن تۇرۇپ كەتكىنىمنى ئۆزەممۇ بىلمەي قاپتىمەن.

— ھە، نېمە بولدى؟ — دەپ سورىدى ئۇرايىماخۇن.

— كۆردۈڭمۇ، ئاۋۇ ئۆستەڭ تەرەپكە كېتىۋاتىدۇ، — دېدىم مەن ھېلىقى ئەسكەرنى ئىشارەت بىلەن كۆرسىتىپ.

— ئۆستەڭ تەرەپكە كېتىۋاتسا نېمە بوپتۇ؟ — دېدى ئۇرايىماخۇن ۋە پەيلىمنىڭ بۇزۇلغانلىقىنى كۆرۈپ بىلىكىمدىن چىڭ تۇتۇۋالدى.

— شۇ يەرگە بارغاندا ئۇ گۈيتوزىنىڭ گېلىنى بوغۇپلا ئۆستەڭگە تاشلىۋېتىپ، مىلتىقىنى ئېلىپ قاچىمەن، سىڭگىم ئېغىزىغا كېتىمەن، — دېدىم ئۇنىڭ قولىدىن بوشىنىشقا ئۇرۇنۇپ.

— ساراڭلىق قىلما، ناسىر! — دېدى ئۇرايىماخۇن ۋە بوينۇمدىن قامالاپ ئېلىپ، مېنى سۆرەشتۈرۈپ ئۆزىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كىردى.

شۇ كۈنى ئاخشىمى ئۇرايىماخۇن ماڭا نۇرغۇن ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. ئىچكىرىدە بولۇۋاتقان ئىنقىلاپ، ھىللىي ئارمىيىنىڭ ئۇرۇمچىدىكى ئىلغار ياشلارنىڭ ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرى ۋە يەنە كۆپ ئىشلار توغرىسىدا پاراڭ سېلىپ بەردى.

— شۇنداق بولغاندىن كېيىن بىزمۇ ئازتولا قورال تېپىشنىڭ كويىغا چۈشمەيمىزمۇ، — دېدىم مەن جۇدۇنۇم ئۆرلەپ.

— بۇ ئويىنىشىدىغان ئىش ئەمەس، — دېدى ئۇرايىماخۇن ۋە كۆزلىرىمگە تىكىلىپ تۇرۇپ قوشۇپ قويدى، — سېنىڭ دېگىنىڭدەك قىلىشقا بولمايدۇ.

— ئەمىسە، قانداق قىلسا بولۇر؟

— مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلىش كېرەك، — دېدى ئۇ ۋە ماڭا مەنىلىك قاراپ قويدى.

مەن ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي داڭ قېتىپ قالدىم ۋە ئۇنىڭ كۆزلىرىگە سىنچىلاپ قارىدىم.

— پەيتى كەلگەندە ساڭا دەيدىغان گېپىم بار، — دېدى ئۇ ۋە ئارتۇق سۆز قىلمىدى.

مەن ئۇنى ھەر قانچە قىستاپ باقساممۇ ئۇ زادىلا گەپ قىلغىلى ئۇنىمىدى. ئۇ ئاخشام شۇنداق ئۆتۈپ كەتتى.

ئارىدىن بىر كۈن ئۆتۈپ، ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەندىلا ئۇرايىماخۇن بىزنىڭ ئىشىك ئالدىغا كەلدى، تام تۈۋىدە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇشتۇق.

— يادىڭدا بارمۇ؟ مەن ساڭا «پەيتى كەلگەندە دەيدىغان گېپىم بار» دېگەنىدىم، — دېدى ئۇ ئاۋازىنى پەسەيتىپ.

— يادىمدا بولمايچۇ، — دېدىم مەن، — ھە، قانداق گەپ ئۇ؟

— ئىشەنچلىك ئادەملەر بىلەن قىلىدىغان بىر ئىش بار، — ئۇرايىماخۇن شۇنداق

— بىر يەردىن ئېلىپ چىقىدىغان مال بار، — دېدى.

— مال؟ — سورىدىم مەن ئۇنى چۈشەنمەي، — قانداق مال ئۇ؟

«ئۇنى ئاڭلىق، ياخشى ئادەم دەپ ھۆرمەتلەپ يۈرسەم، ھارام مالنىڭ كەينىنى قىلىۋاتقىنىنى قارىغىنا!» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ئۇنىڭدىن رەنجىپ.

— قانداق؟ قورقامسەن؟ — دېدى ئۇ يەنە كۆزلىرىمگە تىكىلىپ.

مەن گەپ قىلماستىن ئورنۇمدىن تۇرۇشقا تەمشەلگەنىدىم، ئۇرايىماخۇن قولۇمدىن قوپاللىق بىلەن تارتىپ يەنە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى ۋە:

— ئۇ مالنى كۆرسەڭ چوقۇم خۇش بولىسەن... — دەپ قايتا سۆز باشلىغانىدى، مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتىم:

— خاپا بولمىغىن، ئۇرايىماخۇن، ئۇنداق ئىشنى قىلالمايمەن. لۈكچەكلىكىمگە قاراپلا مېنى كانتۇلۇق قىلىدۇ دەپ ئويلىمىغىن. كەمبەغەل بولساممۇ، بىر پارچە نېنىمنى ھالال يەپ كېلىۋاتىمەن. ئۇرۇق - ئەۋلادىمىزدىنمۇ كانتۇ چىقمىغان.

— ئەمىسە، ئۈستەڭ بويىغا كېتىۋاتقان ئەسكەرنىڭ گېلىنى بوغۇپ نېمە قىلاتتىڭ؟ — دېدى ئۇرايىماخۇن يەلكەمگە شاپىلاقلاپ قويۇپ.

مەن ئۇنىڭ تەنە قىلىۋاتقان ياكى چاقچاق

— ئۇرايىماخۇن، سېنىڭ مال دېگىنىڭ مىلتىقمىدى؟ — مەن ئۆزەمنى تۇتۇۋالالماي، ئۇنىڭغا تېخىمۇ يېقىنىراق سىلجىپ سورىدىم.

— توغرا، مىلتىق، قورال!

ئۇرايىماخۇن ئەمدى ماڭا كۆلۈپ قارىدى.

— باشتىلا شۇنداق دېسەڭ بولمامدۇ. ئۇنداق ئىشنىڭ بولسا مانا مەن تەييار، جېنىمنى تىكىپ قويدۇم، — دېدىم مەن مەيدەمگە ئۇرۇپ، — ھە، قېنى ئېيتقىنا، قورالنى قەيەردىن ئالىمىز؟ قاچان؟

— بۈگۈن چۈشتە. قەيەردىن ئالىدىغانلىقىمىزنى شۇ چاغدا كۆرسەن.

— ئاندىن كېيىن قانداق قىلىمىز؟

— ئاندىن كېيىن سىڭگىم ئېغىزىغا كېتىمىز.

شۇنداق قىلىپ، پېشىن ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى. يولغا چىقىش ئالدىدا ئۇرايىماخۇنلارنىڭ ئۆيىدە ئوبدان غىزالىنىۋالدۇق. ئۇرايىماخۇننىڭ ئاتىسى گايىت ئاكام قاتتىق ھەسرەتلەنگەن بولسىمۇ زارلانمىدى. ئەكسىچە، ئۇ بىزنى ئالدىرىتاتتى:

— چاپسان بولۇڭلار باللىرىم، تېزرەك كېتىۋېلىڭلار. ئەمدى بولمايدىغان يېرىگە كېلىپ قالدى. بۇ قانخورلار ھامان سىلەرنى تۇتقىلى كېلىدۇ، تېزرەك كېتىۋېلىڭلار. تېخى تۈنۈگۈن ئاخشاملا نېرىقى مەھەللىدىكى ياسىن قارىنىڭ ئىككى ئوغلىنى بىراقلا تۇتۇپ كېتىشتى...

ئاندىن گايىت ئاكام مېنىڭ قوللىرىمنى

— ئوغلۇم ناسىر، سەن بىزنىڭ ئالدىمىزدا چوڭ بولغان، ئۆزىمىزنىڭ ئوغلىمىزغا ئوخشاش. ئۇرايىم بىلەن ئىككىڭلارمۇ خۇددى ئاكا - ئىنىدەك بىللە ئويناپ ئۆسكەن. بىر - بىرىڭلاردىن ئايرىلماڭلار. ئۇرايىم شەھەردە كۆپ تۇردى. قاتتىق - قۇرۇق، مۇشكۇللۇكلەرگە كۆنەلمەي قالسا، ئۇنىڭغا ئوبدان يار - يۆلەكتە بولۇرسەن.

— غەم قىلمىغىن گايىت ئاكا، — دېدىم ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ، — مەن ناسىرنى ئۆزەڭ بىلسەڭغۇ. ئۇرايىماخۇن مەن بىلەن بىللە بولسا ھېچقانداق جاپا تارتمايدۇ دېسىنا. غەم قىلمىغىن گايىت ئاكا، مەن ئۇنىڭ سايىسىدەك نەگە بارسا يېنىدىلا بولىمەن.

ئاغزىمدا شۇنداق دېگىنىم بىلەن ئاتا - بالىغا قاراپ، مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بۇزۇلدى. بولۇپمۇ، ئۇرايىماخۇننىڭ ئانىسى سەيدىخان ئايلامنىڭ يىغىسى يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى. شۇ تاپتا ئۆزەمنىڭ يېتىملىكىمگە ئىچىمدە شۈكۈر قىلدىم. ئاتا - ئانام ئاللىقاچان قازا تېپىپ يېتىم بولۇپ، خوتۇندىن تەلىيىم چىقماي بويتاق بولۇپ يۈرۈۋدۇم. ئاتا - ئانام ھايات بولسا، ماڭىمۇ ئۇلاردىن ئايرىلىش قانچىلىك مۇشكۈل بولۇردى!

بىز خوشلىشىپ چىققاندىن كېيىن، ئۇزا
گايىت ئاكام بىلەن سەيدىخان ئايلامنىڭ
رايلىرى كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى. كېتىۋ
ئۇرايىماخۇنغا قارىسام، ئۇنىڭمۇ بېشى س
لاپ كېتىپتۇ. كىم بىلسۇن، ئاتىسىنىڭ ق
لاشلىرى ئۇنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئېزىۋە
دۇر، ئانىسىنىڭ سۆيۈشلىرى ئۇنىڭ ماڭل
كۆيدۈرۈۋاتقاندۇر. ئاھ خۇدا، بىز خەققە تارتقۇلۇق بۇ - ھە!

شۇ خىياللار بىلەن بولۇپ كېتىپ،
كېتىۋاتقىنىمىزغا دىققەت قىلماپتىمەن.
چاغدا قارىسام، ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئا
كېلىپ قاپتۇق.

— ئۇرايىماخۇن، ساقچىنىڭ ئالدىغا
قالدۇققۇ؟ — دېدىم مەن ھەيرانلىقتا.

ئۇرايىماخۇن جاۋاب بەرگىچە، يالغۇ
دىكى ھەممە ئادەم تونۇيدىغان تۇرسۇن س
ئالدىمىزغا چىقىپ كەلدى - دە، بىزنى
دىراتقىلى تۇردى:

— بولۇڭلار، بولۇڭلار! مەن سىلەرنى س
تۇرغىلى نەگاخ. باشقا ساقچىلار چۈشلۈك
ماققا چىقىپ كېتىشتى. تېز بولايلى.

— قورااللارنى تەييارلاپ قويدۇڭمۇ؟ —

تە، ھويلىنىڭ نېرىقى بۇلۇڭىدىكى ئاتخانىغا كىردۇق. قوراللار بىلەن ئوقلارنى ئۈچ ئاتقا بۆلۈپ تاڭدۇق ۋە شۇ ئۈچ ئاتقا مىنىپ تېكىۋەتتۇق. ئىشىمىزنىڭ مۇنداق ئوڭۇشلۇق باشلانغىنىدىن كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ تېخىمۇ غەيرەتلىنىپ كەتتىم.

— ھەي، دوستۇم تۇرسۇن، دېگەن بىلەن ئوغۇل بالا ئىكەنسەن جۇمۇ! — دەپ ۋارقىرىدىم مەن چۆلدە ئاتنى چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ.

تۇرسۇن ساقچى گەپلىرىمنى ئاڭلىدىمۇ، ئاڭلىمىدىمۇ، ئىشقىلىپ ماڭا قاراپ قويۇپلا ئېتىنى چاپتۇرۇپ كېتىۋەردى.

شۇنداق قىلىپ، ئاخىرى سىڭگىمگىمۇ يېتىپ كەلدۇق، تاغ ئۈستىگە چىقىپ، پارتىزانلار بىلەنمۇ كۆرۈشتۇق. ئابدۇراخمان مۇھەندىس ئەپەندى بىزنى قارشى ئېلىپ، ئۈچىمىز بىلەن ئايرىم - ئايرىم قول ئېلىشتى. بىز ئېلىپ كەلگەن قوراللىرىمىزنى ئابدۇراخمان ئەپەندىگە تاپشۇردۇق. ئۇ، ئىككى ئاپتوماتنى ئۇرايىماخۇن بىلەن تۇرسۇن ساقچىغا، بىر مىلتىقنى ماڭا تۇتقۇزدى. قالغان مىلتىقلارنى باشقا پارتىزانلارغا تارقىتىپ بەردى.

— ھە، ئەمدى مۇرادىڭغا يەتتىڭمۇ؟ — دېدى ئۇرايىماخۇن، قولۇمدىكى مىلتىققا ھەۋەسلىنىپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ.

— مەقسەتكە يەتتىم دېسىنا، ئۇرايىماخۇن، — دېدىم مەن، — ئوقۇغان ئادەم دېگەن باشقىچە بولىدىكەن - دە! بۇ ئىشنى تازىمۇ بەلەن توغرىلاپسەن جۇمۇ. ھەي، بۇ مىلتىقنىڭ كاتتىلىقىنى كۆرمەمسەن!

ئۆپچۆرەمگە قارىسام، پارتىزانلار ئىچىدە مەن تونۇيدىغانلارمۇ ئاز ئەمەس ئىكەن. سالاملىشىپ، ئەھۋاللاشتۇق. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولۇپمۇ داۋۇت ئاكامنى كۆرۈپ بۆلەكچىلا خۇش بولدۇم. بۇ ئاقساقال پالگان بىز تېخى كىچىك بالا بولغان چاغلىرىمىزدا تۆمۈر سىلىڭغا ئەسكەر بولۇپ، ئاقسۇ، قەشقەرلەرگە بارغان؛ كېيىن ياربىدار بولۇپ، تۇرپانغا قايتىپ كەلگەن؛ يېقىندا قولغا ئېلىنىپ، يەنە قېچىپ كەتكەنىدى. مانا ئەمدى سىڭگىمگە كېلىپ ئۇنى يەنە كۆردۈم.

— ھە ناسىر، سەنمۇ ئۆيدە ئولتۇرالماي قاپسەن - دە، — دېدى ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ.

— ھەي داۋۇت ئاكا، جاھاندا مەنلا گاڭگۇك دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ — دېدىم مەن ئۇنىڭغا سۆز ياندۇرۇپ، — ئانىسى ئوغۇل بالا دەپ تۇغقان ئادەم بۇ كۈنلەردە قانداقمۇ ئۆيدە ئولتۇرالىسۇن.

— بولدى، زىيادە پاراڭ سالما، جەڭ بولغاندا مۇشۇ گېپىڭدە تۇرالىساڭ ھېساب، — دېدى داۋۇت پالگان ۋە يوغان مۇشتۇمى بىلەن مەيدەمگە ئۇرۇپ قويدى.

بۇ يەرگە توپلانغان پارتىزانلار خېلى كۆپ ئىدى. پەملىشىمچە، ئالاھەزەل ئىككى مىڭغا باراتتى. لېكىن، قورالنىڭ ئىشى چاتاق ئىكەن. قورال تۇتقانلار ئاران ئىككى - ئۈچ يۈزدەك بولۇپ، ئۇلارنىڭمۇ بىرمۇنچىلىرى كونا ئوۋ مىلتىقلىرىنى ۋە بەدەۋلەتنىڭ دەۋرىدىن قالغان قارا مىلتىقلارنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشەتتى.

— كېرەك يوق، قېرىنداشلار، قورالنى جەڭدە دۈشمەننىڭ قولىدىن تارتىۋالىمىز، — دەيتتى ئابدۇراخمان مۇھەندىس پارتىزانلارنى رىغبەتلەندۈرۈپ.

بىزمۇ ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىشقا بەل باغلىدۇق. ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي مەشق قىلدۇق، مىلتىق ئېتىشنى ئۆگەندۇق. پات ئارىدا

دۈشمەننىڭ ھۇجۇم قىلىشىنى كۈتۈپ تەييارلىق كۆردۇق.

دېگەندەك، بىر كېلىپ ئەتىسى كۈنى گومىنداڭچىلار ھۇجۇم قوزغىدى.

— قورال تۇتقانلار ئالدىغا ئۆتۈپ، جەڭگە تەييارلىنىڭلار! قورالى يوقلار ئۆزەڭلەرنى دالدىغا ئېلىڭلار! — ئابدۇراخمان مۇھەندى بۇيرۇق بەردى.

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى پولېميوت ۋە ئاپتوماتلاردىن ئوق ياغدۇرۇپ، «سا! سا!» دەپ سۈرەن سېلىپ، بىز تۇرغان تۆپىلىككە يۈگۈرۈپ كېلىشكە باشلىدى.

— ئېتىڭلار! — دەپ ۋارقىرىدى ئابدۇراخمان مۇھەندى.

پارتىزانلار قوراللىرىنى ئىشقا سالدى. راستىنى ئېيتسام، دەسلەپتە سەل قورققاندەك بولدۇم. تومۇز ئاپتىپىدا قىزىپ كەتكەن قۇمغا مەيدەمنى يېقىپ، چوقچىيىپ تۇرغان بىر قورام تاشنىڭ تۈۋىدە ياتاتتىم. بېشىمنى كۆتۈرۈپرەك قاراپ باقسام، چۇقان - سۈرەن سېلىپ كېلىۋاتقان گومىنداڭچىلارنىڭ سانى يوق. ئۇلار بارغانسېرى يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاتقان ئوقلىرى باشلىرىمىزنىڭ ئۈستىدىن ۋىژىلداپ ئۆتۈپ تۇراتتى، ئەتراپىمىزدىكى قۇم ۋە تاش پارچىلىرىنى چاچرىتىپ ئۇچۇرتاتتى. يېنىمغا قاراپ باقسام، ئۇرايىماخۇن بىلەن تۇرسۇن ساقچى ئاپتوماتلىرىنى تاراسلىتىپ ئېتىشىۋاتىدۇ. ئەنە، ئاقساقال داۋۇت پالگانمۇ خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك تەمكىنلىك بىلەن مىلتىقىنى بەتلەپ، زەمگە كايىدىم ۋە تىترەپ تۇرغان قوللىرىم بىلەن مىلتىقىمنى توغرىلاپ ئاتتىم. ئاندىن يەنە ئاتتىم، يەنە ئاتتىم... قوللىرىمنىڭ تىترىشى ۋە يۈرىكىمنىڭ سېلىشى ئاستا - ئاستا بېسىقتى.

ئېتىشماق راسا قىزىپ كەتتى. ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتقان دۈشمەنلەردىن بىر نەچچىسى يىقىلغىنىچە قىمىرلىيالماي يېتىپ قالدى. بىز تەرەپتىنمۇ بىر نەچچە كىشىگە ئوق تەگدى. ئارقىدا مۆكۈنۈپ تۇرغان كىشىلىرىمىز يۈگۈرۈپ كېلىپ، قۇربان بولغان ۋە يارىلانغانلارنىڭ قوراللىرىنى ئېلىپ جەڭگە چۈشتى.

دۈشمەنلەر گاھ يېتىۋېلىپ، گاھ يۈگۈرۈپ خېلى كۆچەپ باقتى - يۇ، ئامال قىلالمىدى. بىزلەر قىلچە تەۋرىمەستىن شۇنداق باپلاپ ئاتقىلى تۇردۇقكى، ئاخىرى ئۇلار بىرتالاي ئادەمدىن ئايرىلىپ، چېكىنىپ كېتىشتى. تۆۋەنگە قاراپ باقسام، سوزۇلۇپ، تۈگۈلۈپ، ئوڭدا - دۈمدە ياتقان ئەسكەرلەرنىڭ جەسەتلىرى ھەممىلا يەردە كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى.

لېكىن، ئىش ئۇنىڭ بىلەن پۈتمىدى.

— قاراڭلار، يەنە باشقا ئەسكەرلەر كېلىۋاتىدۇ، — دېدى بىر ياش پارتىزان قولى بىلەن يىراقتىكى تۆپىلىكنى كۆرسىتىپ.

دەرۋەقە، كۆز يەتكۈدەك ئارىلىقتىكى شۇ تۆپىلىككە قانداقتۇر مىلتىققا ئوخشايدىغان بىر نەرسىنى كۆتۈرۈپ چىقىۋاتقان ئەسكەرلەر كۆرۈندى.

— ئاران بىر نەچچىلا ئادەمغۇ، — دېدى يەنە بىر پارتىزان.

بۇتۇلكىسىدەكلا بىر نېمىنى سالاۋۇرۇدى، بىز تۇرغان تۆپىلىككە بىر مىنا چۈشۈپ شۇنداق پارتلاپ كەتتىكى، قۇم ۋە تاشلارنى تەرەپ - تەرەپلەرگە ئۇچۇرتۇپ كەتتى.

— يېتىڭلار! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇرايىماخۇن. پارتىزانلار ئۇياق - بۇياققا يۈگۈرۈشۈپ، دالدا بولغۇدەك جايلارغا يېتىۋېلىشتى.

ئەسلىدە ئۇيەر - بۇيەرگە تىكىلەپ قويۇلغان مىناميوتلاردىن بىر نەچچىسى بار ئىكەن. ئەتراپىمىزغا مىنالار كەينى - كەينىدىن چۈشۈشكە باشلىدى. قۇلاقنى يارغۇدەك پارتلاشلار ھەممە يەرنى قاپلاپ كەتتى. شۇ مىناميوت دېگەن نېمىلەر بىزنى بەك ۋەيران قىلىۋەتتى. ئەسلى قورالنىڭ كاتتىسى شۇ ئىكەن جۇمۇ! قولىمىزدىكى ئازغىنا ئاپتومات، بەش ئاتار، قارا مىلتىقلار بىلەن ئۇنىڭغا قانداق تاقابىل تۇرغىلى بولسۇن!

دەھشەتلىك پارتلاشلار ئىچىدىن يارىدار بولغان پارتىزانلارنىڭ ئىڭراشلىرى، قالايمىقان ۋارقىراشلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بىر مۇنچە ئادەملىرىمىز قازا تاپتى. مىنالار توختىماي چۈشۈۋەردى.

يېقىن جايلاردا پارتلىغان مىنالار ئۈستىبېشىمنى قۇمغا كۆمۈۋەتتى. مەن يەرگە يېپىشىۋېلىپ، ئىمان ئېيتىپ ئەجىلىمنى كۈتۈپ بان بولغان، ساق قالغانلىرىنىڭ ئىچىدىمۇ بىرمۇنچىلىرى يارىدار بولۇپ ياتاتتى.

— ئات! — كۈچلۈك ئاۋازدا بېرىلگەن بۇيرۇق قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدىلا ياڭرىدى.

بۇ ئۇرايىماخۇن ئىدى. ئۇ، ئاپتوماتتىن ئوق ياغدۇرۇشقا باشلىدى. باشقا پارتىزانلارمۇ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئوق ئېتىشقا كىرىشتى. ئېتىشماق يەنە باشلىنىپ كەتتى.

دۈشمەنلەرنىڭ پىيادىلىرى بىر ياقتىن، ئاتلىقلىرى بىر ياقتىن قىستاپ، بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. مەن پۈتۈنلەي ئۆزەمنى ئۇنتۇغانىدىم. «ئۇلارنى يېقىن كەلتۈرمەسلىك كېرەك» دېگەن ئويدىن باشقا ھېچنەرسە كاللامغا كىرمەيتتى. پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن بېرىلىپ چەنلەپ ئاتاتتىم. ھەر بىر دۈشمەننىڭ يىقىلغىنىنى كۆرگىنىمدە تېخىمۇ قىزىپ كېتەتتىم.

— ئاتلىقلار يېقىن كېلىپ قالدى! — دەپ ۋارقىرىدى تۇرسۇن ساقچى ئۇرايىماخۇنغا نېرىقى بىر چەتنى قولى بىلەن كۆرسىتىپ.

— تۇرسۇن، داۋۇت ئاكا، ئىككىڭلار بۇ يەردىكىلەرگە مەسئۇل بولۇڭلار! — دېدى ئۇرايىماخۇن ۋە بىر نەچچە پارتىزاننى ئەگەشتۈرۈپ، ئاتلىق ئەسكەرلەر يېقىنلاپ

ساقچى.

— ئات! — دەپ ۋارقىرايتتى ئۇرايىـ
ماخۇن. ھايات ـ ماماتلىق جەڭدىي پـەيتتە
مەردانىلىق بىلەن كۆكرەك كېرىپ چىقىپ،
باتۇرلۇق ۋە پاراسەتنى بىرلەشتۈرەلىگەن
ئادەم جەڭچىلەرنىڭ ئىشەنچىسىنى چىڭىتىپ،
غەيرىتىنى ئاشۇردۇ ۋە ئەڭ ياخشى باشلامچى
بولۇپ قالىدۇ. شۇ تاپتا ئۇرايىماخۇن بىلەن
تۇرسۇندىن ئىبارەت بۇ ئىككى قەيسەر
يىگىت ئۆزلۈكىدىنلا پارتىزانلارنىڭ ئىشەنچـ
لىك كوماندىرلىرىدىن بولۇپ قالغانىدى.

ئۇرايىماخۇن قولىدىكى ئاپتوماتنى ئاتاتـ
تى، بۇيرۇق بېرەتتى، بىر دەم ئۇيەردە، بىر
دەم بۇيەردە پەيدا بولاتتى، قەيەر خەتەرـ
لىك بولسا شۇ يەرگە ئۆزىنى ئاتاتتى. ئۇ،
بەئەينى يالقۇنلاپ ئېتىلىپ تۇرغان ئوچەس
ۋۇلقانغا ئوخشايتتى.

— ئاتلىقلار!... ئەنە...

— كېلىپ قالدى...

— كەلدى!

بىر نەچچە پارتىزان سەكرەپ تۇرۇشۇپ
قاچتى. ئۇرايىماخۇن شىردەك ئېتىلىپ بې-
رىپ ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسىۋالدى.

— توختا! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ ئاپـ

— ئوق ئاز قالدى!

— مېنىڭ ئوقۇم تۈگىدى!

پارتىزانلارنىڭ تەشۋىشلىك ئاۋاز
ئاڭلىنىشقا باشلىدى.

— قېرىنداشلار! — دېدى ئابدۇر
مۇھىندى ھەممىگە ئاڭلىنىپ تۇرۇپ، —
چېكىنمەيلى. ئىمى تەرەپكە ئۆتۈپ، مى
ئارمىيىگە قوشۇلىمىز. ئاتلىقلار، قېرىن

پارتىزانلار ئارقا تەرەپتىكى جىراغ
شۇرۇپ قويۇلغان ئاتلارغا قاراپ يۈگۈر

بىز بىرنەچچەيلەن تېخىچە ئوق ئېتىشىۋات
بىر پارچە زور تاشنىڭ كەينىدە تىزلى
تۇرۇپ ئاپتومات ئېتىۋاتقان تۇرسۇن س
ئۇشتۇمتۇت ئارقىسىغا يىقىلىپ يېتىپ قا
ئۇنىڭغا قاراپ دەپ تۇرغىچە، داۋۇت پا
نىڭسول بىلىكى قىپقىزىل قانغا بويالغا
نى كۆردۈم.

— داۋۇت ئاكا! — مەن ئۇنىڭ ي
ئېتىلىپ كەلدىم.

— مېنىڭ بىلەن كارىڭ بولمىسۇن،
سىز، چېكىنىڭلار! — دېدى داۋۇت پالگ
مىلتىقىنى ئوقلىدى:

— داۋۇت ئاكا...

لېكىن ئۇ مېنىڭ قايتا ئېغىز ئېچىش
بولى قويمىدى.

ئۇرايىماخۇن... تەرلىشىپ كەتكەن چاچلىرى ماڭلىيىغا چاپلىشىپ، كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەن، ئاق كۆڭلىكىنىڭ يەڭلىرىنى تۈرۈپ، ياقىسىنى كەڭ ئېچىۋەتكەن ئۇرايىماخۇن ھېلى ئۇياققا، ھېلى بۇياققا قارىتىپ ئاپتوماتتىن ئوق ئۈزەتتى.

— ئۇرايىماخۇن، بولدى! ئەمدى كېتەيلى، — دېدىم مەن ئۇنىڭ يېنىغا ئۆمىلەپ كېلىپ.

ئەمما، ئۇنىڭ قۇلىقىغا گەپ كىرمەيتتى. ئاپتوماتنىڭ ئوقى تۈگىگەندە قۇربان بولغان بىر پارتىزاننىڭ مىلتىقىنى ئېلىپ يەنە ئاتتى. ئۇنىڭمۇ ئوقى تۈگىگەندە يۈگۈرۈپ بېرىپ، تاشلىنىپ قالغان بىر گراناتنى ئېلىپ ئاتتى. ئاندىن، دۈشمەنگە قارىتىپ ئاتقۇدەك يەنە نېمە بار ئىكەن دېگەندەك قىلىپ، ئەتراپتا ياتقان پارتىزانلارنىڭ جەسەتلىرىگە كۆز يۈگۈرتۈپ توختاپ قالدى.

— ئەمدى چېكىنەيلى... ناسىر... — دېدى ئۇ بوغۇلغان ئاۋازى بىلەن.

ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارىسام داۋۇت پالىگانمۇ جان ئۈزۈپتۇ. ئۇ، خۇددى نەپەسى توختىغاندىن كېيىنمۇ دۈشمەننى تۇساپ قالماقچى بولغاندەك، تېخىچە مىلتىقىنى تۇتۇپ دۈم ياتاتتى.

يۈرىكىم ئېچىشىپ ئۆرتىنىپ كەتتىم. ھەي، ئالۋاستىلار، يەڭدۇق دەپ خۇشال بولۇشما! بۇ، ماختانغۇدەك ئۇتۇق ئەمەس. ياق! سەنلەر نامەرتلىك قىلىشتىڭ. سەنلەردىكى قوراللار بىزدىمۇ بولسا ئىدى، ئاز بولساقمۇ تۇرپانلىقنىڭ كارامىتىنى كۆرسىتىپ قوياتتۇق! ھېلىقى مىنامىيوت دېگەندىن بىزدە بىرسى بولغان بولسىمۇ...

— ماڭ، تېز بول! — ئۇرايىماخۇن بىلە-كىمدىن كۈچ بىلەن تارتتى. ئاندىن يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ نېرىدا ياتقان بىر ئاپتوماتنى ئېلىپ بويىنىغا ئاستى. ئىككىمىز ئارقا تەرەپتىكى جىراغا چۈشۈپ، ئۈركۈپ، تېنەپ يۈرگەن ئىككى ئاتنى تۇسىۋېلىپ مىندۇق ۋە ئابدۇراخمان مۇھەممەدى باشچىلىقىدا چېكىنىپ كېتىۋاتقان بىر نەچچە يۈز پارتىزاننىڭ كەينىدىن ئات سالدۇق. بىراق، جىرادىن چىقىشىمىز بىلەنلا مېنىڭ ئېتىمغا ئوق تەگدى. ئات يىقىلدى. مەن ئاتنىڭ بويىندىن ئارتىلىپ چۈشۈپ نەچچە دومىلاپ كەتتىم. ئاندىن دەرھال قوپۇپ، ئۇدۇلدىكى بىر تۆپىلىككە چىقىپ يېتىۋالدىم. بۇ جايدىن چېكىنىپ كېتىۋاتقان پارتىزانلار ۋە ئۇلارنىڭ كەينىدىن يېتىشەي دەپ قالغان ئۇرايىماخۇن ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئىزىغا چۈشكەن گومىنداڭنىڭ بىر تۈمەن ئاتلىق ئەسكىرى چۇقان سېلىپ قوغلاپ كېلىۋاتاتتى. مەن بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈپ ياتاتتىم. شۇ ئەسنادا ئۇرايىماخۇن ئېتىدىن ئاخلاپ چۈشۈۋالدى - دە، ئاپتوماتنى قولىغا ئېلىپ، جەينەكتەك چىقىپ تۇرغان تاغ تۇمشۇقىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ مۆكۈنۈپ تۇردى. ئاتلىق گومىنداڭچىلار تاغ كەينىدىن چىقىپ كېلىشى بىلەن تەڭ ئۇرايىماخۇن ئاپتوماتنى ئۇلارغا توغرىلاپ شىددەتلىك ئوت ئاچتى. ھەش - پەش دېگۈچە ئاتلىق ئەسكەرلەردىن 10 نەچچىسى كەينى - كەينىدىن موللاقلاپ چۈشۈپ كەتتى، يەنە 4 - 5 ئاتمۇ يېتىپ قالدى.

ئۇرايىماخۇن پارتىزانلارنىڭ ئوڭۇشلۇق چېكىنىپ كېتىۋېلىشى ئۈچۈن دۈشمەننىڭ ئالدىنى تۇساپ، ئۆزى يالغۇز جەڭگە چۈشكەنىدى. مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەي بۇ تەكسىز

جەڭگە يۇقىرىدىن قاراپ ياتاتتىم. يېنىمدىكى ئوقلارنىڭ ھەممىسىنى ئاللىقاچان ئېتىپ تۈگەتكەنىدىم. قولۇمدا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقىمۇ يوق. قۇرۇق قول بىلەن نېمە قىلالايمەن؟!

مەن ھوشۇمنى يىغىۋالغۇچە، قارىسام، تېرىقى تەرەپتىن ئايلىنىپ ئۆتكەن بىر توپ ئاتلىق ئەسكەرلەر يان تەرەپتىن كېلىپ، ئۇرايىماخۇنغا مۆلدۈردەك ئوق ياغدۇرۇۋەتتى. ئۇرايىماخۇن ئاپتوماتنى چىڭ تۇتقىنىچە يېقىلىپ يېتىپ قالدى.

— ئۇرايىماخۇن!!! — دەپ ياتقان جايىمدا بېشىمنى يەرگە ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتىم، — ئۇرايىماخۇن، باتۇر قېرىندىشىم! شۇنچە ياش تۇرۇپ زەپمۇ ئالدىراپ كېتىپ قالدىڭغۇ! ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟ گايىت ئاكامغا نېمە دەيمەن؟ سەيدىخان ئايالىغا نېمە دەيمەن؟ ھەي، ئىسىت، ئىسىت...

لېكىن، قاقشىغان بىلەن ئامال قانچە؟ قازاغا شىپا يوق. ئۇرايىماخۇن ئەنە شۇنداق قىلىپ، پارتىزانلارنىڭ ئامان-ئېسەن قۇتۇلۇپ كېتىشى ئۈچۈن ئۆزىنى قۇربان قىلدى.

گومىنداڭچىلار ئۇرايىماخۇننىڭ تۇيۇقسىز زەربىسىدىن ئۇپۇر-تۇپۇر بولۇشۇپ، ئۆزلىرىنى ئوڭشاپ ئالغۇچە ئاتلىق پارتىزانلار ئاللىقاچان كۆزدىن غايىپ بولغانىدى.

... ناسىر ئۇستام ھېكايىسىنى تاماملىدى ۋە بىر ئاز شۈك ئولتۇرغاندىن كېيىن قوشۇپ قويدى:

— ئۇرايىماخۇن ئەنە شۇنداق يىگىت ئىدى، ئۇ قۇربان بولدى. مەن تۇرپاندىن قېچىپ چىقىپ جىمسار، گۇچۇڭ تەرەپلەردە يېتىمچىلىك قىلىپ يۈردۈم. كېيىن ئۈرۈمچىگە كېلىپ، ئۆي-ئوچاقلىق بولۇپ تۇرۇپ قالدىم. ئابدۇراخمان مۇھىت باشچىلىقىدا چېكىنگەن پارتىزانلار كېيىن ئۇقسام، شۇ كەتكىنىچە ئىلى تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىپتۇ.

ناسىر ئۇستام يەنە شۈك بولدى.

— شۇنداق، — دېدىم مەن، — ئۇلار غۇلجا شەھىرىگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن، ئەخمەتجان قاسىمى قاتارلىق رەھبەرلەرنىڭ قارشى ئېلىشى ۋە غەمخورلۇق قىلىشىغا ئېرىشتى. ئابدۇراخمان مۇھىدى ئۈچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتىنىڭ نوپۇزلۇق ئادەملىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى. ئىككى يۈزچە ياش پارتىزان تاللىنىپ، مىللىي ئارمىيىنىڭ تەركىبىدىكى بىر روتا قىلىپ تەشكىللەندى. قالغانلىرى ئىلى تەۋەسىدىكى تۈرلۈك خىزمەتلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

مەن گوياكى ناسىر ئۇستامنى يېڭىدىن كۆرۈۋاتقاندەك، يېڭىدىن تونۇۋاتقاندەك ھەيرەت ئىچىدە ئۇنىڭغا كۆز تىكتىم. خەلقنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن قۇربان بولغان قەھرىمان سەپدىشىنى سېغىنىپ ئەسلەۋاتقان تاشچى ئۇستامغا قارىسام، كۆز ئالدىمدا گوياكى ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدىكى گىگانت پالۋاننىڭ ئوبرازى گەۋدىلەنگەندەك بولدى. ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ گەپ قىلمىغان بولساممۇ، قەلبىمنىڭ چوڭقۇر يېرىدە بۇ پېشقەدەم پارتىزانغا قارىتا بۈيۈك ھۆرمەت تۇيغۇسى قوزغالدى.

قادىر ئارسلان

«ۋاپا» ناملىق ھېكايەم ئېلان قىلىنغان ژۇر-
نال شەھىرىمىزدە تارقىلىپ، بىر نەچچە كۈن-
دىن كېيىنكى بىر ئەتىگەندە كىتاب پۇرۇش-
نىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىمدا،
كىمدۇر بىرسى: «ھاي، توختىغىنا»
دەپ توۋلاپ قالدى، مەن ۋېلىسپىتنى
دەرھال تورمۇزلىدىم - دە، سەكرەپ دېگۈدەك
يەرگە چۈشتۈم. قارىسام، مەھەللە مەسچىتى-
مىزنىڭ كاتتىلىرىدىن بىرى بولغان خۇدا بەر-
دى مەزىن بىر ژۇرنالنى تۇتقان ھالدا ماڭا
قاراپ ھومىيىپ تۇرۇپتۇ. «ھۆرمەتسىزلىك بو-
لۇپتۇ - دە، ئالدىراشچىلىقتا كۆرمەي ئۆتۈپ كې-
تىپتىمەن» دەپ ئويلىدىم مەن. دېمىسىمۇ، شۇ
كۈنى ئىشقا كېچىكىپ ماڭغانىدىم.

مەن ۋېلىسپىتنى يولنىڭ چېتىگە توختىتىپ
قويدۇم - دە، تېز - تېز مېڭىپ خۇدا بەردى
مەزىننىڭ ئالدىغا باردىم.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! تىنچ تۇردىلىمۇ؟ —
مەن ئامان - ئېسەنلىك سوراشقاچ ئىككى قو-
لۇمنى ئۇزاتتىم. بىراق، ئۇ قولىدىكى ژۇرنال
بىلەن قولۇمغا «پاققىدە» بىرنى سالدى. مەن

مىلىدىن گاڭگىراپ قالدىم:

— مەزىن تاغا، بۇ قانداق ئىش؟ — دېدىم
مەن ھەيرانلىق ئىچىدە، ئۇنىڭ بولۇتلۇق ئاس-
ماندەك تۇتۇلغان چىرايىغا قاراپ.

— خۇپسەنلىك قىلىۋاتقىنىنى قارا بۇنىڭ! —
دېدى خۇدا بەردى مەزىن ژۇرنالنى پۇلاڭ-
لاتقان ھالدا، — نېمىلەرنى يېزىپ يۈرىسەن؟
ئەجەپ ئاتىكاچى بولۇپ كېتىپسەنا! داداڭ
ساۋۇراخۇن سېنى مۇشۇنداق بولمىغۇر
نەرسىلەرنى يازسۇن دەپ ساۋاتلىق قىلىپ
قويغانمىدى...

خۇدابەردى مەزىن ئۆچكە ساقىلىغا تۈكۈ-
رۈكىنى چاچرىتىپ، مەدداھلاردەك ئىچ - ئى-
چىدىن قايناپ سۆزلەپ كەتتى.

مەن ئىشنىڭ تەكتىگە يەتتىم. خۇدا بەردى
مەزىننىڭ زەردىسىنى قايناتقان نەرسە، مېنىڭ
«ۋاپا» ناملىق ھېكايەم ئىكەن - دە!

— ئالدىلىرىدا خاتا قىلغان ئوخشىماي-
مەنمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن ھېچنەرسىنى
ئۇقمىغان قىياپەتتە.

— خاتا قىلغان ئوخشىمايمەنمۇ؟! — خۇدا

قىلدىڭ، گۇناھ! ئاللا ـ ئىگەم ئالدىدا، پەيغەمـ
بەرىم ئالدىدا، يۇرت ـ جامائەت ئالدىدا
ئېغىر گۇناھ قىلدىڭ! چومبەلگە تىل تەككۈزـ
مەك گۇناھ ئىكەنلىكىنى بىلمەمتىڭ! چومبەل
دېگەن، ئايال كىشىنى نامەھرەمدىن، يامان
كۆزدىن، تۈيۈق يولدىن ساقلاش ئۈچۈن يارىـ
تىلغان خاسىيەتلىك نەرسە تۇرسا، سەن
«چومبەل ئايال كىشىنىڭ پاك ياكى ناپاكلىـ
قىنىڭ گۇۋاھچىسى ئەمەس» دەپ ۋالاقلاپـ
سەنا!..

— مەزىن تاغا، ساماۋەردەك پورۇقلاۋەرـ
مىسىلە، — دېدىم مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆـ
لۈپ، — راست گەپ قىلغان ئادەم گۇناھ قىلـ
غان بولماس...

— ساماۋەردەك دەپ كەتكىنىنى تېخى، —
دەپ دۈۋەيلىدى خۇدا بەردى مەزىن چۆچەـ
خورازلاردەك ھۈرپەيگەن ھالدا. — بۇنداق
گۇناھلىق ئىشلارغىچۇ، ساماۋەردەك ئەمەس،
ھەزرىتى بىگىمدىكى داشقازاندەك پورۇقلايـ
مەن، ئېيتقىنا، چومبەللىك ئاياللىنىڭ ناپاكـ
لىقىنى نەدە كۆرگەنىدىڭ؟

— ھوي، غەرەزنى چۈشەنسىلەچۇ! مەن

كەلتۈرەمسىز؟ سەلىلە، ساقال ـ
سۆز ئىچىپ ئەجەپ زەھرىڭنى چاچ
خۇدا بەردى مەزىن ساۋايى تو
كۆچەپ كەتتى، ئۇ ئەتراپىمىزغا
كىشىلەرگە قاراپ قولىنى پۇلاڭلىتىپ
كە باشلىدى، — ھاي جامائەت، ما
نىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ بۇ
نىڭ ئازراق ساۋاتى چىقىپ قاپتىك
كى بولمىغۇر نەرسىلەرنى يېزىپ،
ھايا، ئەدەب ـ دىيانەتتىن سۆز ئېچ
ئىمان ئاياللىرىمىزغا بۆھتان چاپل
مۇشۇنداق ئىمانسىز بەچچىغەزلەرنىڭ
دىن ئىمانىمىز، دىنىمىز بۇلغىنىپ كې
خىرەتلىكنى ئويلىمايدىغان بۇ ئ
ئۇدۇل ئەھلى دوزىخى بولىدۇ...
خۇدا بەردى مەزىننىڭ جاۋغاي
پۈكلىشىپ كەتكەنىدى، كالپۇكلىر
بىر ـ بىرىگە تېگەتتى. ئولاشقان
نىڭ بەزىلىرى ئۇنىڭ ۋەزىنى تە
دەك باشلىرىنى گىلدىڭشىتىشا، يەنە
بىر ـ بىرىگە پىچىرلىشىپ غۇلغۇلا ق
مەن شۇنى چۈشەندىمكى، خۇدا بە

غان چېغىدىكى مۇڭلۇق ئاۋازى ئەمەس، بەلكى كۆڭلۈمنىڭ غەشلىكىنى قوزغايدىغان بوغۇق، چىرقىراق ئاۋازى مېنى خېلى ئۇزاققىچە ئۇزىتىپ قويدى.

خۇدا بەردى مەزىن بىر مۇنچە كىشىلەر ئارىسىدا ماڭا تەنبىھ بەرگەن بولسىمۇ روھىمنى چۈشۈرەلمىدى. چۈنكى ئۇ مېنىڭ ھۆرمىتىمگە ئېرىشكەن مۆتىۋەرلەر قاتارىدا يوق بىر بەندە ئىدى. بۇ سەپرا مەزىننىڭ چۆمەل سېلىپ يۈرىدىغان پاك ئايالنى ئۆيىدە بىرەر يىلدىن ئارتۇق ساقلىيالمايدىغانلىقىنى، ھاسىغا چۈشۈپ قالغىنىغا باقماي، پات - پات خوتۇن يەڭگۈشلەپ تۇرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتىم.

مەن ئىدارە دەرۋازىسىدىن كىرىشىمگە، پېشقەدەم كادىرىمىز روزىكام ئۇچراپ قالدى. مەن ۋېلسىپىتتىن چۈشتۈم - دە، ئۇنىڭغا سالام بەردىم. ئادەتتە پەخىرلىنىش ۋە خۇش چاقچاقلىق بىلەن: «ھە يازغۇچى، قانداق ئەھۋالىڭ؟» دەپ سالاملىشىدىغان، پاراڭنىڭ ئاخىرىدا: «بوش كەلمە ئۇكا، قەلىمىڭ مىدىراپ تۇرسۇن» دەپ مەدەت بېرىدىغان روزىكامنىڭ كەيپى بۈگۈن باشقىچە ئىدى. ئۇ سالىمىمنى ئارانلا ئىلىك ئالدى ۋە ئۇزاتقان قولۇمنى بوشقىنە سىقىپ قويدى.

ئارىمىزدا ياش پەرقىمىزنىڭ خېلىچوڭ بولۇشىغا قارىماي، ئادەتتە، روزىكامغا ئاتىغان چاقچاقلىرىمنى ئاياپ قويمايتتىم. شۇڭا، مەن ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى سۇس مۇئامىلىسى بىلەن كارىم بولمىدى.

— نېمە بولدىڭىز روزىكا؟ ئاچىمىز رەنجىتتىمۇ يا؟ — دەپ چاقچاق قىلدىم مەن كۈلۈپ.

— بۇ جاھاندا مېنى خاپا قىلىدىغان ئاچاڭلىمىتى؟ — دېدى روزىكام توڭلۇق بىلەن.

— يەنە كىمكەن سىزگە شىلتىڭ ئاتقان؟ — دېدىم مەن قىزىقچىلىق قىلىپ، — ماڭا دەڭا ئۇنىڭ ئىسمىنى، بىر ئەدىپىنى بېرىپ قوياي.

— خېلى تۈزۈك بالا دەپ يۈرسەم، تازىمۇ خۇپسەن بىر نېمە بولۇپسەن! — روزىكام ماڭا ئالايدى، — ئۆزەڭگە مەلۇملۇق تۇرسا، يەنە سېنى خاپا قىلغان كىم دەيسەنا! سەن بولماي يەنە كىم بولاتتى، ماختاپ قويسام، نېمىلەرنى يېزىپ يۈرىدىغان بولۇپ قالدىڭ - ھە؟

روزىكامنىڭمۇ ھېكايەمدىن نارازى بولغانلىقىنى چۈشەندىم.

— يازغىنىم بولماپتىمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن ئۆزەمنى ساددىلىققا سېلىپ.

— بولامتىكىن ئەمىسە! — روزىكام كۆچەپ سۆزلىگەنلىكتىن گۆرەن تومۇرلىرى كۆپۈپ كەتتى، — يازغانلىرىڭغۇ بىر خەقتە بار ئىشلار، لېكىن، يازىدىغان نەرسە تاپالماي قالغاندەك، ئۆزىمىزنىڭ ئەيىپىنى كولاپ نېمە قىلاتتىڭ؟ خەقلەر بىزنى زاڭلىق قىلىشمامدۇ؟ خېلى ئوبدان بىر نەرسىلەرنى يېزىۋاتقاندەك قىلىۋىدىڭ، ئايىنىپ قالغاندەك تاپقان ئىشىڭنى قارا. يازىدىغان نەرسە تاپالمىغان بولساڭ، روزىكاڭدىن سورىساڭ بولماسمىدى - ھە؟ مەن ساڭا يەنە يەر ئىسلاھاتى ھەققىدە سۆزلەپ بېرەتتىم، بۇلار بىر ئۆمۈر يازساڭمۇ يېتەتتى... راستىنى ئېيتسام ئۇكا، سەندىن قاتتىق رايىم قايتتى.

روزىكام يەنە نېمىلەرنىدۇ سۆزلەپ كوتۇلدىغىنىچە دەرۋازىدىن چىقىپ كەتتى، مەن ئۇنى توختىتىشنى، كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى ئېيت-

شى ئادەم،
ە دېسىلا
ۇنىڭ سۆز-
ەچچە پار-
ى . لېكىن،
ھېكايىسى»
بولۇپ قېـ

...ر نەچچە
يدىم، ئۇلار
«چىـــقان
ن لايىقىدا
قى بولمىسا
توغرىسىدا
كۆڭلۈمگە

ئىشخانىدا
يگە يېتىپ

كايىشـــى،
ڭلۈمدىـــن
ىكى سۇپـ
قـويغـــان
دەل شـــۇ
ىنە غىچىر-
ن، تەمبەل،
رىلىغـــان
ـان دادام
لدىغا يۇ-
رىلىرىنـــى
ـاق دادام
سـىلكىـ
ە قىلىشـ
، بالىلىرىم

يا يىغلىشىنى، يا
ۋىسىنىڭ كەينىدىن
تۇرۇپلا قېلىشتى.

— ھاي، بۇ
قالدى ئاپام بال
مۇشتۇمدەك نارە
بەرگۈلۈكمۇ؟ نېمە
بايىلا كۈلۈپ چىق

دادام ئاپامنى
غاندەك قىياپەتتە
دۇل ئۆيگە كىرس
لەردە ئىشتىن ك
مەن بىلەن قىزغ
غان دادام بۇ قې
نى بىلىمەر — بى
قويۇش بىلەن بى
غەلىتە ئۆزگىرىشن
قالغان ئايالىم پ
قويدى — دە، غ
كەتتى.

دادامغا نېمە
بىردىنلا خۇد
دى — دە، دادام
يەتتىم. قارىغاند
ئالدىدا دادامغا

مەن «غىققىد
زورلىشىغا قارىما
لىپ، خىيال باس

دادام ماڭا
ئۇنى بەك ئايايتت
غان بولسامۇ، تې
قومۇچنى ئايرىش
دىم. ئۇلار ئايال
دادام ئىچى كۆچ

بولمىغۇر ئادەت، يوسۇنلار ئۈستىدە پات - پات قايناپ قوياتتى. شۇڭا مەن دادامنىڭ ھېلىقى ھېكايەمنى ياقتۇرۇشىدىن گۇمان قىلمايتتىم. لېكىن، ئۇ مەن ئۈچۈن خۇدابەردى مەزىنىدىن دەشنام ئىشىتسە، مېنى بىمارام قىلىدۇ - دە، ئەلۋەتتە. بىر دىنىلا: «دادامىمۇ بوش كەلمىگەندۇ، دەيدىغىنىنى دەپ، مەزىننىڭ ئاغزىغا ئۇرغاندۇ» دېگەن خىيال كاللامغا كەلدى - دە، خېلى روھلىنىپ قالدىم. مەن دادامنىڭ قېشىغا كىرىپ پاراڭلىشىپ چىقماقچى بولدۇم - يۇ، شۇ تاپتا ئۇنى ئۆز ئارامىدا قويۇش ئەڭ مۇۋاپىق دەپ، ئۆز ئۆيۈمگە كىرىپ كەتتىم.

ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشقا بېرىش ئۈچۈن ئەمدىلا ھويلىدىن چىقىشىمغا، ئىشىك ئالدىدىكى سۇپىدا ئولتۇرغان قوشنىمىز مەمەتاخۇن ئاكام مېنى كۆرۈپلا ئورنىدىن تۇردى. مەن ئۇنىڭغا سالام بەردىم. ئادەتتە ماڭا تولىمۇ قىزغىن مۇئامىلە قىلىدىغان مەمەتاخۇن ئاكام بۈگۈن باشقىچىلا سوغۇق ئىدى.

— توختاپ تۇرغىنا ئۇكام، — دېدى ئۇ ئىككى قولىنى چاپىنىنىڭ يېڭىگە تىقىپ، — مەن ساڭا بىر - ئىككى كەلىمە سۆز قىلاي.

— خوش؟ — دېدىم مەن سائىتىمگە قاراپ قويۇپ.

— ئۇكام، ئۆزەڭ بىر ئىلىملىك بالا بولغاچقا، جاھاندا ئاتا - ئانىدىن ئۇلۇغ بەندە بولمايدىغانلىقىنى مەن دېمىسەممۇ ئوبدان بىلىسەن، — دېدى مەمەتاخۇن ئاكام بېشىنى سەل قىڭغايتقان ھالدا گىلدىڭلىتىپ، — ئاتا - ئانىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلماق، ئاتا - ئانىنىڭ يۈزىنى، كۆڭلىنى ئايىماق — ھەر بىر ئىنسان بالىسىنىڭ پەرزى. بۇ ئېسىڭىزدىن چىقىپ قالمىسۇن.

— مەمەتاخۇن ئاكا، بۇ جەھەتتە مەندىن بىرەر سەۋەنلىك ئۆتكەندىمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن.

— ئۇكام، ئۆزەڭ بىلىسەن، مەن داداڭ بىلەن ئوتتۇز يىللىق قوشنا، مەھەللىمىزدە ئۆتىنىڭ بىرى بولغان داداڭغا ھۆرمىتىم بار... ئاخشامدىن بېرى كۆپ ئويلاندىم، ئاخىرى، سەن رەنجىسەڭمۇ ئىككى ئېغىز نەسىھەت قىلىشنى لايىق تاپتىم.

— دەۋەرسىلە ئاكا، سىلىمۇ دادام قاتارلىق ئادەم. سىلىنىڭ سۆزلىرىگە مەن رەنجىپ كېتەرمىدىم.

— ماڭا قارا ئۇكام، — دېدى مەمەتاخۇن ئاكام ئاۋازىنى سەل پەسەيتىپ جىددىي ئاھاڭدا، — سەن مېنىڭ كۆز ئالدىمدا چوڭ بولغان بالا، مەن سېنىڭ ئاتا - ئاناڭنى ھۆرمەت قىلىدىغانلىقىڭنى، ئۇلار ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ يۈرىدىغىنىڭنى ئوبدان بىلىمەن. ئەمما بۇ قېتىم سەن گۇناھلىق ئىشتىن بىرنى قىلىپ قويۇپ، ئاتا - ئاناڭغا كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىپ بەرگەندەك قىلىسەن، ئاخشام مەسچىتتە خۇدابەردى مەزىن داداڭنى بەكمۇ ئوسال قىلدى. سەن نېمىلەرنى يېزىپتۇدىكىنسەن - تاڭ، مەزىننىڭ ئوغىسى بەك قايناپتۇ.

— نېمىلا قىلسام مەن قىلدىم، دادامدا نېمە گۇناھ؟ — دېدىم مەن تېرىككەن ھالدا، — خۇدابەردى مەزىننىڭ گېپى بولسا ماڭا دېسە بولماتتى!

— بالىنىڭ يالىسى ئاتىسىغا يۇقىدۇ ئۇكام، — مەمەتاخۇن ئاكام گېپىنى داۋام ئەتتى، — مەزىننىڭ گېپىدىن قارىغاندا، سەن مۇشۇ ھويلىدىلا بولساڭ، جامائەت ھېيت - ئايەمدە بوسۇغاڭلارغا قەدەم باسسا گۇناھ بول-

غۇدەك، سابەر قىلغان نەزىرنىڭ ئىشى ھارام بولغۇدەك، داداڭ بوش كەلمەيدۇ بىر مۇنچە گەپ قىلغىنى بىلەن، بەرىبىر داداڭ - داداڭ. مەزىن - مەزىن، جامائەتتىن ئايرىلىپ قالغان يامان. كۆڭلۈمنىڭ يېقىنلىقىدىن، ئاتا-ئاناڭغا ئىچىم ئاغرىغانلىقتىن بۇ گەپلەرنى قىلىۋەتتىم، كۆڭلۈڭگە ئالما. ئوبدان ئويلىنىپ كۆر ئۇكام، بولسا، سەۋەنلىكىڭ ئۈچۈن جامائەتتىن ئەپۇ سورىساڭ ئوبدان بولارمىكىن، ئىشىڭغا كېچىكىپ قالما، ماڭغىن.

مەن مەمەتاخۇن ئاكامنىڭ ياخشى كۆڭلىگە رەھمەت ئېيتىپ ئىشقا ماڭدىم. ۋېلىسىپىتىم ئوكخۇل - دوڭخۇل مەھەللە يولىدا كېتىۋاتىدۇ. كۆڭلۈم بىر خىل غەزەپ ئىلكىدە داۋالغۇيتتى. خۇدابەردى مەزىننىڭ جامائەت ئالدىدا داداڭغا ۋارقىراۋاتقان ھالىتى، دادامنىڭ بىچارىلەرچە قىياپىتى كۆز ئالدىمغا كېلىۋىدى، كۆڭلۈم بىرقىسما بولۇپ كەتتى. لېكىن، بىر خىل تەرسالىق مېنىڭ پۇشايمان قىلىشىمغا يول قويمىدى. «ھەر بىر كىشى، ھەر بىر مىللەت ئۆزىدىكى ئەيىبلەرنى ئېتىراپ قىلماي تۇرۇپ، روناق تېپىشنىڭ يولىنى تاپالمايدۇ» دېگەن سۆز قەلبىمدە تەكرارلاندى.

بىز ھەقىقەتەن غەلىتە بىر خەق ئىكەنمىز. بېشىمىزغا ئېغىر كۈنلەر چۈشكەندە، يىغا-غەت پاراڭ، قۇرۇق سۆڭەكنى غاجاش، بىمەنە قائىدە - رەسمىيەت ۋە تۈزسىز ئاشتىنمۇ بەتتەر پەتىۋالار بىلەن ئۆتكۈزۈپ، زامانىنىڭ ئارقىدا قېلىۋاتقانلىقى بىلەن كارى بولمايدىكەن، يەنە تېخى باشقىلارنى ئۆزلىرىنىڭ يولىدا مېڭىشقا زورلايدىكەن... مېنىڭدە بۇ تەسىرات چوڭقۇرلاشقانسېرى بىر خىل غايىبانە مەجبۇرىيەت قەلبىمنى شۇ ئەيىبلەر ئۈستىدە تەۋرەشكە ئۈندىدى، مەن مۇندىن كېيىنكى بەش - ئون پارچە ھېكايەمنىڭ تېمىسىنى ئاشۇ ئىللەت - ئەيىبلەرنى ئاشكارىلاشقا ئاتىماقچى بولدۇم. لېكىن، شۇ تېمىدىكى تۇنجى ھېكايەم - «ۋاپا» ئېلان قىلىنىۋىدى، مەن ھازىرقى كۆڭۈلسىزلىك ئىچىدە قالدىم.

مەن بۇ ھېكايىدە يەنىلا گۈزەللىكنى مەدھىيىلەشنى ئاساس قىلىپ، مودا كىيىملەرگە ئامراق بىر چوكاننىڭ ئاغرىقچان ئېرىگە بولغان ۋاپادارلىقىنى يازغان، ئۇنىڭغا سېلىشتۇرما قىلغان ھالدا، بىر چومبەللىك ئايالنىڭ نائىنسابلىقى، ناپاكلىقى ھەققىدىكى كېچىككىنە دېتالنى قىستۇرۇپ قويغانىدىم ھەمدە «كىيىم - ئىنسان قەلبىنىڭ گۇۋاھچىسى ئەمەس، چومبەل - بىر ئايالنىڭ ئەدەب - ئەخلاقى ۋە ئىمانىنىڭ ساپلىقىغا گۇۋاھ بولالمايدۇ» دەپ يازغانىدىم. خۇدابەردى مەزىننىڭ ئو-

كەلگەنىدى.

مەن خەتنى ئالدىراپ ئاچتىم، چۈنكى، مەن ئۇنىڭ خېتىدىن ئۆزەمگە تەسەللى تاپالايمەن دەپ ئىشەنگەنىدىم. ئەمما، قۇرلارغا ئالدىراپ كۆز يۈگۈرتكىنىمدە، كۆڭلۈم غەشلىككە پېتىپ قالدى.

قىلىپ قويدى. سىز يېگەن تامىقىڭىزنىڭ تۇزىنىڭ تېتىغان- تېتىمىغانلىقىنىمۇ يۈرەكلىك ئېيتالمايدىغان بولۇپ قالدىڭىز. بۇ دىمىقتىلىق سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزدىمۇ ئۆزىنى كۆرسەتتى. هازىرقى كۈندىمۇ سىز ئۇزۇن يىللىق كاڭگىراش، يېتىمسىراش، ئەنسىرەش، دەككە -

لېكىن، سىز ئۆزىڭىزنىڭ غەم-غۇسلۇق ھالىتىڭىزنى شاگىرتىڭىزغا تاڭمىسىڭىز بولاتتى. غەلىتە كۆنلەردە ياشىغان كىشىلەرنىڭ كۆز قارىشىمۇ غەلىتە بولۇپ قالىدىغان ئوخشايدۇ. بىر يازغۇچىنىڭ ئۆز مىللىتىنىڭ ياخشى پەرزەنتى بولۇش - بولالماسلىقى، ئۇنىڭ شۇ مىللەتنى ماختاش ياكى نۇقسانلىرىنى تەنقىدلىشى بىلەن باغلىق دېيىلسە، بۇ غەلىتىلىك ئەمەسمۇ! نۇرغۇنلىغان ئۇلۇغ كىشىلەر ماختىنىشتىن ۋە باشقىلارنىڭ كۆپتۈرۈپ ماختىشى تۈپەيلىدىن خۇدىنى بىلەلمەي قېلىپ كاردىن چىقىپ كەتكەن. بىرەر مىللەتمۇ ماختاشنىلا ياقتۇرسا كاردىن چىقىپ كەتمەسمۇ؟! خېلى - خېلى ئېغىرچىلىقلارنى كۆتۈرەلىگەن بىر مىللەت، ئۆزىنى روناق تاپتۇرۇش يولىدا بىر پەرزەنتىنىڭ ئۆزىگە ئېيتقان قاتتىق، ئەمما سەممىي سۆزلىرىنى كۆتۈرەلمەسمۇ؟...

مەن شۇ ئەسنادا خاتىرجەملىك ئىلكىگە چۆشكەنىدىم، مەن ئۆزەمنىڭ توغرا قىلغىنىمغا تېخىمۇ ئىشەنگەنىدىم. مەن يەنە يېزىشىم كېرەك. دادامنىڭ مېنى قوللىشىغا، ئېغىرچىلىققا بەرداشلىق بېرىشىگە ئىشىنىمەن.

دەرۋەقە، مەن دېگىنىمنى قىلماقتىمەن. مەن ئۆزەم تاللىۋالغان تېمىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە يازغان ئىككىنچى ھېكايەمنى، يەنى، بۇ ھېكايەمنى يېزىپ چىقتىم ۋە ئالدىنقى ھېكايەمگە بولغان نارازىلىقلارغا جاۋاب بولسۇن دەپ، ماۋزۇسىغا «جاۋاب» دېگەن سۆزنى تاللىۋالدىم.

1986 - يىل نويابىر. ئۈرۈمچى

ئاپتورنىڭ قىسقىچە تەرجىمھالى

ياش يازغۇچى قادىر ئارسلان 1947 - يىل 10 - ئايدا قومۇلدا دۇنياغا كەلگەن. 1969 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى جۇڭگو تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، قومۇلدا ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولغان، 1980 - يىلنىڭ بېشىدا «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گېزىتى تەھرىر بۆلۈمىگە يۆتكەلگەن، ھازىر گېزىت تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

قادىر ئارسلاننىڭ مەتبۇئات ھاياتى 1978 - يىلدىن باشلانغان بولۇپ، تاھازىرغىچە 30 پارچىگە يېقىن چۆچەكلەر ۋە بالىلار ھېكايىسى، ئون نەچچە پارچە شېئىرى مەسەل - چۆچەك، شېئىرلىرى، «يېڭى پەللە ئۈچۈن» ناملىق ھېكايىلەر توپلىمى نەشىر قىلىندى. ئۇ يەنە، «تەرسا بالا»، «بالىلار پىسخولوگىيىسى ۋە تەربىيىسى ھەققىدە سۆھبەت» قاتارلىق كىتابلارنى تەرجىمە قىلدى. سوۋېت ئىتتىپاقى رومانى «ئوقۇتقۇچى» نى قايتا نەشرگە تەييارلىدى.

قادىر ئارسلاننىڭ «يېڭى پەللە ئۈچۈن» ناملىق ھېكايىسى، «مايمۇنچاق» ناملىق شېئىرى مەسەلى ۋە يەنە بىر قىسىم ئەسەرلىرى مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

دادىللىق ۋە يېڭىلىق

ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

«تەگرىتاغ» نىڭ سىناق سانى يېقىنقى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ كۆپ خىللىققا قاراپ راۋاجلىنىشىغا باشلىغانلىقىدىن بىشارەت بەردى. سىناق سان «تەگرىتاغ» نىڭ دادىللىق بىلەن ئىزلىنىشكە، يېڭىلىق يارىتىشقا كىرىشكەن ئەدىبلىرىمىزگە ئەركىن ئىجادىيەتنىڭ كەڭ بەدىئىي سەھنىسىنى تەييارلاپ قويغانلىقىدىن دېرەك بەردى.

بىر مەنبەلىك، ئۆلچەملەشتۈرۈلگەن، چوڭ جەھەتتىن بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن يېقىنقى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى كۆپ خىللىققا قاراپ راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئەركىن پىكىر يۈرگۈزۈشكە، دادىللىق بىلەن ئىزلىنىشكە، قاتمال، تار رامكا، قېلىپلارنىڭ چەكلىمىسىنى بۇزۇپ تاشلاشقا، باشلامچىلىق بىلەن يېڭىلىق يارىتىشقا ۋە خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئېقىملارنىڭ تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىغا كەڭ يول قويۇشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ جەھەتتە ئەدەبىي ژۇرناللارنىڭ ئۆز ئۈستىگە ئالغان ۋەزىپىسى بىلەن مەسئۇلىيىتى ھەقىقەتەنمۇ ئېغىر.

بىزنىڭ ئەدەبىي ژۇرناللىرىمىز ئەدەبىيات ئۈستىدىكى ئەركىن مۇھاكىمە، تەشەببۇس، ئىزلىنىش ۋە يېڭىلىقلارغا كەڭ يول قويۇشى كېرەكمۇ ياكى بىرخىللا ئەدەبىي ئېقىمنىڭ سورۇنىغا ئايلىنىپ قېلىشى كېرەكمۇ؟ ئەدىبلەرنىڭ ئىجادىيەت ئەركىنلىكى بىلەن مۇھاكىمە ئەركىنلىكى ھەقىقىي كاپالەتكە ئېرىشتۈرۈلگەن بۈگۈنكى كۈندە ئەدەبىي ژۇرناللار زادى قايسى يولدا مېڭىشى كېرەك؟ مېنىڭچە، «تەگرىتاغ» نىڭ سىناق سانى بۇ مەسىلىگە بىرقەدەر توغرا جاۋاب بەردى.

گەرچە سىناق سانغا بىرپارچە ئەدەبىي ئوبزورنىڭمۇ كىرگۈزۈلمىگەنلىكى كىشىنى قاتتىق ئەپسۇسلاندۇرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ باي سەھىپىلىرىدىن خىلمۇ - خىل ئىپادىلەش شەكلى، خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئۇسلۇب، خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئېقىملار تەڭ ئورۇن ئالغانلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. كىشىنى خۇشال قىلىدىغان بۇخىل يۈزلىنىش ئىجادىيەت ئىشلىرىمىزنىڭ جانلىنىشىنى ھەم گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇئەييەن ئىجابىي رول ئوينىماي قالمايدۇ.

مەلۇمكى، دادىللىق بولمىسا، قاتماللىقنى بۇزۇپ تاشلىغىلى، يېڭىلىق ياراتقىلى بولمايدۇ. قاتماللىق بۇزۇپ تاشلانمىسا، يېڭىلىق يارىتىلمىسا، ئەدەبىياتنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرگىلى بولمايدۇ. «تەگرىتاغ» نىڭ ئەدەبىياتىمىزنى كۆپ خىللاشتۇرۇش يولىدا تاشلىغان دادىل قەدىمى ئەدىبلىرىمىزنىڭ كۆپ تەرەپلىمە ئىزلىنىپ، ئۈزلۈكسىز يېڭىلىق يارىتىشىغا كۈچلۈك ئىلھام ۋە مەدەت بېرىدۇ.

راستىنى ئېيتقاندا، بىزنىڭ كاللىمىز فېئوداللىق جاھىل ئادەت كۈچلىرى بىلەن «سول» ئىدىيىۋى ئېقىمنىڭ قالدۇق تەسىرلىرىدىن تاكى ھازىرغىچە ئۈزۈل - كېسىل قۇتۇلۇپ كەتكىنى يوق. ئۇنىڭ ئۈستىگە، دېموكراتىك ئىستىلگە تازا دېگەندەك ئادەتلىنىپ كەتكىنىمىز يوق. ئەدەبىيات قارىشىمىزمۇ كونا، قاتمال ھەم بىر تەرەپلىمە، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى يەتكۈزىدىغان ئۆتكەللىر-

شۇڭلاشقا بىرەر يېڭى ئەدەبىي ئېقىم ئۆزىنى كۆرسەتسىلا ياكى بىرەر يېڭى ئىجادىيەت ئۇسۇلى مەيدانغا چىقسىلا، بىنورماللىق، ئاسادىيلىق، غەلىتىلىك ھېس قىلىپ، يەڭگىللىك بىلەن ئەيىپلەپ كېتىمىز ياكى ئۇنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىمىز. ئۆزىمىزنىڭ كونا، تار رامكىسىغا سىغمىغان ئەسەرلەرگە گېزىت - ژۇرناللارنىڭ سەھىپىسىدىن ئوڭايلىقچە ئورۇن بەرگىمىز كەلمەيدۇ... بۇ خىل ناچار ئادەتلەر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن زىيانلىق بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا مەلۇم بازارغا ئىگە. بۇ خىل ھالەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، خۇددى «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىغا ئوخشاش دادىللىق بىلەن يول ئېچىشقا ۋە «ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» ۋەزىيىتىنى يارىتىشقا توغرا كېلىدۇ

سىناق سانىنىڭ بېشىغا بېسىلغان ئۇمىدلىك ياش يازغۇچى مۇھەممەد باغراشنىڭ «مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارىچۇقىدا قېتىپ قالغان سۈرەت» ناملىق پوۋېستى ئۆزىگە خاس يېڭى ئۇسلۇبقا ئىگە بولۇشتەك روشەن ئالاھىدىلىكى بىلەن كىتابخانىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىدۇ. يازغۇچى ئۆزىنىڭ بۇ پوۋېستىنى ئىجاد قىلىش جەريانىدا ئەسەرنىڭ مەزمۇنىدىن ئارتىپ ئاكى شەكلىگىچە يۈرەكلىك ئىزدىنىپ، ئەنئەنىۋى رېئالىزملىق ئىپادىلەش ئۇسۇلىنىڭ چەكلىمىسىنى بۇزۇپ تاشلىغان. خەلقىمىزنىڭ قوبۇل قىلىش سەۋىلىرىنى ماھىرلىق بىلەن بىرلەشتۈرۈپ قوللىنىش ئارقىلىق مىللەتنىڭ روھىي جەھەتتىكى زەئىپلىكىنى ئېچىپ بېرىش مەقسىتىگە يەتكەن. مىللىتىمىزنىڭ ھازىرقى روھىي ھالىتىنى پەقەت ئەنئەنىۋى رېئالىزملىق ئىپادىلەش ئۇسۇلىغىلا تايىنىپ ئەكس ئەتتۈرىمىز دېسەك، ناھايىتى ئۇرغۇن ئەسەرلەرنى يېزىشقا توغرا كەلگەن بولاتتى، لېكىن يازغۇچى مۇھەممەد باغراش ئارىلاشما ئىپادىلەش شەكلىدىن ئىجادىي ھالدا پايدىلانغانلىقى ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ قىسقىغىنا بىر پارچە پوۋېستىدا پۈتۈن بىر مىللەتنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىدىكى پاجىئە بىلەن كېسەللىكنى خېلى چوڭقۇر ھەم ئەتراپلىق ئېچىپ بېرىشكە قادىر بولالىغان. يازغۇچىنى مىللىي ئاڭ ئۈستىدە قايتا ئويلىنىشقا مەجبۇر قىلغان كۈچ — ئۇنىڭ روھىي دۇنياسىغا شىددەت بىلەن بۆسۈپ كىرگەن ھازىرقى زامان ئېڭى. بۇ خىل ئاڭ ئۇنىڭ كۆزىنى روشەنلەشتۈرگەن، تەسەۋۋۇرىنى قاناتلاندۇرغان، ئۇنى ئېگىزدە تۇرۇپ، يىراقنى كۆرەلەيدىغان ئىقتىدارغا ئىگە قىلغان. شۇڭلاشقا ئۇ، مىللەتنىڭ تەرەققىياتىغا پۇتلىكاشاڭ بولۇۋاتقان مەنىۋى كېسەللىكلەرنى ئېنىق تېپىپ چىقىپ، دادىللىق بىلەن ئوپېراتسىيە قىلالىغان. ئۆز مىللىتىنىڭ روھىي جەھەتتىكى زەئىپلىكىگە قاتتىق ئېچىنغان يازغۇچىنى خىلمۇ - خىل رامكا، قېلىپلارنىڭ چەكلىمىسىمۇ توسۇپ قالالمىغان. شۇڭلاشقا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىلغار بەدىئىي غايىسىنى ئوڭۇشلۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ كەڭرى يولىغا ئەركىن قەدەم تاشلىيالىغان. ئۇنىڭ بىر پارچە پوۋېستىدا

كەنگە ئوخشاش ئىنتايىن مۇھىم ھەم ئەمەلىي مەسىلىلەرنى قويىدۇ. شۇنداقلا كىتابخانلارغا ھازىرقى زامان ئېڭىنى قوبۇل قىلىش ئىسلاھاتىنىڭ ئەڭ ھالقىلىق، ئەڭ ھەل قىلغۇچ مەسىلە ئىكەنلىكىنىمۇ ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئاڭ جەھەتتىكى قاتماللىق ئۇسلۇب جەھەتتىكى قاتماللىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغانلىقىنى، ھازىرقى زامان ئېڭى بىلەن قوراللانغان يازغۇچى ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبلارنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلماي بولمايدۇ. ياش يازغۇچى مۇھەممەد باغراشنىڭ «مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارىچۇقىدا قېتىپ قالغان سۈرەت» ناملىق پوۋېستى ئارقىلىق ياراتقان ئۇسلۇبى ئۇنىڭ ئىدىيىدە ئازاد بولغانلىقى، نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتكەنلىكى، بولۇپمۇ يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا ھازىرقى زامان ئېڭى [illegible]

مانتىزىم، سىمۋولىزىم، مودېرنىزىم، ئاڭ ئېقىمى، مەۋجۇدىيەتچىلىك قاتارلىق خىلمۇ - خىل ئىپادىلەش ئۇسۇللىرى مەۋجۇت. ئەدەبىي ئىجادىيەت جەريانىدا بۇلارنىڭ قايسىسىنى قوللىنىشنى يازغۇچىنىڭ بەدىئىي غايىسى، ئىپادىلەش ئېھتىياجى، خاسلىقى ھەم قىزىقىشى بەلگىلەيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇلار ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ئەركىن تاللاش ھوقۇقىغا ئىگە بىر ئەدىب بىر خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ياقتۇرسا، يەنە بىر ئەدىب باشقا بىر خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ياقتۇرۇشى مۇمكىن، بىر ئەدىب مەلۇم بىر ئىپادىلەش ئۇسۇلىنىلا قوللانسا، يەنە بىر ئەدىب بىر قانچە خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ئۆز ئارا گىرەلەشتۈرۈپ ياكى بىر - بىرىگە سىڭدۈرۈپ قوللىنىشى مۇمكىن، شۇنداقلا بىر ئەدىب بۇ قېتىم بىر

سەر يازىدىغان ئەدىبلەرنى كەمسىتىشمۇ ياكى ئىنكار قىلىشمۇ توغرا ئەمەس. بىز ئەدەبىياتىمىزنىڭ مەزمۇن، شەكىل، ئۇسلۇب ۋە ئىپادىلەش ئۇسۇلى قاتارلىق جەھەتلەردە خىلمۇ-خىل بولۇشىنى، ئەدەبىياتىمىزدا خىلمۇ-خىل ئەدەبىي ئېقىملارنىڭ مەيدانغا كېلىشىنى، ئەدىبلىرىمىزنىڭ ئۇسلۇب ۋە بەدىئىي ماھارەت جەھەتتە ئۈزلۈكسىز ئىزلىنىشىنى ھەم يېڭىلىق يارىتىشىنى تەشەببۇس قىلىشىمىز لازىم. بىزدە ھەر خىل پىكىر ئېقىملىرى بىلەن ھەر خىل ئۇسلۇبلارنى ئوتتۇرىغا چىقىرالايدىغان شىجائەتمۇ، قىممىتى بار بارلىق نەرسىلەرنى قوبۇل قىلالايدىغان ئىقتىدارمۇ، شۇنداقلا بىر-بىرىمىزنىڭ ئۇسلۇبىغا ھۆرمەت قىلىدىغان ئىلمىي پوزىتسىيە بىلەن ئەخلاقىي-پەزىلەتمۇ بولۇشى كېرەك.

دەۋر ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلماقتا. ئومۇميۈزلۈك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلىۋاتقان، سىرتقا قارىتا ئېچىۋېتىلگەن بۈگۈنكى جۇڭگو زېمىنىدا ئېلىمىزدىكى ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇشىدا، مەنىۋى قىياپىتىدە، پىكىر قىلىش ئۇسۇلىدا ۋە ئىستېتىك ئېڭىدا چوڭقۇر ئۆزگىرىشلەر يۈز بەرمەكتە. بۇ خىل ئۆزگىرىشلەر مىللىي خاراكتېرگە، مىللىي پىسخىك ھالەتلەرگە تەسىر كۆرسەتمەكتە. جەمئىيەتتىكى ھەم كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى يېڭىچە ئۆزگىرىشلەر ئەدىبلىرىمىزدىن مىللىي خاراكتېر بىلەن دەۋر خاراكتېرىنى، مىللىيلاشتۇرۇش بىلەن زامانىۋىلاشتۇرۇشنى، مىللىي ئالاھىدىلىك بىلەن ھازىرقى زامان ئېڭىنى زىچ بىرلەشتۈرۈپ، ئەنئەنىلەرگە تەنقىدىي ۋارىسلىقمۇ قىلالايدىغان ھەم دەۋر روھىنىمۇ تولۇق گەۋدىلەندۈرەلەيدىغان، ئۆز زېمىنىدىمۇ پۇت تىرەپ تۇرالايدىغان ھەم دۇنياغىمۇ يۈزلىنەلەيدىغان مۇنەۋۋەر ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆپلەپ يارىتىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ تەلەپنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىش ئۈچۈن، مىللىي ئەنئەنىلەرگە تەنقىدىي ۋارىسلىق قىلىش بىلەن يېڭىلىق يارىتىشنى قانداق قىلغاندا تېخىمۇ ئوبدان بىرلەشتۈرگىلى بولىدىغانلىقىنى، ئۆزگىرىش ئىچىدە تۇرۇۋاتقان مىللىي ئالاھىدىلىكنى قانداق تونۇش، قانداق ئىگىلەش ۋە قانداق گەۋدىلەندۈرۈشكە بولىدىغانلىقىنى شۇنىڭ بىلەن بىللە ھازىرقى زامان دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى تۈرلۈك ئەدەبىي ئېقىملار بىلەن خىلمۇ-خىل ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىنى، يېڭىچە ئۆزگىرىشلەرنى ۋە ئەڭ يېڭى مۇۋەپپەقىيەتلەرنى ئەستايىدىل ھەم چوڭقۇر تەتقىق قىلىشقا، چەت ئەللەرنىڭ ياكى باشقا مىللەتلەرنىڭ ئىلغار، پايدىلىق مەدەنىيىتىنى قوبۇل قىلىشقا، ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ئۆتكۈزۈشكە ھەم تەرەققىي قىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ.

چەت ئەللەرنىڭ ياكى باشقا مىللەتلەرنىڭ ئىلغار، پايدىلىق مەدەنىيىتىنى قوبۇل قىلماسلىق ياكى چەتكە قېقىش — ئاڭ جەھەتتىكى بېكىنمىچىلىكنىڭ ياكى مەنىۋى كورلۇقنىڭ گەۋدىلىنىش ئالامىتى. بىر نەچچە مىڭ يىللىق مىللىي مەدەنىيەتنىڭ باي ھەم ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى بىراقلا ئىنكار قىلىشمۇ ئاقىلانىلىك ئەمەس. چۈنكى بىز باشقا مىللەتلەرنىڭ ئۆزىمىزگە ھەققەتەنمۇ پايدىسى تېگىدىغان ئىلمىي، ئىجادىي، پايدىلىق كۆز قاراشلىرى بىلەن بەدىئىي ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىنى قوبۇل قىلىشتا ئۆز مىللىتىمىزنىڭ ئەدەبىياتىنى تېخىمۇ بېيىتىپ ھەم تولۇقلاپ ئۆستۈرۈشنى، بولۇپمۇ ئۆزىمىزنىڭ بەدىئىي خاسلىقى بىلەن ئىجادىيەت ئالاھىدىلىكىمىزنى تېخىمۇ تولۇق جارىي قىلدۇرۇشنى مەقسەت قىلىمىز. شۇڭلاشقا بىز كۆپرەك ئۆگىنىپ، نەزەر دائىرىمىزنى ئۈزلۈكسىز كېڭەيتىپ، نەزەرىيە سەۋىيىمىزنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈپ ئەدەبىيات قارىشىمىزنى يېڭىلاپ، ئۆز ئەدەبىياتىمىز بىلەن باشقا مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىكى مېغىز بىلەن شاكىلىنى توغرا پەرقلەندۈرۈپ،

شاكاللارنى تاشلىۋېتىپ مېغىزلارنى بىر - بىرسىگە ئارىلاشتۇرۇش ئارقىلىق مىللەتكىمۇ ياقىدىغان، دۇنياغىمۇ ئاقىدىغان سۈپەتلىك مەنىۋى ئوزۇق يارىتىشقا ماھىر بولۇشىمىز لازىم.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 12 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 6 - ئومۇمىي يىغىنى ماقۇللىغان سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاڭجېنى توغرىسىدىكى قاراردا ئاساسىي قانۇندا بەلگىلەنگەن پىرىنسىپلار بويىچە ئىلىم ئەركىنلىكى، ئىجادىيەت ئەركىنلىكى، مۇھاكىمە ئەركىنلىكى، تەنقىد ۋە تەنقىدكە قارشى تەنقىد ئەركىنلىكىنى داۋاملىق يولغا قويۇش كېرەكلىكى ئېنىق كۆرسىتىلىپ، بىزنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت، نەزەرىيە تەتقىقاتى ۋە ئەدەبىي ئوبزورچىلىق ئىشلىرىمىزنى كۈچلۈك كاپالەتكە ئېرىشتۈردى. «بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش»، «ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» فاڭجېنىنى قۇرۇق گەپكە ئايلاندۇرۇپ قويماي، بەلكى ھەقىقىي تۈردە ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، ئىلمىي تەتقىقاتنى ئاساس قىلىدىغان ئىزلىنىش بىلەن ئەركىن مۇھاكىمىگە كەڭ يول بېرىش ئەدەبىياتىمىزنىڭ نەزەرىيە تەتقىقاتىنى ھەقىقىي تۈردە جانلاندۇرۇشنىڭ، شۇنداقلا ئەدەبىي ئوبزورچىلىرىمىزنى ھازىرقى زامان ئەدەبىيات قارىشى يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرۈشنىڭ زۆرۈر شەرتى. ئەدەبىيات قارىشىمىزنىڭ تا ھازىرغىچە يېڭىلانماي كېلىۋاتقانلىقى، تار، قاتمال، ئۆلۈك رامكا، قېلىپلارنىڭ ئىسكەنجىسىدىن تېخىچە تولۇق قۇتۇلالمايۋاتىمىز، ئەسەرلەرنى يەنىلا كونا ئەدەبىيات قارىشى بويىچە باھالاۋاتقانلىقىمىز، ئىنسانىنىڭ ئىنتايىن مۇرەككەپ خاراكتېرىنى بەكمۇ ئاددىيلاشتۇرۇپ قويۇش ئاخباراتنى بەدىئىي پورمىغا كىرگۈزۈش، باشقىلارنىڭ ئىرادىسى بويىچە قەلەم تەۋرىتىش قاتارلىق كونا ئىللەتلەرنىڭ داۋاملىق ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتقانلىقى نەزەرىيە تەتقىقاتىمىزنىڭ جانلىنالمايۋاتقانلىقى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

رەڭدار بولۇش ۋە يېڭىلىق يارىتىش تەلىپى پەقەت ئەدەبىي ئەسەرگىلا ئەمەس، بەلكى ئەدەبىي ئوبزورلارغىمۇ قويۇلىدۇ. ھازىرقى ئەدەبىي ئوبزورچىلىرىمىزدا ساقلىنىۋاتقان قاتماللىق، قېلىپبازلىق، فورماليزملىق ۋە بىر تەرەپلىمىلىك ئىللەتنى ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئىنتايىن زىيانلىق. بىزنىڭ ئەدەبىي ئوبزورچىلىقىمىز ئەمەلىيەتنى ھەقىقەتنى سىناشنىڭ بىردىنبىر ئۆلچىمى قىلىپ، خاملىقى، بىر تەرەپلىمىلىكى، خاتالىقى ياكى ئۆزگەرگەن ئەھۋالغا ماس كەلمەي قالغانلىقى ئەمەلىيەت تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان ھۆكۈم ۋە يەكۈنلەرنى بۇزۇپ تاشلاشقا جۈرئەت قىلغاندىلا، ئەركىن راۋاجلىنىش ئىمكانىيىتىگە تولۇق ئېرىشەلەيدۇ. چۈنكى، ئىنسانلار ئۆزلىرى ياراتقان ئەدەبىيات نەزەرىيىسىنى ئۈزلۈكسىز بېيىتىشتا ھەم مۇكەممەللەشتۈرۈشكە قادىر، شۇڭلاشقا ئۆزىمىزدىن بۇرۇن ئۆتكەن ئەدىبلەرنىڭ ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى جەريانىدا يەكۈنلىگەن تەجرىبە - ساۋاقلىرى ئاساسىدا چىقىرىلغان ھۆكۈملەرنى مۇتلەق ئۆزگەرمەيدىغان، تەرەققىي قىلمايدىغان قاتمال نەزەرىيىگە ئايلاندۇرۇۋېلىش توغرا ئەمەس. بۇ نۇقتىنى ئىنكار قىلساق، ئەمەلىيەت نۇقتىئىنەزەرىدىن، تەرەققىيات نۇقتىئىنەزەرىدىن، ئىجادكارلىق نۇقتىئىنەزەرىدىن چەتنەپ، ئەدەبىياتىمىزنى تۇرغۇنلۇق ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويۇشىمىز تۇرغان گەپ. مەن «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ ئۆز سەھىپىلىرىدىن يېڭىلىق يارىتىش روھىغا باي، ئىلمىي قىممىتى يۇقىرى، تىغى ئۆتكۈر ئەدەبىي ئوبزورلار بىلەن تەتقىقات ماقالىلىرىغا كەڭرەك ئورۇن بېرىپ، ھازىرقى ئوبزورچىلىقىمىزدا شەكىللىنىپ قالغان خىلمۇ - خىل «چەكلەنگەن رايون» لارنى دادىللىق بىلەن بۇزۇپ تاشلىشىنى، ئەدەبىي ئوبزورلارنىڭ رەڭدار، ئىجادىي، ئىلمىي ھەم مېغىزلىق بولۇشىغا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىشىنى، سىناق سانىنى ئوب-

زورسىز چقىرىشتەك سەۋەنلىكنى مەڭگۈ تەك-
رارلىماسلىقنى سەممىي ئۈمىد قىلىمەن. چۈن-
كى بىزنىڭ ئەدەبىي ئوبزورچىلىقىمىز «تەڭرى-
تاغ» قا ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن سەپدىشى ئەدە-
بىي ئىجادىيەت بىلەن بىللە يامىشىشقا ھەق-
لىق.

بىزنىڭ بەزى ئەدىبلىرىمىز يېقىندا ئە-
دەبىي تەنقىدچىلەرگە «ئەدەبىياتنىڭ ساقچى-
لىرى» دەپ يېڭى نام قويۇپتۇ. بۇ يېڭى نام
قۇلاققا قوپاللىراق ئاڭلانسىمۇ، لېكىن ئۇنى ئى-
جاد قىلغۇچىلارغا رەھمەت ئېيتىشقا توغرا
كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ. چۈنكى ئەدەبىي تەنقىد،
خۇددى خەلق ساقچىسى خەلقنى قوغدىغان-
دەك، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆزىتىش، تۈز-
تىش ھەم قوغداش مەجبۇرىيىتىنىمۇ ئۆز
ئۈستىگە ئالغان. خەلق ساقچىسىنى ئۆز ۋە-
زىپىسىنى ئىجرا قىلىشتىن توسۇۋالغىلى بول-
مىغاندەك، ئەدەبىي تەنقىدچىنىمۇ مۇنەۋۋەر
ئەسەرلەرنى مەدھىيىلەش ۋە
ناچار ئەسەرلەرنى تەنقىدلەش
ئەركىنلىكىدىن مەھرۇم قىلغىلى بول-
مايدۇ. خەلق ساقچىسىنىڭ قورالى بولسا، ئە-
دەبىي تەنقىدنىڭ ئۆتكۈر تىغى
بار. بۇ تىغنىڭ تېگىپ كېتىشىدىن قورققان
ئادەم ئەڭ ياخشىسى، ئەدەبىي ئىجادىيەتتىن
باشقا كەسىپنى تاللىۋالسا بولىدۇ. چۈنكى
كىتابخانلار بىلەن مەتبۇئات يۈزىدە كۆرۈشكەن
ئەسەرگە مەتبۇئات يۈزىدە باھا بېرىشكە توغ-
را كېلىدۇ. ئەدەبىي تەنقىد ئەدىبنىڭ مەنىس-
ئۆزلىرىگە ئەڭ يېقىن دوست تۇتىدۇ. بۇ ئىك-
كى دوست ئۇلارغا كۈچ-قۇۋۋەت، ئۈمىدۋارلىق
ئىشەنچ ۋە شادلىق بېغىشلايدۇ. خەلقنى ئو-
رۇنسىز رەنجىتكەن ياكى بوزەك قىلغان
ساقچىغا خەلقنىڭ تەنقىد بېرىشى تامامەن
يوللۇق بولغىنىدەك، تەنقىدنى توغرا قانات
يايدۇرالمىغان ياكى ئەدىبلەرنى ئورۇنسىز
ئەيىبلىگەن ئەدەبىي تەنقىدچىگە ئەدىبلەرنىڭ
قارشى تەنقىد بېرىشىمۇ تامامەن يوللۇق.
لېكىن ئۆزىنىڭ جاپالىق ۋەزىپىسىنى ئەستا-
يىدىللىق بىلەن ئورۇنلاۋاتقان ساقچىنى كەي-
نىدىن تىللاش ياكى چۆكۈرۈش توغرا بولمىغى-
نىدەك، تەنقىد قورالىدىن توغرا ھەم ئۈنۈ-
ملۈك پايدىلىنىۋاتقان ئەدەبىي تەنقىدچىنى
ئۆچ كۆرۈش ياكى قارىلاشمۇ توغرا ئەمەس.
قاراڭ، خەلق ساقچىسى بىلەن ئەدەبىي تەن-
قىدچىنىڭ ئەھۋالى نېمىدېگەن ئوخشىشىپ
كېتىدۇ - ھە! ئۇنداق بولسا، ئەدەبىي تەنقىد-
چىلەرنى«ئەدەبىياتنىڭ ساقچىلىرى» غا ئوخ-
شاتقۇچىلاردىن رەنجىمىسەكمۇ بولغۇدەك. مەي-
لى قانداقلا نام قويۇلمىسۇن، ئەدىبلەردىن
ئەدەبىي تەنقىدچىلەرنى، ئەدەبىي ئەسەرلەر-
دىن ئەدەبىي ئوبزورلارنى ئايرىۋەتكىلى
بولمايدۇ. چۈنكى ئۇلار بىر - بىرسىنىڭ
ئالغا بېسىشىغا تۈرتكە بولىدىغان، ئىلھام بېرى-
دىغان ئەڭ يېقىن سەپداشلاردۇر. سىناق سان-
دا بىر - بىرسىدىن ئايرىلىپ قالغان بۇ سەپ-
داشلارنىڭ «تەڭرىتاغ» نىڭ كېيىنكى سانلىرى-
دا مەھكەم قول تۇتۇشۇپ بىرلىكتە ئالغا با-
سىدىغانلىقىغا ئىشەنچىمىز كامىل.

...رەلەيدۇ.

...قەقىدە ھېكايە»
...ىكى شۇ يەردىكى،
...شۋى ھېكايىچىلىق
...كايىدا پېرسۇناژلار-
...ىسخىك تەسۋىرىمۇ،
...چى ئەسەر قەھرىمانىغا
...ئۇنۇملۇك پايدىلى-
...ىدا ئۆتكەن ئەخ-
...ېكشىگەن ئىبارەت...

ياش يازغۇچى ئابدۇراخمان ئەبەيىنىڭ «ئەخ-
مەتجان قاسىمى ھەققىدە ھېكايە» ناملىق
ئەسىرى ئارقىلىق ئىپادىلىگەن يېڭىلىق يارى-
تىش روھىنى ئالقىشلاشقا ئەرزىيدۇ.

ياش يازغۇچى قادىر ئارسلان «مېنى ئا-
يىغىن قىزىم» ناملىق ھېكايىسىدە يېڭىچە قۇ-
رۇلما شەكلىنى قوللىنىپ، مۇۋەپپەقىيەت قا-
زانغان. بۇ ھېكايىدە ۋەقەلىكنىڭ تەرەققىياتى
ئەمەس، بەلكى پېرسۇناژنىڭ ئىچكى پائالىيى-
تى، يەنى پسىخىك پائالىيىتى ئەسەر قۇرۇل-

ئاقكۆڭۈل، كۆيۈمچان، رەھىمدىل، جاپاكەش ھەم دەرتمەن ئانا بىلەن ئۇنىڭ ئەركە ـ نايناق، ھاياسىز ۋە مەنىۋى جەھەتتە چۈشكۈنلەشكەن قىزىنىڭ ئىندىۋىدۇئال خاراكتېرىنى خېلى روشەن ئېچىپ بەرگەن.

ئەنئەنىۋى قۇرۇلما شەكلىنى يېڭىلاپ، بايان خاراكتېرلىك قۇرۇلمىنى پسىخىك قۇرۇلمىغا ئۆزگەرتىش — بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزغا نىسبەتەن بىر خىل يېڭىلىق. چەت ئەل ئەدىبلىرى بىلەن خەنزۇ ئەدىبلىرىنىڭ ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى بۇ خىل يېڭى قۇرۇلما شەكلىدە پوۋېست، رومان قاتارلىق يىرىك ئەسەرلەرنىمۇ يېزىپ چىققىلى بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. پسىخىك قۇرۇلما ئەدەبىياتنىڭ ئىنسان قەلبىگە بولغان تەسىرىنى تېخىمۇ كۈچەيتىشنى مەقسەت قىلىدۇ. ئادەمنىڭ پسىخىك پائالىيىتى — ئىنتايىن مۇرەككەپ بىر جەريان. لېكىن بىز ئۆتكەندە كۆپرەك ۋەقەلىك قوغلىشىپ ياكى ۋەقەلىكنى بايان قىلىشقىلا بېرىلىپ كېتىپ، روھىي دۇنياسى ئىنتايىن مۇرەككەپ ئىنساننىمۇ ئاددىيلاشتۇرۇپ تەسۋىرلىدۇق. ئۆزى تەسۋىرلەۋاتقان پېرسوناژلارنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىگە تولۇق ھۆرمەت قىلمىغان ئەدىبنىڭ پسىخىك تەسۋىر بىلەن پسىخىك قۇرۇلمىنىڭ ئەۋزەللىكىنى يېتەرلىك ھېس قىلالىشى ناتايىن. ياش يازغۇچى قادىر ئارسلاننىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنى ئۆز قەھرىمانى — قەمەر ئانىنىڭ ئىچكى سېزىمى بىلەن كۆزىتىش ئارقىلىق «مېنى ئايىغىن قىزىم» ناملىق ھېكايىسىنى پسىخىك ئەھمىيەتكە، تەسىرچانلىققا ئىگە قىلالىغانلىقى ئۇنىڭ ئۆزى يارىتىۋاتقان پېرسوناژنىڭ پسىخىك ھالىتىدىكى مۇرەككەپلىك بىلەن ھەقىقىيلىككە ھۆرمەت قىلغانلىقىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى.

ئىندىۋىدۇئال شەكىل ئارقىلىق ھېسسىياتتىكى چىنلىقنى ئىپادىلەش، ھازىرقى زامان كىشىلىرىنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىدىكى پسىخىك ھالەتلەرنى چوڭقۇر ئېچىپ بېرىش — ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىدىكى يېڭى يۈزلىنىش. سىناق سانىغا كىرگۈزۈلگەن ياش شائىر ئەخمەتجان ئوسماننىڭ «ئېزىققان يوللار» ناملىق چاتما شېئىرى شەكلىنىڭ يېڭىلىقى، مەزمۇنىنىڭ مۇرەككەپلىكى ھەم پىكرىنىڭ يوشۇرۇنلۇقى بىلەن ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. چۈنكى بۇ شېئىرلاردا تاشقىي دۇنيادىكى ئوبيېكتىپ شەيئىلەر تۇغرىدىن ـ تۇغرا ئىپادىلەنمىگەن، بەلكى شائىر ئىدىيىسىدىكى جۇشقۇنلۇق، شائىر كەيپىياتىدىكى مۇرەككەپلىك، شائىر تەسىراتىدىكى چىنلىق ئۆزگىچە شەكىل ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن. بۇ شېئىرلارنىڭ باش تېمىسى روشەن بولمىغاچقا، پىكرى يوشۇرۇن بولغاچقا، تۇراق ـ قاپىيىلىرىمۇ شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى ئۆلچەملىرىگە چۈشمىگەچكە، مۇنداقلا قارىماققا، چۈشىنىكسىز ھەم غەلىتە تۇيۇلىدۇ، لېكىن تازا چوڭقۇر مۇلاھىزە قىلىپ كۆرسەك، بۇ شېئىرلار كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى چىنلىققا يېقىنلاشتۇرۇلغانلىقىنى، ئىچكى ئەركىنلىككە ئېرىشتۈرۈلگەنلىكىنى ھېس قىلالايمىز.

مېنىڭچە، بۇ خىل ئۇسلۇبتا يېزىلغان شېئىرلارغا نىسبەتەن يەڭگىللىك بىلەن ئىنكار قىلىش پوزىتسىيىسىنى تۇتۇشقىمۇ، تەلەپ قويماسلىققىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى ئەدەبىياتىمىزدا يېڭىدىن مەيدانغا چىققان ھەر قانداق بىر ئەدەبىي ئېقىمنىڭ بىردىنلا كامالەتكە يېتىپ كېتىشى ناتايىن.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، سىناق ساندىكى شېئىرلار ئۆزىنىڭ رەڭدارلىقى، ئۇسلۇبىدىكى خىلمۇ ـ خىللىقى بىلەن ئەدەبىياتىمىزنىڭ كۆپ خىللىشىشقا، جانلىنىشقا باشلىغانلىقىنى ئىپادىلىدى. بۇ خىل جانلىنىش ئەدەبىياتىمىزدىكى قاتماللىقنى بۇزۇپ، ئۇنى ھازىرقى زامان سەۋىيىسىگە كۆتۈرۈشتە غايەت زور رول ئوينىماي قالمايدۇ.

شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ

سىدىقھاجى روزى

شائىرنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا دراماتىك تۇغۇلۇش يۈز بەرگەندە شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ. شېئىر، شائىرنىڭ قەلب چوڭقۇرلۇقىغا بېسىپ كۆندۈرەلمىگەن ئاچچىق ھەسرىتىنى ياكى تاسادىپ كەلگەن خۇشاللىق تۇيغۇسىنى ئىپادىلەش مەزمۇنى قىلىدۇ.

تۇرمۇش شائىرغا ھەقىقەتنى بىشارەت بەرگەندىمۇ ھامان شائىرنىڭ ئۆزىگە خاس ھەقىقىتى بولىدۇ. ھەتتا تۇرمۇش ھەقىقىتىنى ئۆزىنىڭ ھەقىقىتىگە سىڭدۈرۈۋېتىدۇ. بۇ ھالدا دېمەك، شائىر ئۆزىنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ خوجايىنىدۇر. شائىر ئۆزىنى تۇرمۇشقا باغلاپ قويماستىن، ھەقىقىي مەنىدە تاشقى دۇنياغا تەسىر قىلىشىنى ئويلايدىكەن، ئۇ ھالدا ئۇ تۇرمۇشتا ياشايدىغان ئادەم ۋە تۇرمۇشتىن ئۈستۈن تۇرىدىغان شائىر بولالايدۇ. شائىر ئەخمەتجان ئوسمان ئەنە شۇنداق شائىر. ئۇنىڭ لىرىكىلىرى ئەنە شۇ تىپتىكى لىرىكىلاردۇر.

بۇ شېئىرلارنى ئوقۇغاندا، شېئىرنىڭ تۇرمۇش ئاساسى نېمە توغرىسىدا ئويلىنىش، شېئىرنىڭ ئىچكى مەزمۇنىنى ئاددىيلا مەنبەگە قايتۇرۇشقا ئۇرۇنغانلىق بولىدۇ. مەن بۇ شېئىرلاردا تۇرمۇش مەنزىرىسى يوق، دەپ ئېيتالمايمەن. تۇرمۇشنىڭ ئەسلى قىياپىتى شائىرنىڭ تەسەۋۋۇرى ئارقىلىق ئۆزگەرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ قەلب چوڭقۇرلۇقىدا پەيدا بولغان دراماتىك پاجىئەگە كۆپرەك قىزىقىمەن. لىرىكىلاردا شائىر گاھىدا ئۆزىنى ئىنكار قىلىدۇ، گاھىدا ئۆزىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ. ئىنكار قىلىنغان تۇرمۇشنىڭ پاجىئەلىرىدە ئۆزىنىڭ غەيرىي قىياپىتىنى كۆرىدۇ. بۇنى شېئىرىي مەنزىرىگە ئايلاندۇرۇپ، مەنزىرە ئىچىدە خاراكتېرىنىڭ مەزمۇنى بولغان شائىرنىڭ غۇرۇرى شەكىلگە كىرىدۇ. ئۆزىدە پەيدا بولغان ۋە ئۆزىنى قۇتقازغۇچى مەنىۋى تىرەك — «غايە» نى ئوبرازلاشتۇرۇپ، ئۆزىگە ۋە يېمىرىلمەس ئېتىقادىغا بولغان ئىشىنىشىنى چوڭقۇرلاشتۇرىدۇ.

تۇرمۇش سەن ۋە مەن ئويلىغاندىنمۇ مۇرەككەپ تۈزۈلگەن. مۇبادا بىزنىڭ تەپەككۇرىمىز مۇرەككەپلىككە يۈزلەنمەيدىكەن، تۇرمۇش ئۆزىنىڭ مۇرەككەپلىكى بويىچە كېتىۋېرىدۇ، ئادەملەر ھەتتا شائىرمۇ ماڭىدىغان يول تاپالمايدۇ. «ئېزىققان يوللار»، ماگاي دېسەك تۇرمۇشتا يول كۆپ، لېكىن ئادەم ھەر دەقىقە بۇ يوللارنى تاللاشقا دۇچ كېلىدۇ. قايسى يولنى تاللىۋېلىش ھەر كىشىنىڭ ئىختىيارى. ئىككىنچى بىراۋ بۇنى بېكىتىپ بېرىشكە چارىسىزدۇر. شۇڭا شائىرغا ئوخشاشلا بىزگىمۇ ۋەتەن سۆيگۈسى «ئابىدە»، ۋەتەننىڭ ئۆزى «ئېزىتقۇ» دۇر. يۇقىرىقى لىرىكىلاردا «مەن» ۋەتەن ئىشقىدا پەرھاد، تاھىر بولغان. شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىغا سىڭىشتۇرغاندا ئەخمەتجان ئوسماننىڭ شېئىرىي پىكرىي ئۆزگىچە پۇراققا ئىگە.

«كېچە ئانا غېمىنىڭ قالدۇق كۆيۈكى»، «كېچە» بۇ شېئىردا شائىرنىڭ ئىدراكى ئۆزى تەلەپ قىلغان نەرسىنى ئىزدەيدۇ. «يۇلتۇز»نى

ئەللەي ناخشىسى، «ئاي» نى كۆرگەن چۈشىنىڭ مەقسىتى قىلىنۋالىدۇ. لىرىكىدا يارىتىلغان ناھايىتى باي چوڭقۇر فانتازىيە مۇھىتى ئەمەلىيەتتە كەلگۈسىدىكى رېئاللىقتا ھامىلدار بولغان مۇھىتتۇر. «چۈش» لىرىكىسىنى شائىر غايىسىنىڭ بەدىئىي كۆرۈنۈشى دېسەك، «بۇركۈتسىز ئۇۋا» تۇرمۇشقا مۇستەقىل باھا بېرىشىنىڭ بەدىئىي نەتىجىسىدۇر.

سىمۋوللۇق تۈس بېرىلگەن «بۇركۈتسىز ئۇۋا» بىزگە ئاجايىپ بىر ئېنىق مەنزىرە بېرىدۇ. مەنزىرە ئىچىدە ئوبراز قەد كۆتەرگەن دېگەندىن كۆرە، زىددىيەت ئىچىدىكى شائىرنىڭ ھېسسىياتى چېچىلاڭغۇ تۇرمۇش ھادىسىلىرىنى شېئىرىي مەنزىرە ئىچىگە ئۇيۇشتۇرغان، ھېسسىيات روشەن خاراكتېرگە ئىگە بولغان دېگىنىمىز تۈزۈك. سىمۋوللۇق مەنىگە ئىگە «كۆلەڭگىلەر»، «ئۇچۇپ يۈرگەن» غازاڭلار «ياش بىلەن نەملەنگەن پويىز ئاۋازى»، «بۇركۈتسىز ئۇۋا» دېگەن پىكىر بىلەن ئىچكى باغلىنىشقا ئىگە. ئەگەر، ئۇۋىدا بۇركۈت بولسا ئىدى، «كۆلەڭگىلەر بولمىغان»، «غازاڭلار» ئۇچۇپ يۈرمىگەن بولاتتى. تەبىئەت ۋە جەمئىيەت ھادىسىلىرى گىرەلىشىپ كەتكەن، سەۋەب نەتىجىسى ئېنىق بولغان سىمۋوللاشتۇرۇش ئارقىلىق ئىجتىمائىي تۈسكە ئىگە بولغان بۇ شېئىردا شائىر رېئاللىق بىلەن يېقىنقى زامان تارىخىنىڭ قىياپىتىدىكى ئوخشاشلىقتا ئىزدەنگەن، كۆزىتىشىنىڭ نەتىجىسى

بىخەۋەر تۇرغان شائىر «ھەقىقەت» ئىشىكىنى چەككەندە ئاڭ ئۆزگىرىشىگە ئېرىشىدۇ. بۇنداق ئۆزگىرىش، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي پىسخىك قۇرۇلمىسىدىكى ئىچكى ئۆزگىرىشنى شېئىرغا ئېخچاملاشقا مۇمكىنلىك بېرىدۇ. شائىرنىڭ تەۋرىنىپ تۇرغان ئىرادىسى ئۈمىد بىلەن ئۇچراشقاندا ھاياجىنى شائىرنى «خىزىرلىق» ئورنىغا «خىزىر»، كۆتۈرىدۇ. بۇ شېئىردا ھېسسىيات ئۆزىنىڭ رولىنى كۆرسىتىش جەريانىدا ئىرادىگە يول ئېچىپ بېرىدۇ. ئەگەر ئىرادە ھېسسىياتنى ئۇرغۇتىدىغان ئورگان دېيىلسە، شۇنداقلا ھېسسىيات ئارقىلىق مۇستەھكەملىنىدىغان قەتئىيلىكتۇر. بۇ قەتئىيلىكنىڭ داۋامى «بۇلۇت ئۈستىدە» دېگەن شېئىردا تېخىمۇ روشەن ئوبراز ھالىتىگە كىرىدۇ. «يەيمەن ئۇيقۇنى»، «قۇچىقىمدا ئۇخلايدۇ جاھان» دېگەن مىسرالاردا ھېسسىيات يۈكسەللىككە كۆتۈرۈلۈپ، غايە — ئىنسانپەرۋەرلىك، شائىرنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىكىنى، ئىنتېرناتسىئونالىزملىق ئىدىيىۋى ئېقىم دەرىجىسىگە كۆتۈرىدۇ. غايىنىڭ رېئاللىققا ئايلىنىش تەقەززالىقى، سوۋېتنىڭ دۇنيادىكى رېئاللىقنى ئۆزگەرتىش مەقسىتى بىلەن بىردەكلىككە ئىگە بولىدۇ. ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان ئادەم بولامدۇ، «ئۆلۈمنى ئىزدەش»، «ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان ئادەم باتۇر ئەمەس، بەلكى قورقۇشنى بىلىپ تۇرۇپ، قورقۇشقا قارشى كۆرەش قىلالىغان ئادەم باتۇردۇر». شائىر نېمىشقا

ا تاغلاردىن قايت-
ۇپ كەتتى، ئىد-
ەبىئەتتىكى فە-
ئىيەتتىكى ئىج-
روپ، ماھىيەت-
ۇرۇن ئىقتىدارى
ىسمۇۋلاشتۇرۇش
انلىقىنىڭ ياكى-

قۇرلمىسى بىلەن كېيىنكى ئىككى مىسرانىڭ
قۇرۇلمىسىدىكى پەرق، مەزمۇندىكى پەرق تۇ-
پەيلى پەرقلىق كۆرۈنىدۇ، پىكىر قارىمۇ-قار-
شىدەك تۇيۇلىدۇ. بىراق پىكىر ئاخىرلاشقان-
دا بىردەكلىككە ئىگە بولىدۇ. «ۋەتەن»
لىرىكىسىنىڭ قۇرۇلمىسى، پىكىرىنىڭ ئىنچىل تەر-
تىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان، ھېسسىياتنى
[illegible] ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ئىش-

ناھايىتى چوڭقۇر پىكىر تېرەنلىكىدە ھەر بىر
كۇپلېتنىڭ مەزمۇنى بىر - بىرىگە ئىزچىل باغ-
لانغان. «چۇش» لىرىكىسىدە پىكىرنى چېچىۋې-
تىش شەكلىنى قۇرۇلما قىلغان. بۇ قۇرۇلما
تىپىك ئاڭ ئېقىمى قۇرۇلمىسى بولۇپ، شائىر
ئۆزىنىڭ ئېڭىدا غايىبىي بىر دۇنيا ياراتقان.
«بۇركۇتسىز ئۇۋا» شېئىرىمۇ بۆلەكلەر تەرتى-
پىدە يېزىلغان. كۇپلېتلار ئالمىشىشىدىن
كېيىن بىردەكلىك يوقتەك كۆرۈنىدۇ، ئەمما
پىكىر كۇپلېتنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلى سەكرەتمە
ھالەتتە بېرىلگەن مۇنداق قۇرۇلما تارقاقتەك، بىر-
بىرىگە مۇناسىۋەتسىزدەك تۇيۇلىدۇ؛ ئەمەلى-
يەتتە «بۇركۇتسىز ئۇۋا» دېگەن پىكىر مار-
جانغا ئۆتكۈزۈلگەن يىپتەك شېئىرنىڭ ئاسا-
سىي گەۋدىسىدە تاشلىنىپ تۇرىدۇ. «ھەقى-
قەت» لىرىكىسىدە ھەر ئىككى مىسرانىڭ
شەكلى قارىمۇ - قارشى قويۇلغان. «ھەقىقەت»
ئىشىكىنى چېكىدۇ. شائىرنىڭ «ئېپى» قاچىدۇ،
تاسادىپىلىق يۈز بېرىدۇ. بىراق تاسادىپلىق
مۇقەررەرلىك ئارقىلىق مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ.

مۇنداق شەكىلگە نەزەر ئاغدۇرۇش، چېچىلاڭغۇ
تۇيغۇلارنى بىر شەكىلگە سىڭدۈرۈش ئۇچۇن-
دۇر. «بۇلۇت ئۈستىدە» لىرىكىسىنىڭ قۇرۇلمىسى
«چۇش»نىڭ قۇرۇلمىسى بىلەن ئوخشاشلىققا ئىگە
بولۇش ئاساسىدا شائىرنىڭ ئىجادىيەت خاراكتېرىگە
مەنتىقىي رەۋىشتە باغلانغان. «ئۆلۈمنى ئىزدەش»
لىرىكىسىدا «ھايات» بىلەن «ئۆلۈم» نىڭ قا-
رىمۇ - قارشىلىقى بەدىئىي پىكىرنى ئۆز ئا-
را سىڭىشتۇرۇش شەكلىگە ئورۇن بەرگەن
پىكىرنى قارىمۇ - قارشى قويۇش دېتىدە مەز-
مۇندىن بىرلىككە، بىرلىك ئىچىدە قارىمۇ -
قارشىلىقنى كۆچەيتىشكە ئېرىشكەن. ئوبيېك-
تىپ مەزمۇندىن ئايرىلغان گۈزەللىك مەۋ-
جۇت بولمايدۇ. بۇ يەردە شەكىلنىڭ گۈزەل-
لىكىگە ئىزدەنگەن شائىر بەدىئىيلىك يارى-
تىشتا ئىچكى گۈزەللىككە ئىزدەنگەن شائىر-
دۇر. «خائىن تاغلار» قۇرۇلمىسى ئۆزىگە خاس
مۇناسىپ ئىچكى گۈزەللىككە ئىگە بولغان
قۇرۇلما، بۇنىڭدىن ئۆزگىچە بولغاندا، بۇ
شېئىر ئۆزىنىڭ شېئىرىي خۇسۇسىيىتىنى يوقات-
قان بولاتتى.

«چېقىلىش» ئىككى بۆلەكتىن تەشكىللەن-
گەن. بىرىنچى بۆلەك ئىككىنچى بۆلەكنىڭ
شەرتلىك قۇرۇلمىسى، ئىككىنچى بۆلەك بىرىن-
چى بۆلەكنىڭ ئىزچىل داۋامى بولغان ۋەتەنپەر-
ۋەرلىك ھەر بىر شېئىرغا سىڭدۈرۈلگەن
ئاساسىي روھ سۈپىتىدە بىر سىستېمىغا كىرگەن.
بۇ سىستېمىنى شائىر خاراكتېرىنىڭ قۇ-
رۇلمىسى دېيىشكە بولىدۇ.

چاچما شەكىل بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزدا ئەن-
ئەنىۋى شەكىللەردىن ئەمەس. بىراق ھەرقان-
داق مىللەتنىڭ ئەنئەنىسى تەرەققىي قىلىش
ئامىللىرىغا ئىگە، گۈزەللىك ۋە مەزمۇننىڭ
زۆرۈرىيىتىدىن يېڭى شەكىلگە ئىزدەنگەن شا-
ئىر، تارىخى بار، مەدەنىيىتى بار بۇ مىللەت-
نىڭ روھىدا ساقلانغان گاھىدا ئاشكارا، گا-
ھىدا يوشۇرۇن ئىپادىلەنگەن ئۆزىگە ئىشىنىش
ئەنئەنىسىگە يېڭى روھ بىلەن ۋارىسلىق قىل-
غان. بۇنداق ئىزدىنىش جەمئىيەت ئىجتىما-
ئىيلاشقانسېرى، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي پىسى-
خىكىسىدا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشكە مۇناسى-
ۋەتلىكتۇر. بۇ ئۆزگىرىش مۇئەييەن ئادەملەر-
نىڭ پىسخىكىسىدا ئالاھىدە ئىپادىلىنىدۇ. كى-
شىلەر ياكى ئادەتلىرىنى ساقلاپ قالىدۇ، ياكى
پىسخىك ئادەتلىرىنىڭ ئىچكى قۇرۇلمىسىنى
چېكىدىن تەرتىپكە سالىدۇ. بۇنداق چاغدا ھە-
قىقەت پەقەت ئىجتىمائىي ھادىسە ھېسابلانغان

ئەدەبىيات ساھەسىدىلا ساقلىنىپ تۇرالايدۇ. بۇ، مۇشۇ مۇمكىنلىكنى تونۇپ يەتكەن شائىرغىلا ياكى ئۆزىنىڭ ھېسسىياتىغا ئىجتىمائىي خاراكتېر بېرىشنى بىلگەن شائىرغىلا خاس پائالىيەتتۇر.

شېئىرىي پىكىرنىڭ چوڭقۇرلۇقى شائىرنىڭ ئاۋۋال ئۆزىنى بايقىشىغا ئاندىن تۇرمۇشنى بايقىشىغا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. چۈنكى ھەر قانداق بايقاش مەقسەتتىن ئايرىلالمايدۇ. بۇ نۇقتىدا زوقلانغۇچى بىلەن شائىرنىڭ ئوخشاشلىقى، پەرقىمۇ بار. بەزىلەر بۇ شېئىرلارنى «چۈشەنگىلى بولمايدۇ» دېيىشىدىكەن. شېئىرغا بۇنداق تەلەپ قويۇش شائىر، ئاددىي سۆزلەرنى قاتار تىزىپ «قوشاق» يېزىشى كېرەك، دېگەنلىكتۇر. مەن بۇ ئارقىلىق «چۈشەنمىدۇق» دېگۈچىلەرنى ئەيىپلىمەكچى ياكى چۈشەندىم دەپ مەيدەمگە ئۇرماقچى ئەمەسمەن. ئەگەر ھەر بىر ئادەم ئەسلى تەبىئىتىگە سادىق بولۇپ، شەيئىلەرنىڭ ئۆزىگە خاس خۇسۇسىيەتلىرىنى شۇ قاتاردا ئۆزىنىڭ ئىجتىمائىي ئورنىنى چۈشىنىشنى، بىلىشنى خالىسا، ئۇ ھالدا رېئال دۇنيادا چۈشىنىشكە، بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار ئازمۇ؟!

ئاپتورنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

گۈللەپ - ياشناۋاتقان ئۇيغۇر يېڭى دەۋر ئەدەبىياتىنىڭ ئوبزورچىلىق ساھەسىدە كۆزگە كۆرۈنگەن ئوبزورچى سىدىقھاجى روزى 1944 - يىلى ئاتۇشتا تۇغۇلغان. ئۇ 1961 - يىلى ئاتۇشتا تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى، 1966 - يىلى ئۈرۈمچىدە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرۈپ ئوقۇتقۇچى بولغان. ھازىر شىنجاڭ مائارىپ ئىنستىتۇتىنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدا ئوقۇتقۇچى.

سىدىقھاجى روزىنىڭ ئىجادىيىتى 1960 - يىللاردا شېئىرىيەت بىلەن باشلانغان. ئۇ 1982 - يىلىدىن باشلاپ «تارىم» ژۇرنىلىدا ۋە ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىدا «ئەدەبىي تەنقىدتە سەنئەت قانۇنىيىتىگە ئەمەل قىلىش لازىم»، «شېئىر ئىجادىيىتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ۋە شائىرلىرىمىزنىڭ ئىستېتىك ئىزلىنىشى» قاتارلىق ئوبزورلارنى ئېلان قىلىپ كەڭ جامائەتچىلىكنىڭ دىققىتىنى قوزغىماقتا. ئۇ ھازىر ئەدەبىياتنىڭ يېڭى يۈزلىنىشى ۋە ئەدەبىي ھادىسىلەرنىڭ ئۆزگىرىشى ئۈستىدە چوڭقۇر ئىزلىنىپ ئۇيغۇر ئەدەبىي ئىجادىيىتىدە يېڭى مېۋىلەرنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن تىرىشماقتا.

ئانىلىق قەسىدىسى (2)

(ئاپالىمنىڭ خاتىرىسىدىن)

ئەخمەت ئىمىن

ئېمىتىش

ئەمگىن، بالام ئەمگىن. يۇمران گىياھ باھارنىڭ ئابىھاياتلىرىنى ئەمگىنىگە ئوخشاش، سەنمۇ مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن ھاياتلىق شەربەتلىرىنى ئەمگىن، مەن ساڭا پاك سۈتۈم بىلەن پاكلىق، ھالال سۈتۈم بىلەن ھالاللىق بېغىشلاي. مەن ساڭا تېنىمنىڭ قىززىقى بىلەن ھارارەت، يۈرىكىمنىڭ ئوتى بىلەن جاسارەت ئاتا قىلاي.

ئاھ بالام، ھۇزۇرلىنىپ شوراشلىرىڭ، مېنىڭ تېنىم ئۆمرۈمدە ھازىرقىدەك راھەتلىنىك، تاتلىق جۇغۇلداپ باققان بولغىمىتى - ھە؟! بۇنداق ھۇزۇردىن دۇنيادا ئانا جىنسىدىن باشقا كىممۇ بەھرىمەن بولالار!؟ مەن ساڭا مېھرىم بىلەن سۈت بەرگىنىمدە سەنمۇ ماڭا مېھرىڭ بىلەن تاتلىقلىق بېغىشلىدىڭ، مېنىڭ مېھرىم ساڭا ئۆتكەندە سېنىڭ مېھرىڭمۇ ماڭا

ئاھ، بالام، پاسكىنىچىلىقنىڭ يۇقۇندىسى سېنىڭ پىستە كۆزۈڭنىمۇ ماكان ئەيلەشنى تاما قىلىۋاتسا كېرەك، مەن كۆزلىرىڭنى ئاپئاق سۈتلىرىم بىلەن يۇياي. دىلىڭغا پاكلىق، جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلغان شەربىتىم كۆزۈڭگىمۇ پاكىزلىق، روشەنلىك بېغىشلايدۇ. ساپ دىل، ئۆتكۈر كۆز كەلگۈسى ھايات يولۇڭدا سېنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق غالىبىيەتنىڭ ئىشەنچلىك كاپالىتى بولغۇسى.

ئۆيىمىزنىڭ چېكىسىگە قىسىلغان لالە

ئېخ، بالام ئېخ، مۇھەببىتىمنىڭ مايىسىسى! سەن تولىمۇ يۇمران، تولىمۇ نازۇك. سەن بىرەرسىنىڭ ئوتلۇق تىنىقىدىنمۇ، سوغۇق نەپەسىنىمۇ كۆتۈرەلمەيسەن.

شۇڭا سېنى ئۆزگىلەرنىڭ كۆزىدىن ساقلاش ئۈچۈن، ئانام ئىشىكىمىزگە قىزىل شەلپەر ئېسىپ قويدى.

ئەۋلادلارنىڭ ئۆز ماكانىغا مىراسخورلۇق قىلىشى-
نىڭ ئەڭ ئىپتىدائىي سىمۋولى.
كېپنلىرى چىراق تۈۋىدە ئۆلتۈرۈپ بۆ-
شۈكۈڭنى تەۋرەتتىم، بالام، بېشىڭدا پەرۋانى-
لەر ئۇچتى، چۈنكى ئۇلار ئانارىدەك قىزىل
مەڭزىڭنى چوغقا ئوخشاتتى.
كۈندۈزلىرى بارالىك تۈۋىدە بۆشۈكۈڭنى
تەۋرەتتىم، بالام، بېشىڭدا بوغۇن - كېپىنەك

ئىسمىم قويۇش

دادام ئۆز ئېتىقادىنىڭ خىتابىنى قۇلاق تۈۋىدە ياڭرىتىپ، ئاندىن سېنى يەردە يەتتە دومىلاتتى - دە، قولىغا ئېلىپ ئىسمىڭنى ئېلان قىلدى: «سەمەندەر» — ئېھ، بالام!

يانار تاغلارنىڭ قوينىدا لاۋا - ئاتەشلەر بىلەن ماكانداش بولۇپ ياشايدىغان بىر جانىۋار بار ئىمىش، ئۇنىڭ ئىسمى سەمەندەر ئىكەن. زېمىننىڭ يۈزىدە سانسىزلىغان جانلىق ياشايدۇ، سۇ قوينىدىمۇ ھايۋاناتلار بار، ئاسماندىمۇ تالاي ئۇچار قاناتلار پەرۋاز قىلىدۇ، بىراق ئوت ئىچىدىمۇ جانلىقنىڭ بارلىقى كىمنىڭ ئەقلىگە كەلگەن!؟

ئاتا - بوۋىلار ئۆز ئارزۇسىنى ئەۋلادىنىڭ مۇبارەك نامىدا نامايان قىلىشنى خالايدۇ. دادامىمۇ دەل شۇنى مەقسەت قىلغانىكەن.

«بالام، — دېدى ئۇ ساڭا خۇددى چوڭ كىشىگە سۆزلىگەندەك سۆزلەپ، — ۋەتەن خۇددى تۈمەن قۇياشنىڭ ھارارىتى بار غايەت زور يۈرەككە ئوخشايدۇ. بىز خۇددى ئۇنىڭ تومۇرلىرىدا ئۇرغۇۋاتقان قۇتلۇق قاننىڭ بىر تامچىسى، يالقۇنلۇق يۈرەكتىن ئۇرغۇپ تۇرالايدىغان ھارارەتلىك قان تامچىسى بولۇش ئۈچۈن، مەن ساڭا لاۋا - ئاتەشلەر بىلەن سىرداش بولالايدىغان سەمەندەرنىڭ ئىسمىنى قويدۇم. ئەلنىڭ ئىشقىدا كۆيۈپ، ئەل بەختى بىلەن كۈلگەيسەن» دېدى، ئاندىن ماڭا قاراپ بەختىيارلىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ئېھ، بالام — سەمەندەر بالام، ساڭا دادامنىڭ تىلىكى يار بولسۇن، سەمەندەردەك ياشا، سەمەندەردەك ياشنا.

كۈلۈمسىرەش

ئېھ، بالام، سېنىڭ قاراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا كۈنمۇ ماڭا خىرە كۆرۈنىدۇ، چىرايىڭنىڭ ئالدىدا گۈلمۇ مەن ئۈچۈن خۇنۈك؛ ئەمدى مىيىقىڭدىكى كۈلۈمسىرەشكە جاھاندىكى قايسى گۈزەللىكنى تەڭ قىلالاي؟!

كۈندۈزكى ئالدىراشچىلىقنىڭ ھارغىنلىقىنى كۆتۈرۈۋەتكەن، تۈندىكى ئۇيقۇسىزلىقنىڭ ئازابىنى ئۇنتۇلدۇرغان سېنىڭ تاتلىق كۈلۈمسىرەشلىرىڭ ئەمەسمۇ؟!

سەن كۈلگەندە، گويا مەن ئۈچۈن ئۆيمۇ كۈلىدۇ، ئايمۇ كۈلىدۇ.

سەن كۈلگەندە، راست، مەن ئۈچۈن جاھان كۈلىدۇ، زامان كۈلىدۇ.

ئېھ، بالام، ساڭا ئۆمۈر بويى كۈلۈمسىرەپ ئۆتۈش نېسىپ بولسۇن. چۈنكى كۈلۈمسىرەش — غەلىبە ئالدىدىكى مەمنۇنىيەت، مەغلۇبىيەت دوقالىدىكى ئەڭ زور مەنسىتمەسلىك.

گۈگۈراش

توۋا، مۇشۇ ياشقىچە جاھاندا نۇرغۇن ئېسىل ناخشا - مۇزىكىلارنى ئاڭلىدىم، لېكىن سېنىڭ گۈگۈراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا ئەمدى ئۇ ناخشا - مۇزىكىلار ماڭا ھېچقانچە ئېسىل بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ؟!

توۋا، ھاياتىمدا تالاي تەسىرلىك نۇتۇقلارنى ئاڭلىغانىدىم، بىراق سېنىڭ تاتلىق گۈگۈراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا ئەمدى ئۇ سۆز - نۇتۇقلار ماڭا ھېچقانچە تەسىرلىك بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ؟!

ئېھ، بالام، سېنىڭ گۈگۈراشلىرىڭ ھېچقانداق نوتا بەلگىلىرى بىلەن ئىپادە قىلغىلى بولمايدىغان، جاھاندىكى ھەنىۋا ساز - چالغۇلار بىلەنمۇ نامايان قىلغىلى بولمايدىغان

ئەڭ يېقىملىق، ئەڭ نازۇك مۇزىكا.

سېنىڭ گۈگۈراشلىرىڭ مەنە چېكىگە يەتكەنلىكى بولمايدىغان، ھېچقانداق پاساھەتلىك تىل ئىگىسى ئىزھار قىلىپ بېرەلمەيدىغان ئەڭ سەمىمىي، ئەڭ ئۇلۇغ نۇتۇق.

بۇ مۇزىكا، بۇ نۇتۇقنى پەقەت ئانىنىڭ يۈرىكىلا چۈشىنەلەيدۇ.

ئاپتوبۇستا

سېنى باغرىمغا بىر قۇچاق گۈلدەك بېسىپ ئاپتوبۇسقا چىقتىم. بىر ئادەم بىزگە ئورنىنى بوشىتىپ بەردى. بالام، بۇ مەن ئۈچۈن ھۆرمەت ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى سەن ئۈچۈن ئىززەت.

چوڭنىڭ كىچىككە ئورۇن بوشىتىپ بېرىشى خۇددى بۈگۈننىڭ ئەتىگە، ھازىرنىڭ كەلگۈسىگە ھامان ئورۇن بوشىتىپ بېرىشىگە ئوخشايدۇ. تۈن قاراڭغۇسى سۇبھى تاڭغا جاھان سەھنىسىنى بوشاتقاندا قۇياش يۈزىدىن ئۈمىد جىلۋىسىنى كۆرگەندەك بولىدۇ. ئەجدادمۇ شۇنداق. ئەۋلادقا ئورۇن بوشىتىشىدا ئەڭ زور ئۈمىد، مىسلىسىز ئىشەنچ بار.

مەن ئۇ ئادەمگە ئۆزەم ئۈچۈن ھەم سەن ئۈچۈن مىننەتدارلىق ئىزھار قىلدىم. ئۇنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش كەلگۈسىدە ساڭا باغلىق. ئىززەتكە ھۆرمەت، ئىشەنچكە ھىممەت ھەقىقىي ئىنسانىنىڭ خىسلىتى.

زوقلىنىش ۋە ئەندىشە

سەن ئۆمىلەيسەن، بالام، زوقلىنىمەن، لېكىن كارىۋاتتىن يىقىلىپ چۈشەرمىكىن، دەپ ئەندىشە قىلىمەن.

سەن ماڭىسەن، بالام، سۆيۈنىمەن، لېكىن پۇتلىشارمىكىن دەپ ۋايىم يەيمەن.

سەن چاي ئىچىسەن، بالام، شادلىنىمەن لېكىن تۇرۇپ قالامىغىدى، دەپ ۋەسۋەسىگە چۈشىمەن.

سەن تاماقلىنىسەن، بالام، خۇش بولىمەن، لېكىن سىڭمەي قالامدىكىن دەپ تەشۋىش چېكىمەن.

... ...

سەن چوڭ بولغىنىڭدىمۇ ساڭا سۆيۈنىمەن. لېكىن سەندىن ئەندىشە قىلىمەن، بالام.

ئەجىبا، قىسمەت ئىلاھى سۆيۈنۈش بىلەن ئەندىشىنى قوشكېزەكتەك ئايرىلماس قىلىپ ئانىغىلا بېغىشلىۋەتكەنمىدۇ؟!

ئايىغى چىقىش

ئۆمىلەشلىرىڭنى كۆرگەندە ھەشقىپىچەكنىڭ پىلەك تارتىشلىرى كۆز ئالدىمغا كېلىپ بەكمۇ شادلانغانىدىم، ئەمدى تاپتاڭلاشلىرىڭنى كۆرگەندە تېخىمۇ سۆيۈندۈم، لېكىن يەنە شامالدا لىڭشىغان غۇنچىنى كۆرگەندەك ئەندىشە قىلىۋاتىمەن، بالام.

ئەكەل قولۇڭنى، مەن سېنى تۇتۇپ ماڭاي، بوراندا قېيقىلغان ئالمىدەك يەرگە چۈشمىگىن.

ئۇھ ...بالام، ماڭغىن، ئەمدى ئۆزەڭ ماڭغىن.

ھاياتنىڭ يولى ئۇزۇن، ناھايىتى ئۇزۇن. ھەرقانچە ئارزۇ قىلساممۇ مەن ساڭا ئۆمۈرۋايەت يولداش بولالماسمەن بەلكىم. بۇ يول ھەر ئادەم ئۆزى باسىدىغان يول. قولىدىن تۇتۇپ يېتىلەشلەرمۇ، قولتۇقتىن يۆلەپ مېڭىشلارمۇ، مەيدىگە سېلىپ كۆتۈرۈشلەرمۇ ۋاقىتلىق.

مېڭىۋېتىپ تۇيۇقسىز كەينىڭگە ئولتۇرۇپ قالدىڭ، كۆزلىرىڭدە قورقۇنچ ۋە ھەيرانلىق. قورقما، بالام، ھەيرانمۇ قالما. يۈگۈرۈكلىكى بىلەن جاھان ئەھلىنىڭ ئاغزىنى ئاچتۇرۇپ قويغان، ھارماس ئاياغلىرى بىلەن ئاسمانپەلەك چوققىلارنىڭ گەجگىسىدىن بېسىپ تۇر-

غان قايسىبىر ئەزىمەت كىچىك چېغىدا يىغلىماي تۇرۇپ مېڭىشنى ئۆگىنىپتىكەن؟

ئاھ، بالام، مېڭىۋېتىپ ئۇشتۇمتۇت ئالدىڭغا يىقىلدىڭ، مەن ئۇچقاندەك بېرىپ سېنى يۆلىۋالدىم. كۆزلىرىڭدە ياش ۋە ۋايىم، يىغلىما، بالام، يىغلىما. زېمىن يىقىلىشنى كۆتۈرىدۇ، بىراق يىغلىغاننى كۆتۈرمەيدۇ.

تۇرمۇش يولىدا يىقىلغاننى يۆلەپ قويۇش بار، لېكىن يۆلەپ مېڭىۋېرىش دائىمىي بولۇۋەرمەيدۇ.

ماڭغىن، بالام، ماڭغىن. كەلگۈسىنىڭ ئەگرى - توقاي لېكىن پارلاق يوللىرى، بىلىمنىڭ تىك، خەتەرلىك، يۈكسەك چوققىلىرى ساڭا تەلمۈرۈپ تۇرۇپتۇ. ھازىرقى تايتاڭلاپ مېڭىشلىرىڭ كېلىچەكتىكى مەزمۇت قەدەملىرىڭنىڭ ئىپتىدائىي ئاساسى بولۇپ قالغۇسى.

ئاپتورنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

كۆزگە كۆرۈنگەن ياش يازغۇچى ئەخمەت ئىمىن 1950 - يىلى ئۈرۈمچىدە مەرىپەت سۆيەر ئائىلىدە تۇغۇلغان. 1957-يىلىدىن 1967 - يىلغىچە باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇغان. 1981 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىشتىن سىرتقى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ خەنزۇ تىل سىنىپىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلەيدۇ. «قەلب سادالىرى» ناملىق نەسرلەر توپلىمى 1986 - يىلى خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان. «ھالاكەت»، «ئەلىسنىڭ سەرگۈزەشتىلىرى»، «دېدەك ئىزوئىرا» قاتارلىق رومان، پوۋېستلارنى تەرجىمە قىلغان. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى

«پەزىلەت ئىگىسىگە مەدھىيە» ناملىق نەسرى 1985 - يىلى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىي ئىجادىيىتى بويىچە 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «مېنىڭ بىر كۈنۈم» ناملىق نەسرى ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك، «تىرىك يېتىمنىڭ ئاتىسىغا» 2 - دەرىجىلىك، «مۇزىكىدىكى سۈرەت» 3 - دەرىجىلىك، «قىزىلتاغ ئۈستىدە» ناملىق نەسرى مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا، «گۈلەڭگۈچ» ناملىق شېئىرى رادىيو - تېلېۋىزىيە نازارىتى تەرىپىدىن مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

ره ئۇپۇقۇمنى يورۇتالمىدى ...
ىدىكى سۇ پەرىسىنىڭ خەزىنىسىگە قامالغان رەڭدار يوروق
چاچقاندىلا ئالەم روشەنلىشىدۇ.
ىك ۋە خۇش پۇراقلىق بىلەن بىزىگەن باغۇەنگە ماسلىشىپ،

كۆزۈڭنى سېھرىيلىك بىلەن قاماشتۇرۇپ تۇرغان نەرسە ئېسىڭىز قىيا ئۈستىدىكى گۈزەللىك راۋىقى.

گۈزەللىك سېنى سېھىر بىلەن مەپتۇن قىلامدۇ ياكى سەن گۈزەللىكنى سېھىر بىلەن كۆزىتەمسەن؟ بۇ باغرىڭنىڭ ھەسبى ھالىغا باغلىق ...

مېنىڭ بىلىدىغىنىم: بۇ راۋاقنىڭ ئوڭ بېقىندا ياخشىلىقلار پەرىشتىسى دىيانەت شىپاگى سالسا، ئۇنىڭ سول بېقىندا يامانلىقلار دىۋىسى ھىلە - مىكىر خەندىكى كولايدۇ.

دىلىمنى خاتىرجەمسىزلەندۈرۈپ تۇرغان نەرسە گۈزەللىكنىڭ تەقدىرى!

ئادەم ئۆزى خاتىرجەم بولغان نەرسىنىڭ ئۆزىدىن خاۋاتىرلىنىدۇ. چۈنكى: كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئۆز تىياتىرىنى كۆرسىتىدىغان سەھنىسى بىرلا ئاسمان.

شائىرنىڭ شېئىرى بولمىسا، گۈزەللىكنىڭ ئېچىلمىغان ياقۇت خەزىنىسى ۋە ياكى غەرق بولۇپ كەتكەن كېمىنىڭ گەۋدىسى.

سېنىڭ گۈزەللىكىڭ بولمىسا، شائىرمۇ غوزىسىز چار كېپىنەك ۋە ياكى سىياسىز قۇرۇق قەلەم.

ئادەملەر ئۈمىد قالۇنى بىلەن ئۆتكەن ھاياتنىڭ ھەسرەتلىك مەرسىيەسىنى چېلىپ كەلدى. تارىخنىڭ ئۈمىد بىلەن كۈتىدىغىنى ئىنسانىيەتكە بېغىشلانغان زەپەر قەسىدىسى.

قەلبىڭدىن ئاڭلىدىم نازۇك سادانى، ئۇ بەلكى تۈمەن يىللىق كونا مۇھەببەتنىڭ داۋامى.

ھۆسنۈڭدىن كۆردۈم يېڭى گۈلشەننى، ئۇ بەلكى كەلگۈسى گۈزەللىكنىڭ ئۆلچىمى.

ئاسمان يىراقلىقى بولمىسا يۇلتۇزلار تەكتىكى ئۈزۈم؛
دېڭىز تىرەنلىكى بولمىسا مارجانلار بېغىمدىكى بۆلدۈرگەن؛
ھىجران مۈشكۈلى بولمىسا سەن مېنىڭ ئالدىمدىكى ھەيكەل،
زاماندىشلىرىڭ سېنى ھەسەت كۆزى بىلەن كۆرۈپ رەشك قىلىشىدۇ.
كېيىنكى كىشىلەر سېنى ئەقىل كۆزى بىلەن كۆرۈپ مەپتۇن بولۇشىدۇ.
كەلگۈسى سېنى مەدھىيىلەيدۇ.

تارىخنىڭ كالىندارى رەھىمسىزلىك چۇقانلىرى بىلەن تولغان. ئۇ يىراقلاشقانچە ھېكايىلەردەك ئۆزىنى لېرىكىلىق بىلەن بېزەيدۇ.

كەلگۈسى خىياللىرى مەھلىيالىق شولىلىرىنى چاقنىتىپ تۇرغان جانانىنىڭ كۆزى ...

زىبۇ - زىننەت بازىرىنىڭ ئېسىل مۆجىزىلىرىمۇ بىر تال قوندۇز چېچىڭغا تەڭ ئەمەس. گۈزەللىكتە ۋايىغا يەتكەن گۈزەلنىڭ زىبۇ - زىننەتكە مايىل بولمىدىغانلىقىغا ھەيرانمەن.

ۋاقىت ئەجدىھارىغا قەلەم نەيزىسىنى كۆتۈرۈپ تاقابىل تۇرىمەن. كىشىلىك رەھىمتى بىلەن ئۇنى يېڭىمەن.

ھۆسنىڭگە بېقىپ تىلسىز بۇلبۇل ناخشىچى بولدى. سېنى مەدھىيىلەپ مەندەك نادان ئىلىم دەرياسىغا چۈشتۈم. قېنى مارجانلىرىڭ، قەدرىڭنى چۈشەنگىن، گۈزەل سۇ پەرىسى...

مۇھەببەت ئازاب چېكىدىغان بىھىش. ئۇنتۇما، ئالما يەپ لەززەتلەنگەن ھاۋا بىھىشتىن ھەيدەلگەن.

ھەقىقىي شېئىرىيەت — ئەركىن - ئازادلىقنىڭ مەشۇقى.

نوپۇزلۇق پىكىر ئۇنىڭ مۇشىپىقى.

قۇلۇلە دېڭىزنىڭ تېرەن تەكتىدە تۇرۇپ قاتتىق قاپچۇقلىرىغا مارجان يىغىدۇ. ئۇ سازاڭ-دەك مۇلايىم ئەمەس. ئۇنىڭ شەپقەتسىز پوستى قاندەك قىپقىزىل مارجانلار خەزىنىسى.

ئاھ، مارجان! سەن قۇلۇلىگە ئايلانمايسەن، سەن ئۇنىڭ باھاسىز تۇتقۇنى، ھەسرەت ئى-چىدە نادامەت قىلىمەن: ئالتۇن ئۆز خىسلىتىنىڭ ئەكسى بولغان تاشتەك كىشىلەر ئالقىنىغا، گۈزەل قىزلار قاراقچىلار غارىغا، ئىپار كىيىكى ھىيلىگەر سەييات كانارىغا، بۇلبۇل قەپەز دەرگاھىغا بەنت بولۇشىنىڭ سىرىنى ئىزدەيمەن.

قۇلۇلە قېپىدىكى مارجانلارنى ئالەمگە چاچىمەن. ئۇنى بېلىقچىلار، ئوتۇنچىلار، ئومى-چىلار، مالچىلار ۋە كاھىشچىلارنىڭ ياماق چۈشكەن يەلكىلىرىگە چاچىمەن.

تەقدىر خارلانغانلاردىن قۇدرەتلىك ئەمەس.

مېنىڭ سېنى سۆيۈشۈم ئەركىنلىكىمنىڭ ئىلتىپاتى.

مېنىڭ ئەركىنلىكىم مەۋجۇتلۇقىمنىڭ غورۇرى،

مەن سېنى سۆيىمەن، سەندىن ھېچنېمە تەلەپ قىلماستىن، تولىمۇ مەيۈسلۈك بىلەن سۆيىمەن. مېنىڭ باغرىم گۈللەر تەكچىسى، شەيدايىلار مەيخانىسى بولغانىدىمۇ، ياكى كۆز ياشلىرى بۇلىقى، قانلارنىڭ زەرداب بولۇپ قاينايدىغان قازىنى بولغان چېغىدىمۇ سېنى سۆ-يىمەن. ئەگەر سۆيگۈم تۈپەيلى سەن ئۇنى چۈشەپ قويساڭ، ئەتىۋارلىق ئەھمىيىتىڭنى يوقىتىسەن.

جىسمىم روھىڭ بىلەن غەمكىنلەشكەندى، مانا ئەمدى روھىم جىسمىڭ بىلەن ئېغىرلاشتى...

ئۇ خەلق چۆچەكلىرىنى ئاڭلىغاندا كۆز يېشى قىلاتتى.

ئۇ قىسمەت توپانلىرى قاينىمىدا مەجنۇندەك قاقاقلاپ كۈلەتتى.

ساختىپەزلىك بىلەن تولغان ئالەمنىڭ ئادەم ۋە ھاۋا تەبىئىتىنى ئۇنتۇغان مالىمان-لىرى ئىچىدە سېھىرلەنگەن ھەممە زەئىپ كۆزلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ يىغا ۋە كۈلكىسى ئەقىلغا سىغمىغان ھاماقەتلىك ھېسابلىناتتى. لېكىن ئۇ ئادىل ئىدى.

غالىب زەپەر چوققىسىغا چىقتى، ئۇ زېمىن يۈزىگە پەرۋاسىزلىق بىلەن نەزەر سالدى. ئارقىدىنلا ۋارقىراپ يىغلىدى.

ئەتراپتىكىلەر بۇنى سەزمىدى.

سەن خېلىل پەيغەمبەردەك ئوت ئىچىدە پەرياد چەكمىدىڭ.

سەن يۇنۇس پەيغەمبەردەك بېلىق قارنىدا ئۆز ئىشقىڭدىن يانمىدىڭ.

سېنى ئەتىۋارلاپ، ساڭا ئاتاپ قىزىل مارجانلار بىلەن پىرامىدا ياساتسام روھىڭ غەمكىنلەشتى. بۇ پىرامىدانى بۇزۇپ، ئۇنىڭدىكى مارجانلارنى مۇھتاجلىق دۇنياسىغا چاچسام خۇشاللىق تەبەسسۇمىنى جىلۋىلەندۈردۈڭ.

سېنىڭ قەلبىڭنى چۈشەندىم، سەن يۈكسەك پەزىلىتىڭ بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان پىرامىدا.

مەن ئۆز - ئۆزەمنى تاماشا قىلىۋاتىمەن.

مەن مۇھتاجلىقتا، مۇھتاجلار ئارىسىدا؛ قىستا - قىستاڭدا، توپا - چاڭدا. مەن ھېچكىمنىڭ يادىدا ئەمەس، ھەممە مېنىڭ نەزىرىمدە. ئالەم، مارجانلار بىر - بىرى بىلەن سۈركىشىپ، ئۇششاقلىنىپ كېتىۋاتقان قۇلۇلە قېپىغا ئوخشاپ كۆرۈندى.

مەن تەمتىرەپ قالدىم. سۇمرۇغلار تۆگەپ كەتكىنىدەك مارجان ئاتالمىسىمۇ يوقالغان نەرسىنىڭ قالدۇق نامى بولۇپ قالمىغىتى. بېلىق كۆزلەر مېنى تونۇمايدۇ، گۆھەر كۆزلەرنى مەن تاپالمايمەن.

تىترەپ تەمتىرەيمەن. ئىچىنىپ يامغۇردەك ياش تۆكىمەن.

ئالەم ئەمدى مېنى تاماشا قىلىۋاتىدۇ.

باغۋەن ئۈزۈمنىڭ شېرىنلىكىدىن پەخىرلەنمەيدۇ، ئۇنى تېتىغانلارنىڭ ماختاشلىرىدىن روھلىنىدۇ. سېنىڭ سۆزلىرىڭ ماڭا ھەممە مېۋىدىنمۇ تەملىكرەك.

مۇھتاجلارنىڭ موريسىدىن چىققان ئىسنىڭ يېرىمى يېقىلغۇ، يېرىمى ئاھۇ - پىراق.

كامىرانلارنىڭ تۇرخۇنىدىن چىققان تۈتەكنىڭ نىسپىي يىلتىز، نىسپىي يوپۇرماق.

ئىسكەندەرنىڭ ھەر بىر غەلىبىسى ئۇنى غەمكىن قىلغانىدى. ئۇنىڭ ياشلىق چېكىسىگە چۈشكەن ھەر بىر ئاق پامىرنىڭ مەسخىرىسى ئىدى.

ئىسكەندەر تېخىمۇ كەڭ زېمىنغا قول سوزغىچە، شۇنچە سىقىلىق ھېس قىلدى. تارىخ ئاڭا قول سوزغانىدى.

سەن ئالتۇن يالاتقان مەبۇد ئەمەس، ھەقىقىي بەدەخشان ياقۇتى.

...رپىدىنىمنى ئېغ قىلىپ ئىلكى ئىزدىق دۇنچە — مارجانىي دۇزد—
مىنىڭ مەگزىمدىن ئېقىپ سىنىڭ لېۋىڭگە تامچىغاندا، مۇرابىا
دەججۇپلىنىمەن.

•

...ۇ شەبنەم ياشلىرىڭنى تۆكىدىغانسەن.
...مالىك بىلەن سۆرتكىنىگدە، شەپەق شولىسىدا بۇ شەبنەملەرنىڭ
...ى بايقىدىم.

سەن دالا گۈلخانىنىڭ يالقۇنى. سەن پەرۋانىلەرنى بەس - بەسكە سالىدىغان مەھلىيالىق چىرىقىنىڭ ئوت تاجىسى. جىمجىتلىق ئىچىدە تەپەككۇر قىلغىنىڭدا، چاچقان شولاڭنىڭ ھەر بىر زەررىسىنى تاللىشىپ، ئەتراپىڭدا ھايات جىۋىنىڭ قايىناملىرى يۇلۇقلىغانلىقىنى كۆرىسەن.

مەن كىچىككىنە ياۋا رەيھاننىڭ سۇسىرىغان چېچىكى. مېنى سۇغىرىپ تۇرۇۋاتقان نەرسە مىڭ يىللىق مۇھەببەت شەبنىمى. يوپۇرماقلىرىم سۆيگۈ شارابىدىن مەس بولدى.

ئالەمنىڭ ئەڭ كونا، پاك مۇھەببىتىنىڭ شىۋىرلاشلىرى ھەر خىل تىل ۋە ئاھاڭلاردا مېنىڭ قۇلىقىمغا گۈزەللىكنىڭ ھەمجەھەتلىكىنى (گارمونىيىسىنى) يەتكۈزدى.

مەن كىچىككىنە ياۋا رەيھان گۈلىنىڭ ئەمدىلا ئالەمگە كۆز ئاچقان چېچىكى، ھەيۋەتلىك ئىشق تەڭرىسىنى مەپتۇن قىلىدىغان بۇ شەبنەم زۇمرەتلىرىنى كۆتۈرۈپ چايقىلىشقا قۇدرىتىم يېتەرمۇ. مەن ئودىسسانىڭ ئېغىر ئوقىياسىنى، پەرھادنىڭ ئالماس بازغىنىنى كۆتۈرەلەرمەنمۇ.

يېنىمدىن يەنە شىۋىرلاش ئاڭلاندى: جاسارەتلىك بولغىن، مەن ساڭا مەڭگۈ تەئەللۇق.

ھاياجانلاندىم، ئەلمىساقتىن بۇيانقى كونا مۇھەببەت ئۆزىنىڭ پاكلىقى بىلەن مېنى قۇدرەتلىك قىلدى.

مەن توي قىلىۋاتىمەن.... مۇھەببەت شېخىدا بىخ چىقارغان قىزىلگۈل پورىكى بىلەن توي قىلىۋاتىمەن.

تۈن كېچىسى، چىراق شەيدالىرى — پەرۋانىلەر چوڭ گۈلخان ياسىدى، چىمەنزار ماڭىمۇ گۈللۈك كىيىم كىيدۈرۈپ بېشىمغا گۈلتاجى ياقتى.

گۈللەر ئارىسىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاي كۈلۈپ تۇرغان ئىشق ئىلاھىسىگە ئوخشايتتى.

شاماللار راۋاپىنى ئالدى. شەبنەم شارابلىرى بىلەن مەس بولغان مېھمانلارنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن پەخىرلىكى مەنمۇ باغۋەننىڭ ئىجادىيىتى ئىدۇق. بىزنى يوپۇرماقلار يوپۇتۇپ تۇراتتى.

ئېسىمدە مۇشۇ كۆڭۈللۈك توي كېچىسى. مېنىڭ كۆرگەنلىرىم تىلسىز بۇلبۇلنىڭ، ساداسىز ساتارنىڭ كۈيلەنمىگەن مۇقامى بولۇپ، تىلىم ئۇچىدا، يوپۇرماقلار ئارىسىدا قالدى.

مېنى زوق ۋە تەبەسسۇم بىلەن كۈلمىدى دېمىگىن. مەن مۇلايىم تەبەسسۇم بىلەن كۈلۈشنى قانداق ئارزۇ قىلماي... مەن تەبەسسۇم ۋە مەمنۇنىيەت بىلەن كۈلۈشكە كۆزۈمنى ئاچقىنىمدا تاقەتسىز توپلانغان ياش مونچاقلىرىم يۈزۈمنى قاپلايدۇ، مەن خىجىللىق ئىچىدە ئۆيلىمەن.

مەن ۋارقىراپ پەرياد كۆتۈرۈپ يىغلىمايمەن. چۈنكى مەندە ئالەم قايغۇلىرىغا ھەيرانلىق يوق. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ناتونۇش ئەمەس.

مەن مۇلايىم تەبەسسۇم بىلەن كۈلمەكنىڭ مەستانىسى، ئەمما قەلبىم بىلەن كۆز چانىقىم ئاۋازسىز كۆز ياشلىرىنىڭ بۇلىقى.

سەن مېنى مەيۇس پىكىرلەرنىڭ مەپتۇنى دەپ ئەيىبلىمىگىن. ئۆزەممۇ چۈشەنمەيمەن. پەرۋاز قىلىشقا ئىنتىلىپ قانات قاققان قۇشتەك قەلبىمنىڭ كۆز ياشلىرى دەرياسىدا بېلىق بولۇشىغا مۇيەسسەرلىكىنى چۈشەنمەيمەن. ئېھتىمال، بۇ مېنىڭ مۇلايىم راستچىللىقىمدىندۇر.

ئالەم ئۆزىنىڭ مېھىرلىرى بىلەن ئۆز سىرلىرىنى يوپۇتالارمىدۇ...

مەن كۆز ياشلىرىمنى سەبىلىك بىلەن ئاققۇزۇپ تۆگەتتىم، ئۇنىڭ ئىپرىتىلگەن ئۇنچە - مارجان ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي. ئۇنىڭ ساقىنديلىرىدىن پەيدا بولغىنى يوپۇرماقلار تەخىتىسىدىكى شەبنەملەر. ئۇنىڭ كۆل ئۈستىگە چۈشكەنلىرىدىن مەرۋايىت ۋە قىزىل مارجانلار تۆرەلدى. سېنىڭ مەگزىڭگە چاچرىغانلىرىدىن ساڭا ھۆسن قوشۇلدى، يۈزۈڭ بەدەخشان ياقۇتىدەك، مەگزىڭ يۇرتۇمنىڭ گىردە - توقاشلىرىدەك قىزاردى. ئۇنىڭ ناگان-ناگاندا ئاپئاق سەھىپىلەرگە تامچىغانلىرىدىن نەزمىلەر پەيدا بولغانلىقىنى كېيىنچىرەك بايقىدىم.

مەن كۆز ياشلىرىمنى بىخەستىلىك بىلەن ئاققۇزۇپ تۆگەتتىم. ئۇنىڭ ئىپرىتىلگەن ئۇنچە - مارجان ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي. ئۇلار ئافرودىتىدىن* ئىلگىرى، قەدىمۇستىن مۇقەددەم ئادەمنىڭ تۇنجى پەرزەنتىدىن ئىلگىرى يارالغانىكەن. ئۇنىڭدا كۆزنى غىدىقلايدىغان يۇلتۇزلارنىڭ ئايەتلىرى، ئىزى قالمىغان سۆمرۇغنىڭ ۋەسىيەتلىرى، زېمىن ئۈستىدە سۇ بىلەن شامالنىڭ ھۆكۈمرانلىق تالىشىش توپان تەزكىرىسى، مۇزىكىنى ۋايىغا يەتكۈزىدىغان جىمجىتلىق ۋە قىغاس - چۇقانغا تولغان ئۆلۈم دەبدەبىسى ئۆز نەمۇنىلىرىنى مۇمىيا قىلىپ كەتكەنىكەن.

چوڭقۇر مەيۈسلۈككە غەرق بولدۇم. دېڭىز ياقىسىغا ئورۇلغان بۈزغۇنلاردىن كىمدۇبىرسىنىڭ ئىلاھى نەۋھى ئاڭلاندى: كۆز ياشلار ئالەم يۈزىنى يېڭىلايدۇ، مارجانلار تاۋلىنىدۇ، ئۇ قۇياشنىڭ پەرزەنتى، ئىنسانىيەت غەلبىسىنىڭ بارىمتايى**...

ھەقىقەت ۋە ئىلىم بىلەن بېزەلگەن كىچىككىنە تەپەككۇر يەلكىنىگە چۈشۈپ، قىيا - چىيالار دېڭىزىدا داۋالغۇپ ئىلگىرىلەۋاتىمەن. كىچىككىنە تەپەككۇر يەلكىنىگە چۇقانلار تۈتەك سېپىپ مېنى ھالسىراتتى.

ھالسىزلىقتىن چۈشەكىدىم. مېنىڭ سۆيىدىغىنىم مۇھەببەت ۋە ھېسسىياتلار گۈلىستانىنىڭ مۇلايىم، يىللىق، لەرزان مۇزىكىسى. ئۇ ئۈمىد تەگرىسىنىڭ شېئىرلىشى. ئۇ قىيا - چىيالار بوتقىسىدىن قىزىل شاراب ئىشلەپچىقىدىغان ئاجايىپ ھامى. قىزىل شاراب لېۋىمگە تەگمەي تۇرۇپ ئەندىكىۋاتىمەن. ھېسسىياتسىز ئەقىل، مۇھەببەتسىز ھەقىقەت مېنىڭ سۆيگۈلىرىمگە مەتىسىزلىك بىلەن يوپۇلمىغىتى، ئۇ خۇددى ئادەم چۈشىدە كۆرىدىغان جانسىز ئەرۋاھتەك ماڭا يوپۇلمىغىتى... بۇ ئەرۋاھ ئۆز قۇدرىتىدىن قورقۇپ ئۆزىنىڭ زەپەر شارابىدىن پەرىشانلىق پەريادى چەكمەكتە.

مۇسىبەتتىن ئىبارەت ئادەم قەلبىدىكى ھېسسىيات يالقۇنى ئۆزىنىڭ نۇرانە غۇنچىسىنى ھەمىشە ئۆزىگە ناتونۇش نەرسە ئۈستىدىلا ئېچىلدۇرىدۇ. ئۇ ئالەمنىڭ ھەمىشە تەكرارلىنىدىغان ۋە پەقەت ناتونۇش مەشۇقىغا ئاتالغان لىرىكىسى.

ئۇ ئادەمنىڭ بارلىق ئەركىن ئارزۇلىرىنىڭ بىرىنچى ئەڭ نوپۇزلۇق ھوقۇقى.

* ئافرودىت — يۇنان ئەپسانىلىرىدىكى گۈزەللىك مۇھەببەت ئىلاھىسى.

** گۆرە ئورنىدا ساقلىنىدىغان شاھزادە.

مەن ھاياتقا مۇھەببەت بىلەن، ياشلىق چېچەكلىرى بىلەن قولۇمنى ئۇزاتتىم.
ھايات گۈزەرىدىكى چېچى ئاقارغان غۇربەت سەرگەردانلىرى ماڭا جاھانكەشلىك سەۋدالىرى بىلەن پىچىرلىدى: بەختسىز سەرگەردانلىق.

ئۆزەم توغرىلىق كۆز ياش ئاققۇزۇشتىن تارتىنىمەن. مەندە مۇنداق كۆز ياشلار يوق!

سەن ئۈچۈن يىغلايمەن! مېنىڭ ساڭا ئاتىغان ھەممە غەزەللىرىم، قەسىدىلىرىم، رۇبائىيلىرىمنىڭ ھەممىسىلا كۆز يېشىم بىلەن يېزىلغان. مەن ساڭا ھامى ئىلاھىسى ئومايىنىڭ ئەرۋاھىدەك شەپقەت بىلەن نەزەر سالىمەن. سېنىڭ ئالدىڭغا دۇچ كەلگەن ئۇپقۇندىن پەرياد كۆتەرسەم، سېنىڭ ھۆسنۈڭگە نۇر چاچىدىغان مەنزىرىدىن ھۇزۇرلىنىمەن. بۇلار ھەر ئىككىسىلا مېنى يىغلىتىدۇ...

مېنىڭ كۆز ياشلىرىم ساڭا پۈتۈلگەن، ساڭا ئاتالغىنى ئۈچۈن ئۇ شېئىرىيەتتىكى مەنىۋى مارجان، مەن ئۇنى ساڭا سەن مۇھتاجلىق بۆشۈكىدە قورقۇنچلۇق چۈشەكەۋاتقىنىڭدا ئاققۇزغانىدىم. سەن يېتىلگىنىڭدە بۇ مارجانلارنىڭ شەرھىسىنى چۈشىنىسەن. ئۇ چاغدا مەن ئۆزەمنىڭ ئەرۋاھى سۆيىتىدە سېنى يۆلەيمەن.

ساما كۆز ياشلىرىدىن ئۈنچە - مارجان چېچىپ چىرايىڭنى ئاچتى، سالقىن شامال شەپەق مەسكۇشلۇقىدا يېنىڭ تىندى، مېنىڭ خۇشاللىقلىرىم چېكىڭگە يەتتى. يۈزۈمگە ئېغىر نىقاب تارتىپ ئاۋازسىز يىغلاش مېنىڭ ھازىرقى ئەڭ چوڭ پەخرىم.

ئارىمىزدا تام - توساق يوق، بىر پارچە بولۇتتىن تامچىغان يامغۇر ئۆگزىمىزنى تەڭ يۇيىدۇ.

ئارىمىزدا قىسمەتنىڭ تاغ - دەريالىرى بىلەن بورانلىرى قېلىن. دىيرىمىزدىن باشقا - باشقا پەسىللەرنىڭ يورۇقى چۈشىدۇ.

ئېھ، نۇر قۇچىقىدا ئەركىلەپ تۇرغان گۈزەل يۇلتۇز — چولپان!
سەن مېنىڭ كۆز ياشلىرىمدا ئۆزەڭنىڭ سان - ساناقسىز ئەكس شولاڭنى كۆرگەن-

قايىماقچاي بېرەمىز. مانتۇ قويىمىز. ئاندىن - زە، بىر چىنىدىن
چاچتەك كەسكەن قىيما سالغان ئۆگرە ئېلىپ كېلىمىز. ئاخىرىدا ياغلىق
ئەتكەن پولۇ تارتىمىز، قانداق؟

قاسىماخۇن: بۇمۇ ياخشى. خوتۇن، ھەممىدىن ئېسىلى مېھماننى ئوچۇق چىراي بىلەن
ياخشى كۈتۈۋېلىش، ئاندىن قالسا مېھمان قايسى غىزانى، نېمىنى ياخشى
كۆرىدۇ، كۆڭلى نېمىنى تارتىدۇ؟ بۇنى چۈشىنىش، بىلەمسىلە؟

تۇتى: تازا ئوبدان گەپ.

قاسىماخۇن: ئۇنداق بولسا ...

تۇتى: سىلە زادى نېمە قىل دەيلا؟

قاسىماخۇن: بىزنىڭ شاگىرتىمىز قېنى؟

تۇتى: داپنى ئوتقا قاقلاۋاتىدۇ.

قاسىماخۇن: (ئۆيگە قاراپ) مۇھەممەت ئاخۇن ھوي مەمەتاخۇن:

مۇھەممەت ئاخۇن: (ئۆيدىن داپنى كۆتەرگىنىچە يۈگۈرۈپ چىقىپ) خوش، ئۇستام.

قاسىماخۇن: «ئاۋۋال تائام، بەئداز كالام»

مۇھەممەت ئاخۇن: ئاۋۋال ئۇستامغا سالام!

قاسىماخۇن: بارىكاللا! (ھەممىسى كۈلىدۇ)

قاسىماخۇن: ھەببەللى، يارايسەن شاگىرت!

تۇتى: (ئېرىنگە) ماڭا قارىسىلا قاسىماخۇن! سىلىدىنمۇ ئۇستا ئەلنەغمىچى بارمۇ؟ سىلە دېگەن ئالتە شەھەردە باش، ئالتۇن لېگەندە ئاش كۆتەرگەن تۇغما سازاندە. قاسىماخۇن ئەلنەغمە دېسە بارمۇ، سىلىنى پۈتۈن شىنجاڭدا — ئۇ يېڭى ئۇرۇمچى، ئىلى، ئالتاي، بۇ يېڭى خوتەن، قۇمۇل، قاراماي دېگەندەك ھەممە يەردە تونۇمايدىغان، بىلمەيدىغان كىشى يوق.

مۇھەممەت ئاخۇن: خاناچا، ناۋاتتەك گەپ قىللا جۇمۇ؟ مېنىڭ ئۇستام پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىزدا مانا مۇشۇنداق ئەلنەغمىچى (باش بارمىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ قويىدۇ).

قاسىماخۇن: ھەر ماتادىن ھەر ماتانىڭ نەرقى بار، ئادەمدىن ئادەمنىڭ پەرقى بار — دېگەننى بىلەمسىلەر؟ ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلىدۇ.

مۇھەممەت ئاخۇن: (تۇتىغا قاراپ) ئاچا، بۇمۇ قايماق چايدەك گەپ. زەرگەر زەرگەرنى سۇنىدۇرمايدۇ. تونۇغان ئادەم ئالتۇننى مىس دېمەيدۇ. ئالتۇن ھەر قاچان ئالتۇن. ئۇستام ئالتۇننىڭ قەدرىگە يېتىدىغان ئەقىللىق كىشى.

قاسىماخۇن: بەس، بولدى. ئەمدى ئۆز گېپىمىزگە كېلەيلى.

تۇتى: ئۇنداق بولسا، ئەمىر - ! پەرمانلىرى...

مۇھەممەت ئاخۇن: مېنىڭ خىزمىتىم؟

قاسىماخۇن: بىزنىڭ ئەزىز مېھمىنىمىز كاۋاپقا ئامراق.

تۇتى: كاۋاپ؟

مۇھەممەت ئاخۇن: (شوقلۇق بىلەن) ئاچا، بەررە كاۋاپ، شاشلىك... (كاۋاپچىدەك تۇۋلاپ قويىدۇ)

قاسىماخۇن: بۈگۈن بۇ قەدىرلىك مېھمانغا ئېغىلدىكى سېمىز قارا پاقلاننى سويىمىز، كاۋاپ قىلىمىز.

تۇتى: كاۋاپ دېگەن بازاردا جىق تۇرسا، كىچىك پاقلاننى سويۇپ نېمە قىلىمىز؟

مۇھەممەت ئاخۇن: (قاسىماخۇننىڭ ئالدىغا كېلىپ) ئۇستام، شۇنداق قىلىلى. مەن ئۆزەم تازا قول بالىسى قىلدۇرۇپ، سېمىز قويىنىڭ گۆشىدە ئەتكەن، زىرە، قارىمۇچى بار ئۇخشىغان كاۋاپتىن ئون زىخ، بۇ يەتمىسە پېگىرمە - ئوتتۇز زىخ ئەكىرەي.

قاسىماخۇن: بەرىكەت ئۆيدە بولىدۇ. ئىززەت قىلساڭ ئىززەت تاپىسەن، چايناپ يېسەڭ لەززەت تاپىسەن، ھە... ئەزىز مېھماننىڭ خاسىيىتى ئۇلۇغ، قويىنى سويۇڭلار!

مۇھەممەت ئاخۇن: خاناچا، بوپتۇ سويايلى، قۇرۇق گەپنى قويايلى. ئۇستام! پاقلاننى مەن ئۆز قولۇم بىلەن سوياي.

تۇتى: مەمتاخۇن، سەن داپەندى تۇرساڭ، قانداق پىچاق تۇتالايسەن؟

مۇھەممەت ئاخۇن: خاناچا، مەنمۇ؟ مەن دېگەن شەمشەر، مېنىڭ جۇغۇم كىچىك، كىچىك تۇرغىنىم بىلەن ھەممە سالادا بار جۇمۇ؟ (كۈلكە)

قاسىماخۇن: يارايسەن شاگىرت! بىر ئوغۇل بالىغا يەتمىش ئىككى ھۈنەر ئازلىق قىلىدۇ (مۇھەممەت ئاخۇن خۇشاللىقى بىلەن سەكرەپ، داپنى ئويىنتىپ ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ كېتىدۇ - دە، ئالدىغا ئاق پەشمال تارتىپ، پىچاقنى ئويىنتىپ، ئۆزىگە زوق بىلەن قاراپ تۇرغان ئىككىيلەنگە تازىم قىلغاندىن كېيىن سىرتقا چىقىپ كېتىدۇ).

تۇتى: (ئېرىگە) ئەمدى شۇنداق قىلىدىغان بولدۇقما؟

قاسىماخۇن: ھەئە، سىلە تېخىمۇ چاققانراق بولۇڭلا.

تۇتى: قاسىماخۇن! (ئەركىلەپ) قەدىناس يىگىت! مەن سىلىنىڭ خىزمەتلىرىگە قاچان سۇس قارىغان؟

قاسىماخۇن: ھېچقاچان بۈگۈنمۇ سېكىلەك ۋاقتىڭلادىكىدەك چەبدەس بولساڭلادەيمەن.

تۇتى: (ناز قىلىپ) مېنىڭچۇ، ئىككى قولۇم، ئىككى پۇتۇم بار. مېنىڭ قازىنىم بوياقچىنىڭ كۆپى ئەمەس، تاماق دېگەن ئوت قالىغاندا پىشىدۇ.

قاسىماخۇن: ھە؟ ئوت قالىغاندا پىشىدۇ؟ مەن ئوت قالاپ بېرەي ئەمىسە (يەڭلىرىنى شۇمۇدەكلەپ ئۆيگە ماڭماقچى بولىدۇ).

تۇتى: (ئېرىنىڭ ئالدىنى توساپ) كايىپ كەتمىسىلە، مانا مەن بار.

قاسىماخۇن: ئەگەر سىلە ئالدىراپ قالىدىغان ئىش بولسا قوشنا - قولۇملىرىمىز ئوبدان، ئۇلاردىن بىر - ئىككىنى ياردەمگە چىقىرمايلىمۇ؟

تۇتى: كىمنى چىقىرىمىز؟ چولپانخانىنىمۇ ياكى ھەسەلخانىنىمۇ؟

قاسىماخۇن: مەيلى، قايسى بولسا.

تۇتى: (باشقىدىن ئېچىلىپ) بولدى، ھەممىگە ئۆزەم يېتىيمەن. زادى بۈگۈن قانچە ؟

قاسىماخۇن: ئەتىگەن دېدىمغۇ، بىرلا.

تۇتى: بىرلا؟

قاسىماخۇن: شۇنداق.

تۇتى: ۋاي - ۋۇي، شۇ بىرلا كىشىگە شۇنچىلا قىلىپ كېتەمدۇق؟

قاسىماخۇن: خوتۇن، چىرايلىق خوتۇن! چىراق بىر. پەرۋانە بەش، ئەللىۋەتتە بىرتوپ پەرۋانە بىر چىراقنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىدۇ - دە.

تۇتى: گەپلىرى جايىدا، مەنمۇ بىر پەرۋانە، چۆرىلىرىدە ئايلانغان. قانداق؟ (كۈلكە)

بوۋىلار ياققان چىراقنىڭ ۋارىسى بولماق كېرەك،
خەزىنىمىزنىڭ ئاچقۇچىنى جايىغا قويماق كېرەك.
تۇتسا مەھكەم ئالتۇن ئاچقۇچنى كېلەر ئەۋلادىمىز،
پېشقەدەملەر كۆڭلىنى توق ھەم خۇشال تۇتماق كېرەك.
دەرت - ئەلەمنى بىللە تارتتۇق ئەي ساتارىم سەن بىلەن،
ئەمدى كۆرگەن بۇ باھارغا مەدھىيە قوشماق كېرەك.
خىسلىتى ھۆرمەتكە لايىق بىر قەدىردانىم كېلۇر،
بۇلبۇلۇم بىل، ئېتىخارىنىڭ شاخىغا قونماق كېرەك!

روزاخۇن: (ناخشا ئاخىرلاشقاندا سىرتتىن ئالتۇن ھەل بىلەن نەقىشلەنگەن «ئۇن ئىككى مۇقام» دەپ ھۆسنىخەت يېزىلغان يوغان بىر كىتابنى قىزىل دۇخاۋىغا ئوراپ، چىرايلىق پىر پەتنۇسقا سېلىپ كۆتەرگەن ھالدا كىرىپ كېلىدۇ) خۇش خەۋەر قاسىمكا!

قاسىماخۇن: (ساتارنى دەرھال سۇپىدا قويۇپ) ئىززەت - ئىكرام بىلەن روزاخۇننىڭ ئالدىغا بېرىپ پەتنۇس ئۈستىنى ئاستا ئېچىپ، كىتابنى خۇشاللىق بىلەن قولىغا ئېلىپ) ئۇن ئىككى مۇقام! ئۇيغۇر خەلقىنىڭ سەلتەنەتلىك ئۇن ئىككى مۇقامى! بىزنىڭ مۇزىكا بايلىقىمىز، ئەدەبىيات - سەنئەت خەزىنىمىزدىكى قىممەتلىك گۆھەر ... (كىتابنى سۆيۈپ، پېشانىسىگە سۈرتۈپ تاۋاپ قىلىدۇ)

روزاخۇن: بۇ گۆھەرنى تۇردى ئاخۇن ئاكام ئۇرۇمچىدىن ئالغاچ كەپتۇ.

تۇردى ئاخۇن: ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، بۇرادىرىم!

قاسىماخۇن: ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، قەدىردان دوستۇم! قەدەم تەشرىپلىرىگە مۇبارەك بولسۇن.

تۇردى ئاخۇن: ئۆزلىرىدىن بولسۇن! بۇرادەر!

ھوشۇر ئاخۇن: ئۆزلىرىدىن بولسۇن! تىنچ - ئامان تۇرۇشلا؟

قاسىماخۇن: شۇنچىلىك، قېنى - قېنى، يۇقىرى چىقايلى، تىنچ - ئامان كېلىشتىلە؟

تۇردى ئاخۇن: خۇداغا شۈكۈر ... (دۇئا قىلىنىپ، قوللار يۈزگە تارتىلىدۇ. ئاندىن روزاخۇن ئۆيدىن داستىخان، چاي ئېلىپ چىقىدۇ)

قاسىماخۇن: (زىيادە ھاياجانلىنىپ سەھنە ئالدىغا كېلىدۇ - دە، مېھمانغا بېغىشلانغان تۆۋەندىكى تونۇشتۇرۇشنى دېكلاماتسىيە قىلىپ ئوقۇيدۇ)

دېكلاماتسىيە

يارمۇ دۇنيادا مۇراد - ئارمانىغا يەتكەن كىشى،
تاش چېپىپ، ئۆستەڭ ئېلىپ بوستانىغا يەتكەن كىشى؟
يوق ئىكەن ئىشـق ئەھلىنىڭ داستانىنى ۋاراقلىسام،
تارتىسمۇ مىڭ بىر جاپا، جانانىغا يەتكەن كىشى.
(تۇردى ئاخۇننى كۆرسىتىپ تۇرۇپ)
بىزدە بار مەقسەتلىرى گۈللەپ ئېچىلغان قەھرىمان،

ھوي، تۇردى ئاخۇن ئاكامنى كېلىدۇ دەپ، بۇرۇنراق ئېچىپ دېمەمدىغان ماڭام؟

قاسىماخۇن: قەھرىماننى يىراقتىن كۆرگەن ياخشى، قاراڭلا خوتۇن، تۇردى ئاخۇن بۇ قېتىم ئۇرۇمچىدە ئون ئىككى مۇقامنى مانا بۇ ئوغلى ھوشۇر ئاخۇن بىلەن لىنتىغا ئالدۇرۇپ كەپتۇ. (كىتابنى قولىغا ئېلىپ ئايالىغا كۆرسىتىپ) مانا بۇ كىتاب — «ئون ئىككى مۇقام» نىڭ نوتىغا ئېلىنغان نۇسخىسى، تۇردى ئاخۇننىڭ ئۈچمەس تۆھپىسىنىڭ تارىخىي گۇۋاھچىسى.

تۇتى: بۇ كىتابنىڭ چىققىنىنى ناھايىتى ياخشى بوپتۇ. تۇردى ئاخۇن ئاكا ئۈچمەس ئەجرى قالدۇرۇپلا مانا. مۇبارەك بولسۇن!

ھەممە: مۇبارەك بولسۇن!

تۇردى ئاخۇن: رەھمەت، ھەممىلىرىگە مۇبارەك بولسۇن!

روزاخۇن: تۇردى ئاخۇن ئاكام ئون ئىككى مۇقامنى تولۇق بىلىدىغان، ئۇنى پاكىز ساقلاپ كەلگەن خەزىنىچى. خەزىنىنىڭ ئاچقۇچىنى خەلققە تاپشۇرۇپ مەقسەت - مۇرادىغا يەتتى.

تۇردى ئاخۇن: رەھمەت - ئازاد زامانىمىزغا، ھەر قايسىلىرىدەك قەدىردان زاماندا شلىرىمىزغا رەھمەت!

مۇھەممەت ئاخۇن: (پەتنۇسقا ئېلىنغان تەخسىدە كاۋاپ كۆتۈرۈپ كىرىپ) مانى... ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! پېشقەدەم ئۇستازىمىز تۇردى ئاخۇن ئاكامغۇ بۇ؟

تۇردى ئاخۇن: ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام. بەللى، رەھمەت مەمتاخۇن! مانا ئۆزلىرىمۇ چوپ - چوڭ يىگىت بولۇپ قاپلا. قاسىماخۇندىن ياخشى ئۆگىنەيلى.

مۇھەممەت ئاخۇن: ئوبدان، ئۆمرۈم بويى ئون ئىككى مۇقامنى ئۆگىنىپ، ھەر بىرلىرىنىڭ ياققان چىرىغىنى ئۆچۈرمەيمەن.

تۇتى: ھازىر مۇھەممەت ئاخۇن ئالتە مۇقامنى تولۇق ئۆگىنىپ بولدى.

تۇردى ئاخۇن: ياخشى، ئەجەپ ياخشى. بىز پېشقەدەملەرنىڭ ياشلاردىن ئۈمىدىمىز چوڭ. ياخشى ئۆگىنىڭلار، ياخشى ئىجادكارلاردىن بولۇڭلار!

روزاخۇن: ئۆزلىرى بىزگە تەۋەرۈك قىلىپ قويغان ئون ئىككى مۇقام 255 نەغمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىكەن - ھە؟

تۇردى ئاخۇن: شۇنداق، بۇنى پېقىردىن قاسىماخۇن بۇرادىرىمىز ياخشىراق بىلىدۇ.

قاسىماخۇن: يوقسۇ، ئۆزلىرى بىر چىنار، كەمىنىلىرى بىر يوپۇرماق. ھەزرەتلىرى بىر بۇلاق، كەمىنىلىرى بىر تامچە.

تۇردى ئاخۇن: ئۇنداق بولامدىغان، جانابلىرى بىر دەريا دېسىلە - بىر دەريا.

تۇتى: (مېھمانغا قاراپ) تۇردى ئاخۇن ئاكا! تاماقمۇ تەييار. بىرپىيالە چاي ئىچكەچ بىر پەدە ساز - نەغمە قىلىپ بەرسىلە قانداق؟

تۇردى ئاخۇن: (ئورنىدىن تۇرۇپ تازىم قىلىپ) خوش خېنىم، ئاۋۋال قاسىماخۇندىن كەل-

سۇن. بىز بولساق ھەر بىرلىرىگە ئاددىي مېھمان.

قاسىماخۇن: (تۇردى ئاخۇنغا قاراپ) يوقسۇ، بۇلبۇل سايرىغان شاختا تۇمۇچۇق سايرىيالمايدۇ. (سەھنىگە قاراپ) ئىشىكىمىز ئالدىغا ئاللىلىرىمىز كېلىدۇ، يازغۇچى شائىرلىرىمىز كېلىدۇ، ئۇسسۇلچى، ناخشىچى، ئۇستا رەسساملىرىمىز كېلىدۇ، مانا مۇشۇ تۇردى ئاخۇن ئاكامدەك پىشقان، ئاتاقلىق سازەندە - سەنئەتكارلىرىمىز كېلىدۇ. بىزنىڭ ئايرىم نادان يولداشلىرىمىز ئۇلارنى سۆزگە تەكلىپ قىلمايدۇ، شېئىر ئوقۇپ بېرىشكە تەكلىپ قىلمايدۇ. ئۇلارنى قەدىرلەشنى بىلمەيدۇ. بۇ بىر بىلمەسلىك، مانا بۈگۈنكى سورۇندا تۇردى ئاخۇن ئاكام مۇنبەرگە چىقسا يارىشىدۇ. (تۇردى ئاخۇنغا قاراپ) خوش ئەمىسە، پەيزلىرىگە بەرىكە تىلەيمىز.

ھەممە: بەرىكە تىلەيمىز.

تۇردى ئاخۇن: ئوبدان ئەمىسە، (تۇردى ئاخۇن ساتارنى ئالىدۇ. قالغانلار چاڭ، داپنى ئالىدۇ - دە، تۆۋەندىكى شېئىرنى مۇقام ئاھاڭىدا ئېيتىدۇ)

ھاياتىم ئۆتتى سەرسانلىق، سەرگەردانلىقتا، غۇربەتتە،
چېلىپ كەلدىم ساتارىمنى رىيازەتتە، مۇھەببەتتە،
مۇقامىم ياڭرىدى قەشقەر، خوتەن، يەكەن دىيارىدا،
تېرىقچە كۆرمىدىم راھەت، ئاقاردى چاچمۇ كۈلپەتتە.
ياشانغاندا ئېرىشتىم مەن سائادەتنىڭ باھارىغا،
گۈلىستان بۇلبۇلى كۈلدى سەھەردە - ياخشى پۇرسەتتە.
خۇشالمەن خەلق بىلەن بىللە بولۇپ كەلگەچكە تەقدىرداش،
بېسىڭلار ئىز باسار ياشلار سىلەر ئالغا داۋامەتتە!

(مۇقام ئاياغلىشىش بىلەن تەڭ ئۇسسۇل مۇزىكىسى چېلىنىپ، ئۇسسۇل - ناخشا قايناي‌دۇ، «رەھمەت - رەھمەت!» دېگەن ئاۋازلار ياڭرايدۇ)

پەردە يېپىلىدۇ.

ئاپتورنى تونۇشتۇرۇش

شائىر قۇربان ئىمىن 1914 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1942- يىلى ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ ئەدەبىي

ى، گومىنداڭ دەۋردە ۋەتەنپەرۋەر ئىلغار زات دەپ قارىلىپ كۆپ قېتىم تۈرمىگە قامالغان.
1946 - يىلى خەلقچىل سايلامدا ئاقسۇ ۋىلايىتىگە ۋالى بولغان. ئازادلىقتىن كېيىن لىچۈن شىر-
ىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بولغان. 1951 - يىلى چاۋشيەنگە ياردەم بېرىشتە نۇرغۇن مال - مۈلكىنى ھە-
يە قىلغان. ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1920 - يىللاردىن باشلانغان بولۇپ، ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلى كۆپ شې-
ئىرلىرى ئېلان قىلىنمىغان. ئۇنىڭ ئازادلىقتىن ئىلگىرى يازغان خەلقنى غەپلەت ئۇيقۇدىن ئوي-
سپ، تەرەققىياتقا، مىللىي باراۋەرلىككە، ئازادلىق ۋە ھۆرلۈككە ئېرىشىش ئۈچۈن كۈرەشكە يېتەكلەيدىغان
نگىۋار شېئىرلىرى خەلق ئارىسىدا كەڭ تارقىلىپ كەلمەكتە. تەھرىر بۆلۈمىمىز ئابلىز مەخسۇمنىڭ ئەسەر-
لىرىنى توپلاش ئۈچۈن يولداشلارنىڭ قولىدىكى ئەسەرلەرنى ئەۋەتىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ.

---

(1)

ئەلەم - ھەسرەت چېكىپ دائىم، جىگەر خۇن پارىدۇر كۆڭلۈم،
بولۇپ زەردابى قان لەختە ساقايماس يارىدۇر كۆڭلۈم.
جۇنۇن ۋادىسىدا مەجنۇن كەبى، ئاھۇ - پىغان بىرلە،
سادىغا تەلپۈنەر، لېكىن ئۈزۈلگەن تارىدۇر كۆڭلۈم.
قاناتسىز قۇش نېچۈن جەۋلان قىلۇر، پەرۋازىدىن مەھرۇم،
قەپەزلىك جانىۋارلاردەك ئەجەپ بىچارىدۇر كۆڭلۈم،
توسالغۇ دەشت - داۋانلاردىن خىيالىم ھالقىماق مەھرۇم،
لېكىن جۇشقۇن تەپەككۇردە ئۈمىدىنىڭ كانىدۇر كۆڭلۈم.
مېنىڭ مەقسەت - مۇرادىم شۇل، مەدەتكار تاپماق ئىقبالغا،

بىشىمغا ھەر بالا كەلسە، بويۇن ئەگمەي ئىرادەمدىن،
يۈرەك مەغرۇر، قېنىم مەشھۇد تۆكۈلسە غايىمدۇر كۆڭلۈم.
چېكىپ مېھنەت ئازاب ـ كۈلپەت، يېتىمشسە يۇرت ئۈچۈن ھەردەم،
ماڭا جەننەت كەبى گويا بولۇر، ئەبرارىدۇر كۆڭلۈم.
قارارگاھىم مۇشەققەتلىك، بىلاۇرمەن ۋە لېكىن پارلاق،
تېنىم تاپماس مېنىڭ روھىم شۇ يول چۈن زارىدۇر كۆڭلۈم.
زېمىستانلار بىلىنمەيدۇ، ئۆتەر ئۇ ھەرقاچان يازدەك،
باھارنىڭ ئىشقىدا زوقمەن ئاڭا خۇشتارىدۇر كۆڭلۈم.
غورۇرۇم تەگدىشى يوقتۇر، گۇۋاھ تارىخي جەريانىم،
ھاياتىم ئۆتتى مەھبۇستا دېمەس دىشۋارىدۇر كۆڭلۈم.
سېلىپ ياۋ ئۈستىگە ئاتلار ۋەتەنچۈن جانىنى بەخش ئەتمەك،
شېھىدلىك دەرجىسىن تاپماق ئۈچۈن خۇشتارىدۇر كۆڭلۈم.
شۈكۈركىم قالمىدىڭ يالغۇز، يولۇڭدا دوستلىرىڭ كۆپتۇر،
ماڭا ۋەئدە بېرىپ بارچە دېگەچ مىڭ رازىدۇر كۆڭلۈم.
بېرىپ كۆرسەڭ يۈرەك ـ باغرىم، ئەلەم ـ ھەسرەتكە لىق تولغان،
ئۈمىد روھىم ۋە ۋىجدانىم ماڭا ھەم رازىدۇر كۆڭلۈم.

«ئەزىزى» ئۈرۈمچى. ئاي - 8 - يىل 1949

كۆلمىسە جۇشقۇن خىيالىم، ئاسمىنىڭدا ئاپتىپىڭ،
دەرد ئىچرە غەيرى ئالەم گۆر نېمە؟ بوستان نېمە؟
تەلمۈرۈپ شۇنچە يولۇڭغا ئاقتى كۆزنىڭ نۇرلىرى،
بولمىسا ۋەسلىڭ نەسىۋى ماڭا بۇ دەۋران نېمە؟
ئۆتتى باشتىن شۇنچە يىللار قالدۇرۇپ ماڭلايدا ئىز،
بولسا سەندىن بىر خەۋەر ئۆزەم ئۈچۈن پۇشمان نېمە؟
ئوت دېدى پەرۋانىمۇ يەتتى مۇرادقا بولدى كۆل،
كەلسە بەختىم مەيلى ئەمەسمۇ بولسا جان قۇربان نېمە؟
گۈلنى هەر تاڭدا كۆرۈپ بۇلبۇل يەنە قىلماي شۈكۈر،
شۇنچە نالە ئەيلىسە ئۇ نېمىدېگەن نادان نېمە؟
كاشكى مەن ئۆمرۈمدە كۆرسەم سىزنى ئەي، ئاي يۈزلۈكۈم،
جان بېرىپ ئۆلسەم شۇدەم دۇنيا ئارا ئارمان نېمە؟
ئاه ئۇرۇپ مىسكىن ئادا بولدۇم قەلەندەردەك بۈگۈن،
يوقمىدۇ، شۇنچە جاهاندا دەرتكە دەرمان نېمە؟

(4)

كاج پەلەكنىڭ گەردىشى جايىمنى زىندان ئەيلىدى،
دەۋرنىڭ ۋەزىيىتى ئەقلىمنى هەيران ئەيلىدى.
ئۆزگىرىپ دۇنيا هەمىشە توختىماي بىر نۇقتىدا،
داغ - هەسرەتلەر بىلەن كىملەرنى پىنهان ئەيلىدى.
كىمنى بىر خۇش قىلسا گەر ئارقىسىدىن يۈزمىڭ جاپا،
سائىتىگە مىڭنى نالان، بىرنى خەندان ئەيلىدى.

(5)

كېلىپ دۇنياغا مىڭ تۈرلى جاپالارغا دۇچار ئولدۇق،
ئەجەپ بىر دەۋردە ئالەم سەهنىسىدە ئاشكار ئولدۇق.
تۇغۇلغان بىز ئاۋال ياكى كېيىن بۇ شۇم زامانلاردىن —
بۇ دۇنياغا كېلىشتە بەندە بىز بىئىختىيار ئولدۇق.
تۇغۇلغاندىن بېرى بۇ دەهرىيادىن بىز ۋاپا كۆرمەي،
كۆرۈپ جەبرى - جاپا مېهنەت بىلەن بىئېتىبار ئولدۇق.
ئەسرۇ ناتەۋان ۋەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ كەتتۇق،
خالاس ئەت زۇلمى كۈلپەتتىن خۇدايا بىقارار ئولدۇق.
ئەجەلنىڭ شەربىتىن ئىچمەي كۆرۈپتۇرمىز قىيامەتنى،
تامامى خانۇ مان - جاندىن خۇدايا تارىمار ئولدۇق.
«قارا دىل» لارنى ئىلغاپ تۇتتى شىڭ دۇبەنمۇ خىزمەتتە،
كىشىكىم دىلىمگە ماهىر ئۇنىڭغا ئېتىبار ئولدۇق.
«ئەزىزى» دەرگاهىڭغا تەلمۈرۈپ يىغلاپ خۇداۋەندا،
تەرەهھۇم ئەيلە يارەب رەهمىتىڭگە ئىنتىزار ئولدۇق.
بىناگاه ئىنقىلاب بولدى، ۋەتەن، مىللەت خاراب بولدى،
ۋەتەن شۇڭقارلىرى ئەردۇق كۆيەكلەرگە شىكار ئولدۇق.

1938 - يىل ئۈرۈمچى، شىڭ شىسەي تۈرمىسىدە يېزىلغان.

(6)

ئاسارەت بوغدى ئىنسانىي ھوقۇقۇم، ئىختىيارىمنى،
ھاقارەت جۆر كېلىپ بىرگە ئۆردى ئېتىبارىمنى.

نە پاكلىق، بەختسىزمەن، ئىززەتۇ نەپسىمدىن ئايرىلدىم،
يوقاتتىم قۇت، قىممەت، شان - شەۋكەت ئىپتىخارىمنى.

مۇقەددەس ۋەتىنىم جانىم ئانام گۈل غۇنچىسى ئەردىم،
قارا زۇلمەت، تۇمانلار توستى ئەركىن ئېچىلارىمنى.

شۇنىڭدەك مىللىتىمنىڭ ئەركىن، ئازاد بۇلبۇلى تۇرسام،
مېنى تورغا چۈشۈرۈپ توستى ئەركىن ئۇچارىمنى.

زىمىستان جۇتلاردا بولغاچ مەن قەپەز ئىچرە،
كۈتتۈم تەلمۈرۈپ سايراش ئۈچۈن پەسلى باھارىمنى.

ئەبەدىي ئۈمىدۋارمەن ھامان مەقسەت - نىشانەمدە،
نە غەم تەگرىم كۆرۈپ تۇرسا مېنىڭ بۇ ئاھ ئۇرارىمنى.

ماڭا بۇ بەختسىزلىك ۋاقىتلىقتۇر، دائىما بولماس،
دىيان باسماقچى بولدۇممەن كۆيۈپ تاشقان يانارىمنى.

يېتىپ زىندان ئارا تۈرلۈك ھەسرەت، دەرت - ئەلەم ئىچرە،
تېنەپ قالدىم بىلەلمەي ئايلىنىپ قانداق قىلارىمنى.

قىيىن ئەھۋالدا، مەنزۇل ھالدا قالدىم، رەھىم قىل تەگرىم،
سۆيۈندۈم مەن ساڭا رەببىم، ئەجابەت قىل سورارىمنى.

ئەسلىدىم دەرگاھىڭنى، رەھمىڭنى تىلەپ يا رەب،
ئۆزەڭگە ئەرز - ھال ئەيلەپ تۆكەرمەن ئاھۇ - زارىمنى.

ئۆزەڭ رەھىم قىلمىساڭ يا رەب مەنۇ مۇزتەرىنىڭ ھالىگە،
كىمىم بار سەندىن ئۆزگە قاندۇرارلىق ئىنتىزارىمنى.

سېنىڭدىن ئۆزگە بىر ھېچكىم رەھىم ئەتمەس، ھالىم پۈتمەس،
چۈشەنمەس ھېچكىم سەندىن بۆلەك بۇ ئىزتىرارىمنى.

.... (بۇ مىسرا يوق)

ئۆزەڭ ئاسراپ نېسىپ ئەتكىل مېنىڭ ئەركىن ياشارىمنى.
ئېزىلدىم، خارۇ - زار بولدۇم چىدارغا قالمىدى تاقەت،

يوقاتتى قايغۇ - ھەسرەتلەر مېنىڭ سەبرۇ - قارارىمنى.
قىيىپ باشىم، ئېقىپ ياشىم، كۆيۈپ جانىم، چۈشۈپ روھىم،

ا بنى بوردانىم كوزلىرىگە مەن،
ڭىنىڭ قۇربانى بولدى تىنىم تۇن.
ەتتۇر كۆي دېدىم سۆزلىرىگە مەن،
چىدى — هېچكىمدىن ئاڭلانمىدى ئۈن)
قويدۇم يېڭىدىن ئەزەن چاقىرىپ،
هىدى چاڭقىدى كەتتى دەر بەدەر.
ە گۈل تولۇلدى: (كەتتى ئاقىرىپ)

تەگدىشىن كۆرىمەن پەقەت هەر سەهەر،
بوغدانىڭ سۈبهىسى چاچقاندا كۈمۈش!

خىيالىدىم مەن سېنى چىمەن ئىچىدىن،
هەممە گۈل تەلمۈرۈپ كۆتۈرۈشتى قول...
قورقمىدىم بارغۇ دەپ سېنى كېچىدىن،
سەن پەقەت مېنىڭلا نىلۇپەرىم بول...

ئەكس سادا سورايدۇ شائىر

سادا سورايدۇ شائىر،
ىي يوق خائىن تاغلاردىن.

ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
مەۋجۇداتتىن جىمى ئىقلىمدىن.

سادا سورايدۇ شائىر،
دەريا گۈزەل باغلاردىن.
سادا سورايدۇ شائىر،
ر ساما، زەڭگەر زېمىندىن.
سادا سورايدۇ شائىر،
لىكتىن هەممە چىنلىقتىن.

ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
ئايانلىقتىن سىرلىق تىلسىمدىن.
سوراقلارغا جاۋاب يوق هازىر
يۈسۈن شۇنداق، شۇنداقتۇر هايات.
ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
جېنىڭ بەكمۇ شۇنچە سۈكۈنات؟

ئامەت

ياغدى ئاسماندىن، دۇردۇن ياغدى،

ئىشتىپاتسىز قالمىدى يېقىن - يورۇق،

چىگرىسىز كۆڭلۈمدە چىگرىسىز دالا،
خىسلەتلىك زەررىلەر يانار يوروق شام.
ئۆيلايمەن ئۆيۈمدا سالا ۋە شالا،
بىنالار ئالدىغا چۈشكەن قوروق تام.

قوروق تام كۆپ بىزدە ئېگىز ۋە ئېگىز،
تۇرغاندۇر «دۇنيا» نى بەلكى قوروقلاپ.
هەر باقسام سانجىلدى يۈرەككە بىگىز،
ئايرىلدىم ئەيشىمدىن كەتتىم ئوروقلاپ.
چۈنكى ئۇ كۆزۈمگە كۆرۈنمەس كۆركەم،
بىر پىشكەل شۇملۇقتىن بىرىپ بىشارەت.
چەكسىزلىك ئوغامەن ئەبەدىي كۆلكەم،
ئۇ، كۆلكە!

خىسلەتتىن ئىما - ئىشارەت!

سىڭدى ئۇ ئاڭلارغا چاقىناق پىكىرگە،

ئاپتورنى تونۇشتۇرۇش

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت 1945 - يىلى ماناستا تۇغۇلغان. 1966 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ جۇڭگو تىل - ئەدەبىياتى فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلىمەكتە.

ئوسمانجان ستودېنت چاغلىرىدىن باشلاپلا بىر قىسىم مەشق شېئىرلارنى يېزىپ ئېلان قىلىشقا كىرىشكەن. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ ئاساسىي ئىجادىيىتىنى 1978 - يىلدىن باشلانغان دەپ ھېسابلايدۇ. شائىر، ھازىرغا قەدەر نۇرغۇنلىغان ياخشى ۋە بىرقەدەر ياخشى پوئېزىيە ئەسەرلىرىنى يېزىپ، ھەم تەرجىمە قىلىپ، كەڭ جامائەتچىلىكنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا سازاۋەر بولۇپ كەلدى.

ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاش پائالىيىتىدە ئۇنىڭ 1978 - يىلى «ياگرا ئەجەم» قاتارلىق تۆت پارچە شېئىرى 1 - دەرىجىلىك، 1981 - يىلى «ۋەتىنىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپئاق» ناملىق شېئىرى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ھەم شۇ يىلى كېيىنكى شېئىرى مەملىكەت بويىچە 2 - دەرىجىلىك مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇنىڭدىن باشقا، «توزان قەسىدىسى» ناملىق شېئىرى «تارىم» ژۇرنىلى ئۇيۇشتۇرغان مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇسابىقىسىدە 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «قورشاق بۇزۇش ناخشىسى» ناملىق شېئىرىي تەرجىمىسى «كۆۋرۈك» ژۇرنىلى ئۆتكۈزگەن مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاش پائالىيىتىدە 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. 1984 - يىلى مىللەتلەر نەشرىياتى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى — «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» نى نەشر قىلغان. يېقىندا، ئۇ ئۆزىنىڭ 2 - شېئىرلار توپلىمىنى نەشرىياتقا تاپشۇردى.

(بېشى 126 - بەتتە)

مەن. مېنىڭ ھېكايىلىرىمدە ياپونىيىدىكى ئىشلار ياپونىيىدىكى ئادەت بويىچە يېزىلغان. مەن جۇڭگو كىتابخانلىرىدىن بۇ كىتابنى سەۋر قىلىپ ئوقۇپ بولۇشىنىلا ئۈمىد قىلىمەن، ئۇنىڭدىكى ماقالىلەرنىڭ ھەممىسى ناھايىتى قىسقا بولغانلىقىدىن، ئىككى - ئۈچ مىنۇتتىلا ئوقۇپ بولغىلى بولىدۇ. جۇڭگولۇق دوستلار ئوقۇپ بولۇپ خېلى قىزىقارلىق يېزىلىپتۇ دېگەن تونۇشقا كەلسىلا ئۆزەمنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلىمەن!

— سىز بەك تۈزۈت قىلىپ كەتتىڭىز. مەن ئەسەرلىرىڭىزنىڭ جۇڭگو كىتابخانلىرىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن.

مەن شىڭ شىنيى ۋە ئۇنىڭ ئايالى بىلەن خوشلىشىپ مېھمانخانىدىن چىقتىم، ئۇدۇلۇمدا ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن ھالرەڭ كاككۇك گۈللىرى كۆرۈندى. قۇلۇقىمنىڭ تۈۋىدە شىڭ شىنيىنىڭ قىزغىن ئاۋازى يەنە بىر قېتىم ياڭرىدى: «(شىڭ شىنيى مىكرو ھېكايىلىرىدىن تاللانمىلار)نىڭ تەھرىرى، تەرجىمان ۋە كىتابخانلىرىغا مېنىڭ دۇئاي سالىمىمنى يەتكۈزۈپ قويۇڭ!»

1982 - يىلى 6 - ئاي. توكيو

غوپۇر قادىر تەرجىمىسى

ئەگرىتاغ سادالىرى

كۆككە يېقىلغان شېئىرلار

ئىلغارجان سادىق

قەبرىلىرىم

كېلىمەن
چۈشلەرنى سۆرەپ
قەدەملىرىمدىن
ئۈنۈپ چىقىدۇ قەبرىلىرىم

چۈشلەر

1
يىقىلىشىدا چۈشۈم
هالقىپ كەتتى ئۈپۈقتىن .

2
كەتتى يۇرۇپ
شەپەقنى يۇدۇپ

3
ئۆلگەن ئۈپۈقتا،
قۇملارغا كۆمۈلگەن ئىزدىك باش-
لارنى
چېچىپ بىر يېپقا،
يۇزلەندۇردى قۇياشقا

4
يىقىلىشىدا چۈشۈم،
هالقىپ كەتتى ئۈپۈقتىن.

ئىزدىلىشىم

ئۆلگەن قارچۇقتىن،
تاپتىم نەپسىمنى.
يىقىلدىم
قۇياشنى يۇدۇپ تۇپراققا.

كۆككە يىقىلىش

دېرىزەمنى ئاچتىم مەن ئۇلۇق،
ئۇپۇق ماڭا ئاتتى چۈشۈمنى.
كۆككە يىقىلدىم،

پەرىشتە

— شائىر ئەخمەتجان ئوسمانغا

كۆزلىرىڭدىن تۆرەلدى چۈشلەر
ئېيتتى ناخشا
ئىزدىتۇردى يوللارنى.
ئاي ھەسرەتتە
قىيىپ پەشلىرىنى
كەتتى يۇرۇپ.
ناخشىلىرىڭدىن تۆرەلدى كۆلكە
شېئىرلىرىڭ يىقىلدى كۆككە.

ئۈزۈگۈمغا

1
ئالدىمدا
يۈگرەيدۇ سېنىڭ تىنىقلىرىڭ
ئىزلىرىڭدا
قېتىپ قالغان ياش

2
سۆيمەك بولدۇ
پەسلەپ سېنى
باهار شامالLIرى
سەن
كەتتىڭ سىڭىپ
يەرگە

3
ساراڭ شامال
ئۇچار
ئىزلەپ سېنى
جەننەتتىن

ئىززىتىڭ سىماھ

1
ئولتۇردىمەن
بۇلۇتلارغا قويۇپ بېشىمنى
ئۆيۈمدىن
چىقىپ كېتىمدۇ ئاي
ئىزلەپ سۆيگۈنىمنى

2
يۇلتۇزلار
سۆيگۈمىدۇ يانغان
قارايدۇ چۈشۈم كۆزنەكلىرىمدىن
تەبەسسۇمىدە
باشلىرىمنى سىلايدۇ تويماي

3
بۇ قەبرىدىن
ئىزلەيمەن سېنى
ئەگەشتۇردۇ
ئىززىتىڭ سىماھ

1986 - يىل قۇمۇل - ئۈرۈمچى

شېئىر، ئەي سەن ئىززىتىڭ

ئەخمەتجان ئوسمان

ئۇمىدلىرىم

ئۇمىدلىرىم

بەڭگى

— يازغۇچى مۇھەممەد باغراشقا

دوقۇيدۇ ۋاراقلاپ دېڭىزنى،
چىركاۋىمۇ ئۇنىڭ كائىنات؟

5

قاچاندىن بېرى
ۋەتەن قىلىپ كەلگەنىدى تاك
خورازلارنىڭ بوغىزىنى؟

6

زېرىكتىم...
يوقمۇ دېڭىزنىڭ
دولقۇنلاردىن باشقا سۆزلىرى؟

كۈتەمدۇ مەندىن:
ئېلىپ كەلسەم تۆت پەسلنى
بىرلەشتۈرۈپ؟

10

قاچانغىچە
سەرسان يۈرەر گۈل ۋە باشاق،
ئۇ بۇ ياقتا، بۇ ئۇ ياقتا؟

1986 - يىل. دەمەشىق -
بېيجىڭ - ئۈرۈمچى

تېگىرقىغان شېئىرلار

چېكىپ تۈننىڭ دېرىزىسىنى،
ئىشىكىدە كېچىنىڭ،
قانغا بويىلىپ ياتىدۇ بىر يول،
ئاختۇرۇپ
تۈنۈگۈنكى شەبنەم چۈشىنى،
ئىشىكىدە كېچىنىڭ،
كۆرۈپ قالدى ئۇ
يىراق كۆكتە قالغان
يۇلتۇزنى—
ئىزلىرىنى كۈندۈزنىڭ،
ئىشىكىدە كېچىنىڭ
تېپىۋالدى يول

روجىكىنى ئاچتى ئۇ قىزغا؛
بوسۇق تاتىلاپ
ئۇخلاپ قالدى يول
ئىشىكىدە كېچىنىڭ...

سايەم

كېتىپ بارار ئالدىمدا سايەم؛
نۇرسىز،
سادىسىز،
غۇۋا لەپىلدەپ...
مەن بارىمەن
قىلىپ قۇياشنى ئارقامغا،

چىغىر يولدا

خىره ئايدىڭ.
ئەگرى - توقاي چىغىر يوللاردا
كېتىۋاتسام
يېڭى بىر ناخشىنى ئېيتقانىچە
غىڭشىپ
ئاڭلاندى ئالدىمدىن - كەينىمدىن
شىپىرلىغان ئاياغ تىۋىشى—
ھەممىسى گويا
يېڭى - يېڭى ناخشىدەك!
يۈگۈرۈپ كەتتىم
ۋە جارقىراپ كۈيلىدىم مۇنداق:
«چىڭ - چىڭ دەسسە سەپەرداش،
چىڭدالسۇن زېمىن
ۋە تەكتىدىن پارتلاپ چىقسۇن
بىر قۇياش»

شېھىت بولغان چۈش

دۇنيا بىلەن چۈشۈمنىڭ،
چېگرىسىدا ياتىدۇ ئۇپۇق؛
ھەر سەھەر ئۇندا
چۈشۈمنى كۆيدۈرەر شەپەق يالـ
قۇنى
دۇنياغا يۈزلىنەر يورۇقلۇق...

ھايات

يەر ئايلىنار كىرپىكلىرىمدە،
سىزار ئاڭا قارچۇقۇم سۈرەت.

ئۆمۈچۈكنى دوراپ...

پىشايۋاندا يىپ ئىگىرەر ئۆمۈچۈك،
سوردسام
ئۇلار ئىمىش يەر شارىنى قۇياشـ
قا.

پاھ، دې
باشلىدىم

ھەم دو
قىلاي د
يىپ ئىگ

چاقناپ
زەر قۇ

ئاڭا دە

يېتىپ
مىنگىشى
قۇياش

«سۈپۈرگىنىڭ ئۇچىدا قۇياش»①

غالىب راخمان

سەھەر
بويلاپ ماڭدىم
ئۇنىڭ

كۈمۈلگەن يۇلتۇز

پەرھات ئىلياس

قارچۇق

1

كۆز ئىچىدە
ئولتۇرىدۇ ئاق چاچلىق موماي...

2

چاشقان تۆشۈكى—
قەسىر رۇجىكى.

3

ئۈمىد بىلەن قاراپ تۇرىدۇ،
يىراق كۆكتە
كۈلۈپ تۇرغان قۇياشقا...

4

باھار تامچىسى
تېمىپ كەتتى ئۇنىڭ كۆزىگە.
كۆز قارچۇقى...
ئۈنۈپ چىقتى قەبرە ئۈستىگە...

چۇقان

1

قۇرۇپ قالغان شىۋاق ئارىسى
ئېچىلغان قەبرە...
غەزەپ بىلەن ھومىيىدۇ
قاغجىراپ ياتقان باش سۆڭىكى

2

ھوي!
نائىنساپ ئادەم
بىر نۆۋەتكىن كېپىنىمنى سەن!

خەير، قەبرىلەر

يەر بېغىرلاپ ياتتىم ئاھ چېكىپ،
ئەللىك يىل
تاكى ئەسىر - ئەسىرلەپ.
يامغۇر قىلىپ تۆكتۈم يېشىمنى
ئاقارغان تۇپراقلارغا،
ياشلىقىمنىڭ ھۆسنىنى بەردىم
كۆپ-كۆك شىۋاقلارغا...
خەيىر
خەيىر ئەمدى ئەزىز قەبرىلەر،
ئەلۋىدا... ئەلۋىدا...
مەن كېتىمەن يىراققا،

ئازابلىق چۈشلىرىمنى
ئايلاندۇرۇپ قاناتقا...
كېچىلىرى تولۇن ئاي بولۇپ،
كۈندۈزى قۇياش
ئېگىز كۆكتىن قارايمەن ساڭا...

يۇمۇرلار

شاللاقلىق

ئۇلار سۇغا چۆكۈپ كەتكەن يېرىم ئۆلەر ھالەتتىكى بىر شاللاقنى دەريادىن تارتىپ قىرغاققا چىقىرىپتۇ. ئۇ سۇنى قۇسۇپ بولۇپ، «ھەقىقەتەن ئاچچىقىم كەلدى. مەن ھازىرلا تېخى سۇ ئۈزەلەيدىغانلىقىمنى ئويلىغان ئىدىم» دەپتۇ.

بىكاردىن بىكار ئاۋارە بولۇش

دىۋر بولسا بىر كۇلۇبنىڭ بىلەت يىققۇچىسى ئىكەن. ئۇنىڭدىن ھەر كۈنى مىڭدىن ئارتۇق كىشى ئالدىدىن ئۆتۈپ سائەت سورايدىكەن.

نەچچە ئايلار ئۆتۈپ، ئۇ بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمەي ئۆز - ئۆزىگە: «مەن ئەمدى ھەرگىز ئۇنداق ئەخمەقلەرنىڭ جاۋابىغا جاۋاب قايتۇرمايمەن. پەقەت دۇكانغا بېرىپ چوڭ بىر تام سائىتى ئېلىپ ئېسىپ قويسام بولدى» دەپتۇ. راستىنلا ئۇ شۇنداق قىپتۇ.

ئۇنىڭ قارىشىچە بۇ ئارقىلىق ئىشلارنى ئازايتقىلى بولىدىكەن. لېكىن ئۇ شۇنى ئويلاپ يەتمەپتۇكى، ھەر كۈنى يەنىلا بىرمۇنچە ئادەملەر ئۇنىڭ ئالدىدا توختاپ يەنە ئۇنىڭدىن: «بۇ سائەت توغرىمۇ؟» دەپ سورايدىكەن.

ئەسقەر ئېزىز تەرجىمىسى

قىسقا ھېكايىلەر

بىر قاچا سۇيۇقئاش

تۇرسۇن تىلىۋالدى

يەكشەنبە كۈنى ئىدى.

ئەتىگەندىلا كوچىغا چىقىپ كەتكەن ياتاقداشلاردىن بىرەرسى قايتىپ كېلىدىغاندەك ئەمەس. تۈنۈگۈن كەچ يېرىم تۈن بىلەنلا چاي ئىچىپ يېتىپ قالغان ئىلياسنىڭ قورسىقى ئەتىگەندىن بېرى بىر چىشلەممۇ نەرسە يېمىگەچكە، مانا ئەمدى سازلىنىپ كەتكەن ناغرىدەك چېلىنىپ چىدىغۇسىز دەرىجىگە بېرىپ يەتتى.

ياتاقداشلاردىن بىرەرسى كېلىپ قالسا، ئامال بولۇپ قالار، دەپ تەلمۈرۈپ ئولتۇرغان ئىلياس، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي ئويغا پاتقىنىچە ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتتى.

بۇ يېقىنلاردا ئۇنىڭ چەت تاغلىق كەنتتىكى ئاتا - ئانىسىدىن پۇل كەلمەيدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان. سەۋەبى، ئۇ تېخى تۈنۈگۈنلا ئۆيىدىن بىر پارچە خەت تاپشۇرۇۋالدى. خەتتە، ئۇلارنىڭ ئوغلىغا ئەۋەتكەن 20 يۈەن پۇلنىڭ تەگكەن ياكى تەگمىگەنلىكى خەۋىرى سورۇشتۇرۇلغان. ئىلياس بۇ خەتتىن جۇدۇنى

تاپشۇرۇپ ئالغانلىقىنى، ئۇ گويا غۇۋا چۈشتەك خىرە - شىرە ئەسلىيەلىدى... بۇمۇ ئۇلارنىڭ ئامالسىزلىقى - دە! ئۇ، ئاتا - ئانىسىغا بولغان قانداقتۇر بىر خىل نارازىلىق، رەنجىش ھېسسىياتلىرىنىڭ پەيدا بولغانلىقىدىن سەل ئۆكۈنگەندەك بولدى - دە، يۈرىكى سىقىلىپ كۆزلىرىگە غىلىلدە ياش كەلدى...

ئۇ ھەر قېتىم مۇشۇ تەرەپلەرنى ئويلىغىنىدا، ئۆزىگە يەنە بىر نەرسىنىڭ ھەسسە كۈچ - قۇۋۋەت كىرىپ قالغاندەك غەيرەتلىنىپ، ئوقۇشقا تېخىمۇ تىرىشاتتى. «قېيىن ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە» دېگەندەك ئوقۇشقا كۆڭۈل قويسىلا ھوسۇل بېرىدىكەن. بىراق، تۇرمۇشچۇ؟ چوپ - چوڭ بىر يىگىت بولۇپ قالغىنىڭغا قارىماي، يانچۇقىڭنى ئاختۇرۇپ كەلسە، تۆت - بەش تىيىنىڭ تاپىنى يوق... مەكتەپتىن تارقىتىپ بەرگەن بىر ئايلىق تاماق بېلىتىمۇ ئايغا ئۇن بولماي تۈرۈپ تۈگەپ كەتكەن. مانا شۇ تاپتا ھېچ بولمىغاندا 60 پۇڭ پۇل بولغان بولسا، ئۇ قىزىققىنا بىر قاچا سۇيۇقئاش ئىچىۋالغان بولا

دى ياتاقداشلارنىڭ يوتقان - كۆرپىسىنىڭ ستىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى. بۇ قېتىمۇ نىڭ تەلىيىگە يارىشا، قايسىدۇر بىر ساۋاق- شىنىڭ ياستۇقى ئاستىدىن 15 پۇڭ چى- پ قالدى. ئۇ، ئارتۇق ئۈچ پۇڭىنى جايىدا لدۇرۇپ، قالغىنىنى يەم بىلەن مەيدە يان- قىغا سالدى - دە، بوتۇلكىلارنى كۆتۈرۈپ، ستۇنكى قەۋەتتىن تاقىلدىغىنىچە پەسكە شۈپ كەتتى...

ئىلياس ھەش - پەش دېگۈچە بازاردىكى شپۇزۇللار ئالدىغا يېتىپ كەلدى. يىراقتىنلا ماققا ئۇرۇلغان مېزىلىك تائاملارنىڭ تكۆر پۇرىقى بىلەن ئاشپەزلەرنىڭ خېرىدار اقىرىپ ئۈنلۈك توۋلاشلىرى كىشىنىڭ ئىش- يىنى تېخىمۇ ئېچىۋېتەتتى. ھەي، پۇلۇڭ ق بولسا - ھە؟! ئۇ، ئاغزىغا توشۇپ كەت- ن سېرىق سۇلارنى يەرگە چىرىتىدە تۈكۈ- ۈپ، چەتكە سىلىنغان بىر ئاشخانىغا كىرىپ لدى. قىرىشقاندەك، بىر - بىردىن ئېسىل ئاملارنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشىپ ئولتۇرغان

رىماي بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ ئىچەي دېسەڭ، ئېچىپ كەتكىنىدىن دومبىگە چاپلىشىپ قالغان قورساقىنىڭ بۇلۇڭ - بۇلۇڭلىرىغا سىڭىپ كې- تىپ، ھېچنىمە يېمىگەندەك يەنە بىر يەرلە- رىنىڭ ئاچ پېتىم چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولۇشىدىن ئەنسىرىگەن. ھەي، بىر قاچا سۇ- يۇقئاش يەنە بىر قاچا بولۇپ كەتسىچۇ؟!

ئۇ مەيلى قانداقلا ئىچمىسۇن، بىر قاچا سۇيۇقئاش تۈگەپ قالدى. گەرچە قۇرسىقى- نىڭ كولدۇرلاشلىرى بىر ئاز بېسىققان بول- سىمۇ، قانداقتۇر يەنە بىر يەرلىرى ئاچتەك، تويغىچە بىر نەرسە يېگۈسى كېلەتتى. ئامال قانچە؟

ئۇ، ئاشنىڭ پۇلىنى تۆلىۋەتمەكچى بولۇپ يانچۇقىغا قولىنى تىقتى. ئاھ، بۇ نېمە ئالا- مەت؟! ئۇنىڭ يۈرىكى قارتىدە قىلىپ، مېڭى- سىدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. چۈنكى، تېخى بايىملا يانچۇقىغا سالغان پۇلنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. شۇندىلا ئۇ، ئۆزىنىڭ چاپىنىنىڭ يانچۇقلىرى پۈتۈنلەي تېشىلىپ كەتكەنلىكىنى ئۇنۇتقان ھالدا پۇلنى ئاشۇ تۆشۈك يانچۇققا

دەك جىمجىت تۇرۇپ قالدى.

— نېمە بولدۇڭ يىگىت؟ — سورىدى ئېخى ھېلىلا سىپايىلىق ۋە خوش خۇيلۇق بىلەن ئۇنى ئاشخانىغا باشلىغان ئاشپەز بىردىن قاپىقىدىن مۇز ياغدۇرۇپ.

— مەن، مەن... پۇلۇمنى...

— نېمە، پۇلۇڭ يوقمىدى؟ پۇلى يوق ئادەم تاماق يەيمەن دەپ ئاشخانىدا نېمە ئىش قىلىدۇ. بىلىپ قوي ئۇكام، بىز بۇيەردە ئۇسسۇل ئوينىمايمىز، پۇل تاپىمىز، پۇل!...

ئۇ، شىردەك غەزەپ بىلەن ھۆكىرىمەكتە ئىدى. ئاشخانىدىكى خېرىدارلارنىڭ ھەممىسى

ئۇلارغا نېمە
دىن ياشلار م
تاپتا ئۇنىڭ
قەلبىگىمۇ قـ
خۇددى بىر
گەن ئادەمنىڭ
ئۆز - ئۆزىگە
— ئاھ،
دېگەن سەنچ
جالاقلاپ ت
ناھايىتى زە
ئېنىق ئاڭلىيا

ھېكمەتلىك سۆزلەر

ئەگەر كىشى بىر ئىلىم - پەننىڭ ھەقىقىتى — ماھىيىتى
تۇرۇپ سۆزلىسە، ئۇنىڭ سۆزىدىن خاتا چۈشەنچە تۇغۇلۇپ خەل
كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلمىساڭمۇ يامانلىق قىلىشتىن سا

ئايرىلىش

پەرھاد ياسىن

— توختىخان ھەدە ئاڭلىدىڭىزمۇ، سەمەت ئاكىنىڭ قىزى گۈزەل موللىكامنىڭ ئوغلى ساتتار بىلەن ئەمەس، باشقا بىرسى بىلەن توي قىلىدىغان بوپتۇ.

— ئاڭلىشىمچە، موللىكامنىڭ ئوغلى ساتتار گېئولوگ ئەترىتىدە باشلىق بولغانمىش، پارتىيىگە كىرگەنمىش، شۇڭا گۈزەل بىلەن توي قىلىشتىن يالتىيىپ قالغانچېغى...

— ۋاي كۆڭلى قارا پەسەي! شۇنداق ئاقكۆڭۈل قىزغىمۇ يۈزسىزلىك قىلامدۇ - ھە؟

— بىچارە قىزئەلەمنى ئىچىگە يۇتۇپ، بىر مۇئەللىم بالا بىلەن توي قىلماقچى بوپتۇدەك.

شامال چىقمىسا دەرەخ لىڭشىمايدۇ. بۇ گەپلەر ساتتارنىڭ گۈزەلگە يازغان بىر پارچە خېتىدىن كېيىن پەيدا بولغانىدى.

بىر كۈنى گۈزەل سىنىپتىن چىقىپ، ئىشخانىسىدا جوزا ئۈستىدە تۇرغان بىر پارچە خەتنى كۆردى. ئۇ خۇشاللىقىدا (چۈنكى بىر نەچچە ئايدىن بېرى ئۇنىڭغا ساتتاردىن خەت كەلمىگەنىدى) خەتنى ئالدىراپ ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدى. لېكىن ئۇ خەتنى ئوقۇپ بولماستىنلا چىرايى تاتىرىشقا، خەتنى تۇتقان قوللىرى تىترەشكە باشلىدى. كۆزىدىن تاراملاپ ئاققان ياش خەتنى ھۆل قىلىۋەتتى.

خەتتە: «خىزمىتىم ئالدىراش بولۇپ قالدى. چۈنكى مەن ھازىر ئەترەت باشلىقى بولۇپ خەت يازىدىغانغىمۇ ۋاقتىم چىقمايۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقا بىر قىز بىلەن...» دېگەن سۆزلەر، ئاخىرىدا يەنە «شۇڭا مېنى كەچۈرگىن، ئۇنتۇپ قالغىن، كۆڭلۈڭدىن چىقىرىۋەتكىن...» دەپ يېزىلغانىدى.

گۈزەل بۇ خەتكە ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى، چۈنكى ئۇلارنى بالىلىق دەۋرىدىلا ئاتا - ئانىسى چېتىپ قويغان بولۇپ، ئوقۇغۇچىلىق دەۋرىدىمۇ بىرگە ئۆتكەن. ئۇلارنىڭ قىلىشمىغان مۇھەببەت سۆزى ياكى بىلىشمەيدىغان سىرىمۇ يوق ئىدى. ساتتار كېتىش ۋاقتىدا ئۇلار شۇنداق چىڭ ۋەدە قىلىشقانىدى. شۇڭلاشقا ئۇنىڭ قانداقمۇ ئىشەنگۈسى كەلسۇن؟

گۈزەلنىڭ خۇشخۇي پاراڭلىرى، تاتلىق كۈلكىسى ۋە قىزىق چاقچاقلىرى قىزلار ئارىسىدىن غايىپ بولدى. لېكىن بۇ دەرت - ئەلەملەر گۈزەلنى ئۇزۇن ئەسىر قىلالمىدى، ئەكسىچە ئارىدىن بىر ئاز ۋاقىت ئۆتۈپ ئۇ ھەممىنى ئۇنتۇدى. ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى نۇر بىلەن توي قىلىشقا ۋەدىلەشتى. بۇ خەۋەر ناھايىتى تېزلا ساتتارغا يەتكەنىدى.

بىر ئايدىن كېيىن ساتتارنىڭ يازغان خېتى كەلدى. خەت مۇنداق يېزىلغانىدى:

«گۈزەل مەن سېنى چىن كۆڭلۈمدىن ياخشى كۆرىمەن، ساڭا بەخت تىلەيمەن. توي قىلغانلىقىڭنى ئاڭلاپ (ئۇ شۇنداق ئاڭلىغانىدى) خۇشال بولدۇم... مەن مېتال ئىزلەش ئۈچۈن تاغ پارتلىتىۋېتىپ، كۈتۈلمىگەندە بالاغا يولۇقۇپ بىر جۈپ كۆزۈمدىن ۋە بىر قولۇمدىن ئايرىلغانىدىم. ساڭا يۈك بولۇپ قېلىشنى، سېنىڭ بەختىڭنى قارا قىلىشنى خالىمىدىم. شۇڭا...»

گۈزەل خەتنى قانداق ئوقۇپ بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ سەزمىدى، ئۇنىڭ سۆيگۈ ۋە ھەسرەتكە تولغان ۋۇجۇدى مۇھەببەت ئىشقىدا قاناتلىنىپ ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ كەتتى...

ئالدامچى

ئېرسەي لانداۋا [ھىندىستان]

ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگەندە مۇشۇ قەھۋەخانىدا ئولتۇرۇپ ناشتا قىلاتتى. ئۇنىڭ پاكارغىنە بويى قىپقىزىل مەڭزىلىرىدىن يېشىنىڭ تېخى ئانچە چوڭ ئەمەسلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولاتتى. بۇ ئىش جەنۇبىي ئامېرىكا قىتئەسىدىكى چىلىدا بولغان. ئۇنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىگە توققۇز ئاي بولغانىدى. ئۇ بۇ قەھۋەخانىنىڭ تىپتىنچ، ئوچۇق - يورۇق كەيپىياتىنى، ئۇنىڭ ئىشىك ياغىچىنىڭ رەڭگىنى ۋە كۈن بىلەن قاپلانغان، كىشىگە ھوزۇر بېغىشلايدىغان كرېسلوسىنى ياقتۇرۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، بۇ يەردە سېتىلىدىغان قەھۋە پۈتۈن شەھەر بويىچە ئەڭ ياخشىسى بولۇپ، يېڭى ۋە قويۇق، ئېسىل سۈپەتلىك قەھۋە ئىچىش ئۇنىڭ بىردىن - بىر خۇمارى ئىدى. ئۇ ناشتىلىق تائاملارنى يېگەچ ئولتۇرۇپ، پۈتۈن دىققەت - ئېتىبارىنى يىغىپ گېزىت كۆرەتتى. بۇ، ئۇنىڭ دۇنيادىكى سىيا-

رىپاققا ئۇزاق ۋاقىت ئۆي ئىچىدە خىزمەت قىلغان كىشىدەك كۆرۈنەتتى. بۇرنىنىڭ ئۈستىنى ئىنچىكە قان تومۇرلار قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، كىشىلەرگە، ئۇ دائىم ئېسىل ھاراق ئىچىپ يۈرىدىكەن، دېگەن تۇيغۇنى بېرەتتى. ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى پوپلۇق تونى ۋە بوققۇچلىرى ئېتىلگەن قارا ئۆتۈكى، يۈرۈش - تۇرۇشى ئۇنى رەتلىك كۆرسىتەتتى. ئۇ شەھەر ئەتراپىدىكى بىر ئاۋات رايونغا كەلدى، بىر داچىنىڭ كۆللۈكىدىن ئۆتۈپ ئىچكىرى كىردى - دە، بىر ئۆينىڭ ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ كۇنۇپكىسىنى باستى. بىرنەچچە سېكونتتىن كېيىن ئىش كىيىمى كىيگەن بىر چاكار ئىشىكنى ئاچتى.

— ھۆرمەتلىك پوپ ھەزرىتىم، كىمنى ئىزدەيتتىلە؟

— سېنى ئاللا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي، بالام. مەن بۇ يەرگە ئادىشىپ كىرىپ قالمىغاندىمەن؟ مارىيە دورونىس خېنىم مۇشۇ ئۆي-

مەن. مەن بۇ يەردىن ئايرىلىشتىن ئىلگىرى
يرۇق بويىچە ئىنتايىن سىرلىق بىر ئىشنى
ل قىلىش ئۈچۈن كەلگەنىدىم. بۇنىڭ
چۈن مەن مارىيە دورونىس خېنىم بىلەن
دىدىي سۆزلىشىشىم كېرەك.

— كەچۈرگەيسىز، — دېدى ئايال خوجا-
ن، — قىزىم تېخى مۇشۇ نەچچە كۈننىڭ
لدىدىلا توي قىلىپ، شېھىرىن ئايىنى ئۆتكۈ-
شكە شىمالىي ئامېرىكىغا كەتكەنىدى.

— ھە، مەن بۇنداق بولۇشىنى ئويلىماپ-
كەنمەن. پارىژغا قانداق جاۋاب بېرەرمەن؟
ەقىقەتەنمۇ جىددىي ئىش ئىدى.

ئۇنىڭ چىرايىدا نائىلاجلىق ۋە ئۈمىد-
سىزلىك ئىپادىسى ئەكس ئەتتى.

— بەلكىم مەن سىزگە ياردەملىشەرمەن،
ۆرمەتلىك پوپ ھەزرىتىم.

پوپ بۇ پىكىرگە پىسەنت قىلىپمۇ قويمىدى.

— بۇ ئىش شۇنداق سىرلىقكى، خېنىم،
ەن پەقەت قىزىڭىز بىلەنلا يۈز تۇرانە سۆز-
شەلەيمەن.

— بىراق، ھۆرمەتلىك پوپ ھەزرىتىم، قى-
م مەندىن ھېچنېمىنى يوشۇرمايدىغان.

پوپ گويا ئۆزى بىلەن ئۆزى ئېلىشى-

جايىنىڭ غۇژۇدە ئاچچىقى كەلدى. ئۇ كرېس-
لودىن سەكرەپ چۈشۈپ:

— مەن چوقۇم خاتا ئاڭلىدىم ياكى بول-
مىسا سىز خاتالىشىۋاتىسىز. مېنىڭ قىزىمنىڭ
قانداقلارچە ئوغلى بولسۇن، ئۇ تېخى نەچچە
كۈننىڭ ئالدىدىلا توي قىلغان تۇرسا، — دېدى.

پوپ خەيرىخالىق بىلدۈرگەن ھالدا بېشىنى
چايقىدى:

— چۈشەندىم، ناھايىتى بەختسىزلىك،
قىزىڭىز سىزگە پۈتۈنلەي ئىشىنىپ كەتمەيدى-
كەن — دە.

ئۇ سومكىسىنى ئېچىپ بىر پارچە ھۆججەت-
نى چىقىرىپ ئايال خوجايىنغا سۇندى:

— مەرھەممەت، ئۆزىڭىز كۆرۈپ بېقىڭ.

— ئايال ئۈنچىقمىغان ھالدا ئۇنىڭغا تە-
كىلىپ قارىغىنىچە قولىدىن ھېلىقى قەغەزنى
ئالدى. ئۇ بىر ۋاراق تۇغۇلۇش گۇۋاھنامىسى
بولۇپ، ئۇنىڭدا ئېنىق قىلىپ، ئۇنىڭ قىزى
مارىيە دىرونىسنىڭ نىكاھلانماي تۇرۇپ، پالا-
نى ئاينىڭ پۈتتانى كۈنى بىر ساغلام ئوغۇل
بالىنى تۇغقانلىقى، بالىغا پىئېر دەپ ئات
قويغانلىقى، بالىنىڭ ئاتىسى پائۇل ماششان

ئۇ بىر قېتىم پارىژدا ئوقۇتۇش پىراكتى-
كىسى ئېلىپ بارغان چاغ بولۇپ، ئىجتىما-
ئىي ئالاقە خەۋەرلىرىدە تېخى ئۇ ھەققىدە
ئوبزورلارمۇ ئېلان قىلىنغانىدى. ئۇنىڭ قىزى
ئاشۇ قېتىمقى پىراكتىكىدا جەريانىدا ھارامدىن
تۇغۇپ قويغان، يەنە كېلىپ تاكسى شوپۇر-
دىن — تۆۋەن نەسەبلىك بىر كىشىدىن!
ئاھ، شەرمەندىلىك، قورقۇنچلۇق شەرمەندى-
لىك! پۈتۈن ئائىلىنىڭ جەمئىيەتتىكى ئىناۋىتى
مۇشۇنىڭ بىلەن تۈگىدى دېگەن سۆزغۇ بۇ!
كىشىلەر ئەمدى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كۆرسىتىپ
تۇرۇپ، قاراڭلار، مانا بۇ مارىيە دورونى-
نىڭ ئانىسى بولىدۇ! ئۇنىڭ قىزى پارىژدا
بىر تاكسى شوپۇرى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆت-
كۈزۈپ، ھارامدىن تۇغۇپ قويۇپتۇ، دېيىشمەمـ
دۇ؟ ... ئۇ ئۆزىنى خۇددى قاتمۇ-قات
تۇمان ئارىسىدا قالغاندەك ھېس قىلىپ تۇر-
غاندا قولىقىغا پوپىنىڭ ئاۋازى كىردى:

— نېمىشقا؟

— بىزنىڭ تارقىتىش تەشكىلاتىمىز قىزىڭىزنىڭ كەلگۈسىدە ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلالايدىغانلىقىغا ئىشەنچ قىلالمايدۇ. شۇڭلاشقا بالىنى سىلەرگە ئەۋەتىپ بېرىشنى قارار قىلغان. بىزنىڭ قارارىمىز ئۆزگەرمەيدۇ. خانىم، بۇنىڭدا پەقەتلا ...

ئايال خوجايىن سەل ئۈمىدلىنىپ قالدى.

— پەقەتلا دېگىنىڭىز نېمىسى، پوپ ھەزرەتلىرى؟

— بۇنىڭدا پەقەتلا 10 يىللىق پۇلنى ئالدىن تۆلىۋەتسىڭىز ئاندىن كۆڭلىڭىزدىكىدەك قىلغىلى بولار، — ئۇ يەنە گېلىنى قىرىپ قويدى، — خانىم، بۇنداق كەچكىچە پۇل سودىسى قىلىپ يۈرسەك سەت بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىمەن. بىراق بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز زور - دە، كەمبىغەللەرنى يۆلەش بىلەنلا ئىش تۈگىمەيدۇ، يەنە تېخى باشپانا بولىدىغان ...

ئايال خوجايىننىڭ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاۋېرىشكە تاقىتى قالمىدى.

— پوپ ھەزرەتلىرى، مەن ئېيىغا 200 فرانكتىن ھېسابلاپ سىزگە 10 يىللىق پۇلنى بىراقلا بېرىۋېتەي. جەمئىي 24 مىڭ فرانك بولىدىكەن. سىز پەقەت بىزنىڭ ئاشۇ بالا توغرىلىق ھەڭگۇ گەپ - سۆز ئاڭلىمايدىغانلىقىمىزغا كېپىللىك قىلالىسىڭىزلا، مەن 30 مىڭ فرانك پۇلنىڭ چېكىنى قولىڭىزغا تۇتقۇزىمەن.

پادرىيې فرانسىسكو قولىنى كۆتۈرۈپ:

— مەن ئاللانىڭ بۇيرۇقىنى بىجا كەلتۈرگۈچى پوپمەن. گېپىم گەپ. بۇ بالا كەلگۈسىدە ئەڭ ياخشى تەربىيىگە ئېگە بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن كۆڭلەرنىڭ بىردە بىز يەنە داۋاملىق ھەمكارلىشىمىز دېگەن ئۈمىدتىمەن. ئۇ بالا سىزنىڭ ۋە قىزىڭىزنىڭ ھەر قانداق ئىشىدىن مۇتلەق خەۋەردار بولالمايدۇ. بەلكى مەن قەسەم قىلىمەنكى، سىز ئەمدى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ دېرىكىنى ئۇقالمايسىز، — دېدى.

— ناھايىتى ياخشى، پوپ ھەزرەتلىرى. جىنىدەك تەخىر قىلىپ تۇرسىڭىز، — ئۇ ياندىكى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ، بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن بىر پارچە چەكنى قولىدا تۇتقىنىچە چىقىپ كەلدى. ئۇ چەكنى پوپقا بېرىپ:

— شۇ ئىش ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، پوپ ھەزرىتىم، مەن بىلەن قىزىمنىڭ بەخت - تەلىيى سىزنىڭ قولىڭىزدا، — دېدى.

پوپ چەككە ناھايىتى تېزلا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى. چەككە ئۆزىنىڭ ئىسمى ئېنىق، توغرا يېزىلغانلىقىنى كۆرۈپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن چەكنى قويىنىغا تىقتى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى ئايال خوجايىنغا سۇندى:

— غەم - ئەندىشىدە بولماڭ خانىم ئەمىسە خەيرى - خوش، مۇقەددەس ۋەزىپە مېنى قىچقىرىۋاتىدۇ.

بىر قانچە كۈندىن كېيىن كىشىلەر يەنە ھېلىقى قىپقىزىل يۈزلۈك مۆتىۋەرنىڭ باشقا بىر شەھەردىكى بىر كىچىككىنە قەھۋەخانىدا ئولتۇرۇپ، ناشتىلىق تائاملارنى يېگەچ، پۈتۈن زېھنىنى مەركەزلەشتۈرۈپ گېزىت كۆرۈۋاتقانلىقىنى چېلىقتۇرۇشتى، بىراق بۇ، ئۇنىڭ دۇنيانىڭ چوڭ ئىشلىرىنى بىلگۈسى كەلگەنلىكىدىن ئەمەس — ياقەي، ئۇنىڭ كۆرىدىغىنى ئىجتىمائىي ئالاقىغە دائىر خەۋەرلەر بولۇپ، بولارنى ئۇ زىررە - زەۋەرىگىچە قويماي، پۈتۈن دىققىتى بىلەن بېرىلىپ كۆرەتتى.

رىزۋان ھەمزە تەرجىمىسى

شىڭ شىنيىنى زىيارەت قىلىش خاتىرىسى

ما شىڭگو

شىڭ شىنيىنىڭ ئىسمى ئېلىمىز كىتابخانىلىرىغا ناتونۇش ئەمەس، ئۇنىڭ ئەسەر ۋە ھېكايىلىرى قۇرۇلمىسىنىڭ پۇختىلىقى، تىلىنىڭ ئىخچاملىقى، مەزمۇنىنىڭ يېڭىلىقى بىلەن ياپونىيە ئەدەبىيات سەھنىسىدە ئالاھىدە ئۆزگىچىلىككە ئىگە. ئامېرىكا، ئەنگلىيە، فرانسىيە، غەربىي گېرمانىيە، رومىنىيە، سوۋېت ئىتتىپاقى، ۋېنگرىيە، چېخوسلوۋاكىيە ۋە سىۋېزلاندلاردا ئۇنىڭ ئەسەرلىرى تەرجىمە قىلىنغان. ھازىر باھار شاملى ئەدەبىيات - سەنئەت نەشرىياتى شىڭ شىنيىنىڭ ئەسەر ۋە ھېكايىلىرىنى تاللاپ تەرجىمە قىلدۇرۇپ، ئېلىمىز كىتابخانىلىرىغا تونۇشتۇرماقچى بولىۋاتىدۇ، بۇ بىزنىڭ ياپونىيىدىكى ئىجتىمائىي تۇرمۇشنى چۈشىنىشىمىزدە، ياپونىيە ئەدەبىيات سەھنىسىدىكى ئۇسلۇب ۋە ماھارەتنى ئوخشىمايدىغان ئەسەرلەر بىلەن ئۇچرىشىشىمىزدا ئەھمىيەتلىك بىر ئىش. مەن مەزكۇر كىتاب ① نىڭ مەسئۇل مۇھەررىرىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن ياپونىيىدە تۇرىۋاتقان ۋاقتىمدىن

دېگەن پىلاكاتتىن ئىلھام ئېلىپ، «يېقىملىق بولۇش بىرىنچى» دېگەننى خىيالىغا كەلتۈرۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئارزۇلۇق ئوغلىغا «چىنيى» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. كېيىنچە، يازغۇچى ئۆز ئىسمىنى «شىنيى» گە ئۆزگەرتىپتۇ. بىزنىڭ سۆزىمىزمۇ مۇشۇ «يېڭى چولپان» نىڭ ئەدەبىيات سەھنىسىگە قانداق كىرىپ كەلگەنلىكىدىن باشلاندى.

— مەن بالىلار چۆچەكلىرىنى، بولۇپمۇ گېرىم ② نىڭ بالىلار چۆچەكلىرىنى ئوقۇشنى ناھايىتى ياخشى كۆرىمەن. بالىلار چۆچەكلىرىدىكى مەنزىرە ئىلىم - پەندىكى پاكىتلار بىلەن ئوخشاش بولمىسىمۇ، ئۇ ماڭا بىلىم ئىزدەش يولىنى كۆرسىتىپ بەردى. مەن ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا ئىلمىي يەكۈن ئاساسىدا يېزىلغان ھېكايىلەرنى ياقتۇرۇپ قېلىشقا باشلىدىم. بىر مەزگىلگىچە جياڭخۇ چۈەنلۇەنبۇ ③ نىڭ ھېكايىلىرىگە مەستانە بولۇپ يۈردۈم. شۇ چاغدا مېنىڭ ئەڭ چوڭ قىزىقىشىم - مەكتەپتىن قايتقاندىن كېي-

انتاستىك ھېكايىلەرنى ئاچكۆزلۈك
ۋقۇشقا كىرىشتىم، ئارقىدىن ھېكايە
تى بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدىم.
1 - يىلى فانتاستىك ھېكايە ژۇرنىلى
ت تۇزاقلىرى» نىڭ 2 - ئايدىكى
شىڭشىنيىنىڭ تۇنجى ئەسىرى «جىن
نا» بېسىلدى، ئارقىدىن بۇ ئەسەرنى
پتىكى ئەدەبىيات - سەنئەت ژۇرنىلى
» كۆچۈرۈپ باستى. ئىككىنچى يىلى
ت تۇزاقلىرى» مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى
قېتىم باھالاپ تاللىدى، تاللانغان
ە ئەسەر ئىچىدە شىڭشىنيىنىڭ ئە
ت پارچىنى ئىگىلىدى. ئۇنىڭ 1961 -
شىر قىلدۇرغان 30 پارچە مىكرو ھې
تەركىب تاپقان توپلىمى «سۇنئىي
جەۋھەر مۇكاپاتى نامزاتلىقىغا كىرگۈز
پ، شىڭ شىنيىنىڭ ياپونىيە
بىيات سەھنىسىدىكى
تىكلىدى، مىكرو ھېكايە ئىجادىيىتى
پونىيىدە پىشىپ يېتىلىۋاتقانلىقىنى نا
قىلدى.

لىك بولۇپ، ئۇمۇ مۇنەۋۋەر مىكرو ھېكايىلەر توپلىمى. ئەمما مىكرو ھېكايە دېگەن بۇ ئا-تالغۇ ئەڭ دەسلەپ ئامېرىكىدا رەسمىي ئوت-تۇرىغا چىققان، كۆپىنچە كىشىلەر ئامېرىكا يازغۇچىسى ئو. ھېنرىنى (1862 — 1910) مىكرو ھېكايىنىڭ ئاساسچىسى دەپ ھۆرمەت-لەيدۇ. ئۇنىڭ ۋەقەلىكى تەسىرلىك، ئۇسلۇبى يۇمۇرلۇق 300 پارچىگە يېقىن ئەسىرى بار. بۇنىڭ ئارىسىدا «ماگىچىنىڭ سوغىتى» كىشى-گە لەززەت بېغىشلايدۇ. شۇنداق دېيىشكە بو-لىدۇكى، مىكرو ھېكايە ئۆزىدە دەۋرنى يې-ڭى، ۋەقەلىكى پۇختا، يېشىمى قىزىق بولۇش-تەك ئۈچ مۇھىم ئامىلنى ھازىرلىشى شەرت. يەنى ئادەتتىكى ھېكايىلەردە بولۇشقا تېگىش-لىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى 1500 خەتكە ئىخچاملىۋېتىش كېرەك.

بەزى ئوبزورچىلار مېنىڭ ھېكايىلىرىمنى ئامېرىكىنىڭ مىكرو ھېكايىلىرى بىلەن بىر تاياقتا ھەيداۋاتىدۇ، مۇنداق قىلىش مۇۋاپىق ئەمەس. مەن ئامېرىكا مىكرو ھېكايىلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدۇم، ئەمما ئۇنىڭغا تولۇق

شىك، شىنىپى بىرىنچىدىن، ھۆجرىدىكى
ىقى - مۇھەببەت ئەشئارى ۋە ۋەھشىيانە
ساللىقنى يازماسلىق؛ ئىككىنچىدىن، زېرى ـ
لىلىك ھازىر جاۋابلا كۆرۈنۈشەرنى ياز ـ
لىق؛ ئۈچىنچىدىن، زەربىدارلىق بىلەن
ەش تەرەپدارلىرىنىڭ ئۇسۇلىدا يازماسلىق ـ
ئىبارەت «ئۈچ يازماسلىق» نى بەلگىلى ـ
ان. ئالدىنقى ئىككى نۇقتا «ئەپلەپ ـ
لەپ قولدىن چىقىرىش، تېتىقسىز نەرسى ـ
نى يېزىش يامراپ كەتكەن» ياپونىيە
ەبىيات سەھنىسىدە ئاددىي ئىش ئەمەس.
ى شىنىپى مۇنداق دېدى: جىنسىي مۇھەببە ـ

دەسلەپكى نۇسخىسىنى بىر كۈن تاشلاپ قو-
يۇپ ئاندىن كۆچۈرىمەن، كۆچۈرگەندە ئىخ-
چاملايمەن، ئەسلى ئەسەرنى ئىمكانقەدەر
چۈشىنىشلىك قىلىپ ئۆزگەرتىمەن. قاتتىق
باش قاتۇرۇش نەتىجىسىدە مۇجمەل بولۇپ
قالغان جايلارنى چىقىرىپ تاشلايمەن، ئەگەر
شەرت - شارائىت بولسا بىر ئىككى كۈن
تاشلاپ قويۇپ بىر ئىككى كۈن ئۆزگەرتكەن،
ئاندىن يەنە بىر قېتىم ئۆزگەرتىپ چىققان
تازا ياخشى، مەن ھېكايە يېزىشقا كىرىشكەن-
دىن بۇيانقى 25 يىل مابەينىدە ئېيىغا ئوت-
تۇرا ھېساب بىلەن 50 ئورىگىنالدا يېزىپ
كېلىۋاتىمەن ...

25 يىل جەريانىدا ئېيىغا ئوتتۇرا ھېساب
بىلەن 50 ئورىگىناللىق مىكرو ھېكايە يېزىپ
چىقىش غايەت زور خىزمەت مىقدارى دەڭلار!
بۇ سان ئىجتىھات بىلەن يازغانلىقىنىڭ مېۋى-
سى، شۇنداقلا ئاپتورنىڭ بىلىمگە تويغانلىق-
نىڭ نامايەندىسى، شىڭ شىنيىي ئەسەرلىرى-
نىڭ ئالقىشقا ئېرىشىشى ئۇنىڭ تەبىئىي پەن
ۋە ئىجتىمائىي پەن ساھەسىدىكى مول بىلىمى
بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئۇ داشۆدىكى
چېغىدا دېھقانچىلىق تېخنىكىسىغا دائىر خىزمە-
تىنى ئوقۇغان؛ ئاتىسى دورا ياساش خىزمى-
تى بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇ بىلىم دائىرىسىنى
كېڭەيتىش ئۈچۈن بىر نەچچە مىڭ پارچە
توپلامنى ئوقۇپ چىققان، نۇرغۇن ئىجادىيەت
دېتاللىرى ۋە ماتېرىياللىرىنى توپلىغان، جا-
پالىق ئەمگەك سىڭدۈرگەن، ھازىرغا قەدەر
960 پارچە ھېكايە ئېلان قىلىپ، 50 پارچىدىن
ئارتۇق كىتابچە چىقارغان.

— مەن ھېكايەمنى 1000 پارچىگە يەتكۈز-
مىگىچە توختىمايمەن، — دېدى شىڭ شىنيى
ئاپئاق چاچلىرىنى سىلىغان، كۆزلىرى شاد-
لىقتىن چاقنىغان ھالدا، — ئادەمنىڭ كۈرەش
نىشانىسى بولمىسا يۈكسىلىش بولمايدۇ، ياز-
غۇچىلارمۇ شۇنداق. شۇڭا مەن ئۆزەمگە ھا-
ياتىمدا 1000 پارچە مىكرو ھېكايە يېزىپ
چىقىرىش ۋەزىپىسىنى بەلگىلىدىم. يەنە قى-
رىق پارچىگە قەرزدارمەن. 1000 پارچىنى
يېزىپ بولۇپ سەل ئارام ئالغاندىن كېيىن
چوڭراق رومان يېزىپ باقاي دەيمەن.

شىڭ شىنيىنىڭ رەپىقىسى مېھمانخانىغا
ئاستا كىرىپ كەلدى - دە، بىزگە يەنە
بىر قېتىم چاي قۇيدى، مەن شۇ چاغدىلا
ئۈچ سائەتكە يېقىن پاراڭلاشقانلىقىمىزنى
بايقىدىم. ئۇنى داۋاملىق ئاۋارە قىلىش
ھەقىقەتەنمۇ بىئەپ ئىدى، شۇڭا شىڭ شىنيى-
نى جۇڭگوغا بولغان تەسىراتى ھەققىدە سۆز-
لەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدىم.

— مەن ئۆتكەن يىلى جۇڭگونى زىيارەت
قىلىپ بېيجىڭ، خاربىن، چاڭچۈن، دالىيەن-
لەرگە بارغان. سەددىچىن سېپىلىگە چىققى-
نىمدا يۈرەكلىرىم ئويناپ كەتتى، بۇقۇرۇلۇش-
نىڭ قۇرغۇچىلىرىغا ئىختىيارسىز تەۋردە ئاپى-
رىن ئوقۇدۇم. دالىيەننىڭ گۈزەل - مەنزىرىلى-
رىمۇ مېنى مەپتۇن قىلدى، ئۇ ھازىرغىچىلا
يادىمدا تۇرىدۇ. ئەمما ماڭا ئەڭ چوڭقۇر
تەسىر قالدۇرغىنى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئۈمىدۋارلىق
يېغىپ تۇرغان نۇرلۇق چىرايى - ۋە جۇشقۇن
قىياپىتى؛ ھەممىلا جايدا ئۇچراتقىلى - بولىدى-
غان مەمۇرچىلىق، خاتىرجەملىك مەنزىرىسى.

مەن ئەسەرلىرىمنىڭ باھار شامىلى
ئەدەبىيات - سەنئەت نەشرىياتىدا نەشر
قىلىنغانلىقىدىن ناھايىتى خۇشالمەن. ئوچۇ-
قىنى ئېيتسام، مېنىڭ جۇڭگوغا بولغان چۈ-
شەنچەم تېخى كامچىل؛ جۇڭگو كىتابخانلىرى-
نىڭ دىتىغا نېمە ياقىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەي-

(ئاخىرى 110 - بەتتە)

كۆل بويىدا

سۆزى: م. ر. يارقىننىڭ
مۇزىكىسى: ئابلىز رەھىمنىڭ

F = 1 4/4

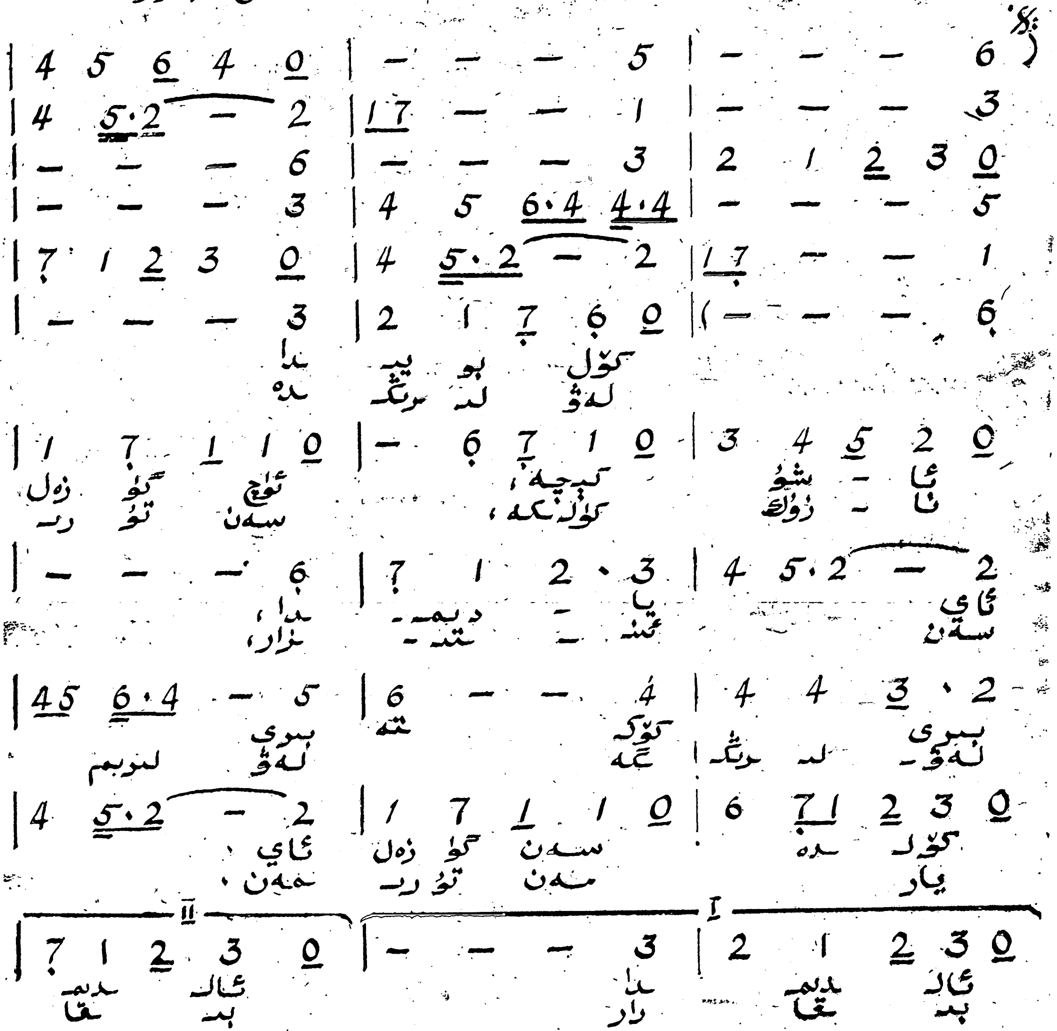

ياشلىق سىنى

| 4 5.2 — 2 | 2 3 4 5.3 | —

شىلق سىر كېچە گۈزەل
زەم نۇ بەتتە مۇھەب

| — — — 6 | 7 1 2 7 5 | —

شە ھلا كۆ زۈڭ دە،
ئارزۇلاپ سۆيگەن،

...ق تېكىستى

...ئوچ گۈزەل ئاي يادىدا،
...سەن گۈزەل ئاي ئالدىدا.
...انان ئايىڭ ھۆسنى يۈزۈڭدە،
...چ سېنىڭ شەھلا كۆزۈڭدە.
...، سەن تۇرسەن ئىنتىزار،
...ر، مەن تۇرسەن بىقارار،

خۇشخەت ئەسەرلىرى

نىياز كېرىم يازغان

ناۋائىي بېيىتلىرىدىن:

ھەركىشىگە ياخشىلىق
قىلساڭ يوشۇرغىن،
ھەركىشىدىن ياخشىلىق
كۆرسەڭ پاش قىلغىن.

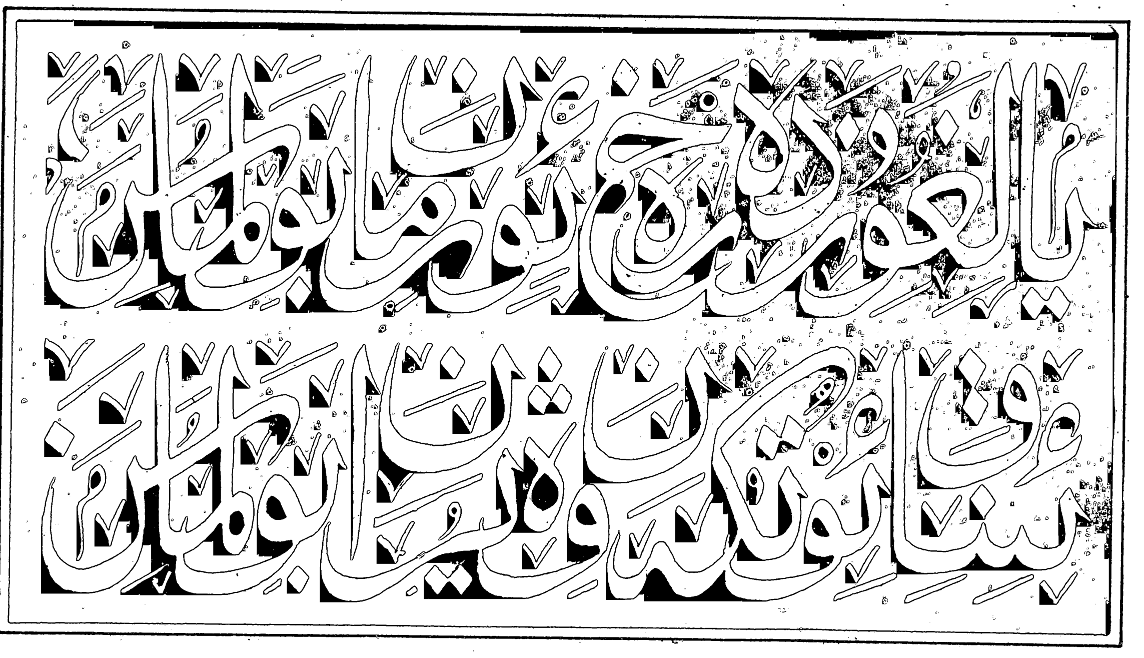

مۇقاۋىنى دولقۇن غازى لايىھەلىگەن

天尔塔格

文学季刊(维文)

编辑出版:«天尔塔格»编辑部
封面印刷:乌市北京路彩印厂
内文印刷:乌鲁木齐晚报社印刷厂
发　　行:乌鲁木齐邮局
文化厅登记号第412号
代　　号:58—83　定价:0.50元

تەڭرىتاغ

پەسىللىك ئەدەبىي ژۇرنال

«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشىر قىلدى
مۇقاۋىنى ئۈرۈمچى رەڭلىك باسما زاۋۇتى باستى
«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۈرۈمچى شەھەرلىك پوچتا ئىدارىسى تارقىتىدۇ
مەدەنىيەت نازارىتىنىڭ تىزىملاش نومۇرى 412
ژۇرنال ۋاكالەت نومۇرى 83 — 58 باھاسى: 0.50 يۈەن